

શ્રાવક સંસાર

એક

ધાર્મિક તથા સાંસારિક નવલકથા.

અસાર. સ્વલ્પ સંસાર સ ચેદ્ધર્મપુરઃસરઃ
સ્વર્ગલુલ્ય. સમાજાતિ સુખસંપત્તસમન્વિતઃ । ૨ ।
સાહિત્ય.

પ્રસિદ્ધકર્તા

શ્રી લાલન નિકેતન

મદદા

સવત ૧૯૮૧

સને ૧૯૨૫

અભિપ્રાય

શ્રી બહાદુરસીંહજી ટ્રીન્ટીંગ પ્રેસ-પાલીતાણા
શાહ અમરચંદ બહેચરદાસે છાપ્યું.

કિંમત રૂ. ૧-૪-૦

વિષયાનુક્રમણિકા

અકરણ	વિષય	પૃષ્ઠ.
૧	મનોરથ	૧
૨	વીણાવિલાપ	૭
૩	શાગિનીને આશ્વાસન	૧૭
૪	જૈન શ્રેય સાધક વર્ગ	૨૮
૫	બાલલગનો ઉચ્છેદ	૩૫
૬	વિવેકચંદ્ર	૪૫
૭	સગદોષ	૫૩
૮	વિદ્યાવિનોદ	૬૫
૯	પ્રશાનો પ્રતિબોધ	૮૨
૧૦	નયુભાર્ધના મનોરથ	૯૦
૧૧	મેનાનું સ્વપ્ન	૯૬
૧૨	અબલાની અરણ્ય	૧૦૪
૧૩	જૈનલક્ષ્ય વિધિ	૧૦૬
૧૪	મેનાના લક્ષ	૧૧૩
૧૫	વર્ગનો વિજય	૧૧૮
૧૬	બે સખીઓ	૧૨૬
૧૭	પદ્માસ્તાપ	૧૩૩
૧૮	અબલાનો ઉપકાર	૧૪૦
૧૯	ફકીરચંદ્ર શુભ થયો	૧૪૭
૨૦	વિદ્યાવિજય	૧૫૩
૨૧	પ્રતિજ્ઞા નિર્વાહ	૧૫૮
૨૨	બેક એન્ડ્રુએટ શરૂ	૧૬૮
૨૩	ઉપસહાર	૧૭૫

ખુલાસો.

શ્રી પાલીતાણા જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ-તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલા પુસ્તકોને 'શ્રી લાલત નિકેતન મંચમાળા' તરીકે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી છે તે સંબંધી ખુલાસો 'મહા આશ્રમના હેવાલમાં' નીચે પ્રમાણે આપવામાં આવેલ છે.

‘શ્રી લાલત નિકેતન મંચમાળા.’

“સંવત ૧૯૨૦ (ઇ સ. ૧૯૨૪) માં શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યાપ્રસારક વર્ગના બ્યવસ્થાપકોએ વર્ગની સરચા બધ કરી, અને તેમને હસ્તક પુસ્તકોનો જે સંગ્રહ હતો, તે પુસ્તક તરિક નામે જોડાડો અને પુસ્તકો રાખવાના કબજામાં લાલત નિકેતનને અર્પણ કર્યાં જે પુસ્તકોને સુધારી ‘લાલત નિકેતન મંચમાળા’ તરીકે પ્રગટ કરવાનો નિર્ણય કરવામાં આવ્યો.”

વસ્તુતઃ શ્રી જૈને ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગની સરચા સંવત ૧૯૧૯ (ઇ સ. ૧૯૦૩) માં પાલીતાણામાં શ્રી મીરાં કચ્છી જૈન મિત્રોની સંદોષતાથી રચાઈ હતી જે સરચોની મેં દસ વર્ષ ‘ખુદી ખાનદ’ મંત્રી તરીકે બ્યવસ્થા કરી હતી તે દરમ્યાન કચ્છી જૈન ગ્રામીણોની સંદોષતાથી પાલીતાણામાં જૈન બોર્ડિંગ, જૈન વિધવાશ્રમ, “ખાનદ” માસિક અને જૈન પુસ્તક પ્રકાશન સંસ્થાઓ, જાવનગરમાં ખાનદ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ, કચ્છમાં કચ્છી જૈન બાલાશ્રમ, જૈન કન્યાશાળાઓ અને પાઠશાળાઓ તેમજ મુંબઈમાં કચ્છી જૈન મહિલા સમાજ અને શાવિકાશાળા વિગેરે સંસ્થાઓની મેં સ્થાપના કરી હતી.

સંવત ૧૯૬૯ (ઇ સ. ૧૯૧૩) માં પાલીતાણામાં પૂરની બધ કર હોનારત થતા શ્રી જૈને ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગને બારે જોડે ખર્ચવા પડી હતી તા. ૨૪-૬-૧૩ ના રોજ મેં જે વર્ગ અને તેને હસ્તક ચાલતી સંબંધી સંસ્થાઓમાંથી મારી માફગીના કારણે ગળનામુ આપ્યું હતું તે વખતે મારી સાથે બીજા પણ કેટલાક બ્યવસ્થાપકોએ રાજનામાં આપ્યા હતા. તેથી જૈન બોર્ડિંગ તેના ફડ સાથે તેના ટ્રસ્ટીઓને સુપ્રત કરવામાં આવી. કચ્છી જૈન બાલાશ્રમ માટે નવી બ્યવસ્થાપક સમિતી નિયત કરી,

જેને એ સરકાર સુધન કરવામાં આવી વગનાં બાકી જે વ્યવસ્થાપત્રે રજા હતા તેમણે આનંદ પ્રાદીંગ પ્રેસ બાર્ડ દેવચંદ દામજી કુડલાકરને વેચાતુ આપી તેની જે રકમ આવી તેમાથી સેલુદારોનું લેણું ચુકરી આપી બાકી વધેલી રકમમાથી રૂ. ૧૫૦૦ એ કે રૂપિયા દો હજાર ખર્ચો એક પુસ્તક મદિર બાધાચુ અને તેમારેલની હોનારત વખતે ભોળાચેલા પુસ્તકો રાખવામા આવ્યા. એ પુસ્તકોની કેઇ પણ વ્યવસ્થા તેઓ કરી શક્યા નહિ તેથી તેઓએ શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગની સરકાર બધ કરી અને પુસ્તકો લાલન નિકેતનને અર્પણ કર્યા "

કહેવાની જરૂર નથી કે શ્રી પાલીતાણા જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગનો હું માનદ મંત્રી હતો ત્યારે 'પુસ્તક પ્રકાશન'ની જવાબદારી મારે હિરે, હતી અને એજ જવાબદારી આજે કરી મારા શિરપર આવી છે

આ વર્ગ તરફથી નાના-મોટા સગમમ પાંચ દશન પુસ્તકો દસ વર-મા પ્રગટ કરવામા આવ્યા હતા, તેમાં શાવિકા-ભૂષણના ચાર ભાગ, સતી મહાળના બે ભાગ શાવિકા સુમેધ દર્પણ વિગેરેની ચોળના મહીલાઓ માટે દિક્ષાક્રમારીના બે ભાગ મુનિઓ માટે, જૈન પ્રવેશપોથીના ચાર ભાગ અને જૈન પહેલી-બીજી વિધાર્થીઓ માટે આનંદમદિર, પાદવ્રમોધ, દાન-વીર રત્નાપાણ, હિતમક્રમાર ધર્મવીર જવાનદ અને પુણ્યપ્રભાવ સામાન્ય જનસમાજ માટે અને તત્ત્વભૂમિમાં પ્રવેશ, જૈન ચલિકાત, તત્ત્વચિત્રામણી, ધર્મરત્ન પ્રકરણના ત્રણ ભાગ, ઉપદેશ ૫૮, ઉપદેશ રત્નાકર અને અધ્યાત્મસાર તાત્ત્વિક બોધના અભિલાષીઓ માટે ચોળવામા આવ્યા હતા

સવત ૧૮૮૬ માં પાલીતાણામા પાણીની રેલ જે આવી ન હતી, તો આજે એ સરકાર તરફથી સંખ્યાબધ સુમેધક પુસ્તકો પ્રગટ થઇ ચકત, પણ જે બાવીને ગમ્યુ તે ખર ઉપરોક્ત તેમાર્મ પુસ્તકોની ચોળના મે કેવળ હિતચુદ્ધિથીજ કરી હતી એ કહેવાની આવશ્યકતા રહેતી નથી

સવત ૧૮૮૩
અને ૧૮૨૭

}

શાહ શિવજી દેવસિ હ.
માનદ મંત્રી, લાલન નિકેતન-મહદો.

શ્રાવક સંસાર.

એક

ધાર્મિક નવલ કથા.

પ્રકરણ ૧ શ્રુ

મનોરથ.

એક સુગાહિન ધર્મા નીતમાળ ઉપ તરુ પુષ્પ આનમ જુરગી ઉપર બેઠો બેઠો મિયાન હતો હતો, વર ગાન હતુ, કોઈ બીજુ મનુ પ્ય ત્યા હતુ નહીં, તે સાથે કોઈ નતના દયાર્પણ થાય, તેના બના વો પણ થા સભાળાતા ન હતા, આથી તે તરુપુતે વિચાર કરવાનો પ્રસંગ અતિ ઉત્તમ મળ્યો હતો. તરુ પુષ્પની વય માત્ર વીગ વર્ષની હતી, તેણે જુરગતી, અગ્રેષ્ઠ, અને સન્દૃત કેળવણી લીધી હતી, મટ્રીકની પરીચા પમાડી તેણે પોતાનો અભ્યાસ અમાસ ર્યો હતો, તે સમાસ કરનાર કારણ માત્ર ગૃહવ્યવહારની ઉપાધિ હતી. તેના પિતાનો અર્જનામ વનાથી તેના માથાપર ગૃહવ્યવહારનો શ્રોતો આવી પડ્યો હતો. તેના વડની દિવનિ મારી હતી તે તરુ પુષ્પ આ પ્રમાણે પોતાના દયામા મનોરથ આપતો હતો —

આહા ! માર્ગની ગતિ કી નિચિન છે ? માન હૃદયમા અજ્યા
Sh ૬—૧

સને માટે જે જે વિચારો હતા, તે બરા મધુદ્રના મોક્ષની જેમ C
છળીને લીન થઈ ગયા. જો પિતા C મ ને જી-વા હોત તો, હું એ
જયુએ વર્ણનાત, બી. એ કે, એમ એ. ની પદ્મા સપાદન કરી
શાંત જો કે, માગ નૃહ વ્યવહાર મુખી છે, કોઈની નોઝરી કરના
ની મારી જાણ નથી, તથાપિ આત્માને જ્ઞાનથી આનંદ આપના,
અને યથા શક્તિ પગપ-નર જવા, એ ઉચ્ચી-તત્ત્વની કેળવણી મને C
પયોગી થાત. જો એવ એન. બી. ની હીમા સપા ન કરી હોત,
તો હું માગ સાધર્મી બહુઓને નજીકીય કાર્યમાં મદાયકારી થઈ
ગયો. આજકાલ ભારતવર્ષ Cખ અગ્રેજી ના ન્ય પ્રવર્ત છે, તેથી
રાજભાષાની ઉપાસના કર્યા પિતા સાસાન્નિ કાર્ય માનનાનો બીજો
Cપાન નથી તે જિનાય બીજો એ વળી મહાન્ વાલ પ્રાપ્ત કરી
શાંત. તે એ કે, મધુદ્ર ભાષાનું ઉચ્ચ પ્ર-નરનું મને જ્ઞાન મળત,
ગીર્વાણગિનાના જ્ઞાનવી મને ઘણા વાલ થાત, સ્વર્ગના ઉત્તમ પ્ર-
ધાનું જ્ઞાન મેળવનાનું એક મોટું સાધન પ્રાપ્ત થાત. એર, બન્યું તે
ખ હુતુશુ બગડી ગયું કે? નૃહ વ્યવહારની ઉપાધિની ચોન્ય વ્યવ-
ન્યા કરી, હું હુગને હુગને આગળ વધીશ કો? ઉત્તમ ગિયમની સહા
ય ન. મારા અભ્યાસનો પ્રનાહ વેગવી ચનાવીશ. અને પ્રતિવધ
વિધેનિવાયકા જા પરીક્ષા પસાર કરીશ કર્મની અનુકૂળતાથી,
અને આર્હિત વર્મની સહાયથી, જે હું આગળ નડ, તો પછી માગ
જીનને માર્થક કરનાના કાર્યો હાવમા લઈશ. હાનતનર્પમા વસતી
જેન પ્રજાની પ્રમિ-, અને સામારિડ ઉત્તિ ની ગીતે નવે? તેના નિ
પયો લખી માસિ-પરોમા પ્રગટ કરીશ, પ્રાચીન જૈન તત્ત્વજ્ઞાનના
અને સ્તુતિનાથા અગ્નિના મથો મૃગ સાથે ભાષાનર કરી, પ્રસિદ્ધ
કરીશ. તેના પ્રયો બાહર પડે તેને માગ ખામ મળો સ્વાપન કરી
જ્ઞાન દેવને પ્રવિત કરીશ. જૈન-ર્ગમા દાખલ થયેલા કુટીનાને
દૂર કરના ભગીરથ પ્રયત્ન કરીશ. આય ભુમિપર નસતા જૈનોની પ

સ્વયં મૈત્રી કરાવી, મમસ્ત જૈન ડોમનો સર્વ પ્રકારનો ઉદય થાય, તેવી કોન્ફરન્સ સ્થાપન કરી, ભારતભૂમિના બુદ્ધિમાન લોકો સાગમા તેઓને એક સાથે એકાગ્ર પ્રયાસ કરીશ, જૈનોના ગરીબ બાળકો મુગમતાથી કેળવણી લઈ ગરે તેના માનનો ઉશ્કાર કરીશ, અને જૈનોના પ્રખ્યાત ન્યૂનો જૈન બોલિંગ મુદ્દાનું સ્થાપન કરીશ. સર્મિટ અને પવિત્ર એવી ભાષાઓના અભ્યાસને માટે અને 'સર્મિટ' જ્ઞાન વસારવાને માટે પાઠ શાળાઓનું સ્થાપન કરીશ, દેગસંગેમા અને યાત્રાના સ્થળોમા તેના વહીવટની અચૂનકથી વહેલું સ્થળે ચાલે છે તેની મુશ્કેલી કરવાને મહાન પ્રયાસ કરીશ. જૈન સંન્યાસાળા અને શ્રાવિકાશાળાની સ્થાપના કરી, આહુત અમળાઓનો ઉદ્ધાર કરીશ. આજકાલ જૈનો મા સ્ત્રી કેળવણીનો પ્રયાગ ન હોવાની વાતી જતી તેઓની અજ્ઞાનતાને દૂર કરવા નિમિત્ત તત્તના પ્રયાસ કરીશ, ન્યાય જ્યા જૈન મત્રેમા સ્થાનિક કુમર રહેલો છે, તેને દૂર કરવાની યોગતા કરી, જૈનોની એક્ષતામા મોટી વૃદ્ધિ કરીશ. અનાથ અને ગરીબ જૈનોને આશ્રય કરવા અનાથાશ્રમ ઉઘાડના પ્રયત્ન કરીશ. જૈન વર્ગમા વર્મને નામે જે જે ખોટા આદર્શો ચાલે છે, ધર્મના નામથી જે જે વિપરીત પ્રવૃત્તિ થાય છે, ધર્મના ભિન્નથી જે જે દુરાચારો પ્રસરે છે, અને સર્મ નુકસાન આપી જે જે અયોગ્ય નામ બને છે, તે બંધી મુશ્કેલી કરવાનો પ્રયાસ કરીશ. આજકાલ લોકના પ્રભાવથી ધર્મગુરુઓના આચારમા જે ફેરફાર થઈ ગયો છે, અને સમગ્રગુરુઓની જે જે વિપરીત પ્રવૃત્તિ ચાલે છે, તેને ઉત્તમ રીતે કરવાનો મહાન પ્રયાસ આચરીશ.

અહા! જો મમય કારે આવશે? અનનનિને પામતી જૈન ડોમનો ઉદ્ધાર ક્યારે થશે? ભારતવર્ષમા અજ્ઞતાઉપ મહાનદીમા મમ થઈ ગયેલી જૈન પ્રાણને અવનબન ક્યારે મળશે? ગાસન દેવતા!

મને સહાય કરો. માન મનોરથરૂપ રવનો માર્ગ નિરામાય થાય, તેના સાન આપો. હું એક માધારણ હૃદયનો પુત્ર છું મારા મનોરથ ના પ્રનાહમા લીધેલા કયો સાનના બેઠવી મારામા નાજી નથી હું અત્યાગે તો માન હવાઈ વિચારો બાધી ઉત્તમ ભાવના ભાનુ છું જે આર્હત શાસનના દેવતાની સહાય થાય તોજ આ મનોન્ધ સિદ્ધ થાય. શ્રી વીર પ્રભુ! મને સ પૂર્વ મહાય આપો. આર્હત ધર્મનુ તેજ મારા મનોબળમા પ્રજનવિત થાયો.

પ્રિય વાચકૃદ? હવે વાર્તાના આનંદના નાયકની વિગેષ હ કીર્ત મેળવવાનો અવસર આવ્યો છે, અધીનર્થ ગણગો નહીં. તે પુરૂષ ચંદ્રનગરના પ્રખ્યાત શેઠ મુરચંદ્રનો ધર્મચંદ્ર નામે પુત્ર છે મુરચંદ્રનું નામ ચંદ્રનગરના એક પ્રતિષ્ઠિત આવક રહસ્ય તરીકે પ્રખ્યાત હતું. મુરચંદ્ર ના પાનડીના પેપાર ડગી માફ દ્રમ જમાવે હતા ચંદ્રનગરના સર્વમા તે અપ્રેસર ગાતો હતો. ચંદ્રનગરમા આપકો ની વસ્તી ઘણી હતી મુરચંદ્રને બે પુત્રો અને બે પુત્રીઓ હતી ધર્મચંદ્ર સગથી મોગ હતો. બીજે પુત્ર કુકીરચંદ્ર તેનાથી નાનો હતો તે અપ્રેસર કેળવણી લેતો હતો ધર્મચંદ્રને વીણા અને ત્રિધા નામે બે બહેનો હતી, વીણાના લગ્ન ત્યાના પ્રેમચંદ્ર નામના એક આર્ય રહસ્યની સાથે થયા હતા પ્રેમચંદ્રનું કુટુંબ ખત્રુ આવક વર્ગ મા ધાર્મિક તરીકે પ્રખ્યાત હતું વિદ્યા હજી લપુનયની હતી તેણીની વય માન બાર વર્ષની થઈ હતી અઘાપિ તેનું વેવિશાળ થયું ન હોતુ આ અરસામા રોઠ મુરચંદ્રનો અચાનક અર્ગવાસ થયો હતો, આથી ધર્મચંદ્રના માથા ઉપર રહધર્મનો તમામ બોજો આવી પડ્યો હતો ધર્મચંદ્ર બુદ્ધિમાન, ધાર્મિક, શાળો અને પરોપકારી હતો તેના ધાર્મિક દૃષ્ટિમા સારા મારા વિચારો મર્મ ઉત્પન્ન થતા હતા, તે દેવગુરુનો પરમભક્ત હતો. બાળ્યનયથીજ તે સનના સતપુરૂ

પોના પ્રમગમાંજ રહેતો હતો. કે, નિદાન મુનિ કે મહાશ્વ આરો
 તો તેની તે સત્ય મુક્તાકાત લેતો હતો, તેની બુદ્ધિ માગ્યાહી હતી
 તેથી તે દેવે ગુણીજનની પામેથી ગુણજ સંપાદન કરતો હતો. આ
 વી ગીતે ઉત્તમ પ્રજાએ ઘણાં યજ્ઞને તે એક ઉત્તમ આપક બન્યો હતો
 તેણે અગ્રજ કેળવણી લીધી હતી, તથાપિ તે હાનિકાન્ક મુરાગનો
 રિગેથી હતો. તેના આર્ય અને સમ્રાટી દૃઢ્યને પશ્ચિમના જડ સ
 મ્રાટે લાગી શક્યા ન હતા. તે હમેશા મુરાગને નામે આવતા કુ
 ધારને વિકારતો હતો. દગાલિમાનના મહાન ગુણથી તે આર્ય દેશ
 ની અને આર્યોની નીતિ ગીતિને માન આપતો હતો. પોતે જાતિથી,
 જન્મથી, અને દૃઢ્યથી આનક હતો, તથાપિ તેનો દુગમહી ન હતો.
 આર્ય દેશની, આર્ય જાતિની, અને આર્યવર્મની પ્રજાને તે મમાન
 દૃષ્ટિથી જોતો હતો.

આજનાલના કેવાએક દુરામહી ચુસ્ત આવકોની દૃષ્ટિ મમાન
 હોતી નથી, તેઓના હૃદયમા કેવળ મનાવજ નિનાસ કરેલો હોય છે.
 આનક શિનાય બીજાઓની તન્દ તેઓ નિગ્મગની દૃષ્ટિથી જુએ છે
 પગવર્મની નિંદા કરનામા તેઓ સર્વદા તત્પર ગ્રહે છે, મિથ્યાત્વના ના
 મ ઉપર તેઓને એટલો બધો અનાજ હોય છેકે, તેઓના હૃદયમા
 શાન્તિને બંધે ઢેપ, કોપ, ઝાંઝા, નિંદા, ક્રિયાદિ ટુકુંપો નામ રંગીને
 ગ્રહે છે. મિથ્યાત્વનીના દ્વેષ કરતો, મિથ્યાત્વને જેતરના, મિથ્યાત્વનીની
 આજ્ઞાનિકા તોડની, મિથ્યાત્વને મોટી હાનિ કંઘી, અને મિથ્યાત્વનો
 મોટો અનાદર કરતો, એમાજ તેઓ આન-પાત્ર માને છે. તેના દુરામહી
 જેતો જાણતા નથી કે, આ ભાન્તર્ય ઉપર અનાદિકાળથી મિથ્યા
 ત્વ ગ્રહેલું છે, અનેક યમ ભાનનાઓની ઉપત્તિ અનેલય ભાન્તભુમિ-
 પય થયા કરે છે. ભવિષ્તાના બીજ સર્વ યર્મમા ગ્રહેલા છે, પૂર્વના કર્મ
 યોગે મિથ્યાત્વ જાતિમા જન્મેવા પ્રાણીઓનો ગોટાપ ? સર્વ પ્રાણી કર્મ
 ની સત્તા આગળ દુર્બળ છે. મિથ્યાત્વની હોય, પણ જો તેનામા આર્ય

ગુણો રહેલા હોય, વિના તથા કળાધી તે અવ કૃત હોય, તો તેમને શા માટે માન ન આપવું? તમે જાણો છો કે, હાલ જૈન રાજાઓ નથી, મોટું જ્ઞાન ધરાવનાર જૈન પતિના પા નથી અને યશોવ્રતિની કળાઓને ખીલાવનારા જૈન કળારંગો નથી, તેને રખતે તમે દુનમદ ગણો, તે શા કામનો છે? તમારી ઉપર મિથ્યાની ગતિ રા થ કરે છે, તમારા વિદ્યાર્થીઓ મિથ્યાત્વી પડિતા છે, અને તમારા કળારંગો પા મિથ્યાત્વી છે, તો હવે શામાટે દુરામદ રાખો? કૃપાળુ શ્રી તીર્થ-ગ્રંથ લુએ તેને માટે જે ઉપદેશ આપ્યો છે, તેનો વિચાર કરો. તેઓએ દાનના ભેદમાં આપનારો ભેદ જુઓ. પાડી, જૈન ન હોય તેના દીન જ નહોતે પણ દાન આપના કુરમાવ્યુ છે, અને અન્ય ધર્મની નિંદા કરનારો નિષેધ કર્યો છે, તે જતા કેવળાએ- દુરામદી જૈનો પોતાનો દુનમદ છાંના નથી, એ ઘણી ખેતની વાત છે.

આના દુરામદી લોકોને વચચે કદ દે થઈ વિકારતો હતો. તેને નના નના ધાર્મિક અને સાસારિક પુસ્તકો વાંચનાનો ઘણો ગોખ હતો. ઉંચા પ્રાગ્જ્ઞાના માસિકો, અષ્ટાન્ગિક પત્રો, અને ત્રિમાસિક પત્રોનો તે મોટો ગ્રાહક હતો. સર ધર્મના સારમાહી પુસ્તકોને તે આશ્રય આપતો હતો. તેના ધરમા એ- નાનું પુસ્તકાલય થયું હતું, તેમાં વિવિધ વિષયના પુસ્તકોનો સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો હતો. ધર્મશાસ્ત્ર નિયમિત રીતે હમેશા વર્તતો હતો. 'અમુક વખત અમુક કાર્ય કરવું,' એવો નિયમ રાખી, તેણે સમયના જુદા જુદા ભાગ પાળ્યા હતા. પ્રહર્યનદારના કામમાં પા. તેણે અમુક વખત રાખ્યો હતો. ખીલત ખાસ કામ કરતા તેનો ઘણો વખત પુસ્તક વાંચવામાં અને નવીન વિષયના અભ્યાસમાં જતો હતો. તેના વિશાળ પ્રહર્ય જુદા જુદા ભાગ પાડી, તેણે પ્રહર્યનદાર તથા અભ્યાસ વિશે કરવાના ન્યાનો રાખ્યા હતા. પ્રહર્યકાર્યાલય, પુસ્તકાલય, અભ્યાસગૃહ લેખન

ગૃહ, ધન ભુનન, આત્મ ઐયર્થિકતાલય, મુનિયાન્ભુનન અને ત્રે મમ ત્રિ એમ તેના બુદ્ધિ બુદ્ધિ નામ પાડ્યા હતા. તે દેવે આત્મ ઉપર તે તે નામના બોઈ લગાવી દીધા હતા.

આ નખતે તે તગણુ નાયક પોતાના વરના ત્રીજા માળ ઉપર આગે. મુનિયાન્ ભુનનમા બેઠો હતો. દિનસમા અમુક વખત તેણે સાન સાસા નિચાર કરવાને માટેજ રાખ્યો હતો. આગે તે પોતાની જૈન કોમના ઉદય માટે નિચાર કરતો હતો, અને નનનના મનોન્યો ખાતો હતો.

પ્રકરણ ૨ જુ

વીણા વિલાપ.

એક તગા આનિકા ધનના ખૂણામા બેઠી બેઠી ઉદન કરે છે, અ સુની યાસાઓધી તેના ગૌરમુખ લિંગ નિસ્તેજપા પ્રસરી ગયું છે, ઉનનો મન મદ છે, જાણે કાઈ રખ રન આલગરો, એવી રામતી લાગતી હોય, તેમ તે આવડ્યાણાગુપ્ત ઉદન કરે છે. તેના ઉદનનો રન ર ગણ દુહમાજ નિગમ પામનો હતો. આ નખને એક તગણુ પુત્રપ દુહાની આગળ આવ્યો તેણાણાગુપ્ત ઉદન તેના સાલગવામા આવ્યું, તગા તે અચમળે દુષી રીને ઉઠો રહ્યો, કાણના પડી તે બાળાએ નીચે પ્રમાણે વિલાપ કરના માડ્યો.

અને ' કર્મવૃદ્ધ, કેરી તમારી મતા છે? તમને અને તમારી પ્રદુ

નિચોને કોણે મજા હશે? તો તમે નિયમાન ન હોત તો માનવમંજી
કેતુ મુખી થાન? તમારી નગણ્યો ક્યારે હજાશે? તમારૂં દાપમય
અરુપ જો, તેજ શ્રી તીર્થેશ્વરોએ અને જૈન મહાશયોએ તમને દમન
કરી દીધા છે. તમારો અન્યત્ર અભ્યાસ કરનાર કોઈ પુરુષ કેમ ઉપત્ત
થતો નથી? અથવા જો જીવાન કર્મ શુદ્ધ? માન જેવા અદ્યક્ષ અને
મુદ્ર પ્રાણીઓજ તેમના ઉત્પાદક છે. પોતપોતાના આચરણથીજ તે
જોતો બધ થાય છે, તેમા કર્મનો ગો નાપ? અગે? હુ પાનેજ દુષ્ટ છુ
પૂર્વ કર્મનાજ આ પાત્રમ છે, જગતમા ઘણી શાસ્ત્રનાઓ મુખી છે,
માગ જેવી ટુ ખિલા કોણ હશે? મારા પૂર્વના કુકર્મનાજ ઉપવયો છે
માન પતિના આના નિચાળાથી વધા? આના દુષ્ટ નિચારના આ
વધેને લાગેજ જેનમેમની અનનતિ થા છે. ભાગ્યવર્તમા દયા ધર્મથી
મર્મ માન્ય અને પ્રખ્યાત ઘણેકી જૈન પ્રજાના ભાગ્યવર્ત મુર્ચનો અ
સ્તાચજ આના પુરુષો પોનેજ છે અગે હુ નશીબ? માન પતિના
દૃઢ્યમા આના દુષ્ટિવાર ક્યાથી ઉપત્ત થયા? જૈનવર્ગની અને સધ
ની ઐશ્વર્યના તો શને તેણે શામાટે પગતુ ભયુ? આ દૃઢ્યને ન વાર્તા
કાને કહેતી? મારો પતિન બધુ સાલજાને, તો તે મને કેવો વિકાળ
આપને? કિ એ જ્ઞાન સ્વભાવી બધુ ઉપરથી જાણવું નહિ, પા
તેના દૃઢ્યમા માટે માટે હુ ન નિચાર બધારો

આજુ મહ અગે બાકી, તે બાળાશા ત વડ, ક્ષણવારે પાછુ
તેણે રૂન કરના માડ્યુ આ બધુ સાલજાની પેનો જુપી ગીતે ભેનો પુ
રુપ નિચારમા પ પો, તેના દૃઢ્યમા અને મહાપ નિષ્કપ વના ભાગ્યના
તે માથ મુખ ઉપર ગાનિ આવી ગઈ, રૂન કરતી બાળા ઉપર તેને
વા ઉપજ તેણીના દુ બમા ભાગ પેનાને તે ઉત્તુ- વડ ગયો.

સાચનાર' અધીન થયો હતા, તે રૂ ન કરતી બાળા, અને
પેના જુપી ગીતે સાબજનાર પુરુષ, તે બેની જોજાખાનુ રૂન રીએ

છીએ જે બાળા રૂઢન ડાંતી હતી તે 'ધર્મચક્રની બેન વીણા હતી. પયો છુપી ગીતે માલગનાર ચુનઃ તેનો બધુ ધર્મચક્ર હતો. વીણા તેના પતિ પ્રેમચક્રના તરફથી તિરસ્કાર પામી પોતાના પીયરમાં આવી હતી. પ્રેમચક્ર તન જીના નિચારનો ચુસ્ત આનક હતો, તે એટલો બધો દુઃખદી અને વહેમી હતો કે તે ક્ષણે ક્ષણે શકા કરતો હતો તે 'રેડ મુનિ કે, ચનિની મેના ભક્તિથી ડાંતો, અને દેવેક વેપારી માધુ બહેબન ધર્મચુર છે, એમ તે અડાથી માનતો હતો. સુચુર, કે સુચુરની પરીક્ષા કરનામા તેની શક્તિ નહોતી, કોઈ નામદારી, કે વેપારી મુનિ આવ્યા કે, તરતજ તે દર્શન કરના દોડી જતો. કોઈ મુનિ દુર્ગુણી, કે દુરાચારી હોય તેને તે બાપુતા છતાં અવ અદ્વાવી તેની મેના ડાંતો હતો. 'ધર્મને બહાને જે જે કુરીનાળો આનકોમા આલના, તેને તે 'આ -ગીનાજ છે', એમ બાપુતા છતાં માન આપતો આવ્યા દુરાચારને લીધે તે મિથ્યાત્વીઓનો અતિગે અનાદ્ય કરતો હતો. મિથ્યાત્વીની સાથે ભાપણ કરવું પણ તેને ગમતું નહતું, મિથ્યાત્વીઓથી દૂર ગહેનાને તેણે અનેક જાતની બાનાઓ લીધી હતી. આવી પ્રકૃતિને કોઈ પ્રેમચક્ર સવમા અનેક નિરોધ આવે તેના કાર્ય કરતો હતો.

એક વખતે એવો બનાવ બન્યો કે, પ્રેમચક્રે ઉપાશયમા જઈ કોઈ મુનિ પામેથી એની બાના લીધી કે, " કોઈ મિથ્યાત્વીની સાથે પ્રમગ ગમ્યો નહીં, મિથ્યાત્વીને કોઈ દાન આપતું નહિ, મિથ્યાત્વીના પુસ્તકો ભણના, કે વાચના નહીં. કોઈ આનક જે મિથ્યાત્વીની સાથે તેની રીતે વર્તતો હોય, તો તેનો પાત્યાગ કર્યો. પોતાની વગ કમાણીમાંથી જે કંચ વગે, તે સાધુના કામમા વાપરી દેતું. કોઈ પણ જૈન સાધુ જે તે પ્રમાણે કરતું. આ પ્રમાણ પોતાની જાતે કરતું, એવું જ નહીં પણ પોતાના ઘડના માણુઓને પણ તેમ કરના રૂઢ પાડની. "

આનો આમહુ ભરેલો અભિમહુ વર્તિમવડ પાતાના કુટુંબને
તે પ્રમાણે વર્તનાને સૂચના કરી તાકાજ તેણે પાતાના ધર્મા જે કા
મિથ્યાત્વીની વસ્તુઓ હતી, તે દૂર જનની દીપ્તિ નીતિના ન મોડ
પુસ્તકો, કે જે મિથ્યા ત્રિએ રચેલા હતા, તેને ધરમાથી દૂર કર્યા પુના
ગરી વાસણોમા જ્યા મિથ્યાત્વી દેવતાના ચિત્રો હતા, તે નામણે વેચી
દીધા મિથ્યાત્વીની ભાતોનાજા નજો દાડીને ધર્માથી નાખી દીધા,
તે સિનાય જે કા મિથ્યાત્વીના ચિત્રનાજા પાંચે હતા, તે બરાતો
સાનર ત્યાગ કરી ગયો. પ્રેમચક્રનો આત્રી પ્રવૃત્તિ ભેદ, વિદ્યાથી અ
લકૃત એની તેની સ્ત્રી નીલા તેની પામ આત્રી નીલા સગુણી આત્રિ
કા હતી, તેણીએ રહ ચા સારને, અને રમને લગતી ઉત્તમ પ્રમારની
કેળવણી લીધી હતી તેણીના અભ્યાસ શા ત હતો, હૃદય કોમળ
હવુ, પરોપકાર કરનામા તે સર્વકા ત પર રહેતી, જલ-ક કાગ તોડીને
જરા પણ ગમતો નહતો, સપ અને ઐશ્ય તન્દ તેને પ્રીતિ હતી, જૈન
વર્મ ઉપન તેણીના પૂર્વ નાગ હતો, પાતાના નિઠાન બધુ વમચ ના
સહવાસથી તેણીનામા કેટલાએક સાર્વજનિક દ્વિતના વિચારો આવ્યા
હતા વર્મચ જે કા હોપયોગી, કે સાસાનિ નીતિ પ્રમાન નવવ
જ્યાની શોધડી ખરી કરતો, તે પ્રેમથી પોતાની મનને વાચવાને આ
પતો હતો. કેટલીક શ્રો કેળવણીને લગતી, અને શ્રોશાને બોધ મળે
તેની આપણો વીલાને બે કરતો હતો. કોઈ ગુણ પ્રમો ધર્મચ
વાલાને તેક જતો, અને જાત જાળના નમ્ર અનવાર આપતો, તે સાથે
એક સુદર પુનત પા આપતો હતો વારપમતી, કે ભાઈ બીજા જેના
વૈકિ- પ્રસારે વિદ્યાવતી વાલા, નમ્ર, અવકારને બાંધે સાર્યા રૂ
સ્તમ્ની બે માનતી હતી ભાઈ તરફથી મળના પાશાકના કરતા તે
પુસ્તમ્ના પાશાકથી વરાં જે ખુશી થતી હતી, આથી કરીને વીલાના
પતિ રહમા એ- શ્રી ઉપયોગી પુસ્તકોની નાની લાયકારી થતી
પાતાના ગુણી મધુના સહવાસથી નિડી વાલા અ પાતાના રહ

કાર્ય નાના નાના જુદા જુદા ભાગ પાડી, નિયમિત રીતે એકે
મયસર્યક પત્ર (મ.મ. ટેબલ) બનાવ્યું હતું. તે માથે પોતાને વા
ચનાને માટે તથા ભગ્ન ભરના વિગેરેના કાર્યને માટે તેણીએ જુદા
જુદા મ્થાન ગણ્યા હતા. પોતાના વાચન ગ્રહની ઉપર “વીણાવિદ્યા-
લય” એના મોટા અક્ષરોથી એક બોર્ડ લગાવ્યું હતું. વીણાનો પત્ર
પ્રેમચંદ્ર સાચારણ મિથિતનો રૂઢવ્ય હતો, અમુક વડીલોપાર્જિતરક્તમ
માધી તેને પ્રતિ વર્ષ નિયમિત સાફ વાજ મળતું, તેથી તેનો નિર્નાહ
ચાલતો હતો. તેના પિતા માગ શ્રીમત હતા, તેથી તેનું વાસ ગૃહ
માટે હતું તેને એક વિદના માતા, વિદવા બેન, અને એક નાનો ભા
હતો. પ્રેમચંદ્રની વય પાત્રીશ વર્ષની હતી. તે સ્વભાવે સતોપી હો
નાથી બીજો કાંઈ વેળો હતો નહોતો. દગસજ અને ઉપાશ્રયનો નહીવત
તે હિસાબથી હતો હતો. આખો નિસ રમના કાય નાજ તે નિર્ગમન
હતો, મધના દરેક કામમા તે તન, મનથી પ્રવર્તતો, અને યવાશક્તિ
પ્રયત્ન કરી વારેવું કામ પાળ પાડતો હતો. પ્રેમચંદ્ર નો અવસાર ફોધી
હતો, વારેવા નિચાગ પાર પાડનાને તે અત્યંત આમહી હતો, મધના
અગ્રમંગામા તે જાગતો હતો. તે વયમા યુવાન ત્તા ઇંદ્રોની પક્ષિમા
બેસતો હતો. જ્યાં સધમા મતભેદ થાય ત્યાં તે પોતાના મતમા
અગ્રસરોને બેચી ગ-તો હતો, મર્નની ઉપરતેની એ પડતી હતી
આથી કઠીને તેનામા અભિમાન વૃદ્ધિ પામ્યું હતું.

આજે દુરામહી પ્રેમચંદ્રે મ વ એકડો કઠી એવો ઠગન દરાવ્યો
હે, “આપણા કોઈ પણ શ્રાવે મિથ્યાત્વીની માથે વ્યવહાર કરવો
નહી, તેમજ મિથ્યાત્વીની નિધા ભાપનાને તેમની પાડશાળામા જેન
બાળ્યેને એકવના નહી, કોઈના રૂઢમા મિથ્યાત્વીના પુસ્તકો,
તથા મિથ્યાત્વીના વિનુદનાળા પગથો ગણવા નહી. ” આ ઠગવ તેણે
આમહી પ્રસાદ કરના સધને જણાવ્યો. કેટલાએક અગ્રસરો પ્રેમ

ચ દ્રના તેજમા અનજને તેમા સામેય વયા, પણ વળા તે તેની વિરુદ્ધ થઈ ઉડી નીચાયા છેવટે મધમા વિનંત પેસ

પ્રેમચ દ્ર સધમા જખેડો કડી ૧૦ આચો. તકાજ તે જાન પાતાના ધરમા અમરમા વાનવા મરને જમાવ્યુ. તેજે વીળાના વિધાગદુમા જરને તેના પુસ્તકમનથમાથી મિથ્યા નીની જે નીનિની ચોપડીઓ હતી તે, તવા ણીજી જે કાઈ મિથ્યાતનીના ર્મની કે ની નિશાનીવાળી ચીજો હતી, તે ધરની બહાર નીકળી રીધી પછી વીળાને જોવાથી તેજે આ પ્રમાણે કયુ —

વીળા! મે તમને જોનાર સૂચના આપેલી છે મે જૈન મુનિ ની પામે અભિમદ્દ લીધો છે, તે તમારા જાનનામા છે. મારો અભિમદ્દ ધાર્મિક હોનાથી દ્રક છે, તે કોઈ પણ ક્રમે તેમ નથી. આને મે મારા અભિમદ્દનો પ્રસાર કરવાને સધમા તેરોજ કરાન કનવ્યો છે કેટલાઓ મારી મામે પાપા છે, પણ તેમને હું તજમાન ગણને. નથી ન્યારે આ કરાન સધમા પ્રમાર થયો, ત્યારે પ્રથમ મારે તે મારા પાતાના ધરમા અવાવરો જો, જે, તેથી તાજે હુને મારા કહેવા પ્રમાં આપતુ પારો. તાગ પુસ્તકમનથમા કોઈ પણ મિથ્યા થીએ રચેલ ચોપડી રાખવી નહી. તુ કોઈ મિથ્યાતનીની સ્ત્રી માથે પ્રસંગ નર્મ ગ નહી. જનના મુધી મિથ્યા નીની સાથે જાપતુ પણ કરીગ નહી તારો ભાર્મ ધર્મવડ અટપ જુદિનો છે, તેનામા ણીનકુન સમમિ નથી તે હમેશા મિથ્યાતનીનો સસર્ગ કરનારો અને મિથ્યાતનીના પુસ્તકોને વાચનારો છે અપત્તિન ઇત્રેજી ભાપાના સમાધી તે અર વિન થઈ ગયો છે. આજકાન આવા મુસરાનો તે સાધી છે તેન લગલગ મિથ્યા ની થઈ ગયેના તાગ ભા ધર્મવડની સાથે થા? હારા રાખજે જનના મુધી તેને ઘેર પણ અનરથના કાર્ય વિન જઈશ નહી

પતિના આના વચન માભળી વીણાને વહુ માફુ લાગ્યું, તેણી-
ના નીનિમય નિર્મળા દૃશ્યમા એટલે આધાત થ, આવ્યો. તે ગાન
હતી, તવાપિ ધોનાના મહોન અને વિટાન બધુને માટે જ્યાં કહેના
મા આવ્યું, એટલે તે જરા ઉજ્જેગઈ ગઈ, તવાપિ વીણા પોતાનો વિ-
નય ચુકી નહા. તે નિનયપરંક યોદ્ધી—પ્રાણનાય' આ વુ બોલો
છે? તમાગ જેના 'રામિ- અને ચુરન આનડને મારા જેની અદ્યમનિ
અબજા ઉપદેગ આપે, તે અનુચિત છે. તવાપિ તમારા હિનને ખા-
તન આ નખને માં કહેનુ લેઈએ અને પેહેમી પતિ' આના વર્મ
નિડક નિચારો છુ લાવો છે? મિથ્યાત્વનુ મનડપ ઓળખ્યા નગર
આરો નિપરીન નિર્ણય કેમ બાવો છે? મિથ્યાત્વનો ખરો અર્થ નિચા-
રો, તેનુ જહમ્ય વુ છે? તે છુદ્ધિમા દ્યો. શ્રી જિન ભનનાના કહે
નાનો ઉદેગ મો છે? તેમનો ગલીનય કેવો છે? તેનુ મનન ડગીને
નિર્ણય કરો. મિથ્યાન નુ કહેવાય? મિથ્યાના કહેવા ભેન છે?
મિથ્યાત્વના મર્મ માટે જે કહેનામા આવ્યું છે, તેના મો હેનુ છે?
કક મમ્ય-તનનાગા આનડને મિથ્યાત્વ અમર ડગી ગકે કે નહી?
તે બનાનુ વિદ્વતા ભેડા નિચાન્થી મનન ડગી નિર્ણય બાવો આ
,તુ માહમ વગે નહા, જે પનર્મી હોય, જેન રમના આચાર પાળના
ન હોય, અને જેનની માથે ઢેપ ધગતા હોય, તેઓમા કેટલે અગે
મિથ્યાત્વ છે, તે બનાનો નિચાન ડગી મિદ્ધાત કવો. કેવળ શાસ્ત્રનુ
વચન માભળી નિર્ણય બાવો નહી નિનિ નચન, નિરેન નચન, જે
થક અને ભયાનક વચનોનો ગલીનય નિચાગીને ચાલો. માગ ભા
ઈ વર્મચક્રને માટે એકદમ નિપરીન નિચાર બાવો નહી રમચક્ર નુ
ક આનડ છે, તેના વિચારો અને તેના મિદ્ધાનો તમે જાખ્યા નથી,
તે માગ્યાહી નિદાન દેગમાગને અનુમગી રમમાર્ગે ચાવનાગે છે.
જેનોની રામિ- અને ગામાન્ડિ ઉત્તનિ ડગાને તે સનત મનોગ્ય ધ્યા
કે છે. નર્મમાનનાગમા જેન રમનો અને જેન કમનો મહોન્ય ડગી

ગીતે થાય ? તેના મુનિચારોની શ્રેણી તેના જીવિત માગમા સ્ફુર્તિ જે
 છે, રાજ ભાષાનું ઉચ્ચ જ્ઞાન મેળવી, જેન કોમનો ઉપ કરવાના અ
 લિપ્ત લેવાને તે સર્વદા ઇતેજન છે. જેનોનીધાર્મિક ઉત્તતિ, સામારિક
 ઉત્તતિ ગિરાય થવાની નથી, એનો તેણે નિર્ણય કર્યો છે. એના મા
 ગ બધું ધર્મચક્રને તમે મિયાના, અને મિથ્યાના સગી કહેા, તે
 કેના અશ્રુગોપની રાત ' પ્રિયપતિ ' મિથ્યા ન મિથ્યા ન કહી તમે બ
 ધાથી દૂર ગણેવા મા ॥ ૩, તે કેમ બની રાખે ? નીનિર્મ અને સતી
 રમના માન ઉપયોગી પુસ્તકોને મિથ્યાનનુ કવક લ ॥ ૫ તમ દુ
 ર્ગી નીરા, તે જેનુ અનુચિત કોવાય "સારગ્રાહિણીત્ય" એ મહા
 ના-યનો અર્થ વિચારો જેનાથી નીતિ ધર્મ, અને ટહુસ માનના મા
 ગ શુદ્ધ થાય, તે ॥ અથા કિ મિથ્યા ની થવા ન રી. જૈન વિદ્વાનોએ પા
 તાના મન-રવાળા અથામા અથ મતના ઉત્તમ નિવારો અથમ
 તના નીતિ પ્રવાન એમે અને અન્ય મતના માદ્ય પ્રમાણો રીધાર્યા
 છે તે તમે શુ જાણતા નથી ? દેશમળને વ ને પ્રથે- ર્મની ઉત્તતિ
 અને અનનતિ થયા કરે ॥ પ્રે જૈનપ તિતોએ કારીનાસ કમી પ્રાક્ષણ
 પામે નિધાવ્યાસ કર્યો હતો. તે વખતે તેઓના હથમા તમારા જેવા વિ
 ચારો કેમ નહિ સ્ફુર્તિ હોય ? મિથ્યા વીનિવા ૩૩ એના પામેથી નિ
 મેળવની ન જોઈએ ' એનો બે તેમનો સિદ્ધાંત હોય ૭ એ કવિપા
 નારી વાસ કવત નહિ જૈન ર્મનો ગમે તે રીતે ૫ ન, એથી તેમની
 ર્મિત હતી. પ્રાણેશ' નિવાર કરો, આની પ્રટા ૧ નહિ. આનુકાર્ય
 કવતા પુાયને બે પાપ ઉર્ધ્વજન કર્યો વાવતા દેશમળને ત
 મારા નિચારો સ પૂર ગીતે પ્રતિજ્ઞ છે ૫ ડનગર જેના નિધાવિ
 વામી ગોદરમા આ પ્રતિમધવાનને નહિ સમસ્ત સધની એકથનાનો
 પ્રવાહ તુટી જશે અને સધમા તમા માન નહિયે નહિ કવિચોડયણે અશે
 અહિ આ પ્રાર્થમા તમે નિજયમેળવો, પણ ણીજે સ્થળે તમારૂં હાસ્ય

વને અગ્રજી, ગુજગતી, અને સમૃદ્ધ કેળવણી આપનાર બરા મિ
થ્યાનીઆજ છે. જન પ્રજા કેળવણીમાં વાણી પાત્ર છે જૈ નોને વિદ્યા
મેળવનાના સાધનો બરા પરાધીન છે. શ્રદ્ધસ્વ આનંદોની વાત તો એક
તરફ ગઈ, પણ તમારું સર્વગુરુ મુનિઓ પણ મિથ્યાની ગ્રાહ્યોની પા-
મેજ વિશબ્યામ કંઈ છે. વગરે શુ કહેવું? માપતકાળે ભાગતની જૈન-
પ્રજા અન્યમતિઓનીજ શિષ્યા ગણાવે છે. મિથ્યાની ગત્યની તે આ-
શ્રિત પ્રજા છે. પ્રિયપતિ ' તમે કહેલા વિચારો કદિ એક રીતે માન્ય ક-
રીએ, તા તેરો સમયહાથ પ્રવર્તિતો નથી. જ્યાં જૈન ગેમ વિદ્યા, ઢળા
અને ગાજીય નિપયમા આગળ પડે, નવનના મડળો નવાપી કો-
રસો મેળવી, ઉત્તતિના માર્ગ મહાવુ કરે, ત્યાં તમારો વિચાર થાડે
ધણે અગે સફળ થશે. તેવા વિચાર તો તમારો મનમાં થતાજ નથી,
અને થનાના નથી. તમને દુઃખમહે વળ કંઈ લીધા છે તમારો દીર્ઘદર્શી
નેત્રમાં દુઃખગણ વાટી રજ પડી છે, તે ક્યાં નીકળશે? તે બાહુરના
ગળા ગિનાય તમારું હૃદય નાશ દૂર થનાવું નથી. સ્વામીનાય' હું અ-
લ્પમતિ અબળા તમને વિગેષ કહેનાને અગિની નથી, મને ક્ષમા
કરો.

વોળાના આના નવન આલણી પ્રેમચ ને ધરણી કોર ઉપજ
વયો તેના નેન ઉપર રવાણ બનાવે ના. ત તજા તે ગણ ગજના કંઈ
બોલી ઉઠે—અંદુણા? આ શુ બંદ છે? આનંદની મુતા થઈ, આના
મિથ્યા ન હોલા નયનો કેમ ઉઘાડે છે? તાજી કંઠ નાણીમાં પ્રયેન મેડ
મિથ્યા નનાજ હોલા છે. તાજા લેવી મિથ્યા ની મહિલા માથે માગ
જેના શુદ્ધ આનંદો સમાન હોય નહિ. તાજા સમગ્રથી હું કલકિત
વયો હું, તાજ પ્રવર્તન તદન આનંદ કંઈની નિરૂદ્ધ છે. આટલો વખત
તુ મારા નમસ્કિતનાજા સનમાં ગઈ તવાપિ તાજ મિથ્યા ન ગયું નહિ,
એ મને માટે આશ્ચર્ય નાય છે. પોતે અલ્પજ્ઞ છતાં મર્જાની વાણીનો

જુના અર્થે રહે, મિયાનુ મનુષ્યના નિના માગીયાં નિહતાને
 ખોળે આડળ રહે છે અનુભવી જન નિવાર કરે, આનનો ધર્મ
 બારિષ છે આજકાલ મિયાનનો મહો વ વડ જો છે, પશ્ચિનના મુ
 રાનનુ એક વર્ષ રાત્રી વાને છે, તાન ભાઈ ધર્મમા કાડ જાનનો નર્થ
 તે મિયાનુ મહાસા નમા કમનો લય છે, તમા જ મુખ
 આનનુ જાણીને તારી માન માન પિનાએ માગ સખ ર લો
 એ હોતો, ઈર્ષ્ય આને જગડે, એની તેમને ખમ ન હતી
 અર અજાની અબજા ' તાન વિચાર કરે, માન અભિમાન કદિ
 પા કરનાનો નથી, લો તન, મન અને નથી મારા વિચારને
 અનુસરતુ હોય તા આ ધરના જોડે, નહિ તો આજ લા, તારા
 નેની મિયાનીનો સગ કરનાગી કાનનાનો સસર્ગ કરના કું છું,
 તો નથી, તારા પિનાનુ મુખ આ આને છે, નહિ તો તા । ભા
 ઈર્ષ્યકની સાથે પા વ્યવહાર જાણના માગી રજ નથી

નમસ્કરના આરા તિન્ને રે ભગવા વચન માલગી ચાલાને
 માહુ લાગી આવ્યુ, જાણીના નેનમાવી અશ્વસાર વાવના વગી
 પનિનો નિરરના તેને ન પાતના જેવો રમા વા પા, જાના આ
 વેગમા તેનો કંઠ રોડાયો, તે કાર્થ પન બાની નાજી નહા -
 નાજ ત્યાંથી હીને પિત્રાદ ત ક વાવી । ઈચ્છ ત્યાંથી
 હીને ઉપાશયે આવ્યા

વાચના ' તમ મત્યારના । નવા હા વીના રે -
 આવાવ્યા વા પાતાના મિત્ર । ઈર્ષ્યકના ધનમા આની ર
 ના જોડ ખૂલામા ર ન રે છે, અને મદરને નિવાપ રે છે,
 તેનો બધુ ધર્મચિત્ર મુનિચા બુનનમાધા નીચ નગી છુપી ગીત
 લો લો તે સાલગ છે નાલાએ રજા નિવા રજ છે, તેનુ
 કાળ હતુ ઈર્ષ્યકના નાનામા આનુ નથી નોતાની વિવા

પનાણીમા જે જે વચનો કહેનામા આવ્યા, તેનો વિચાર કરવા ધર્મ-
ચક્રે પોતાનું બુદ્ધિબળ દોડાવા માડ્યું છે, તથાપિ તેનો શોધ જરાપણ
થઈ શકતો નથી. સોઝાવેશને વશ થયેલી વીણા ત્યાં ત્યાં બેડી છે.
વીણાની માતા જિનાવયમા દર્શન કરનાને ગઈ છે. બીજાઓ જુદે જુદે
કામે લાગી ગયા છે. શ્રીકૃષ્ણ તેના અભ્યાસટહુમા બેડો બેડો વાચે
છે. વીણાનો વિલાપ કોઈના જાણનામા નથી. માત્ર એકલો ધર્મચક્ર
તેનો જ્ઞાતા થયો છે.

પ્રકરણ ૩ જુ લગિનીને આશ્વાસન.

“ પ્રિય લગિની ! આ શું કરો છો ? ” એમ કહેતો નહેતો ધર્મ
ચક્ર વીણાની આગળ આવ્યો. પોતાની પ્રિય લગિનીના રૂદનથી તેના
હૃદયમાં ધણી લાગણી ઉત્પન્ન થઈ આવી હતી, તેમનાંથી અશ્રુની ધારા
વર્ષાવતો ધર્મચક્ર કણનાર ઉભો રહ્યો. પોતાના ધાર્મિક બધુંને ભોતાજ
વીણા અકરમાન બેડી થઈ ગઈ. સોકતો કેળાવ બદલાવી ઉપરથી હા-
થ કરતી બોલી—સાઈ ' કાઈ નથી, હું તો રહેજ નિચાર કરતી
હતી. કોઈ મારા ઘરના કારણથી મારો જીવ દુખાયો હતો, પણ તે
નજીની બાબત છે. કાઈ નિગોષ નથી. ધર્મચક્ર મદ સ્વરે બોલ્યો—
ખડેન, છુપાવ નહીં. તારી બધી સ્થિતિ મેં ગુપ્ત રીતે જોઈ છે. તારા
હૃદયની લાગણી સમજાડ દુખાડી છે. જો કાઈ પપુ કહેનાને હરકત ન
હોય તો, કૃપા કરી મારી આગળ જણાવી દે. દરેક સહોદરનો ધર્મ
છે કે, તેણે પોતાના મહોદરને સહાય કરી જોઈએ. હું તારો સહોદર
બધું છું. તારે મારાથી કાંઈ પણ લિનના રાખની ન જોઈએ.

ખંડેનને દુ ખમાથી મુક્ત કરનો, એ બધુંનો ધર્મ છે. ભાઈ ખંડેનને સબંધ એવો બધો પવિત્ર છે કે, તેના પ્રભાવથી પરસ્પર સહાયની સત્તા દૈન્યોગ્ય બની આવે છે. પ્રિય ભગિની ' તારા નેવી પવિત્ર અને વિરુધ્ધી ખંડેનને દુ ખી જોઈ મને ઘરના અક્રોધ થાય છે, જે કુ દુ ખમા ભાગ છતાં ખંડેન દુ ખી હોય, તે ભાગનું અનિત નિ કળ છે આનંદ સ સામ્રા ભાગ ખંડેનનું હૃદય અપૂર્વ દર્શાવ્યું છે

સુન્દરીના ગરીબને દુખનું જોઈ તેના ભાઈ ભરતને મોટી દિવ ગીરી ઉત્પત્ત થઈ હતી ભરતે તેને માટે પોતાના રમાઈઆને અને રાજ્યદેવોને મોટા જોડા આપ્યા હતા જ્યાં તેને ખમર પડી કે, ખંડેન સુન્દરી તપસ્યાથી દુર્ભાગ થઈ છે, ત્યારે તેને શાનિ થઈ હતી જૈન શાસનમા ધણે સ્થળે ભાગ ખંડેનના પવિત્ર પ્રેમનું વર્ણન કરેલું છે સહોદર ભાગ ખંડેનનો રત્નેશ્વ દિવ્ય છે, એ રત્નેશ્વના પ્રવાહની ધારામા રતાન કરનાન સહોદરનર્ગનું અનન મર્મ ગીતે કૃતાય છે

ખંડેન વીણા ' તારી આગળ હું વિશેષ કહેવાની કાંઈ જગ નથી જો તને સર્વ રીતે મારીપર વિનાશ હોય, અને મારામા તું સત્ય બધુભાન જોતી હો, તો મારી આગળ તારું દુ ખ નિવેદન કર. ધર્મચક્રના આના વચન સાબળી વીણા નિયામમા પડી " જરૂર, ભાઈ ર્મચક્રે છુપી રીતે મારૂ રૂદન સાંભળ્યું લા છે હું ગમે તેનો દેખાનકરીશ તોપણ મારાથી તે નહીં રામગ નહીં " આનું વિચારી વીણા મદ મરે બોલી—હાના ભાગ ' તમારૂં કહેનું યધાર્થ છે, તમને જે ગદા થઈ છે, તે મર્મ ગીતે આવી છે માટે તમાગથી સિતતા રાખની નજોએ, પણ જે સિતતા રાખરાની ધ્રુવ થઈ હતી, તે માન તમને રૂ ખ ન વાય, તેના હૃદયથી તમારૂં હૃદય મારી તરૂ પૂર્વ રત્નેશ્વથી ભર્યું છે. મને દુ ખી જોઈ તમને પણ દુ ખ વ્યાપિના રહે નહીં, બધું વર્મચક્ર ' મે ધણે સ્થળે માંભળ્યું છે કે,

“ સર્વં સર્વત્ર નો જીવત્ ” ‘ બસ વાના બવે હોય નહીં’ આ વાચ્ય ખરેખર છે. જ્યારે આવડ જોવી ઉચાં હોમમાં માગે જન્મ થયો, ચડનગર જેવું જૈન તીથ મમાન સ્થળ માગી જન્મભૂમિ થયું, મુરનાડ જોના ગુદ્ર આનંદ મારા પિતા થયા, અને તમાન જોવો શુદ્ધ આનંદ અને કેળનાયેવો માનસ મારો બહુ થયો, ત્યાં પતિપુત્રમા સર્વ પ્રકારે દુષ્કરિત વયુ છે. પિત્રપુત્રીનુખીએની હું પતિપુત્રમા હું ખીધું. આ પ્રમાણે કહી શીખ્યો પોતાના પાત્ર પ્રેમચક્રે જે કલેરા આપ્યો, તે મબધી બધી વાર્તા ધમચક્રને કહી સંભળાવી. તે સાંભળતાજ ધર્મચક્ર વિચારમા પડ્યો, તેની મુખમુદ્રા ઉપર ચિંતાના ચિહ્ન પ્રગટ થઈ ગયા. તેણે કહ્યમા વિચાર્યું કે, “જો હું નિશેષ ચિંતા કરી ગણરાઈશ તો, વીળાને વરાં હું બચે, મારે ધીરજના વચનો કહી, તેને આશીર્વાદ આપવું.”

ધર્મચક્ર બોલ્યો—બહેન વીણા! તું મુજ અને માક્ષન છું. વળી જે ન ધર્મના ગદસ્યને જાણનારી છું, તેથી તે નિષેધિગેષ અદારોપ કરી શક નહિ. આ જગત બધું કર્મનેજ આધીન છે. કર્મની મહાન મત્તા આગળ કોનું ચાલી શકતું નથી. કર્મની પ્રકૃતિઓ એની પ્રબળ હોય છે કે, જેવી પ્રાણીમાનને તેને તાબે થવું પડે છે. બહાલી બહેન! વર્તમાન કાળનો સમય નિષર્ગત છે. જનમપિણી કાળનો મહિમા તે વોજ છે. આજકાલ આનંદ નર્ગની અનનીતિના ચિન્હો જાણ્ય છે. આપણા નિર્મળ ધર્મના વર્ધાન પ્રબળ વધી ગયું છે. પ્રત્યેક આવડ વ્યક્તિતા લિંગ લિંગ વિચારે થયા કરે છે. મુસાજાના માગ પર ઘાટ અડકાર થવું જાય છે. હુમટલ અને મમતામા મજ થયેલા કેટલાએક તરણ અને વૃદ્ધ નાયકો પોતાનું બળ વધારવાને મહામથન કરે છે. તારા પતિ પ્રેમચક્રના વિચારો તદ્દન ઉત્તરિતે પ્રતિકુળ છે. કેનય દુરાચર્યથી ધર્મચુસ્ત બની ઉન્નતિના માર્ગને અટકાવવાનેજ પ્રેમચક્રનો

પ્રયાસ છે. અદનગન્તા મધમા તેજે લોક નિરુદ્ધ અને વ્યવસ્થા નિરુદ્ધ ઠગનો પસાડ કરવા આમલ કુર્યો ॥ વર્તમાનમા તેનો આમલ ચાલી ગયે તેમ નથી. કેવળ મિથ્યાત્વને આગળ ધરી પ્રવર્તન કરવા નો આ સમય નથી. આ સમય આત્મભાવ વધારવાનો અને દેશભિમાનને પ્રુષ્ટ કરવાનો છે. મિથ્યા ન મિથ્યાત્વ કદી મરતે નિરુદ્ધાર કરવાનો આ સમય નથી. આનંદ પ્રજા હજુ જોડાએ તેવી વિદ્વાન, જ્ઞાન કૌશલ્યમા નિપુણ અને રાજકીય વિષયમા આગળ પડી નથી. ઈર્ષ્યા જેના નફાન અનુભવે તેને ધરી લીધી ॥ કોઈ સાર્વજનિક કામ કરવા કે રાજાનિની ઉત્તરિ કરવા આગળ પડે, તો તેને તોળી પાવવાને ધણી વ્યક્તિઓ ઉભી થાય છે. એક રવાનિક સભા કે વર્ગ આપિત થાય તો, તેમા ધણીઓ પરસ્પર ઈર્ષ્યા લાવ દર્શાવે છે, એ સભા કે એક વર્ગના અગ્રીભૂત (એગ્રી) થયેલ પુરુષને બીજા સભા કે બીજા વર્ગના પુરુષ ઈર્ષ્યાની દષ્ટિએ જુએ છે બીજાએ કરેલા સારા કામને, બીજાએ નિંદે છે એક જ નહિ, પણ તેને નિરુદ્ધાર કરવાનો પ્રયાસ કરે છે ખરેખર ધીર નિરોધ સુ કહેવું ? મદિ ન સારીજ ન મોલ વશ થઈ તેની જીત કરે, પણ કેવાએક ધમ ગુરુઓ પણ પક્ષપાત કરના લાભ્યા છે. 'અમુક આનંદ પોતાનો છે,' એમ માની જૈન ગુરુ તેને આશ્રય આપે છે, અને બીજાને પગબન કરવાની જગ્યા કરે છે આવી જુદી તેમનામા થનાવ હારા આનંદો છે. કદવાએક માવડો અમુક ગુરુના રાગી ધર્મ, તે ગુરુને પક્ષપક્ષીના મોહેવારમા જોડે છે, એક જ નહિ, પણ અમુક જાનનો દુરામલ કરાવી ગુરુને વિપરીત મારે દારે છે ચારિત્ર જેવા ઉત્તમ ગુણથી અક્તિ થયેલા મુનિવરો કેવે સ્થળે મધના બજેગમા પડે છે, અને પોતાના વ્યગિનને દૂષીત કરે છે કે, આનંદો ' પારકા છેકરાને જાતિ કરના ' એ ન્યાયે કેવાએક દહ સ્થના બાળ કે તરુણ વયના પ્રુરોને છુપા નખી પોતાના ગુરુને પ્રસન્ન કરે છે. અને તે નિમિત્તે સઘમા માગ કવલ ઉત્પન્ન કરાવે ॥ પ્રિય

ખડેન વીણા ! હાલનો જમાનો વિચિત્ર છે. તારા પતિ જેવા વિચારના
 બીજ પશુ આવકો ઘણા થતા જાય છે. તે વિષે હવે અપ્રરોપ કરવાનો
 નથી. સમયનું બળાનિપગીત રીતે પ્રવર્તે છે. અનસર્પિત્વી કાળે પોતાનો
 પંજો ભારતવર્ષ ઉપર પ્રસાર્યો છે. તેના મહાન પંજામા જૈનપ્રજા
 સપડાની જાય છે. તે વિષે જોડેલો અપ્રરોપ કરીએ તોડેલો ઘોડો છે. ત
 થાપિ ધીન્જ મળી કાળના પ્રભાવને ઝોળખી આપણે ચેતીને ચાલ-
 વાનું છે. તાગ જેવી નિદ્રા સ્ત્રીને તે વિષે વધારે શુ કહેવું ? ખડેન !
 આ વખતે ખરી ધીરજ રાખવાની છે. તારા પતિના દ્વંદ્વમા જે કૃપિ
 ચાર લપન્ન થયા છે, તે બને તો સુનારના, તેમ કરતા ન બની ગકે તો,
 પછી આપણે આપણું જે ઝર્તવ્ય હોય તે પ્રમાણે પ્રવર્તન કરવું તેજ
 યોગ્ય છે.

ધર્મચક્રના આવા વચન સાંભળી વીણાના દ્વંદ્વને જરા આંધા
 મન મળ્યું. તથાપિ તેણીના મનમાંથી ગોક્ગકું દૂર થયો નહી, તેણી
 ધીરથી દૂગનાર બોલી—બહાલા બધું ધર્મચક્ર ! તમે કાળનો પ્રભાવ
 કહ્યો, તે હું જાણું છું. પણ કાળનો પ્રભાવ ક્રમી ગકે તેવું પ્રવર્તન
 કેમ ન કરવું ? વર્તમાન કાળે બ્રિટીશ નાજ્ય તરફથી સર્વ જાતની અ-
 તુકૂળતા છે. વાર્મિક અને સામારિક ઉન્નતિ કરવાના સાધનો ઇંગ્લીશ
 રાજ્યના ગીતળ ઇત્ર નીચે રહેલાઈથી મળી ગકે તેમ છે. બ્રિટીશ પ્ર-
 જાએ રાજકીય અને પ્રજાકીય નિચારોને પ્રુષ્ટિ મળે, તેના સાધનો કરી
 આપ્યા છે. સર્વ ધર્મની પ્રજાને સર્વ ધર્મ પાળવામા કોઈ જાતની અ-
 ડચ્છા આપતી નથી. ગમે તે પ્રજા ગમે તે ધર્મ સુખેથી પાળી શકે છે.
 આના સમયમાં શામાટે ઉત્તરના આંતરો સંપાદન ન કરના ? આ વ-
 ખતે મિથ્યાત્વ મિથ્યાત્વ કહી શામાટે દૂર રહેવું ? શામાટે મનમાંથી
 ગુલાતુ અહણુ કરી સારચાહી ન થવું ? આપણી જૈન પ્રજાને ઉત્તરિ
 મેળવનાનો આ સમય છે. જે બીજી પ્રજાએ સર્વજાતની ઉત્તરિ મેળવવાના

ઉપાયો મોજ્યા છે, તે પ્રજા પાસેથી આપણે ઉત્તરિના માગી શીખના
જેવા હોય, તે શામાટે ન ગીખના ? પૂરે જૈન પડિતાએ કાશી જેવા
મિથ્યાત્વીના સ્થળમા રહીને પાકિય મેળવ્યું હતું. તેઓએ ગુણ મહાન
કરવાને માટે મિથ્યાનનો દોષ પણ ગળ્યો ન હતો.

બહાવા ભાગ, જ્યારે હું સ્મરણ કરું છું, ત્યારે મને પાછો ગોક ઉત્પન્ન
થાય છે. તમારે માટે જે નિંદાના વચનો ને સાંભળ્યા છે, તે સભા
રતા મારા હૃદયમા ગડ્યની જેમ દુખ આપે છે. કદિ તેને માટે રેવું
ગાખીને હું સહન કરવા જાઉં, પણ તે સહન થઈ ગઈ તેમ નહીં, વળી
જે મારા પુસ્તકોની અવજ્ઞા કરી છે, તે મને વજ્જાતના જેવું લાગ્યું
છે. સ્ત્રીમેળનણીને અને પતિનતા રમને પ્રિય આપનારા મિથ્યાત્વી
પુસ્તકો ધરમા રાખના નહીં, એ દુર્નિક્ષ મને ભારે પીડાદારી થયું છે.
આહુત ધર્મના બહુરુપને જાણનારા મધોમા શું લખ્યું છે ? તેના
ગાળ પાલ વિચાર કરવામા આવ્યો નથી કે, પણ જ્ઞાનને કે, તેના સા
ધનને દૂર કરવા, તે જ્ઞાનની મોટામા મોટી આશાતના ગણાય છે. મિથ
ભાઈ ! આ બધું કદિ સહન થઈ શકશે, પણ આવો કરાવ મધમા મ
સાર કરનાર મથન કરવામા આવે, એ કેમ જનને ? તે કદિ પણ બ
નવાનું નથી, અને જો તેનો આમહ રાખજો, તો મારું અપમાન થશે,
આની અને જાતની ચિંતાથી મને વિરોધ રહેન આવ્યું હતું બહાવા
ભાગ ! હવે શું કરવું ? તે કાંઈ સજવું નથી પતિરહને ત્યાગ કરી પિ
તરહમા નિરાસ કરવો, તે પણ ચોખ્ખું નથી. તે પતિવ્રતાના રમની
નિરૂદ્ધ છે, અને જો પતિરહમા રહેવાનું થાય તો આવા નિપરીત પ્ર
વર્તનમા કેમ રહેવાય ? આની ગીતે હું બને ગીતે દુખમા આની પડી
છું. આના સમ્રમા તમારા જેવા મુજબ બધુંની મદાદની જરૂરદારી
અહીં આવી છે. હવે મારે કેવું શરણ લેવું ? તેના પણ નિશ્ચય થ
શકે નથી કદિ હું તમારો આશ્રય લઉં, પતિરહનો ત, ન ત્યાગ

કરે, તો તે પપ્પ વિચારનારુ છે. ઉત્તમ સ્ત્રીઓને સર્વદા પિતૃશ્રદ્ધા
નિવાસ જ્યો તે ધણુ જ અનુચિત છે. પિતાના મેહલના કરતા માસ
રાની ઝુપડી વધારે ચોખ્ખ છે. ફેટલીએક શ્રાવિકાઓ સામરીઆના
દુ ખથી પિયગ્મા જઈ નિવાસ કરે છે, તેઓ ખરેખર નિંદાપાત્ર બને
છે. પિતૃશ્રદ્ધાના નૈભનને કુલીન વનિતાઓ જદિ પણ માન આપતી ન
હતી. ધૈર્યુશ્રદ્ધાને મુખ હોય, તેમાજ શ્રાવિકાએ સતોપ માન
વાનો છે. પ્રિય ભાઈ' હવે શી સજાહ આપો છો? તે મને કૃપા
કરી જણાવો.

ધર્મશત્રે ધીરે મરે કથુ બહેન વીણા' તારા સદ્વિચાર સાલ
ળી મને ઘણાજ સતોપ થાય છે, તે તારા કર્તવ્યને આરે વખને અ
નુ કર્યું, તેથી મારા હૃદયમા ઘણી અસર થઈ છે. કર્તવ્યને માટે શ્રા-
વજ અને શ્રાવિકાએ સર્વદા સાનંદાની રાખનાની છે. આ જનસમૂહ
કર્તવ્યને જાણ્યા વિના પોતાના અતરનો હેતુ જોઈ શકતા નથી. જોથી
કરી બાહેજ તથા ઉપરથી અજ્ઞાનતાને પ્રભાવે ગમે તેવા અતુમાન
કરી, બહેનમા વમજમા સપગઈ, ગમે તેવા સ્વરૂપોની કલ્પના ખડી
કરે છે. કર્તવ્ય જાણનાર માણસ એ ભયમાથી દૂર ગહી તે, રહેના કર્મ-
માર્ગ જાણી, તેને શાંતિથી અનકાર આપે છે, ત્યારે અજ્ઞાનતા, એ
કર્મમાર્ગ સાથે જાણે મને યુદ્ધ જના માગતી હોય, એવું વર્તન ચલા-
વતી રહે છે. જોથી ભય, બેચેની, અસતોપ, દીનતા, અધિગતા,
ઉચ્ચાટ, સતોપ, આકળાપણ, મદ્યચરિત્તિ, ધાન્ય, આહબજ, અધી
રા, અનજ્ઞા, અનિષેક, ઉદ્વેગપણ, જર્વા, માસર, લોભ, અસ્યા,
બહેમ, નૈર. ક્રોધ, નિગે દીન, અધમ, નીચ, અને પતન કરનાર ત
ત્વોજ ખીલની, એમની જનાળામા દીન કે, ભય સહિત દગ થના
બળ્યાં જે છે જે, મદોન્મત્ત, અજ્ઞાન, સગયામ, દુરાચારી, પિતરા
શીજ, કે અધકારમય રહેતા બનહાર મુખની પરિગીમામાજ હુન્વ

હોય છે, અને અતિ કષ્ટમાજ કે સત્ય સ્વરૂપ જાણના પ્રયાસ અવના
 દરમિયાન ક્યારેય નિના સસથા મન સ્વરૂપની ગાઢ આક્રેષ વૃત્તિના અહ
 ભાવમાજ કે, શુદ્ધ બુદ્ધિવાદના નિવલમાજ પુણ્યની વિશાળતાનું
 તથા સમ્યક્ નવ દ્વારબંધ કરતા નિનાગ પામે છે. બહાવા ભાગે
 તેથી મને કર્તવ્ય તરફ વળારે આમહ રહે છે જુદીન આનિમાન કર્ત
 વ્ય કદિ પણ પતિયહનો ત્યાગ કરી પિતૃહુમા સનત રહેવાનું હોયજ
 નહીં. મેં ધર્મ પુનઃમા વાચ્યુ છે કે, જે જમણી પોતાના ખન કર્ત
 વ્યને જાણે છે, તે સમ, હમ, ક્ષમા, પ્રેમ, ગૌરવ, ધૈર્ય, સતોપ આગય,
 નિયેક, વિનય, નમ્રતા, અત્ય સ્વરૂપના જ્ઞાનની જિજ્ઞાસા, નિરુપ
 હતા, સત્ય, સરળતા, શુદ્ધતા, મમાનતા, દૃઢતા, અને દયા, વિગે જે
 માર્ગનુસારીના ઉચ્ચ તત્વો છે, તેઓને ખીચરી, ભવિધ્યના નિ
 ચાર, અને ભવિધ્યની બાદ કે, અધુણ આગા રહિત થઈ, અને
 આન હમય શાંતિમા નિભય જની, પોતાના કર્તવ્યને અદા કરી
 સ્વતંત્ર અને નિત્ય આનંદના મુખમા તલ્લીન રહે છે કહો, પ્રિય
 બધુ ! એના ગાતિના મુખની ઇચ્છા કોણ નહીં કરે ? આનુ દૃઢ્યમા
 હું સમજુ છું, તથાપિ મારા અતરંગ ચોકને ચોકી મક્તી નથી
 એટલુ અધીય એજ સ્ત્રીવેદની ખુબી લાગે છે. સ્ત્રીવેદમા જે પુર
 પવેદના કરતા ઉચ્ચ તરંગો ચોજા છે, તેઓ મને સ્વાતુલનથી સારી
 રીતે જાણાઈ આવે છે

પોતાની નિદુષી બહેનના આ વિચાર જાણા રમવ્ય ડને પૂર્ણ આ
 નદ આબ્યો. તેતો હૃદયમા ઉચ્ચ ભાવનાથી વિચાર્યુ—અહા ! આની
 આનિકાઓ આનક વગના પ્રયેક મૂલમા ઉપત થાય તે, તે વગની
 કેની ઉન્નતિ થાય ? આન સસારમા સર્ગી અને સાધર આનિકાઓ
 ઘણી થોડી છે. સ્ત્રીવેદના મધુર પ્રજના સ્વાદથી હું આનક પ્રત
 બેનશી મ રહી છે. આનક ઉપર એ સમય ક્યારે આવશે ? કે જેમા

વીણા જેવી અનેક આવિષ્કૃતિઓ ઉત્પન્ન થઈ આવક મમારને દીપાવશે. એ સમય હજુ દૂર છે. આનંદ પ્રજામાં ઉત્પત્તિના માર્ગે ગોઠવાના વિચારો ઉત્પન્ન થયા છે ખરા, પણ તેનો અમલ થઈ શકતો નથી. અનિચારી જ્ઞાતિમત્ત અને અજ્ઞાનાના પડલા હજુ નવા નિચારને આશ્વસિત કરતા જાય છે. સ્ત્રીકેળવણીની અગત્યતા હજુ ઘણે દરજ્જે અર્થને માન્ય થતી જાય છે, તથાપિ તેના ઉચ્ચ પ્રચારના સમારંભ માટે આનંદવર્ગના હૃદયમાં અનેક ગડાઓ થયા કંઈ છે. હું શાસનપતિ દેવતા ! હવે આવકવર્ગના ઉદ્દય કરો. આવિષ્કૃતિઓના મનોમંદિરમાં કેળવણીના બીજ આરોપિત થાય, એના મુનિચાર આવકવર્ગમાં ઉત્પન્ન કરો, અને સ્ત્રીકેળવણી કેવળ કલ્પવૃક્ષના સિંચન કરી તેના મધુર ફળ જૈન પ્રજાને અખાડો.

આવો નિચાર કરી ધમચક્રે વીણાને ઝલુ, સદ્ગુણી બહેન ! તારા મુનિચારની ગીનવનાના પ્રભાવથી મારામાં અલૅલૅત શીતલતા પ્રસરી રહી છે. તારા વિદ્વત્તા ભરેલા વિચારની આગળ મારી સલાહ શા કામની છે ? તારા હૃદયજ તને સાગી મવાહુ આપે તેવું છે કેળવણી પામેલું હૃદય એક સાળ મલાહુઝારનું કામ કરે તેમાં શું આશ્ચર્ય ? બહેન વીણા ! હવે ધીન્જ રાખી જે કર્તવ્યને માટે ઉઠ્યો અભિપ્રાય છે, તે કર્તવ્યમાં તારે સાનનાની નખવી. પ્રથમ બને તેટલો પ્રયામ કરી પતિને મમજની મુદાવનાનો માર્ગ લેવો. હૃદયમાંથી ઉચ્ચ વિચારને દૂર કરના નહીં. હવે શું કરું ? શું અભિમાનનો ત્યાગ કરવો ? નું પરત્ર થઈ ગુલામગિરી સ્વીકારવી ? નું આત્મહત્યા પગલે કંઈ ? શું તેમ કરી દીનમુખે તેમની વાચના કરના ? શું તેમના પગતમે રગદાળાનું ? આવા અનાસો ઉત્પન્ન કરના નહીં. એના સરાસો વરતા અકર્તવ્યનાથી તરૂન વિમુખ થઈ જનાય છે. કાળ નિપરીત નિચાર કરના નહીં. નજામાં નિપરીત નિચાર કરી

જીવને ઉમાજનાથી શુ ? જો છે, તેજ નભાવિ લેવું એમાજ મતોન
માનવો, અને બને તો સુરાજના પ્રયત્ન કરવો. એમ કઠીને પાત્ર સ્વ
કર્તા વ્યત્તા સાચનની. તે ત્યાગ જ્ઞાની જ્ઞાનના -રના ધણે દર્શાવે છે
છે. વળી જેની સાથે વખતો સમજ નેગમો, વિરાહની કિંમતી
તિની યોજના કરી, સ્વામીપત્નિ અધિધારી ક્યો, તે ગમે તેવો હોય છતા
પણ તેનો ત્યાગજ કેમ થાય ? એ કદપતાજ કેમ ઉત્પન્ન ? આપણા
દરજાને વધારા પછી મેં મને છોડી અરે-ચન કેમ મેનાય ? ત્યાગ કર
વાથી શુ હાસિપાત્ર ન થવાય ? જનમમૃદુમા એના અધમ ગણાઈ
જીવન ધારણ કરી રાખવું તેના કરતાં તો મગજ એ ઉત્તમ છે.

બહાલી બહેન ! જો હવે ધીરજ નહીં રાખ, તો આજ શુધી
જનમમૃદુમા અને આનિધિ વચ્ચે તે માન મળવું છે, તે તારા
નિનાશ થઈ જશે. વત્તમાનનાજના નિદાનો તારામાં જો ઉચ્ચ ત
તોનો ઝગહગનો ઉગ્ગજ પ્રમાણ જોઈ શકે છે, તેઓ તારે માટે શો
નિચાર કરશે ? લોમે પ્રેમચક્રની માથે તારી સખામણી કરતા બુદ્ધિજ
નિચાર બાધે છે તેઓ કહી છે કે, પ્રેમચક્ર દુરામણી છે, આનમ્ના શુ
બાધી રહિત છે, તેની આક્રમ ગુમ થઈ ગઈ છે, તેની જ્ઞાને દ્રિષ્ટો ના
શ પામી ગઈ છે, અધકાર આનરજે તેને ધરી લીધો છે, અને તે આ
વખતે ન બાજે તેના અધમ આચારમાં પ્રવૃત્ત થયો છે આવો વિચાર
બાધી શુદ્ધ આનંદો તેનો સબધ તોડના ઉત્સુક થયા અદ્ય અમ
યમાં તેના વર્તનની શિખા તેને પ્રાપ્ત વને, અને નવન તાજ જેવી
સાંડી અને ત્રિદુષી સ્ત્રીની સનાહ લગાને તેને ત્યારાપ સાથે આ
વધુ પડશે બહેન વીલા ! જો આનિધિ મર્યાદા તે સાચવ્યો હશે, અ
ને આવા મમયમાં પણ આનિકાનું કર્તવ્યના ઉપગૌર્ય તે ધરી રા
ખ્યું હશે, તો પ્રેમચક્ર પથારાપની સાથે પાછો સુરાજના મા
ર્ગમાં આનંદો સ્વકર્તાવ્યતા એ ખરેખર મહત્ત્વ છે. એ મહત્ત્વ

સનત વ્રજાનો અંગ છે. જ્યાં ઉન્નતિના મહાત્મ્યોની ભાવના હોય, ત્યાં અવનતિના તત્વો આવી શકતા જ નથી. અજ્ઞાન દ્રષ્ટિ જ્યાં જુએ છે, પગ પરિણામે જ્યાં નથી. પરિણામે પગભર ખામી, તેને પશ્ચાત્તાપ કરવાનો નખત આવે છે. બહેન વીણા ! તારે બરાબર 'યે' રાખવું, તારી મનોવૃત્તિમાં સ્ત્રીકેળવણીએ વામ કરેલો છે.

શ્રાવક સસાન્ના નિશ્ચય અને વ્યવહારથી જે શુદ્ધ માર્ગ ગણાય છે, તે માર્ગને અનુસારેજ તારે ગમન છે. તારી પ્રેમસ્વરૂપની ભાવના કદિ પગ હીન થઈ નથી, અને થવાની નથી. પતિ પત્ની અને મિત્ર—જે પ્રેમ સ્વરૂપની ત્રિપુટી છે. એ ત્રિપુટી જો મમાનસ્મી મમાનસ્વભાવી અને સમાનકર્તવ્યનાળી હોય તો, તેને ધ્યાન કરનારની વૃત્તિને આનંદમય કરી એવનાની અપૂર્ણ શ્રદ્ધા અને દૃઢતાથી એ આનંદને બંધે નિયોગી છતાં કર્તવ્યની ઉચ્ચ લાગણીથી 'યે' અને મનોપમા ટકાવી રાખે છે. વહાલી બેન ! હવે તારા જેવી નિદુષો નિનિતાને નારાંજે શું કહેવું ? તુ મને રોને મુક્ત અને હીરનિચાર કરનારી છું. છેવટે તારો નિર્જય છે. જૈન શામનના દેવતા તને સંપૂર્ણ સહાય કરશે.

ધર્મચ દ્રવ્યા આ નયન સાક્ષાત્તી નીપુત્રે પૂર્ણ આશ્વાસન મળ્યું. તેના હૃદયમાં જે ગોઠકપ અધાર છતાં હવે, તે દૂર થઈ ગયું આ નિમ્ન ધર્મના અકર અને શ્રાવિકાશુભ જે તેણીનામાં રહેલા હતા, તે બાહ્યર ઉગી નીકળ્યા. તત્કાળ તેણે દૃઢતાથી મનમાં નિશ્ચય કયો કે, 'જે થનાવું હોય તે થાય, પણ સ્વસ્તવ્યથો નિમુખ વડું નહીં. મારા પતિ પ્રેમચ દ્રવ્યા કુનિયાને સુસારનાનો પ્રયાગ કરે. કોઈ પણ ઉપાયથી તેને સ્વહારના ઉત્તમ માર્ગ માં લાવે. અને તેની નિપરીત શ્રદ્ધાને શિથિલ કરી નાખે.' આવી વિચારો વીણાએ ધર્મચ દ્રવ્યને કહ્યું, ભાઈ ! ચિંતા કરે નહીં, તમે આપેલી મસાહ મને અનુકૂળ

હાજી ટે. એ વિપરીત વિચારને તેમણે મધના પ્રવર્તનાય તા પ્રયત્ન કર્યા છે, તેને માટે માવધાન ગણી અને સૂચના આપ્યો. અને સત્યનો તપ થયો. આ વાર્તા આપના માનુષ્યોને કે બાર્ડ કૃષ્ણ-વડને તખ્તારથી નહી, જો તેઓ જાણ્યો તો તેમને જો થશે. હું હવે ચેતુર ૧૫ તા ૧૫ પાઠી જાતુ છું

પ્રકરણ ૪ થું

જેન શ્રેય સાવક વર્ગ.

ચંદ્રનગરમા જેન કોમની રહેતી ઘણી હતી. એ નગર ઉપર બ્રિટીશ રાજ્યની સત્તા હતી, ગભરવો વિસ્તાર મેલો હતો, તેથી તેની ઉપર એક દેશી ક્યેમ્બ્રીની નીમણક થયેલી હતી ક્યેમ્બ્રીના હોદ્દા ઉપર પ્રથમ ઇંગ્રેજ અધિકારીઓ નીમાતા હતા, પણ આ વાર્તાના પ્રસંગે ત્યાં એક દેશી રાજ્યની નીમણક થઈ હતી. તે જાને મહારાજ જાતીનો રાજા હતો, તેનું નામ વામનરાવ હતું, તે એ વાવે સુશીન, ન્યાયી, પ્રમાણિક અને વિદ્વાન હતો. જેની નીમણક થયા પછી ચંદ્રનગરમા સામાજિક સુધારા પાડવા હતા એટલે વર્ણવ્યું ન્યાય મળતો હતો, આથી ચંદ્રનગરમા સમાજની પ્રશંસા સારી થતી હતી.

આવડની મોટી વસ્તી-રાજા આ નગરમા આધુનિક કેળવણી અને ધાર્મિક કેળવણી બંન્ને વિદ્યાન થયેલા કેળવણીએ તરત આરંભે મળી, જેન શ્રેય માધ્યક વગ નામે એક મંડળ સ્થાપ્યું હતું. તેમા કે

લાએક તરુણ શ્રાવકો અને પછીથી મોટી વયના શ્રાવકો મેઘમર તરીકે દાખલ થયા હતા. તે વર્ગના પ્રમુખ તરીકે ધર્મચક્રને પસંદ કરી રામા આવ્યો હતો. તે વર્ગના દેશ જૈન કોમની ધાર્મિક અને સાંસારિક ઉત્તતિ કરનારો હતા. દર આઠ દિવસે તે વર્ગ ઘોષણા કરતો, અને તેમાં ધાર્મિક-તથા સાંસારિક વિષયોનું વિવેચન ચાલતું હતું. તેના એ કેટલી તરીકે મોમચક્ર નામના એક જૈન ગ્રંથગુરુને પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો. મોમચક્ર માધારણ સ્થિતિનો માણસ હતો, તથાપિ તેનામાં વર્મ મળ્યું હતું. તેના પોતાના ગ્રંથગુરુ થયા પછી કોઈ નોકરીમાં મામેલ થયો નહોતો, તેના વિચાર વ્યાપારને માર્ગે અનુસરનારો હતો. તે હમેશા નોકરીને નાપસંદ કરતો હતો.

ચક્રનગરમાં શ્રાવક કોમની અદર જેમ કેટલોક ભાગ કેળવાયેલો હતો, તેમ કેટલોક ભાગ બીજાં કેળવાયેલો પણ હતો. આથી કરીને બંનેની વચ્ચે સ્પર્ધાકાંક્ષા ઉત્પન્ન થયો હતો. ધર્મચક્રના વિચાર કેળવણી આજના મુસાવરે મળતા નહતા, તે પ્રાચીન આર્યનીતિ અને રીતિને અનુસરી મુસાવરે કરનારી તત્કાલિન હતો. આજકાલના પ્રવર્તતા કેળવણી મુસાવરે તે પ્રકારનો હતો. રેગની અને કોમની ઉત્તતિને માટે જે મુસાવરના માર્ગ લેવા જોઈએ, તેને તે માન આપતો, અને તે વિષે જૈન શ્રેય સાધન-વર્ગમાં ભાષણકારા વિવેચન ચલાવતો હતો.

જૈન શ્રેયમાવક વર્ગમાં મુસાવરે પચાસ મેઘમરોની મંજૂરી હતી, વર્ગની ઓછીમ જૈન ગતિના ગજમાર્ગ ઉપર ગમવામાં આવી હતી. એ વર્ગમાં બગાવર નિયમમર હામકાજ થતું હતું. પ્રમુખ અને એ કેટલીએ પૂરતું ધ્યાન આપી, વર્ગના કાર્યમાં સામે પ્રકાશ પાડ્યો હતો. વર્ગમાં દાખલ થનારા મેઘમરો નિર્ધારિત રીતે હાજરી આપતા હતા, અને તન, મન, અને ધનની વર્ગની ઉત્તતિ કરનારો મહાન પ્ર

યાસ કરતા હતા. થોડી મુદતમા તો એ વર્ગ સારી સ્થિતિમા આવી ગયો, અને તેમા થના કામકાજની પ્રશસા લોકોમા પ્રતીતિ રહી હતી વર્ગના દરેક મેમ્બરોના નિચારો ઉદાર હતા. તેમનામા સક્રિયતાવૃત્તિ નહતી. જૈન કોમની હરકોઈ પ્રમારે ઉત્પત્તિ થાય, એના તેમના વિશાળ નિચાર હતા. ગમે તે જૈન કોમ તરફથી સલાહ, વર્ગ, કે મહાન ઉભુ થાય, તેને તન, મન, અને ધનથી સહાય કરતી, એ તેમનો મુખ્ય ઉદ્દેશ હતો. પોતાના જેવા અથવા તેથી ઉચ્ચ કાર્યો બીજા કરે તે જોઈ, તે વર્ગના આમિનો ખુશી થતા હતા, કોઈ જાનનો દુગમલ, કે મમતા તેમનામા બીવકુલ હતા નહીં.

આ વર્ગને અંગ્રેજોએ “ આનંદ કલ્યાણ ” એનામતુ માસિક થોળ વખત થયા બાહેર પાતુ હતુ. માસિકમા ઉત્તમ પ્રકારના ધાર્મિક, અને સાસારિક એના જૈન ધર્મના લેખો લખાના હતા. દરેક લેખ વચવા લાયક, અને મનન કરવા લાયક હતા. દરેક જમાના જમાનાના કેદ્ર મિદુમા કાળક્રમે તપાવત પાતો હોનાથી, જમાના જમાનામા વપરાતા તેના તેજ શબ્દો વાચકવગને કેના અસર કરી શકે, એ વિચાર લાવીને લેખનો ક્રમ રાખ્યો હતો. તે લેખો જૈન વગમા સારો પ્રકાશ પાડતા હતા. જન રસલાષ, અને શ્રાવણના સદાચારને માટે ધણી રસિક ભાષામા વિરચન થતુ હતુ. આવા અનેક જાતના લેખના શુદ્ધાને બધું, આનંદ કલ્યાણુ માસિક ભારતવર્ષના ધણા ભાગમા પ્રખ્યાતિ પામ્યુ હતુ, અને તેથી તેનો વિરોધ કવાયો થઈ ગયો હતો. કેવાએક વિદ્વાત સરેલા વેળોથી જૈન કોમમા સારી અસર થતી હતી. માસિકના પૃષ્ઠ ભાગ ઉપર તેના અલિન દનના અને ઉત્તમ અભિપ્રાયના ઉદ્ગારો સખ્યાબધ પ્રગટ થતા હતા.

આ શિવાય બીજા જૈન ધર્મને લગતા પુસ્તકો પ્રગટ કરવામા પણ એ વર્ગે સારો પ્રયાસ આપ્યો હતો. પ્રાચીન આચાર્યોના ચરિ

સંસ્કૃત તથા માગધી ગ્રંથના લાપાતરો પણ પ્રગટ કરનાર મહા-
 ન્ત નામ પણ તેમણે ઉપાધ્યુ હતું. સ બ્યા બધા ગ્રંથો પ્રગટ કરનારી
 તમ નારણા તેમણે ધારણ કરી હતી. આના આવા બીજા અનેક ના
 પણ ઊંચી પદ્ધતિ ઉપર જીવનાને તેમણે હાથ ધર્યા હતા. એ દર જો-
 ના અદ્વનગરનો એવ સાધન વર્ગ તે વખતે ભારતનાર્થની આખી જૈન
 ભમની ઉન્નતિના માર્ગને જોડના, અગ્રેસર થઈ મથન કરતો હતો.
 હવે સમયમા તો એ વર્ગની, અને તેને અંગે તેના પ્રમુખ, 'એક્ટરી
 ને બીજા મેમ્બરોની પણ ધણી મારી ખ્યાતિ થઈ. આથી વિદેશમા
 યે ધણા જૈન યુદ્ધસ્થો તેમા મેમ્બર થનાને ઉત્સુક થઈ ગયા હતા. ધ
 જૈન વનાદય યુદ્ધસ્થો માગણી કર્યા વગર તે વર્ગને સારો આશ્રય
 માપના પનદ્વારા સ્થપતા હતા.

આ પ્રમાણે તે વર્ગની ઉન્નતિ જોઈ અદ્વનગરની જૈન પ્રજામા જે
 મીનકેળનાથેયો વર્ગ હતો, તે તેની સર્વ પ્રમારે ઈર્ષ્યા કરતો હતો.
 ની મીતે વર્ગની અનનતિ થાય ? એના અગ્રમ ઉપાયો યોજનાની
 ધારણા રાખતો હતો. વર્ગની તરફથી જે નાઈ જૈન કોમની ઉન્ન
 તેના નાથો થાય, તેને સર્વ મીતે નિદાનાને તેમના તરફથી તેવી અધમ
 નગીજા થતી હતી. ધર્મદ્વેષી દુર્જનો ઈર્ષ્યાથી દગ થઈ ગમે તેવા
 ઉપાયો યોજે, ગમે તેની નિંદાઓથી તેને કલ કિત કરનાની યોજનાઓ
 ઈલી કરે, અને ગમે તેમ નિતલનાદ ની તેની સામે અપવાદ મુકે,
 યાપિ જેઓ પ્રમાણિકતાથી આત્મભોગ આખી સાર્વજનિક કે સન
 મિત્તક કાર્યો કરના આગળ પડે છે, તેઓને કદિપણ તેનાઓથી અ-
 ગય થઈ શકતો નથી. તેના વીરનરોએ જે ઈરાદાથી મહાશ્વ શ
 નિ અધ્યયુ છે, તેના પ્રતિદિન નિજય થનો જાય છે. તેવી ઉમદી વા-
 ણાથી જે કાજ લેખલખાય છે, તેની અદર જનસમૂહને આકર્ષનાની
 યક્તિ સતત ઉપેન્ન થાય છે. શુદ્ધ હૃદયનાળા અને શુદ્ધ હૃદયથી પ્ર

ત્રે સરદૃત તથા માગધી ત્રયોના ભાષાતરો પણ પ્રગટ કરનાર મહા-
ભારત કામ પણ તેમણે ઉપાડ્યુ હતું. સંખ્યાબધ ત્રયો પ્રગટ કરનાની
ઉત્તમ ગણના તેમણે વારણ કંઠી હતી. આના આના બીજા અનેક કા-
મ પણ ઊંચી પદ્ધતિ ઉપર કરવાને તેમણે હાથ ધર્યા હતા. એ દર જો-
તા ચંદનગરનો ત્રેય સાંપ- વર્ગ તે વખતે ભારતવર્ષની આખી જૈન
કોમની ઉન્નતિના માર્ગને ગોપના, અગ્રસર થઈ મથન કરતો હતો.
અત્ય મમયમા તો એ વર્ગની, અને તેને અગે તેના પ્રમુખ, 'મિકેટરી
અને બીજા મેમ્બરોની પણ ધણી સારી જ્ઞાતિ થઈ. આથી નિદેશમા
થી વણા જૈન મુદ્દસ્થો તેમા મેમ્બર થવાને ઉત્સુક થઈ ગયા હતા. ધ
ણા જૈન ધનાઢય મુદ્દસ્થો માગણી કર્યા વગર તે વર્ગને સારો આશ્રય
આપના પત્રદ્વારા સૂચનતા હતા.

આ પ્રમાણે તે વર્ગની ઉન્નતિ જોઈ ચંદનગરની જૈન પ્રજાના જે
બીનકેળનાથેલો વર્ગ હતો, તે તેની મર્મ પ્રકારે ઈર્ષ્યા કરતો હતો.
કેની રીતે વર્ગની અવનતિ થાય ? એના અવન ઉપાયો યોજનાની
તે નારણા રાખતો હતો. વર્ગની તરફથી જે કાંઈ જૈન કોમની ઉન્ન
તિના ગોચો થાય, તેને સર્વ રીતે નિંદાના તેમના તરફથી તેવી અધમ
કોશીંગા થતી હતી. ધર્મદ્વેષી દુર્જનો ઈર્ષ્યાથી દગ થઈ ગમે તેના
ઉપાયો થાજે, ગમે તેની નિંદાઓથી તેને કંઈક કરનાની યોજનાઓ
ઉભી કરે, અને ગમે તેમ નિતકાનાફ ઝગી તેની સામે અપવાદ મુકે,
તથાપિ જેઓ પ્રમાણિકતાથી આત્મબોગ આપી સાર્વજનિક કે સ્વ
નર્મિક કાર્યો કરના આગળ પડે છે, તેઓને કદિપણ તેનાઓથી અ-
તગય થઈ શકતા નથી. તેના વીરનરોએ જે ઈગદાથી મહાગરૂપ શ
રીર સ્થાપ્યુ છે, તેના પ્રતિદિન નિજય થતો જાય છે. તેવી ઉમદી ધા-
રણાથી જે નાં લેખ લખાય છે, તેની અદર જનસમૂહને આકર્ષવાની
શક્તિ સતત ઉપન્ન થાય છે. શુદ્ધ દૃઢ્યનાળા અને શુદ્ધ હૃદયથી પ્ર

વૃત્તિ કરનારાઓના વિચારો તથા લેખો પોતાના વિચારની પ્રાકૃતિક
બનારી જનસમૃદ્ધતા હૃદય પોતાની પ્રતિબાની છાપ પાડી શકે છે.
એના લેખોનો અસર નાચકનર્ગના હૃદય પર ગ્રહી ઉઠગો મારી
અનર ગતિ કમવતી રહે છે એવાજ લેખો ઉત્તમ ગણાઈ ચિરસ્થાયી
રહ્યા છે, જૈન શાસ્ત્રમંડળના એના લેખ લાગુત્વમાં પ્રગ સાપાત
થયા છે તેમજ પવિત્ર તત્ત્વોના બોધથી જનસમૃદ્ધની વૃત્તિઓને નવે
રંગ આપી ધાર્મિક બનારી છે. મહાવીરના સમય પડી ને ને પ્રતીક
આચાર્યો થયા, તેમજ લેખના રહસ્યમાજ પોતાનું પાણિય દર્શાવી
જૈન વર્ગની ધાર્મિક ઉન્નતિ સાધી છે.

આ પ્રમાણે જૈન એવ સાધક વર્ગની ઉન્નતિ અવતતિ રૂપે ક
રના પ્રયાસ કરનારાઓને અવત. પરાભન થનો હતો. એ મહાન કા
ર્મમાં ધર્મચક્ર આત્મસોગ આપવા તેવાર થયો હતો. નગ તરફ
તેની એક નિષ્ઠાથી ચક્રનગરના આરકો તેને બહુ માન આપતા
અને તેના કાર્યની અનિશ સ્તુતિ કરતા હતા. આથી કરીને બીજા પ
ક્ષ વસારે છ' નાં ધારણ કરતો હતો. આ છ' નાં કરનાગ બીજા પક્ષમાં પ્રે
મચક્ર શ્રુષ્ઠ હતો. તેના હૃદયમાં તે નર્ગનો અધ પાત કરનાના કુનિયા
આનના હતા. ધર્મચક્ર પોતાનો સબધી છે, તે નહીં ગણી તે તેને
પરાભન કરનાને મહાન પ્રયાસ કરતો હતો. પ્રેમચક્રને અનુસરનાર
બીજા કેટલાક કુટિલ દંડના પુરુષો પશુ તે વિશે ખરાબ વિચાર લા
વતા હતા.

એક વખતે જિનાવયમાં એ જ ઉત્સવ પ્રસંગે એકઠા થયેના સબ
માં પ્રેમચક્રે ખુરી રીતે જૈન એવ સાધક વર્ગની નિંદા કરી હતી.
તે પ્રસંગે તેણે જણાવ્યું કે, "આપના આરકો અમુક મળ બાધ
ધર્મ અને મુકારાની વાતો કહે છે તે તદ્દન આપના ધર્મની વિરુદ્ધ છે
અને એમ કરનાથી મિથ્યા ન વધે. " પરંકાળે કેઈએ એના મદના કય

ન હતા. માસિક પત્ર અને બીજા પુસ્તકો અપાવનાથી જ્ઞાનની આ
જ્ઞાનના થાય છે, છાપનાના વત્રમાં અનેક જનની હિંસા રહેલી છે,
તેથી આનંદ થઈને એના જામમાં જોડાવું, તે પાપનું કામ છે.”

ત્રેમય દ્રવ્ય આના નિચાળ માણસી, કેટલાએક તરફ અને વૃદ્ધ
આનંદો તેની નિરૂદ્ધ થઈ ગયા હતા કોઈએ તો તેજ વખતે ત્રેમય દ્રવ્ય
આંતરેય કરી, તેનો આવો ફરિયાર ફેરવનાને જણાવ્યું હતું, કોઈ
તેની દાક્ષિણ્યતાથી કાંઈ પણ જણ વગર તેની નિંદા કરતા આલી ની
જળ્યા હતા, કોઈ નિદાન અને જમાનાને માન આપનાર પુરૂષ પોતાના
મિત્રોને તેજ વખતે જણાવ્યું કે, “અહા! કેના નમ્રતા વિચાર! સ-
ધના આગેના પુરૂષો આવા નિચાર ધરે નો, પછી જૈનોની ધાર્મિક
અને મામાનિક ઉત્પત્તિ ગી ગીને થાય ? જ્યાંથી આવા અન્ય વિ-
ચારના પુરૂષો નિવૃત્ત છે, ત્યાં મુઘી ભારતની જૈન પ્રજાનો ઉદય
અવગરમા છે. આવા નાચેજ દુરાચારુરૂપ અનકારમા મને વર્ષ, જૈ-
ન પ્રજાને અનકારમા નાખે છે. ગાકા, બહેમ, કોન, આદ્ય, ઈર્ષ્યા,
અને અનજ્ઞાની નજરે જોનારા ન વપતિઓ આવકસમૂહને કણે કણે
અતરાય કર્યા હો છે. તેઓમા માર્થ વૃત્તિથી સત્તાને હાથમા રાખ-
વાની હીન, એકલપેટી, અને અધમ યોજના રહેલી હોય છે. તેમના
હૃદયમા હર્મશા ઈર્ષ્યાના ઉલ્લાસ આવેગથી પૂરપૂર પૂરૂષે વહે છે. આ-
દ્ય, નાશ, અહ ભાવના, કુળમદ, ગર્વ, કટાંગતા, નિન્દકાર, અને
અને દસ એ અનુભવથી તેઓ ઘેરાએલા રહે છે. આવા પુરૂષો
સવપતિની પ વી ઉપર આડક થાય, તો પછી ઉદયની આશા ક્યા
થી હોય ? આવો ઉત્તમ સમય કે, જેમાં મન પ્રગટના ઉદયના સા-
ધનો મેળની ગાકાય તેમ છે, તેને સમયે આવી ગીતે અતરાય કરનારા
અગ્રેસરો હોવા થાય, એ કેવું અશુભ ચિન્હ ? ઈર્ષ્યા દાપે જૈન કોમને
ઘેરી છે, તેમાથી મુખ વસાનો સમય હવે ક્યાં આનને ? જુના જુના

મહોદય સ્વપાય છે, પણ તે મહોદય માહુથીજ ધર્મ દોષ ઉભો થાય છે. ઉત્તતિની સ્પર્શ કરવાને જ એ અનનતિની સ્પર્શ ઉત્પન્ન થાય છે. ભગવાન શાસનપતિ 'હવે ય ધર્મને દૂર કરાવી, વીજ શાસનની આશ્રિત પ્રજાનો ઉદ્ધાર કરો.'

કોઈ બીજા કોમ પણ કહેના લાગ્યા કે, ચંદ્રપુર નગરમાં સારા ભાગ્યેજ જૈન શ્રેય સાધક વર્ગની સ્થાપના થઈ છે. એની ઉત્તમ યોજના કરનાર સુરચંદ્ર નેહના પુત્ર વર્મચંદ્રને યજ્ઞાન ધરે છે. એની તેની સાથે તેના સેક્રેટરી અને બીજા અમલોને પણ માન ધરે છે. આધુનિક કેળવણીના ક્ષણ કોઈનાર અન્ય માર્ગે દારનારૂપેના આ છે તેનાત એ વર્ગના તરફ આંખોએ તરત ઉતરી રીને કરી તેઓ નવા નુસારના કંઈકને દૂર કરી, ધર્મ અને સમારતો માર્ગે દર્શાવના પ્રયત્ન કરે છે આનંદ કંટાળ માસિકમાં પ્રલેખ આનંદપ્રજાને ખરેખરો યોગ આપે છે વાર્ષિક અને ઉત્તતિ કરવાને માટે પ્રાચીન તથા અર્ધાચીન દષ્ટાંતોથી ભરપૂર પત્રવ્યવસ્થાઓ એ પત્રમાં સારી પ્રગતિ થાય છે. આવા ઉત્તમ લખનારા જૈનોને જોઈ, ઈતર ધર્મના નિદાનો પણ સાદાથી જાણ છે. આ વર્ગ અંધ સમયમાં જૈનોના ધર્મ ઉપર અને સારા ઉપર મારો પ્રભાવ પાડશે, એમ ખાતરી કહી શકાય છે જૈન શાસન દેવના તેમને સહાય આપે. તેમના હૃદયમાં મનુષ્યોનો પરાભવ થાયો.

આવી જૈન શ્રેય સાધક વર્ગ અને તેના આનંદ કંટાળ માસિક કની પ્રશસા સાલણી પ્રેમચંદ્ર અને તેના અનુયાયીઓના હૃદયમાં વિરોધ જનાળા પ્રગટી હતી દુર્બુદ્ધિ મનુષ્યો બીજાની પ્રશસા સાલણી શક્તા નથી, તેઓ નિરાશ થયે પણ બીજાનો અપમાન કરવાને પ્રવર્તે છે બીજાની ઉત્તતિ કે, આમાદી જોઈ તેમના હૃદયમાં અપાર દુઃખ ઉત્પન્ન થાય છે અન્યનો પરાભવ થતા જોઈ, તેઓ

મનોવૃત્તિમા શાંતિની યાગ પ્રસરે છે, આણુ છતાં પણ જૈન શ્રેય સાધક વર્ગની ઉન્નતિ પ્રતિદિન થયા કરતી હતી ભારતના ધણા દેરોમાં તેની વિખ્યાતિ વધતી હતી. લોકો તરફથી તેને અલિન દનનો આ વકાલ મળતો હતો, જે આનંદ કલ્યાણના દરેક અંકના પૃષ્ઠ ભાગ ઉપર પ્રસિદ્ધ થતો હતો.

પ્રકરણ ૫ મું

બાળલગ્નનો ઉચ્છેદ.

ન
ધન
અને
આત્મા,
અમારું મર્મચક્રની નાની બહેન વિવાહન્યાસાળામાં સ્ત્રી કેળવણી ક્ષેત્રી
પ્રજાને બાળનયથીજ તેણીના હૃદયક્ષેત્રમાં કેળવણીના બીજ રોપ
મને આ બાબત હતી, તેની સાથે ધાર્મિક કેળવણી લેનારે પણ જૈન
મતશાયી બાળામાં તે જતી હતી. જૈન ધર્મની આનંદયક્ષેત્ર ક્રિયાના ધણા
પરા પ્રયોગ અધ્યયન તેણીએ કર્યું હતું અને વિચાર અને નન તત્ત્વ
વિગેરે પ્રકરણ, પ્રયોગના પાઠ તેણીને નિદિત હતા. આ અભ્યાસની
ચોજના તેના ધાર્મિક બહુ ધર્મચક્રે કરેલી હતી. ધાર્મિક કેળવણીની
સાથે તેણીના હૃદયમાં સામાજિક કેળવણી પણ આપનામાં આવી હ
તી. નીતિ, હકાર્યનું શિક્ષણ અને હાનિકારક રીતોને માટે સારા
સારા પુસ્તકો તેને વચાનમાં આવ્યા હતા, અને તે ઉપર વિચેચન
જ્ઞાને માટે તેણીની મુગ્ધ બુદ્ધિને મારી મીતે ખીવનવામાં આવી હતી.
એ વખતે સાયનજી પડીતો મમય હતો. મર્મચક્ર નિચાર ભુ
વનમાંથી બહાર આવી હૃદયનહારના કાયની ગાઠનાને માટે પો
તાના કુટુંબની સલાહ લેના આવ્યો હતો. સારું પેહેલો સમય તેણે

કુટુંબના મેળાપને માટે જખ્ખો હતો. પોતાના બા બો, બહેનો અને વહિયોને એકઠા કરી, તે સર્વને મરમોર આપતો, અને લેતો હતો કાંઈ વાર વાગેલા પુસ્તકમાધી જે ઉપયોગી વાતો, તે જાણ, કુટુંબને વાચી સમજાવતો હતો, તે આદેશકાર્યની મજ પત્ર થોડા દુની દોષ તો, તેનો નિયામ અને નિશ્ચય પત્ર તે વખતે થતો હતો.

આજે ધર્મશાસ્ત્ર કુટુંબનું મહત્ત્વ એકદુરંગી થયું છે તે કુટુંબનું પ્રમુખધ્યાન તેના આગુત્રીને મળ્યું છે માયાશ્રુમાતૃઓની સલાહ લેવાને દરેક કુટુંબી જન વિનયપૂર્વક આગુત્રતા ધરી જોડે છે એમ તરુ ધર્મશાસ્ત્ર અને ક્રીડાશાસ્ત્ર અને ભાર્ગવ સાથે એકા છે એમ તરુ વિદ્યા મુખ્ય મુખ્ય ઉપર મુદ્દાશાસ્ત્ર ધ્યાન કરતી બેસી છે વિદ્યાનું વધ માન બાર વર્ષનું છે, તેણીના શરીરમાં મુગ્ધાવસ્થા અને વાવનાવસ્થાની સધિ થવાની તૈયારી હતી, તેનીનું માન પ્રતિદિન ખીનનું જાય છે સમગ્ર અને સૌંદર્ય અને સ્વપ્નાથી વધવા જાય છે, પ્રયેક અગમ્ય મળીયનાનો આનાસ થતો જાય છે, તથાપિ તે હજુ અજ્ઞાનપૌષ્ણ રહી છે વિદ્યાના મહિમાએ તેણીની મનોવૃત્તિને આવી દીધી છે, ફાલે ફાલે તેણીના દૃષ્ટ્યમાં સરસ્વતીના પ્રવાહ પ્રસંગ જાય છે, આથી તે હજુ નિકારની વિવાદી તરુ અજ્ઞાન રહી છે. 'આ મ્મી અને આ પુરુષ' એકદુરંગ જ્ઞાન તેણીએ જ્ઞાનદા મેળવ્યું છે તેની સાથે મીઝાના મર્ત્યને વિરે તેના વિચારો, તેના દૃષ્ટ્યમાં મા

ગાજી હતી, તે પ્રમતે તારી પૂજ્ય કાકીએ મને જલાબુ કે, ‘ આપણા નગરમા પુરપોતામ ગેઠના દીક્રો વિવેચ્યક પાછો વળ્યો છે, તે ધણો અરૂપવાન, ગુણુવાન અને વિગ્રાભ્યાગી છે. આજ વપમા-માત્ર તેર વપની વયમા તે મેટ્રીઃ થયો છે, અને ત્રિથ વિગ્રાલયમા પહોલે નબ્બે આવ્યો છે. તેની બીજી ભાષા સસ્કૃત છે, અને સસસ્કૃતમા તેણે ઉંચા માર્ક મેળવ્યા છે. તેનો પિતા પુરપોતામ ગેઠ સાથે પ્રતિષ્ઠિત ટહુચ્ય છે. અડનગરના મધમા તે ટહુસ્તોની શ્રેણીમા ગણાય છે. ગેઠ પુરપોતામના વિચાર જમાનાને અનુસંગતા છે, શ્રીકેળવણી વંશાન્નામા તે ધણો ઉભાહી છે. જૈનમંની ઉપર દૃઢ આસ્થાગણો છે, તેની મનાવૃત્તિમા નિત્ય નના નના સાર્વજનિક હિતના વિચારો થયા કહે છે, વળી તેની ટહુસ પત્તિ મારી છે, દરવપે જૈનપાઠગાળા અને જૈન કન્યાગાળામા આવી, તે મારા ઈનામો વહેચે છે, માત્ર ક્ષેત્રમા દ્રવ્યનો ઉપયોગ કરવાવીજ તે પોતાની સપત્તિને કૃતાર્ય માને છે. આવ. ઉત્તમ ટહુસ્થને ઘેર વિદ્યાનો મબધ જોગ્ય તો, આપણને સાથે લહાવ પ્રાપ્ત થાય, તેમાં કાંઈ પણ આશ્ચર્ય નથી. એના આનન્ના ઉત્તમ કુટુંબની સાથે વિદ્યા જેની વિદુષી આનિનનો યોગ થાય, તો તે ખરેખર ઉત્તમ ટહુસ સારનો નમુનો થાજ પડે. નળી તે આવતા માસમાજ પુત્રનો વિનાહ કરવાને ઉત્સુક છે. પોતાને એજ પુત્ર હોવાથી તેને સસારનો લહાવો લનાની ઘણોજ ઉતાવળ છે. ” આ ત્રિથે તાગે ગો અભિપ્રાય છે? તે શુદ્ધ હૃદયથી દર્શાવ.

આ વાત માલગી વમચક હૃદયમા વિચાર કરી નિનયથી બોલ્યો—તીર્થંશ્ય માતુશ્રી ! આપે જે વાત કહી, તે વથાર્થ છે. પુરપોતામ ગેઠના કુટુંબને હું સાગી રીતે ઓળખુ છું. તેઓ ઘણા નાર્મિક વૃત્તિના ટહુસ્થ છે. તેમના કુટુંબને મારે સર્વને મોટું માન છે, તેમનો પુત્ર વિવેચ્યક ધણો હૃશિયાજ અને બુદ્ધિવાળો છે. તે અમાગ જૈન

એવ સાધક વગરના મેરુર છે. 'આનંદ કંદરાણુ મામિકમા તેના તા
 દ્વી સારા લેખો આપે છે, તે માધે કોઈ વાર તે માધક અને રસિ
 કવિના કંઈ શકે છે, તેની કવિનાને માટે વિદેશી જેન વિદ્વાનો સાર
 અભિપ્રાય આપે છે. ૧૫ માસના અકમા નેવ બાળનમ વિરે એ
 સારો લેખ અને સારી કવિના આપી હતી માતુશ્રી' તેવા ઉત્તર
 તરુણ આવડની સાધે જેન વિદ્વાનો પદેન સમસ્તનેગાય, તે મને ધણ
 પસંદ છે, પણ તેમા એક બાળન ધણી વિનાચાની છે. પુરુષોત્તમ
 શેઠ તેનો વિનાશ મન્ય કરવા ધામે છે, તે કોઈ ગ્રીને ચોખ્ખ નથી વળ
 વિગા બહેનની ઉમર બાર વરંતી અને વિરેચ્યદની ઉમર તે
 નર્મની, એ પા. ચોખ્ખ ન કહેવાય કારણકે બાળનમ અને કન્યા
 માટે આવડ સસારની અતિ નિંદા થાય છે વિરેચ્યદ હજુ વિ
 વ્યાસી છે, તેની ઉમર સમાજના માગનેહજુ તદન હાથ ધર્ય નથી
 તે પેહુવાતેનો સત્વર વિનાશ કરે, એ તરુણ આવડચારની વિરુદ્ધ
 કદિ પુરુષોત્તમશેઠ પ્રુનપ્રેમ અને સસાજના મોહને વડે બાળનમને
 દોષનહીં ગણના હોય, પા. વિરેચી વિરેચ્યદ બાળનમની વિરુદ્ધ છે. તે
 ની મનોવૃત્તિએ હાનિકારક ગ્રીવાએમા બાળનમને પ્રવશ પ આપેનુ છે
 માતુશ્રી' તમે હજુ તેનો લેખ સાલજો નથી, તેલે બાળનમના કુરીત
 જને ધણોજ ધિકાર્યો છે તેએવે મુખી વખે છેકે, બાળનમરૂપ રામ
 ભારત વર્ષની સર્વ આર્ય પ્રજાને તેમા મુખ્ય વેકગીને જેન પ્રજાને પા
 માય કંઈ નાખી છે બાળનમથી જેન પ્રજા હીનમાત્ર, મૂર્ખ અને વિ
 વર્જ બનતી જાય છે બાળનમરૂપ લય કર અમિમા જન પ્રજાની મ
 તતિ બેહુવ થડે હોમાય છે વિગા, ધમ અને ગદ્યવદ્વાની ઉ
 તિના માર્ગને બાળનમને ધણી ગીને ખાગિ કર્યો છે એ હુદ્દ રીવા
 થી આવડનર્ગ સોભારહિત થઈ, અધમ દશા બોગરે છે ને વય
 માલસ ધાર્મિક અને સામાજિક ઉન્નતિના ગાંધાન ઉપર ચાલે હો

બાળવંશરૂપે ઠગ લાગનાથી તરત નીચે ગમડી પડે છે.

આ પ્રમાણે બાળ લગ્નની વિરુદ્ધ પુરુષોત્તમગેઠના પુત્ર નિરેન્દ્ર ચંદ્રના નિયાર માણગી 'ધર્મચંદ્રની' માતા ઉંડા વિચારમાં પડી ગઈ, અને તેણીની ધારેલો ધારણા નિષ્ફળ થઈ ગઈ. પોતાની પુત્રી વિવાહ ને ચોક્કસ ઠેકાણે મેળવનાની જે હોશ તેણીના મનમાં ઉભી થઈ હતી, તે હોશ ગઈ તેણીના લવાઈ ઉપર ચિંતાની સુદા પડી રહી. કાળનાર વિચાર કરી માનુષીએ ધર્મચંદ્રને કહ્યું, 'ધર્મચંદ્ર' તારા માં વચને મારા ઉત્સાહનો ભાગ રૂપે છે, તથાપિ હું મારી આશાલતાનો તદ્દન ઉચ્છેદ થતો નથી. પુરુષોત્તમગેઠના જેવું ધર અને નિરેન્દ્રચંદ્રના જેવો મૂરતીઓ આપણને મળશે નહીં. એ નગરમાં તેણે શુદ્ધ શાળા વડે કુટુંબ બીજું લાગેજ હશે? પુત્ર' બાળ લગ્નનો રીવાજ જો કે, નહાતો છે, પણ આપણે હવે તેનો નિવાર કરનાનો નથી. બાળવંશના રીવાજે ધણાકાળથી આપણી કોમમાં પ્રવર્તિ કરી છે, કાંઈ અત્યારેજ તે રીવાજનો નિનાશ થનાનો નથી. કાળે કરીને થનાનો હશે તો થશે, આપણે હવે તેનો આધુનિક નિવાર લાવનાનો નથી. એ નિવાર આપણા કાર્યમાં નિષ્ફળ થઈ પડે છે. લાંબા ધર્મચંદ્ર' લાંબો નિવાર કરે, આતુ સાહસ કરીશ નહીં. આજ સુધી જે પ્રવર્તન ચાલ્યું આવે છે, તેને શામાટે ન અનુસરવું. બાળલગ્નથી જેટલી હાનિ થતી હોય, તે કાંઈ આપણા એકથી મનમાં નથી. જ્યારે બધી કોમ તેનો ઉચ્છેદ કરનાને તત્પર થશે, ત્યારેજ તે દુરાચારનો અંત આવશે. તે કામ કાઢી એની થવાનું નથી, તેથી પ્રથમ આપણા ઘરમાંજ શામાટે નિત નાખવું? કદિ નિરેન્દ્ર બાળવંશનો અટકાવ કરવામાં ચુસ્ત હોય, તોપણ તેને સમજાવના પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. હું ઘાડે જુ કે, વિદ્વાન નિરેન્દ્ર નિવા જેવી વિચારણા કન્યાનો અનાદર નહીં કરે. પોતાનો સબ વ નિવાની સાથે થાય છે, આતુ સાલગતાજ

તે પોતાનો વિચાર ફેરવે. બાળવનના દુરાચારને તે કદિ પણ ના
ગી રહેશે નહીં. ઈન્દ્રિય વસ્તુ પ્રાપ્ત થતા કોણ તેની આત્માની કંઈ
ભાઈ ધર્મચક્ર ? આ કાર્યમાં બાળવનનો વિરોધ સાચીમ નહીં. તાત્કાલિક
પ્રિય બહેન વિગતો ભણાવતી ગ્રંથિ તદ્દ નજર કરશે. બહેન
હિત કરવાને કમો ભાઈ પછાત રહે ?

માતાના આના વચન સાંભળી ધર્મચક્ર ઉચ્ચ સ્વરેથી બોલ્યો-
બા ! આ શું બોલો છો ? તમારા જેવી વૃદ્ધ અનુસરી શ્રાવિત આને
વિચાર કરાવે, તે કેવું કહેનાય ? તમે ધણીસાર બાળવનના દુરાચાર
રની વિરુદ્ધ રહ્યા છો, અને તે દુન્યાવનો ઉચ્ચ કરનાના સુવિચારો
આપણા કુટુંબના મહત્તમ આપો છો. તે આજે આમ એકાએક ફેરવે
બોલો તે કેવું કહેનાય ? એક વખતે જે દુષ્ટાર્યને માટે વિરોધ બનાવ્યો
હોય, જેને માટે દુષ્ટાર્ય નિરસ્કાર બનાવ્યો હોય, તેના કાર્યને માટે
કદી અનુકૂળ વિચાર બતાવના, તે સજ્જનતાની નિન્દા છે. માતા
તમારા જેવા મુજબી ન્યારે પોતાને પર, અને પોતાને હાથેજ એ
દુરાચારને પ્રવર્તવાનું તો, પછી બીજા વ્યક્તિમાં મતાચારની પ્રતિષ્ઠા
શી રીતે થઈ શકે ? બાળવનના દુરાચારો જેન કોનના ઉદય
આકાંક્ષો છે. જૈન પ્રજામાં અનિર્વાર્ય નિર્મળતા પ્રગમી છે, અ
ધર્મની મહાન હાનિ કરી છે. તેના દુરાચારના પ્રતિ આપણા પ્રયત્નો
ધાય તો, પછી મતાચાર કેને મરણે જશે ? ધર્મિય શ્રીમતોના ધર્મ
સાચાર દૂર થશે તો, પછી બીજાઓ મતાચારને કેમ માન આપના
અદનગરની જૈન પ્રજા સર્વ જાતની સુવાસ્તુ કરનાના વિચારમાં અ
ગત પડતી જાય છે. ઘેર પર આનંદ વ્યાપ્ત માસિકતા ચુમેલ
પણ ન્યાય છે અદનગર જેન સસારની ઉત્તતિની આશામાં ઉમ
થતું જાય છે આશુનિ જૈન બાળકો વિચારોની ઉપાસનામાં ત
થના વાચ્યા છે અને વિદ્વાન મહેના સુન્દર જૈનોની ધાર્મિક અને સ

સારિક ઉત્તરિના ઉપાયો મોજવાને તત્પર થયા છે જેન પ્રતમા જે જે
 દુનિયારક ઝીનાજે દાખલ થયા છે, તેને દૂર કરવાને જેન મહો
 સ્થપાયા છે, અને સ્થપાના જાય છે, અને તે દુરાચારોને નાબુદ કરવાને
 અભિમુદ્ધો ધાબુ કરવામા આવે છે. માતા? આવા મુનારાના યુગમા
 આપણા 'પરમાજ દુરાચારને માન મળે એ કેનુ અનુચિત? તમને કંઈ થઈ
 ને આપુ પ્રવર્તન કરના તૈયાર થાઓ, તે કેની નાત? અમે બાળકો ત
 માન હૃદયમાથી, અને તમારા પ્રવર્તનમાથી શિક્ષણ લેવાની આગ્રા
 રાખીએ છીએ. અમને સન્માને લઈ જના, એ તમારું કર્તવ્ય છે.
 તમારી પાસેથી અમારે સર્વ જાનની શિક્ષા મેળવનાની છે. કુલીન
 પુત્ર કે પુત્રી, માતા પિતાથી મત્તપ્રકૃતિ મળવી સુચાન્વિતના થાય છે,
 અને કોઈ સર્વ શિક્ષાથી અચ્ચરિતતા મેળવે છે. જેમના હૃદયમા વડિ
 લોપાર્જિત શિક્ષા પ્રાપ્ત થઈ નથી, તેઓની જન્મ—નાસના સંનદા
 અસત્ માર્ગમા નિરત થાય છે. અને જેઓ કુલીન માતા પિતાથી સ
 ત્તપ્રકૃતિ મેળવે છે, તેઓ બાલ્યવયની પોતાની પ્રકૃતિને અનુસારે સ
 ન્માને ચાલે છે. તેથી માતા? તમે અમારા સંસ્કારામ શિક્ષક છો. ત
 મારા તન્મથી અમને સર્વવર્તનનીજ શિક્ષા મળવી જોઈએ. માતા પુ
 રીએ જે બોલે તે કરે છે, અને તે પ્રમાણુ પ્રવર્તે છે. ઉત્તમ જનનુ વચ
 ન, અને વર્તન સમાન હોય છે. તમે વચનથી બાળવયના દુષ્ટ રિના
 જને નિંદા છો, અને વિક્રામે છો, અને પ્રવર્તનમા તે કરનાની ધારણા
 રાખો છો, તે કેમ અને? કદિપુ તે નાત બનેજ નહીં. હવેથી આપ
 ણા ધર્મમા શ્રાવકસસાને અનુચિત એવો કોઈ પણ આચાર મેળવનામા
 ન આવડો જોઈએ.

તમે કહો છો કે, નિરોક્ત્યક વિજ્ઞાનુ નામ સાબળી તન્ત તે વાત
 જ્યુન કરો, વિજ્ઞાના ઉત્તમ ગુણથી આકર્ષાશે, એ વાત તદ્દન અ
 ભલનિત છે. કાબુ કે, તે કિસોર નયનો આવકપુત્ર પોતાના નિયાર
 ૭૫૫

ને દહ રીતે વળગી જોનારો છે, વચન, અને વર્તનમાં સમાનતા રાખનારો છે, અને આનંદ સમારની અનનિર્ણયના ગીનાંજોને દૈન્યથી વિચારનારો છે તેમાં પણ બાળવસના દુરાચાર પ્રત્યે તો, તે અન્ય ત આનાદર દર્શાવનારો છે. માતા' આનંદ દુરાચારના તેના લેખની અદર જે વિચાર તેણે બાળવસને આટે દર્શાવેલ છે, તે વિચાર તેના હૃદયમાં શુભ પ્રદેશમાંથી ઉદ્ભવ્યા છે. 'મમી તેણે એની પાસે પ્રતિજ્ઞા જ લાવી છે કે,' નિરેકચક્ર હુણુ ફિગાર નયનો છે, તે હુણુ પન્તવતાના પાશમાં રહેનારો થોડો છે. પણ જ્યારે તે આ સસાનના 'રનાગમાં થેસનાનો સ્વતંત્ર અધિનગી થશે, ત્યારે પણ તે કોઈ પણ દુરાચારને ગેવરો નહીં. આપકે સસારના ગૌરવને ધગડનારા દુષ્ટ ગીનાંજોને દૂર કરશે તેમાં ખાસ કંઈને સર્વ દુરાચારના શિરોમણિ બાળવસને તો કદિપણ અગીયાર કરશે નહીં. કદિ યાનજીવિત કુંભાર અવસ્થા લોગનની પડે, કન્યા આપનાની માગણી કરનારાઓના હૃદયમાં હુ ખલગાડતું પડે, અને પૂન રીનાંજોને માન આપનારા માતા પિતાના જે પુત્ર કારણ થતું પડે તો પણ તે સહન કરતું, પણ બાળવસના હુનવ્યા અને કદિપણ ગેવરો નહીં.'

માતામાં' આવા દહ વિચારવાળા નિરેકચક્રને તમરીગીને તાણે કરી શકશે? એ કરતું સવદા વૃથા છે એમ કરનાથી આપણી બને ગીને લગતો લોપાનો નિરેકચક્ર આપણી માગણી કબુલ કરવો નહિ, અને આપણા જેવા મનાચારનો પણ કરનારા તરફથી દુરાચાર સેવનાની નાત અદનમનમાં બાહે પડે. જે નિયમ પોતે પ્રવર્તીવના માગતા હોય, તે નિયમનો ભંગ પાતાની મજે કરે, તે કેવી અપકીર્તિ? જનનિ' તમને પ્રણામ પૂર્વક નિમે ન કડે છુ કે, એ તમારા નિરેકચક્ર વિચારને ફેરવી દો અને એવી અનાવાનું ભરેલી નાનમારી આગળ પુન પ્રણામ કરવાનો અભિમત વારસા કરો. આપને આ આમન માગ્યું.

હોવાયું હોય, અથવા ગુરજનની મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન થયું હોય, તેને મારે મિથ્યાદુષ્ટત હો.

‘ઈર્મચંદના આવા મુખોવડ વચન સાલણી તેની માતાના હૃદય ઉપર વણીજ અમર થા ગઈ. ધોતાના પુત્રની દંડના જોઈ તેણીનું હૃદય પ્રસન્ન થા ગયું. ગરીબને ગેમોદગમ થઈ આવ્યો, અને પુત્ર વાતસહ્યથી કંઈ ગદગ થઈ ગયો. આવડે મોતા મન દવે બોલી—
વત્સ ! તારા વચનોએ મારા હૃદય ઉપર એટલી બધી અસર કરી છે કે, હું તે વિરે કા, પણ કહી શકતી નથી. માત્ર સંક્ષેપમાં એટલું જ કહું છું કે, બાળવત્સના જે દુઃખચાએ જૈન પ્રજાને પાપમાય કરી છે, જૈનોની ઉન્નતિના ઉંચા રાખવાને તોડી પાડ્યું છે, અને ધર્મના મહાત્મ માર્ગનો અનંગોપ ક્યા છે, તે દુઃખચાએ સર્વના વિચ્છેદ થાય, એવું હું ઠાણું છું, અને નુક, મન, વચન અને ટાયાએ કરી તે દુઃખચાએ એવવાનો, એવાડનાનો અને એવનારને અનુમોદન કરનાનો અભિમત્ત અહણુ કડું છું, અને જે કુવિચાર માગ હૃદયમાં પ્રગટ થયો હતો, તેને મારે મિથ્યા દુષ્ટત આપું છું

માતૃશ્રીની આ પ્રતિજ્ઞા માલણી ઈર્મચંદ અને તેનું કુટુંબહર્ષ નાદ કરી રહ્યું, અને ‘હવે આપણા કુટુંબમાં બાળવત્સનો વિચ્છેદ થઈ ચુક્યો, એમ માની કુટુંબમાતાને રન્યવાદ આપી, વિસર્જન થના તૈયાર થયું. વિસર્જન થતી વખતે ઈર્મચંદ્રે હૃદયમાં વિચાર્યું કે, “આ જનો કુટુંબ સમાજ નિજથી નીચડ્યો છે. મારા વચનોએ માતૃશ્રીના હૃદય ઉપર અસર કરી છે, પણ હવે જો આવી અસર ચંદનગરના સંઘના આગેવાનોમાં થાય, તો વણેજ સાલ થાય. હવે ધીન કેટલા-એક લોકો બાળવત્સના હાનિધારક વિનાજથી અરક્તતા નથી. ભલે, તેથી કાંઈ નિરાશ થવું નહીં. થોડે થોડે પ્રયત્ન કરવાથીએ કાર્ય મિદ્ધ થશે. ધણે લોકો નિર્જય મેળવ્યો છે. જો આયુષ્ય હશે તો, મારે એજ

કર્તવ્ય કરનાર છે. પિતાશ્રીની પ્રતિષ્ઠાને વધારે અને મદદના પ્રતિષ્ઠા મળી છે, તો તેનો લાભ હું અનુકૂળ પ્રમો મેળવી શકીશ. આજ લગ્નનો કુરિયાજ નાથું કરના મદદાન પ્રયત્ન આ ગી તે કાર્યની શિદ્ધિ મેળવું, તોજ માફ જીવન કૃતાર્થ છે જે દેહા આનંદનો મતાન, ધન અને શુદ્ધિમા સમથ થયો હોય, તે જો પાતાનું ખરું કર્તવ્ય કહે તહા તો તેનું જીવન શા કામનું છે? તેના જીવનથી જીવનને ધારણ કરનાર આનંદ જીવન વિનાનો છે આનંદનું ખરું જીવન તેજ છે કે, જેનાથી સાધર્મિ બધુઓની મન પ્રમદરની મેરા ધાય સાધર્મિ બધુઓ હાનિદાર રીનાનેથી પીગતા હોય, અને જાનના મદદાન કરના ભોગવતા હોય, તેમાંથી તેમનો ઉદ્ધાર કરે, એજ આનંદનું ખરું જીવન છે એવા જીવનને ધારણ કરનાર આનંદનો મતાન ખરેખર આનંદ, એ નામનો અનિકાગી છે એવું ઉત્તમ જીવન માથામા પ્રાપ્ત થાયો, એજ મારી ઇન્જ છે. એ ઇન્જાને શાગવન રેવના પૂર્ણ કરે."

આ પ્રમાણે વિચાર કરે તો ધર્મવ્યવસ્થા પાતાના નિત્ય કમ મા તત્પર થયો, અને પાતાના કર્તવ્યને મારે દૃઢ્યમા ઉમગ ધરી, આનંદ જીવનની માર્ગજ્ઞા કરનાની પ્રતિષ્ઠા મન સાથે કરના લાગ્યો.

પ્રિય વાચક-ટૂંક આનંદનર્થ' આ ધર્મવ્યવસ્થા વિચારને તમે વાચ્યા છે, તેના વિચાર તમારા દૃઢ્યમા પ્રમો કરજો. જ્યાંએ એવા વિચારો ઉત્પન્નના આસન ઉપર આરૂઢ થશે ત્યારેજ આનંદસાનનો જય થાશે છે. ધર્મવ્યવસ્થાની માતાના પૂર્વ વિચારને મળતી આનંદ માતાઓ માપતકાણે ઘણી હશે, પણ પાછા તેની જેમ પાતાના વિચાર કેરનારી માતાઓ તો કનચિતજ હશે કારણ કે, માપતકાણે અનસર્પિણી કાળનું રાજ્ય છે એ રાજ્યતા પ્રતાપને લઇને આનંદ મસારમા ગુરિયા પ્રવાહનું પ્રમળ વધતું છે મિથ્યાત્વ અને મિથ્યાત્વીના પ્રસંગને લઇ આનંદ સસાને પાતાના પ્રાચીન ગુદ ગીવાને ગુ

માવી દીધા છે, અને મિથ્યાત્વ ભરેલા હાનિકારક રીવાજોને સ્વીકાર્યા છે. લખવાને દિલગીરી થાય છે કે, અત્યારે આનંદ પ્રજા જ્યારે બીજી બાબતોમાં પોતાને ધર્મચુસ્ત દેખવગવે છે, ત્યારે જોથી કરીને પોતાના સર્વ પ્રકારના ઉદ્યનો અમ્ત થાય છે, અને પોતાના ધર્મની અને સસારની જાહોજલાલીનો ભંગ થાય છે, તેવા બાળવ્રત વિગેરે નકારા રીવાજોને શા માટે દૂર કરી શક્તી નથી ?

જૈન બધુઓને બીજા ધણા મુદ્દારા કરવા મુજે છે. દયા ધર્મની ઉન્નતિ કરવાને ચોપડાના પુઠા, ટોપીઓનાં પીછા, અને હાથીદાત જેવી વપરાતી વસ્તુઓમાં સૂચ્ય દૃષ્ટિથી અવલોકવા તેઓ તત્પર થયા છે, પણ જે સૂચ્ય દૃષ્ટિથી ભેદ શકાય, તેવા હાનિકારક રીવાજો તેમના જોનામાં આવતા નથી, તે ધણુ ચોચનીય છે. માસન દેવતા ! તેમને વિષ્ય અધુ આપો, અને તેની પ્રભા આવક સસારના હાનિકારક રીવાજોને તેમની આગળ પ્રકાશિત કરો.

પ્રકરણ ૬ તુ

વિવેકચંદ્ર.

પ્રાત કાળનો સમય હતો. તરણિ ઉદ્યાચળના સિંહાસન ઉપર બેઠો હતો. જગતના વિગાળ ક્ષેત્રમાં ભાગુની રક્ત પ્રભા પ્રસરી ગઈ હતી. વિદ્યેમાં વિવિધ જાતની જામતી થઈ ગઈ હતી, પ્રભાદા શિયા યના બધા લોકો સ્વચ્છવ્યમાં તત્પર થવાને હિંસાહિત થયા હતા. કર્મ તુ પ્રબળ ચક્ર અખિલ વિદ્યેને ન્યાવવાને તત્પર થતુ હતુ, રાજતેજ, ધર્મતેજ, અને દયાતેજ, એ ત્રણ પ્રકારના તેજથી બધુ ભવિષ્યનતુ વૃદ્ધિ પાસી રહ્યુ હતુ.

આ નખતે એક કિંગ્સ વયનો યુવાન પોતાના એકાગ્ર જીવનમાં આરતો હતો તેના ગરીબ ઉપર આરમ્પનામી શોભા પ્રકાશી મળી હતી, લગભગ કેશરનું નિયમ ચળવટ હતું, ગતિ, અપરો, અન લોકન, અવસ્થાન, અને બીજા એક દિવાઓ કરતા તેનામાં મુનિની જેમ ચર્ચના મંડુગી રહી હતી. તે સાગાર છતાં અનગાની ચણા કરતો હતો, રહસ્ય છતાં મુનિ ધર્મની છાયા ધારણ કરતો હતો, અવિરત છતાં વિરતના જેવો આવ્યા કર્યો હતો, તેનામાં જ્ઞાન છતાં મદ ન હતો, ઐશ્વર્ય છતાં અભિમાન નહતું, ઉત્તમ વેપ ધાન્ય કરતો, તથાપિ અનુભવ વેપવાળો કેખાતો હતો, શરીર ઉપર અલ્પકાર આદર્શિત કર્યા ન હતા, તથાપિ તેનામાં મૌલ્યની અપેક્ષા નહતી

આ કિંગ્સ આપક આવીને એ વેપાસનપર બેસા પામે રહેલ પુસ્તકમાંથી એ પુસ્તક વાચવા ક્ષીયુ તે પુસ્તકે ઉપાસ તાત “ મનુષ્યના મનની પ્રબળતા ” એવું હોય । વાચનામાં આવ્યું વાચનરસિક તે તાત્કાલે મુખ આનંદ કુમારે તેનિપય વાચવા માલ્યો. જેમાં નીચેના જેગીમાં વખેનો હતો—

“ મનુષ્યનું મન અવાચમાન વસ્તુ છે. તે ગમે તેવું જ્ઞાન વયા ની અંગ કહે, તથાપિ તેને ચલિત કરવાને બીજા અને ભાષ ઉત્પત્ત થાય છે મનુષ્યનું મન દર્પણની જેમ ચચળ શોભાની પ્રતિકૃતિ નો ભાગ છે જગતના બધા ભાગો અચચળ છતાં તે સ્થાયી રૂપથી મનુષ્યના મનમાં પ્રતિબિંબન થાય છે. મનુષ્ય ગમે તેલો જુદિમાન, કે જ્ઞાની હોય, ગમે તેવો નિચારગીય હોય, તોપણ પુ ગતિક મુદરતા જેવાથી તેના મનમાં ચચળ નુખતો હિંચ થાય છે તે મુખ પોતાની ગતિથી ભોગની શકતો નથી, તથાપિ આશા ના ચચળ તરંગમાં તે એમ ખાયા કરે છે જેના મનમાં અસ્થા થી પવિત્ર આનંદ નિરુપાર્થ ગીતે ઉચ થાય છે, તેના મનનું તેના

અવૌરુદ્ધિ આનંદનું મુખ્ય તેવો દિવ્ય દેખાવ નહીં જોવાથી કદિ પણ દિવ્ય થઈ નહીં, પણ તે દિવ્ય દેખાવાનું પ્રતિબિંબ સારા મુદ્દે તના બળ વગર ચચળ મનમા પેરી શકતું નથી .

મનની ચપળતાનું મુખ્ય કારણ એવા બેસીએ તો જણાય તેવું નથી, તથાપિ મનનગીળ અને રુનોનિવાને જાણનારા પુરૂષોએ એક જાણ મોઢી ગાકયું છે, તે કારણ લાલચ છે. લાલચથી મન ડગી ગયું છે, લાલચ ચપળ મનને લમાવી લમાવીને અચ્ચવસ્થિત કરી નાખે છે. મનરૂપ વહાણુ લાલચરૂપ લગની સાથે બધાએલું છે. લાલચ એ મનને દેવેક ભોતિ અને માનસિક પર્યાયની સાથે મમામ થાય છે. ધનની લાલચ, શરીરની લાલચ, કીર્તિની લાલચ, 'મર્મ'ની લાલચ અને મોક્ષની લાલચ, એમ દરેક સાસારિક તથા પાન્થોદિક પર્યાયોની સાથે લાલચનું લક્ષ રહેલુંજ છે. આ લાલચને લીનેજ મનુષ્ય સર્વકાર્ય અને અકાર્ય કરે છે. લાલ, લામી, અને ચપળતા, એ ત્રણ ગુણોના પહેલા એક એક અક્ષરો લઈને લાલચ એ ગુણ બનેલો છે. એ ત્રણ અમળની નિપુટીમાજ લાલચ ગુણની સાર્યકતા છે.

એ લાલચ મનની સાથે પૂર્ણ સબંધ ધરાવે છે. મનુષ્ય મણિમા જે મનની સદિ જોના જગો, તો દેવેક મનમા નિવક્ષપુતા જોનામા આનશે. તેમા પણ અનુભૂત વાત એ છે કે, જે મનની 'માનુષ્યાધી' જે કાર્યનો આલ કર્યો હોય, તે કાર્યનો ઉદ્દેશ પાળ પડ્યા પહેલા તે મનની ચારણા બંધાઈ નય છે. સઘ કે જ્ઞાતિના આગેનાન રોપદે શરીર અથવા પરોપદેશથી સઘની કે જ્ઞાતિની મુધારણા કર્યાની વારણા શાખી એ કાર્યનો આરંભ કરના માટે પણ તેજ આગેનાન પાછો એ સઘ તથા જ્ઞાતિનો અનિષ્ટકારક થઈ પડે છે, અને સઘ તથા જ્ઞાતિ મળમા નિમેષ કે દુરાચારનું કાળુ તેજ થઈ પડે છે. સાર્વજનિક ઉપવાન કરનાતે નિષિદ જાતના મડોગો ઉભા કરી, તેમા પ્રમુખ અથવા

મનિની પત્ની તમા જે ટિસાદ મનમા ડહોરે છે, તેજ પુરુષ ત્યાં
પ્રમુખ અથવા મનિ બની તેના અમર કન્યા બેઠે છે, ત્યારે તેના મ
નમા પદ્મપાત્ર, અને અભિમાન જામન થતા તે પાંચા કાર્યનું નિર્પણ
પરિણામ બાને છે. ધર્મ, વિદ્ય તથા નીતિનું આદિત્ય પ્રાપ્ત કરી,
નિયતો અથવા અમુક ધર્મની અગ્નિઓનો ઉપકાર કરના વર્તમાન
પત્ર, માસિકપત્ર કે પાશ્વિકપત્ર પ્રાપ્ત કરવાની મનમા પાનના નામ
નારો તની કે અસ્થાપક શીખ ત દિનો કે વ્યવસ્થાપનો ફેપી બને
છે, અને સાકોપકારનો લોપ કરી, ફેપ તથા ઇર્ષ્યાના લેખો પ્રાપ્ત કર
વાને આગળ થડે છે.

૧. શિક્ષકે સ્થાનિક કા ૨-૨ એક ૧ કરી, જન ગુણાત્મા કરવાની
મનોધારણા રાખનારા પુરુષો પારેલા કાયામા વિમાર ઉપત્ત કરી, ગુણાત્મા
કરી રાખા નથી, જન કાર્યવાર મુખ્ય ગચ્છેલી સ્પર્ધાને જામન કરવાના
લેનુરૂપ બને છે.

મવિગના રંગથી જેમના મન નિગિત થયે ના છે, એવા પુરુષા ધર્મોપ
દેશથી લોક વ્યથાવૃત્તે અંધ મદાનગચ્છેરી રીક્ષિત થાય છે, પણ તેના
તે જે મનોધારણાથી થયા હોય, તે પારખાને વિન્નશ્વર કરી, વૃદ્ધ થ
મના અનુયાયી થ થડે છે, એવુ જ તર્કો, પણ પાનાના મવિગમા
કે રંગમા પ્રપચના છુમા રોપી ધર્મની ગર્હણના લેનુરૂપ થાય છે

માટે મનુષ્યના મનની પ્રમથતા નિવચન છે મનની પ્રમથતા
ઉપર વિગ્રય મેળવે, એ ખરખડ ગૌરવ છે પાનાના સન્ન બન્ન
લાવચની સાથે સમામ કરીને જય મેળવે. એજ નનુચ નનુ ૧૫
રામ લક્ષ્મણ છે મનુષ્ય અસંગ્રહ જ્ઞાનનો અધિકારી છે, તેજારા
સમય એર અને અમૃત ઓળખનો નથી, એ નિશ્ચય છે એ વાંચા
વેળાએ મવિગ ધારી ચલિઓ પુ કળ નીતિ પૂર્વ ઉપદેશ મગિરે

મમાએલ હોય છે, તેને પણ તેઓ પાપની લાલચ સમજી પોતાને તેનાથી વચિત રાખે છે ”

આટલો પેરીઆદ વાચી, તે કિયોર શ્રાવકકુમાર નિચારમાં પડ્યો આગળ વધારે વાચવાની ઇચ્છા હતી, પણ આ મનન કરવા યોગ્ય વિષય ઉપર દીર્ઘનિચાર કરવાને તેણે તે પુસ્તક બંધ કર્યું, અને વેત્રાસન ઉપર જોતી ઉર્ધ્વ દૃષ્ટિ ગમી, તે લાખો વિચાર કર્યા બેઠા.

વાચનાર ! તને આ કિયોરની ઝાળખાળ કમનધી જોઈએ જ્યાં- સુધી તે બાળ પંડિતનું અભિજ્ઞાન વગે નહીં, ત્યાંસુધી તારા મનમાં મહદંપ વિકલ્પની માળા થયા કરે.

એ કિયોરનયનો કુમાર તે આપણી વાર્તાનો ઉપનાયક છે તેનું નામ વિવેકચંદ્ર છે પૂર્વના પ્રકલ્પમાં તેને માટે બધાએલું છે ચંદ્ર- નગરના પ્રખ્યાત નર પુરોહિતમ જોઈને પુત્ર છે તેનું વય, જ્ઞાન અને બીજા ગુણોને માટે વિવેચન આગળ કરનામા આવ્યું છે.

મનુષ્યના મનની પ્રમળતાનો નિપય વાચી વિવેકચંદ્ર વિચારમાં પડ્યો, અહીં ! કેવો સુદર વિષય ! આ નિપયના લેખકને સહસ્રવા- ધન્યવાન છે તેણે પોતાની છુદ્ધિના બળથી મનનું સુદર સ્વરૂપ કેટું નર્તવ્યું છે ? આવા મનોરાજ્યને કયો મનુષ્ય વશ કરી શકે તેમ છે ? આ નિપયે મારી મનોવૃત્તિ ઉપર અપાર અમર કરા છે મારા સાધ- મર્મી બધુઓ જો આ વિષય નાચો તેનું મનન કરે, અને તેના મનનથી જ્ઞાનન છનનને મુધારના યાત્ર કરે, તો અરેખર પોતાનો, પોતાની કો- નના અને દેશનો ઉદ્ધાર કરી શકે મનની પ્રમળતા સાધ્ય કર્યા વિના સર્થાન્ પ્રયામ કરનારા ગુણો નરો પણ પોતાના પ્રયાસનું ફળ મે વાળ શકતા નથી મનુષ્યનું મન પરીક્ષા કરોતે જોવાની શક્તિ એ સમમા હોત તો, આ દુનિયામાં ઘણી વિપત્તિઓ જોલે ઓછા વા મનગતિક નિયમથી પૃથ્વીમાં અદ્ભુત વિપત્તિઓ મર્નદા માણસને પદ ૫૬ S — ૭

બીજી તરફ સૌરાષ્ટ્રના આનંદો પોતાના દુરાચરને વળગી રહેશે, એક તરફ પાત્ર અને મધ્યસ્થિ દના આગેનાનો પોતાના માનનીય મનર્થ અનલબન કરશે, એક તરફ તીન દૃઢ્યના મુગ્ધતીઓ પોતાના કરા વોનો આગ્રહ રાખશે, બીજી તરફ આગ્રહી મનના કચ્છી શુદ્ધિ પોતાના વિચારને મક્કમપણે વળગી રહેશે, અને બીજાઓ પોતપો ના ઈચિત કે અનુચિત વિચારને વળગી પોતપોતાના મતને ખેંચશે. અહીં આવા વિપરીત કાળમા મારા કર્તવ્યને પૂર્ણ અનુમોદન મળશે કે નહીં, એ મકામ્પદ છે, વળી હાલમા ચંદ્રનગરના કેદવાએક મધના આગેનાનો મને અનુકૂળ છે, ત્યારે કેદલાએક મને પ્રતિકૂળ પણ છે અસ્તુ ભમે ગમે તેમ હોય, પણ માટે કર્તવ્યમા ઉત્સાહરહિત ન થવું મારા દૃઢ્યના ધૈર્યરૂપ ગિરિ ઉપરથી મારે જરા પણ ડગતું નહીં જોઈએ. મારા દૃઢ્યમા જે આનંદ કોમની ઉન્નતિના નિચારે છે, તે પાર પડે તેમ પ્રવૃત્તિ કરના મારે ચુકવું નહીં માર વિચારે જો શુદ્ધ અને દૃઢ્યના અંતર લાગના હોય, તો શામન દેવતા મને સહાય કરશે.

આવો નિશ્ચય કરી, આપણી વાર્તાના ઉપનાયક વિરેન્દ્રચંદ્રે મનને દૃઢ કરી મનની પ્રખળ ચચગતોને વશ કરી નિર્ણય કર્યો કે, મારે હવે પ્રથમ શું કરવું ? તેણે એકમતાવી નિચાર્યું કે આ નિધમા ઉપર શિખર વિદ્યા છે, વિદ્યા-જ્ઞાનનો પ્રભાવ અનોકિય છે, માન સાધમી બહુઓની ઉન્નતિનું શિખર વિદ્યા-કળા છે, તેની વૃદ્ધિને માટે ત્રિકરણ શુદ્ધિથી પ્રયાત્ન કરવો. આ ચંદ્રનગર જેવા નિશ્ચાળ દેશમા એક જૈન પાઠશાળા સ્થાપવી, અને તેને અંતે એક મર્વ વસ્તુનાયક નિધાશ્રમ (બોર્ડીંગ હાઉસ) ઉઘાડવું જેના આશ્રય નીચે ગહી, મારા માવર્તિઓના સત્તાનો જ્ઞાન કળા મ પાઠન કરે, અને રાજકીય તથા ધાર્મિક જ્ઞાન મેળવી, તેઓ સ્વઉન્નતિના કારણભૂત થાય એવો નિશ્ચય કરી તે દિશાર કુમારે પૂર્નોભાસુએ નહીં, સર્વજ્ઞ પ્રભુનું અમળ કરી, મનની સાધે નીચે પ્રમાણે અભિગ્રહ ધારણ કર્યો.

“ જ્યાંસુધી ચ દ્રવનગરમા સર્વ વસ્તુદાયક વિદ્યાગૃહ ન થાય,
યાંસુધી મારે વિવાહિત થવું નહીં. ”

પ્રકરણ ૭ મું

મગદોષ.

મધ્યાહ્ન કાળે ધર્મચ દ્રવના ઘરમા આનંદ આનંદ થઈ રહ્યો હતો. વીણા અને વિદ્યા સુદર પોનાક પહેરી ગૃહદ્વાર પાસે ઉભી હતી. ધર્મચ દ્રવની માતાના મુખ ઉપર હર્ષના અકુળ સ્ફુરી ગયા હતા. મીના મગાબ્હાસાઓના ધરમાથી બાળ, તરૂણ, વૃદ્ધ સ્ત્રીઓએ તેમા ઉલટથી ભાગ લીધો હતો. આજે બપોરની મેઘમા ધર્મચ દ્રવનો ભાઈ દ્રુતીચ દ મુબમથી ઉચી પરીક્ષા આપીને પોતાને ઘેર આવવાનો હતો. ફકીરચ દનો મુબકમા આ પ્રથમ પ્રવેશ હતો. મોહમચી નગરી જોનાની ઉત્ક ઠાથી તે પરીક્ષાના દિવસની પહેલા એક માસ અગાઉથી પરીક્ષા આવવાને ગયો હતો. ધર્મચ દ્રવની ખ્યાતિથી ફકીરચ દ મુબકમા મારા સાન આવક ગૃહસ્થાને ઘેર અતિથિ થયો હતો. આથી મુબકની બહારની અને અંદરની રચના જોવાનો તેને સારો અનુભવ મળ્યો હતો. ફકીરચ દનો સ્વભાવ કૌતુકી હતો. ગાંધીપણ નવું કૌતુક જોવાને તે ઘણી ઇતેજારી રાખતો હતો. કાંઈપણ નવું જાણવાતુ સાંભળવામા આવે, તો તે જાણવાને માટે તે ઘણો મોટો પ્રયાસ કરતો હતો. આ રનભાનને લાગે તે મુબકના નનનવા કૌતુકો જોવાને અતિ સહન થયો હતો. મોહમચીનગરી કૌતુકનો ભાગ છે ભારતવર્ષના અભિનવ વિચારો સફળ કરવાની તે મહાન ગાળા છે વિનિધ જાનની ભારત પ્રજા પોતાની વિદ્યા, કળા દર્શાવવાને તે રચણે આવે છે જાતજાતના પુસ્તકોની જન્મભૂમિ પણ તેજ પુરી પાડે છે દરેક ગજમાર્ગમા ઊણીબધ પાટીયાઓ લટકી રહેલા છે, તે ઉપર વિનિવ

વિદ્યા તથા કળાઓના પ્રમશકોના નામ તે તે વિદ્યા-કળા સાથે સુવર્ણાક્ષરે સુરોક્ષિત થયેલા જોવામા આવે છે. દુકામા ભારત-પર્વની વિદ્યા-કળાને પ્રખ્યાત કરવાની રાજધાની મોહમયી નગરી છે તે શિનાય વિવિધ જાતની ધર્મસાવનાઓ જામત કરવાતું પણ તે પ્રખ્યાત સ્થળ છે જૈન, વેદ, બૌદ્ધ, ખ્રીસ્તી, જરથોસ્ત અને ઇસ્લામી વિગેરે વિવિધ ધર્મના મૂળ અને શાખાઓના મડળો પણ તે ભૂમિમાથે સ્થાપિત થયેલા છે તે શિનાય અર્વાચીન ધર્મના આસ્તિક તથા નાસ્તિક મડળો પણ ત્યાજ ઉભવેલા છે આર્યસમાજ, પ્રાર્થનાસમાજ, બ્રહ્મસમાજ અને નાસ્તિકસમાજ પણ ત્યાજ આવેલા છે બીજા બીજા ધુનિક સુધાગના નિચિત માર્ગે પતા તેજ સ્થળે પ્રકાશિત થયા છે અને થયા કરે છે વિધનાવિવાહ, વિધના કેશધારણ, અને સમુદ્ર પ્રયાણની ચર્યાઓના ચત્વર પણ ત્યાજ ઉઘાડનામા આ પા છે

આવી મોહમયનગરીની મેહોલ કરવાને ફકીરચ ૬ ઉતરી પડે છે. હોતો ફરેક પ્રખ્યાતિ પામેલા મડળોમા તે સાગે ભાગ લેતો હતો. સ રાસારો વજાઓના શુભની છયાદાર વાણી સાલગનાને તે સર્વ તત્ત્વ પર ધમ્, તે સ્થળે જતો હતો જાતજાતની જાહેર ખમરો વાચી તેના મનમા અનેક પ્રકારના કૌતુકો ઉભા થતા હતા, અને તે પ્રકારનાં બનતો પ્રયત્ન કરતો હતો

શુ બાપુરીમા પ્રખ્યાતિ પામેલા કેટલાએક મડળોમા ગમના મન કરવાથી ચ અગદાસ નામના કોઈ શુબાન માનકની સાથે ફકીરચ અને મિત્રાઈ થઈ ગઈ. ચ અગદાસ શુ બજના એક જૈન પ્રખ્યાત વૃદ્ધ બાપુત્ર હતો, તેના પિતા નગીનદાસ રંગમી કાપડનો મોટો દવાવ હતો તે ધધામા નગીનદાસે શુ બજની મજબૂર બજારમા સારી પ્રતિભાગવી હતી, તે સાથે પૈસો પણ સારો ઘેદ કર્યો હતો. નગીનદાસ શુ આવક હતો, તેના મનોમદિગમા આહુત રમ ઉપર ઘણી ઉત્તમ આસ્તા હોતો હતો આવજ શુહરેથના બાર મનોમા તે ધણાખરા નતો પાળતો હતો સામાયિક, પ્રતિકમ્બ, જિનપૂજા અને શુભક્રિયા તે નિરસ

ઘણા સમય પ્રસાર કરતો હતો નગીનદાસ દર વર્ષે પોતાની આવક-
માથી સાત ક્ષેત્રોની અદ્ય સારો પૈસો વાપરતો હતો. બધા ક્ષેત્રોમાં
જ્ઞાનક્ષેત્ર ઉપર તેની વધારે પ્રીતિ હતી તેની તરફથી જૈનોમાં ઘણાં
બાળકો વિદ્યાર્થીવેતન [સ્કોલરશીપ] મેળવતા હતા, તે શિનાય ગરી-
બ અને અનાથ આહુત અલકોને તે અન્ન, વસ્ત્ર, તથા પુસ્તકોની સ-
હાય આપતો હતો, અને તેમાંજ આવક ધર્મની સાર્થકતા માનતો હતો
જૈન ધર્મના પ્રાચીન પુસ્તકોનો ઉદ્ધાર કરનાર તે ધનનો મોટો વ્યય
કરતો હતો. જૈનોના પ્રાચીન ગ્રંથોબધ પુસ્તકોના મુખપૃષ્ઠ ઉપર અ-
ર્પણ પત્રિકાઓમાં પ્રાર્થ કરીને તેણે જ નામ સુચારુ ક્ષેત્રે મુદ્રિત થયેલું
જોવામાં આવતું હતું તે વખતે પ્રસિદ્ધ થતું, કોઈ પણ એવું પુસ્તક
નહીં હોય કે જેને શેઠ નગીનદાસ તરફથી આશ્રય નહીં મળ્યો હોય!
જૈનોના દરેક મામિકો અને સમાચાર પત્રોથી નગીનદાસની બેઠક હ
મેશા અલકૃત થઈ રહેતી હતી તે ઉપરાંત દરેક જૈનોના જાહેર વર્ત-
માન પત્રો ઉપર તેના તરફથી ધનામી નિખ વોની સ અધ્યાપ્ય ધ જાહેર
ખબરો પ્રગટ થતી હતી.

આના આવક મિશેમણિ નગીનદાસની સત્કીર્તિ લોકોમાં મારી
રીતે પ્રસાર થઈ હતી. હજારો અનાથ લોકો તેને શરણે આવતા, અને
સર્વને તે પોતાનાથી બને તેટલી સહાય આપતો હતો. નગીનદાસનું
હૃદય ઘણું દયાળુ, અને પોતાના સાધર્મિ બધું તરફ પ્રીતિનાળું હતું.
કોઈ પણ આવક દુ ખી જોવામાં આવતો કે તરત તેને ઉમંગમાં સહાય
આપવા નગીનદાસ તૈયાર થતો હતો. તેનાં મનોવૃત્તિમાં સર્વદા સાધર્મિ
પ્રાસસ્યનો પ્રેમ પ્રવાહ વહન થતો હતો. કોઈકોઈનાર એકાંત સ્થળે બે-
સીને તે અખિંદ વિદ્યની આનંદ કોમળા ઉદ્ધાગ્ના સર્વિચારો કરતો
હતો. “મારા માધર્મિબધુઓ! આ વિદ્યમાં મહાન્ ઉત્તતિ કયારે પ્રાપ્ત
કરે? ભારતની વિદ્યા, કળા, અને વેશનના વિવાસોથી આવક પ્રજાકયારે

વિખ્યાત થાય ? જગત્માં આનંદદાયક અને સર્વ ધર્મમાં વ્યાપક
વા દયાધર્મને ધારણ કરનારા મારા જૈન બ્રહ્મજ્ઞોના સર્વ પ્રકારનો
ય ક્યારે થાય ? એમની સર્વ પ્રકારની ઉત્તતિ જોઈ મારી દૃષ્ટિને
જન ક્યારે મળે ? આના આવા અનેક પ્રકારના દુનિયારોની
નગીનદાસ પોતાના હૃદયમાં કર્યા કરતો હતો. બ્યારે કોઈ દીન કે
શ્રાવક તેના એવામાં આવતો, ત્યારે તેના હૃદયમાં મહાન શોખ
પ્રગટ થતો હતો, તેના નયનમાંથી અશ્રુધારા ચાલતી હતી,
તરત-તરત સર્વ પ્રકારની સહાય આપવાને તે બહુ પરિશ્રમ થતો
પૂર્વે શ્રીમતોની એછીમાં ગણાયેલા અને પડી દીનતાના ભોગ
પડેલા વચલી સ્થિતિના આનંદોની તરફ તેની ઘણી લાગણી
તેણે કુટુંબોનાં તે બનખર શોધ કરતો, અને કરાવતો હતો, અને
શુભ રીતે તેમને ઘેર રખ્ય, ધાન્ય અને વસ્ત્રની મઠ મોકલ
હતો. તેના હૃદયની ઉદારતા અપ્રતિમ હતી પરોપકાર કરનામાં
લક્ષ્મીની કૃતાર્થતા સમજતો હતો, તેના એક બોધ લેવા
નીચેના દાખલો બન્યો હતો

એક વખતે માચકાગનો સમય હતો નગીનદાસ ભોજન
ચેત્યર્જન કરી પોતાની દુકાન ઉપર બેઠો હતો. એ નરેશ્વર મ
રીતે પોતાના જિનકૃત્યનું સ્મરણ કરતો હતો. આજ સનાતન
આત્માર મુખીમાં પોતે શો સર્વ કર્યો ? એ પરોપકાર કર્યો ? અ
ધર્મો બ્રહ્મજ્ઞોને શી સહાય આપી ? તેની ગણતરી કરી આગ
વેડાઓ ગણતો હતો. દુકાન ઉપર પોતાના સેવકો કેટલા આવ
હતા, માત્ર એ સેવકો દુકાનની દીવાબત્તી કરવામાં રોકાયેલા
તે વખતે જિનદાસ નામે એક આવડ તેની ડુમ્પન પાસે હેરાફેરા
તેના જોવામાં આવ્યો નગીનદાસનાં દયાળુ દૃષ્ટિ તેની ઉપર
તેના લવા ઉપર કેશરનું તિલક આપ્યું આપ્યું જોવામાં આવ્યું

તેનાજ આનન્દ નિગમણિ નગીનદામના મનમા આ પ્રમાણે નિચાર
 આવ્યો—‘જરૂર આ કોઈ દુ ખી આનન્દ લાગે છે. તે વચલી સ્થિતિનો
 મુદ્ધમ હોનાવી માગી પામે મદદ માગના રારે છે, પણ લગ્નજાને
 મદદને તેડવાન ઉપન આવી નડતો નથી.’ આનુ નિચાગી ગેઠ નગી
 રાગે તે આનન્દને ઉચ્ચે ચડે પોતાની પામે બોલાવ્યો, અને ઘણ
 માન આપી પોતાની દક્ષિણ તરફ આચલુથી બેમારો નગીનદામે
 દૃઢ્યનો પ્રેમ જણાવી પૂર્યુ,—‘આનન્દનર્ય’ તમે જાણુ છો, અને તમારી
 ગી ધુન્ન છે? તે કૃપા કરી જલાનગો, માગી પામે કોઈ જાતની રા
 ભ નાશગો નહી, તમે માન મારમિ બધુ છો. આપણે બંન્ના આવકો
 ધીર લગનાનના વમપુત્રો ળીએ આપણુ સરે એ બીજાને મહાય
 આપનાને બ રાયા ળીએ આનન્દની મમૃદ્ધિ તેમના નર્મબધુઓ મા
 રેજ નિમિત્ત વચેલી છે કોણપુ આનન્દનો મતાન દુ ખી હોય, તેની
 ઉપેક્ષા કરી શુદ્ધૈભવનો નિવામ કરનાગ આવડો સર્વદા દાપપાત્ર
 ગાણુ છે તેના શ્રામતોની શ્રામતાઈ નાટ્યભૂમિકામા ગજા થઈ આ
 રેયા પાત્રના જેવી નિર્દળ છે. શ્રીમત વડને દુ ખી થતા સાનર્મિ
 બધુઓ તરફ ઉપેક્ષા ગણે તે શ્રીમત નની, પણ કવ્યનુ રક્ષણ કરનાર
 થમ છે. માર્મિ બધુ? તમારા મનમા નની ધુન્ન છે? તે કૃપા
 કરી જણાના.

નગીનદાસના આનાન્યન માણગી તેડુ ખી આનન્દના નયનમાથી
 અશ્રુની રાગ આલના મારી અને ગરીબ પના લાચુ. તે બેતાજ
 નગીનદાસને વરાગ દયા આવી ગજ. તેણે પોતાના રમાલથી તેના
 આનુ લુઈ તેને પોતાની છાતી સાથે દામ્યો, અને ધીન્નના વચનો
 કહી તેને વાડુજ આવામન આપ્યુ. તેનો આનો દીન દેખાવ બેજ
 નગીનદાસનુ દરય પાડુ વાગ આર્દ્ર વર્ડ ગયુ, અને તેની આબોમાથી
 ગશ્રુના પ્રનાહ ચહેના માગા. ક્ષણનાર પડી તેડુ ખી આનન્દ મદ
 ૬૫ ૧-૮

રહે બાપો—દયાળુ ન હોય આપની આની પવિત્ર વાગણી લે,
 મને કહેવાની હિંમત આની છે, તેપર મારી સાળી કહી નવિમ
 મુઘી આવી પાછી જાય છે. ઠટના મહારાજાનમાં મમે વધવા હું જો
 ફળી આનંદ હું મારે મુખ નિરાસ કાઢીયાનાટમાં છે કાઢીયાવા
 ડમાં પ્રખ્યાત થયો. એના માન રાજનાએ મારો મધ મટી સિદ્ધાચળ
 ની યાત્રા કરી હતી ત્યારથી માડ કુટુંબ સમગ્રીના નામથી જોગ
 ખાય છે. મ મારી જાને મારો વેપાર કરી સાગી પ્રતિષ્ઠા મળી હતી,
 પણ કર્મયોગ મને વેપારમાં મારી નુશ્વાની થવાથી મા, કુટુંબ પાપ
 માન થયો ગયું છે. માન બંધુ અને ચાં પુત્રીઓ છે. આમને
 વ ને મારા પુત્રાને મ નિરાશિત કર્યાં છે, તેથી તેમની નધુઓ પાપ
 માન થયો આનો છે. માન પુત્રો હું કુટુંબના રચના છે. બંધુઓ ભાઈ
 નબળા થવાનાને મારી શાંતિ નહીં તથા આજ મુરી માન થના
 આમૂપણા, વાસણા અને કામતી નજીક રેચીને મ મારા નિભાન કર્યા
 હોતો આજ નાચાધાનિ મંડિત ગરબોજી નજીક નિમાન થઈ પ
 આવ્યો હતો, તેલે માન કુટુંબને વળી મારું કાંઈ હું, આથી મારા કુ
 ટુંબના વણા નકારા હાથ વધા હતા. પડી તેમને આરાપામના મગાવ
 હાથાને મારા સાળી મારી પાને માન થમના મિ હુડપ રૂપાનો કહેરો
 હતો, તે રેચી હું આ મુખમાં આની ચડ્યો છું. આ મુખપુરી
 ભારતના પેપારની નજીકની છે, હીન તથા અનાથને આશ્રય આપ
 નારા થતા આનંદ ઝલ્યોનો આર્દ્ર વાસ છે. આગે ધાગાથી હું મ
 નિમ વધા અહીં થયાં છું. પુત્રની પ્રતિષ્ઠાને લીધે હું કાર્યની સામે
 આશ્રય મારી શકતો નથી. હું પ્રથમથી જ વાચનવૃત્તિનો અગાત દો
 નાથી વાચનાના શબ્દો જાણતો નથી, અને તે મારી મને પાલ ન

હુમ્મને ઘેર ગયો હતો. જીને યાચના કર્યા વિના તેની પાને ઘણી નાર
 બેઠા, પણ તે ગુહસ્થે અને બાંધાબંધો નહીં. મારી યાચનાનો તેને
 મોટો લય લાગી ગયો હોય, તેમ તે માગથી નિમુખ થઈ બેઠા. તેના
 મારી તરફ અનાર નેઈ હું તરતજ ત્યાંથી ચાલી નીકળ્યો. ગ્રામા
 માર્ગનાથનું મનોહર મંદિર આવ્યું, તેમાં દર્શન કરવાને પેડા. તેના
 મા કાઠાવ- ગુહસ્થના મુખથી આપની પ્રશસામાલગ્નનામા આવી,
 એને આપનું સ્થાન સોંપતો ગોરતો સાચાંજો અહીં આવી પહોંચ્યો
 હું. આપની આદરભરેલી નાણીમાલગ્ની મને આયાથી પણ વધારે
 મનોપ્રધાન છે. આપના જેવા શ્રાવક ગ્લધીજ આ પૃથ્વી ગતગર્ભા
 કહેવાય છે. આરંભી બધુંતો ઉદ્ધાર કરનાર આપના જેવા દાનની
 શ્રાવક આ મુમાપુત્રીના ઘોડા હોય. મોહમયી નગરી ઉપર નગેની
 રાજરાની કહેવાય છે, તે આપના જેવા તરતજને લઈનેજ
 હોય. દેવ દેશ, નગર અને ગામડાઓમાં તે એક એક શ્રાવક આપ
 ના જેવા વસતા હોય તો, કેળવેલ શ્રાવકો બધું જી જોડેજ નહીં,
 એવુંજ નહીં, પણ શ્રાવક ગર્ભની સમિક્ષ અને સામાયિક ઉન્નતિ મા
 ગી થઈ જાય.

તે શ્રાવકના આના રચન સાલણી નગીનદામના દ્વંચમા વણી
 જ્યાં ઉપેક્ષ થઈ આની તરતજ તેણે પોતાના મેનકને બોલાવ્યો,
 અને તે ગુહસ્થે પોતાને ઘેર મોકલાવ્યો, અને તેનું ઉત્તમ પ્રજાનું
 આલિધ્ય કરવાને આજ્ઞા કરી. પછી પોતાના નિયમિત રખતે નગીન
 નાસે. ૧૦ આવ્યો, અને તે ગુહસ્થને પોતાને ઘેર મુલાવ્યો. બીજે
 નિમે તે દુષ્ટી ગુહસ્થને જમાડી પાવહતર ઉપીયાની હુડી લખી
 આપી અને ગ્રામાનું ખર્ચ લુહુ આપી તેને અભિરક્ષમા નિદાય કર્યો,
 અને તેના નમ આપીને જાણવું કે, 'આ ગિરાય બીજા મને
 એ તો મને વખી જ હારના કૃપા કરેલી,' આથી તે ગુહસ્થ વળોજ

ખુશી થઈ નગીનવાસને અતઁની આશિષ આપી પાતાના વન તરફ નિઃશય થઈ ગયો.

આ નગીન તેની ઉભાનાં, તેના આર્મિસામ્યનો, અને તેના શાવનના ગદ્યસ્થાવરનો પૂર્વજનો છે. આવી રીતે તે ધર્મી રાજ સાધર્મિયાનુકૂળ કૃતો આર્મિસામ્યનો મદામત તે શાવનરતનેજ સારી રીતે મિલિત હતો. તેના કન્યની ઉત્તરનાં મહાગુણ તેના જીવનના આદ્ય કાળાદિન થઈ પાંચો હતો. એ ગુણના ઉત્તમ પ્રભાવથી તેનું શાવન જીવન અને આસાદિ ઉત્તરના નિષ્કરપર આદ્ય થયું હતું.

આવા શાવન ગત નગીન અને નયજાન નામનો જોડો એક પુત્ર હતો. તેણે બાળપણથી રાજભાસાની કેળવણી લાંબી હતી નગીન દાસે તેને ધાર્મિક કેળવણી આપવાની પદ્ધતિ કરી હતી, અને તેને માટે પુરતી કાળજી રાખી હતી તથાપિ નયજાન મનનો નયજાન તેનાથી ઘણે ભાગે નિમુખ જોડો હતો. તેના દેવ ઉપર પૂર્વના મુખ તની જાયા જોડી હોવાથી, તેની મનોવૃત્તિ ધર્મ તરફ નાજાવી ન હતી. પશ્ચિમની વિધાના મયિન મગ્ગને તેને સર્વ રીતે લાગુ પાડ્યા હતા. તેની ભાસામાં, તેના રેપમાં, અને જીજી બધી જાતની નદેણી કરણીમાં નયજાન પશ્ચિમની પ્રજાનું અનુકૂળ કૃતો હતો. આર્થ નીતિ રીતિને તે સર્વ પ્રકારે વિકાસનો હતો. ધર્મને અનુમરીને જે જે ક્રિયાઓ, જે જે આચાર, અને જે જે નિયમો મનાતમ જેન નગીન પ્રચલિત હતા, તે બધાને નયજાન દેવ દેવી વિકાસનો હતો, અને તેને જ ગદી ગણી અનુગ્રહના કૃતો હતો. નયજાન તેની આવી નિષ્કૃત પ્રજાને જોઈ ધાર્મિક શિરોમણિ નગીનનાના હૃદયને અપારદ બ થયું હતું. પાતાના પુત્રની વિષય પ્રવૃત્તિ જોઈ, એ શાવન રાત રાત નિમ મિતામિથી દેવ થઈ જતો હતો. નારિંગનાથી બ્રહ્મા

ચાર થઈ ગયેનો ચચાનાસ ગરીબની સજારીને માટેજ આન માનનો હતો, જિન પૂતને એક ફાળવડે ગણ્યો હતો, આમાયિત્તે એ જ તના ચાચા તરીકે લેખનો હતો, આચાર તથા ક્રિયાને બહેમ ગણી રિકાવતો હતો, મુનિઓના આબ્યાનને વૃક્ષતા માનતો હતો, અને ધાર્મિક પરિના ઉત્તમોને તથા ધન પદ્મવખ્યાણને જ ગલીપણ બોલે છે હતો.

આમિનક શિરોમણિ નગીનનાસનો પુત્ર આગે નામ્નિ- શિંગે મગ્નિ વધેો હતો, તેની માથે આપણા કુકીરવદને અચાન- મેળાપ થઈ ગયો. બનેની વચ્ચે ફેટલીએ જાનચીત આલી, તે પ્રમતી ર્મ સ- બધી ચર્ચા પણ પ્રગટ જનામા આવી. ઉચે કુકીરવદના ધાર્મિક નિચાગે ઉપર ચચાના દાને મહાન નિજ્ય મેળવ્યો. કુકીરવદની પવિત્ર મનોવૃત્તિ તત્તજ અપત્રિ થઈ ગઈ. ક્ષગુના નામ્નિતા અને આસ્તિ- કતાની નચે યુદ્ધ આદ્યુ, પણ અ તે નામ્નિતાએ આમ્નિતાને હુરાની લીરી. કુકીરવદ ર્મનો ત્યાગ કરી અર્મનો કુકીર બની ગયો. તે જ ચચાનામને જણાવ્યું કે, “ મી ચચાદામ ’ તમાજ નિચાર ખરે- ખગ પ્રગટનીય છે. હોઆનની એકતા ર્મના દોગધી નાશ પામી ગઈ છે. ર્મ ર્મગુડેઓ બોગ દોગ કરી આર્થપ્રાપ્તને ઊતરે છે દહેરા, ઉપાસરા અને ર્મશાળાઓ જાની લોભના પૈસાનો ગેરઉપયોગ કરે છે. જન ઉપનાસ કરી મૂર્ખ લોભે પોતાના ગરીબની તળીયન નકામી બગાડે છે. દેવે નરુમા જીવે છે, એમ માની દુનિયાના કેરવાએ- મીડા પગોના આદથી તેઓ બેનરીખ જહે કે ગરીરના ગુખ નિવાનો તથા પૈભવના અનુપમ આનંદો તેઓ બોગનવાને ભાગ્યગાળી થતા નથી. પ્રિત મિત્ર ’ તમે મને સાચા બોલ આપ્યો છે. માગ દન્ય મા પેસી ગયેના ર્મના રીતગતે તમે મૂળમાથી નિર્મી નાખ્યું છે. મોગે ભાઈ ર્મચદ્ર ખરેખરે ધર્મોયો વડી ગયો છે. તેના દન્યમા

કોઈ પૂર્ત ગુરૂએ નહારી અમર કરી નાખી છે. માગી માતા અને મારી
 બહેનો બરા જો ધર્મને નામે ઠગાયા કરે છે મારે આખું કુટુંબ ધર્મ
 માં ભક્ત બની ગયું છે પ્રિય બા 'ચચળામ' માગે ભક્ત કુટુંબ
 બનાવી તે મારે ઉદાર કયા છે, હવે હું માગ કુટુંબનો ઉદ્ધાર કરી
 પ્રયત્ન કરીશ માગે ભાર્ગવધર્મચક્ર રમચુસ્ત ધણો છે, પણ તેણે સ
 વી કેળવતી હીલેલી છે, તેથી તે મારાથી મા ન થ, શરૂ તેમ છે
 તેમજ વી મા અને નિમા નામે મારે બે બહેનો છે તે પણ આકેળવણી
 અવકાશ છે, મારે તે માગથી અસાધ્ય રહે તેમ નથી મિત્રમણિ,
 મારા કુટુંબને ક્ષામા બ વાની નાખીશ તે કાય નવામા મને ન
 હીમત આપી છે."

ચચળાસ આત્મવૃત્તે બાંધે—પ્રિયભાગ પ્રહીન્યદ્ 'ભ
 મારે નિચાળ કર્યો હું વાળુ છે, તમે તમારા વિચારના કોટમાં
 થઈ શકો તમારા જેવા નવીન—તાજ નિદાન નુ ન કરી શકો
 વળી તમારા કુટુંબ ભક્ત નવીન કેળવણીથી માગે પ્રમાણ પડેલો
 પશ્ચિમની પ્રજાના મુનિવારમય સૂત્રોના સિદ્ધાંતોએ તમારા
 પ્રવેશ કર્યો છે, તેથી તમે તમારું કાય રહેવા થી સાધી શકો.
 યભાર્ગ 'મારા કુટુંબમાં તે નવીન કેળવણીના બીજ બીધકુદ
 પાયા નથી મારા પિતા કેળવણીના નિચાળના ર્નચુસ્ત છે,
 મના નયને અભિનવ કેળવણીના સુર રના મળ્યો નથી, તે
 તેઓ યતિ—ગોરજોના ઉપદેશના બોગ થ, પંચા કલ્પને ક
 લાગે તેની માગથી ગાથાઓના ગીતોના નેમને બાળપણથીજ પ
 ચય છે તેઓ નિચારા ઇંગ્લીશ ભાષાના માધુર્યથી તત્ત્વ બેનશ
 રદ્ધા છે, તેથીજ તેમનામા અજ્ઞાનનાએ સજ્જ વાસ કરેનો છે
 ન' માગ કુટુંબને વર્ષની વેલણામાંથી મુક્ત કરના હું ધણા ઉપા
 યોગ્ય છે. હવે હું એવા નિર્ધાર માગે કર્યો, આ મુમજ ને

મહોદયલાક્ષ્મીનાગી નગરમાં એક 'ધર્મલજન નામ નવુ મન્ય ઉભુ
 કર્યુ, અને તેમાં આપણા જેના મહાદય તથા મમાન નિયામનાળા
 નીન નિદાનોને દાખલ કરના અને એક નેહરમાં અમરકાન્ક ભાષણો
 કરી ધર્મની વેચાને દૂર કરી ની. દેવ તથા જ્ઞાનના ઉત્સવોમાં અ
 ને યાત્રાઓમાં હુજરો રૂપીયા ખર્ચાય છે, તે બધું કરી મોટી હક્કીંગ
 ફાયેલો સ્થાપન કરી, અને તે ઠાંલેએમાં ધર્મના નિયામ દૂર થાય,
 તેના ઉત્તમ નિપયો ગીખનના. કહો ભાઈ ' તેમાં તમારો મો મત છે ?
 પ્રકીરવ્યદ ઉત્તમાલથી બોલી ઉઠ્યો—પ્રિય ચચળદાસ ' હું તમને તે
 નાતમાં તારા મળતો છું. માનથી બનશે તેટલી મદદ આપના હું તૈયાર
 છું. તમારા ધર્મલજન મડગની એ- ગાખા ચક્રનગરમાં સ્થાપન
 કરી હું તેનો પ્રમુખ બનીશ અને લોકોને ધર્મની 'રૂઝનાથી નિમુખ
 કરવાને બનશે પ્રયાત્ન કર્યા કરીશ. મિત્ર ' આજે માટે માન નતનમાં
 જનારુ છે. હમેશા માન લાયક કામગીર લખતા જુલો, અને તમારા
 નિયામને નકાલી નગા રી રહેશે. તે પછી પ્રકીરવ્યદ ચચળદાસની જત
 થઈ તેના હૃદયમાં પ્રેમની છાપ પાડી જુલો પડ્યો હતો. પ્રકીરવ્યદ આજે
 પોતાના નતનમાં આવે છે એ વાત વાચનાના અમજુમાં હશે. પ્રકી
 રવ્યદ હુમાળા બીજી નિધિ ભોગવ છે તેની મનોનૃતિ નિપરીત નિયા
 મની એ ગુપ્ત આજ્ઞ વડે છે, તે અભિનય નાગ નિધાની પરીક્ષા
 આપી તેની માધ-તા કરી લાવ્યો છે, પણ તે મમાર તારા તથા અ
 ધમ ઉદ્ધાન્ક એના નમ નતને ગુમાનીને આવ્યો છે. વિનામણિ જેના
 મનુષ્ય જન્મને નિર્જ્યેષ્ઠકાના નામિકતા તેણે સંપાદન કરી છે.

સાચનાર ' આ પ્રસંગમાં જોખરો બોલ લના લાયક છે ના
 મિત્ર ગિરેમણિ નુસ્તરનો પુત્ર, ધર્મશીળ ધર્મચક્રનો લડુ બધું અને
 વીણા જેવી ગીતરતો આપના નતનો સહોત્ત પ્રકીરવ્યદ ચચળદાસ
 જેના નામિક નુસ્તરના મગથી દૂષિત થઈ ગયો—જો સગતો નભાવ

કેવો ચમત્કારી છે ? કૃષ્ણ ગીતા અગતી કેની દ્વાનિ થાય છે ? તેના આ પ્રત્યક્ષ દાખવે છે મુમાયુગી જેની અસને સુગ યનાવનારી અને નિર્ધનને મરન કરનારી નગરી છે, તેનીજ તે આસ્તિમ્ને નામિત્ત યનાવનારી અને મુશી અને કુશીય મનાવનારી છે, એ પત્ર જાણી લેનાર છે તે માપ પશ્ચિમની પ્રતાપી વિજાતા પ્રભાવ પત્ર તેમજ જ નાજ વિજાતરી તે અન પ્રમળના માનને લાય- છે, પા તેના મઝમગે આર્થ હુદયમા નિરપિત કંઠવા ચો ય નથી તે આશ્ચર્યમાની મદ્દા વિજા છે, તેમ ધારીનેજ તેની ઉપાસના કરના ચોગ્ય છે, પા તેમા તલ્લીનના કરી ચોગ્ય નથી પશ્ચિમની નિવામા જોવું પ્રાની ય મજાનના ચો ય છે, તેવું મજાનનું જોએ, પા એ નિજાના અતર અમ્કારા આપણને લાગ નહી, તેની સાનચતી મરં પ્રકાર ગણવાનો છે પશ્ચિમના બહિર્ગમા માહિત થયેનો અચગ રમ પોતાનું આર્યન શુભના બરે છે, અને તેના સમઘી ડીગ્ય હ પા બ્રહ્મ નિજા નજની આને પોતાના વતનમા પ્રવેશ કર્યો છે.

ક્રીડેન્ડ પત્રવાહુ (મન) અમિરવધી ઉતરી અડનગરમા આવ્યો. અમિરથના વિશ્રાંતિ ગુહ [સંગન] ઉપર તેના બહુ ધર્મગદ અને મેહી સમ ધીઓએ તેને વાનગી લીધો - અને અને

પ્રકરણ ૮ મું

વિદ્યાવિનોદ.

સાચ કાળનો સમય હતો, સૂર્ય મહા પશ્ચિમ દિશાના જિનાન-
પર આવ્યું હતું, પ્રવૃત્તિ માર્ગમા ચડેલો જન મમ્મદ નિવૃત્તિ માર્ગનો
આનંદ લવાને વળતો હતો, નિશા બોજનના નિયમમા નિર્ધારિત થ
યેલો જૈન વર્ગ ભોજન લેવાને ઉત્સુક થા જતો હતો, જૈન મુનિઓ
આહાર લઈ દેનમીય પ્રતિક્રમણના સમયની રાહ જોઈ બેઠા હતા, મ
દ્યારને એરનારી પ્રૌઢ શ્રાવિનઓ પાનપોતાના પતિઓને પીરસી
જમાડવાની તૈયારીઓ કરતી હતી, અભ્યાસી બાળકો પાઠશાળા
માઘી મુજબ થઈ, સાચકાળની નિવિન કાંડઓમા આગમ્ત થતા હતા,
અને મુરોહિત જિનાલયોમા દીપમાળા અને આનન્દની તૈયારી
થતી હતી.

આ વખતે બે બાળિકઓ એક સુદર વૃદ્ધની અગાસી ઉપર
બેસી હતી, યૌનન અને બાલ્ય વયની વચ્ચેની અવસ્થામા તેઓ ૨
હોલી હતી, બંનેનું સૌંદર્ય અભણીય હતું. તેમણે પોતાના ગૌર અંગ
ઉપર પોપાડ સાદો ધર્યો હતો, તથાપિ મગીની રનાસાવિક રમણીય
તાઘી તેમનો દેખાવ ઘણો મનોહર લાગતો હતો. મમ્ત-પર એકેલી
એકણી ગુથેલા અ બોડાને આગરે ટકી રહી ઘણીજ દેહીયમાન લા
ગતી હતી. એકણી બાગીજ હોવાથી તેની અંગ તે માળાઓના ગૌર
અંગની છાયા દેખાતી તેથી કાઈ પર્પુરંગ નગની તે સાદી એકણી
આછા ગુલાબી રંગની હોય, તેવી દેખાતી હતી બંને બાળાઓના
મુખકમળ મદ મદ હાસ્યથી નિર્જિન વચ્ચેલા હતા, અને તેમના શ
રીરમા વારવાર ચચળતા દેખાતી હતી.

પ્રિય વાચ- વૃદ્ધ આ બંને બાળિની ઓળખાણ કરવાને તમારી મનોવૃત્તિ તવથી રહેલી હશે, તેથી તે બાળિમઓની ઓળખાણુ આપનાની જરૂર છે આ બંને બાળિકાઓમાંથી એક બાળા આ પછી વાર્તાના પ્રખ્યાત નાયક ધર્મચંદ્રની નાની બહેન વિદ્યા છે વિદ્યા વીણાવી નાની વયની છોકરી છે તે શ્રીકેળવણીલેસને કન્યાશાળામાં જાય છે. વિદ્યા બાદ્ય વયમાંથી મુક્ત થઈ, યૌવનના દ્વાર આગળ ઉભી છે તેણીના અનયોની ઉપર થોડા ઘણા નિકારભાવ અકુરિત છે, છે નિશ્ચની ખીલ જોઈ વનિતાઓના દેખાડખીથી તેણીના હૃદય પ્રાંત ભાનના વિચારો પ્રગટ થતા માન્યા છે જોકે તે તદ્દન મુગ્ધ ભાવ મુક્ત થઈ નથી, તોપણ ઘણે ભાગે તેણીના હૃદયમાંથી મુખ્યત્વે લોપ થઈ ગયો છે. વિદ્યા વીણાના જેવી વાર્મિક વૃત્તિની હાર્તિ અહિં સમાન કાળના વર્ષ સખ ધી કરી-રાજવી તેણીની મનોવૃત્તિ છે, નિન્ન ભાવ ધાન્ય કરતી હતી પાતાના

ખીલ બાળા તેની એક પરમ પ્રિય સખી હતી

મેના હતુ મેના હરિચંદ્ર નામના એક આનંદની પુત્રી હાનગરમાં વિદ્યાની સાથે રહી, કન્યાશાળામાં અભ્યાસ કરતી હતી ધર્મચંદ્ર તાને ધર ધર્મ સખ ધી સા. જ્ઞાન મેળવ્યુ હતુ તેણીની મુખ્ય અને આહુત ધર્મની આસ્તા દુપણે સ્થાપિત થઈ હતી વ્યવહારિક વાગી લેતા છતાં તેની વાર્મિક કેળવણી સતેજ હતી વ્યવહારિક વાર્મિક કેળવણી બંને મનામાં વાસ કરી રહેલી તે છતાં વાર્મિક કેળવણીએ વ્યવહારની કળવણ ઉપર નિજ્ય મેળવ્યો હતો, તેથી કરીને ધર્મને બાળા ન થાય, તેમ વ્યવહાર માગમાં વર્તવું એ મહા સૂત્ર મેનાના યમા નિશ્ચયથી રમી રહુ હતુ. સામ્રાજ્ય રાજકીય શાળાઓમાં કેવળ વ્યવહારને તથા પાર્વ જ્ઞાનને લાગતુ શિક્ષણ અપાય છે, એ વાત મેનાના પવિત્ર હૃદયમાં નિર્મિત થઈ હતી.

મેનાનો પિતા હરિચંદ્ર ગેઠ ચ દ્રનગરમાં એક સારો વેપારી હતો. તેનામાં લોભે સર્વ રીતે વાસ કરેલો હતો, એ દુર્ગુણને લઈ હરિચંદ્ર ગેઠ ધર્મના પવિત્ર નિયમોને ભુલ્લી જતો હતો. જે વેપારમાં મારો લાભ જણાય, તે વેપાર કદિ ધર્મવિરુદ્ધ થાય, તો પણ હરિચંદ્ર તે ઝરનાને મામેલ થતો, અને લોભને આગળ કરી, તેમાં અતિશય લુબ્ધ બની જતો હતો. તેના કેટલાએક ધર્મવિરુદ્ધ વેપારોથી જૈનપ્રજ તેની પેરે કરતી, અને તેને તિરસ્કારની દૃષ્ટિથી જોતી હતી.

આ બે લોભલક્ષ્મી હરિચંદ્રને પ્રભા નામે એક પત્ની હતી. પ્રભા બહાર શુદ્ધ શ્રાવિકા હતી, તેણીનામાં અતઃ અને બહુર ધર્મની પ્રભા પ્રકાશતી હતી. ચ દ્રનગરની શ્રાવિકાઓમાં પ્રભાએ પ્રથમ મેળવી હતી. પ્રભાએ રાજકીય કન્યાશાળામાં જઈ વ્યવહાર જાણી લીધી ન હતી, પણ પોતાના પિતાને ઘેર રહી વાચન અને જ્ઞાન સંપાદન કરી, તે રીતે ધાર્મિક જ્ઞાન સારી રીતે મેળવી હતી. પ્રભા જેવી પવિત્ર માતાના સહવાસમાં રહી મેનાએ ધર્મ જાણી સંપાદન કરી હતી. ‘ મુગ્ધિશિલ માતાઓના સહવાસમાં કનારી પુત્રીઓ સુશિક્ષિત થાય છે. ’ એ જ્ઞેષ્ઠપ્રભાવતી પ્રભા મેનાની વચ્ચે સાર્થક થયું હતું. આવી સદ્ગુણો અને વિદુષી માવેજાનો યોગ હરિચંદ્ર જેના અલ્પજ્ઞાની અને લુબ્ધ પુત્રની સાથે ઝરનામાં આવ્યો, એ સામ્રત કાળમાં આનંદસસાગની ખુબી હતી. આજ્ઞાલ આનંદ સસારવું સ્વરૂપ વિપરીત રીતે જોનામાં આવે છે. સદ્ગુણી શ્રાવિકા દુર્ગુણી આનંદની નારી બને છે, અને દુર્ગુણી શ્રાવિકા સદ્ગુણી આનંદની પત્ની થાય છે. જ્યાં લગ્નની ત્યાં લોભ, અને જ્યાં લોભ ત્યાં લગ્ન, એનો વિપરીત યોગ સ્થાને સ્થાને જોનામાં આવે છે. લગ્નની વૈભવથી પરિપૂર્ણ એના આનંદ કુટુંબમાં ધર્મની

બમા ધર્મ લાખના વિગેષ જોનામા આવે છે. લાખી માન અર્થી હોય,
પક્ષપાત કરનારો હોય, કપટથી પગિષ્ટા હોય, અને બીજા દુર્ગુણો
આદર આપનારા હોય, તોપણ તે સઘની અમપત્નીનો ધારણ કરનાર
અને સર્વ માન્ય વર્ત પડે છે. વિદ્વાન, સામક દ્વંધનો, કેનગુરનો પરમ
લજા અને શ્રાવક ॥ ૩ ॥ આજનો જાતા અને પાગલ હોય, પણ જો તે
નિર્નિત હોય તો, તે સઘમા નાનતુ ગણાય છે અને સનને અનાદરણીય
ધાય છે.

આનો વિષયીત લાખ હવિચ્છદ રોકના ધનમા અન્યો હતો. ૮૬
અમામી હુમ્મ મને ધર્મનો અનાદર કરનારો અને ટુહિપી વિદુષી
શુભવતી અને ધર્મને માન આપનારી, આના કુયોગથી તે સ સારતુ
સ્વરૂપ કેવું દેખાતુ હતો? એ બ્યાવ વિદ્વાન નાયકોના હૃદયમા સ્વત
આની જરો. લોખ આગરમા મમે રહેનારો હરિચ દ્ર ધર્મના અહિચ્છિ
નાળી કરતો હતો. લવાટ ઉપર કેગરતુ તિરક કરતો, પણ જિનપુત્ર
કર્તો નહોતો, કોઈના લાજથી ઉપાશ્રયે જતો, અને સામાયિક પડ
કરતો, તથાપિ તેના હંથમા બુદ્ધીજ લાખના હતી. તે સર્વ કાગ પોતાના
વેપારના અને લાખાવાસના નિચારો કર્યા કરતો હતો. જિન ચૈત્યમ
પ્રતિમાની પાસે એ હાથ જોડા ઉભો રહેતો, તોપણ તેના મનમા હુકા
નનાજ દિમાઓ હતા.

તે લોલી હરિચ દ્ર ધર્મના આદર ઉપરથી દેખા તો, પશુ અ
દંથી તેનામા આહૈન ઈર્મની જરાપ ના આસ્તા ન હતી. કેવળ
આનકના આચારો તે પોતાની સ્ત્રી પ્રભાના જોધની અને આશ્રહથી
પાળતો, પશુ છુપી રીતે તે આચારશ્રદ્ધ થાજતો હતો. જેરો તે કુ
બદ હતો, તેરો તે રસના ધ્રિદ્યમા લોનુપ હતો. લોલને લાજિત
પોતાના ધનમા મિષ્ટ પાથ જમતો ન હતો. પણ પગથીય પાથ મમે
તો, તેની તે પોતાની રસનાને વસ કરતો હતો. તે શ્રદ્ધાચારી એવો

છે, તે શિવાય બીજા કયો ધર્મ છે ? તે બતાવો.

નિધા—મેના બહેન ! દહેજે ઉપાશ્રયે જુઝ એ વર્મ છે, પણ ત્યા જઈને શુ કરનાર છે ? તે કોઈ સમજતુ નથી. ઉપાશ્રયે જઈ ગુરૂની નદના કચ્છી, અને તેમના મુખનો ઉપદેશ સાલગનો એટલુ ઈર્ષ્ય છે, પણ હાલ તો ઉપાશ્રયમા જઈને મેઠાજ કુવામા આવે છે, જેન મુ નિના ઉપદેશને બંહે સ વની તથા જ્ઞાતિની ખટપટો ઉભી કરવામા આવે છે, નિર્ગ્રંથ અને અનગાર એના બિચારા આત્માર્થી મુનિઓને સઘની તથા અમુક વ્યગ્તિ ઉપર આશ્રય કરનાની વાતોમા ભેડીને તેમને સમ થ અને સાગાર બનાવે છે, અને લોકોમા તેમનો અનર્થવાદ બેલાવે છે. બહેન મેના ! નાજે શુ કરું ? પણ વ્યાખ્યાન વખતે પોર પી ભગ્વતા વચ્ચે અથ તથા જ્ઞાતિની ખટપટો કાઢે છે, અને તે ખટપ ટ પોરસીને બહેલે બીજુ એક વ્યાખ્યાનરૂપ થઈ પડે છે. કોઈ કોઈ વાગ તો એ પ્રપચના વ્યાખ્યાનમા લોપેનો કોલાહલ થઈ પડે છે, અને સાધુજી બિચારા વ્યાખ્યાનની પોથી બચ કરી બેસી રહે છે.

મેના—નિધા બહેન ! એ તમારી વાત ખગેખરી છે, અને મે કોજ કોઈ નાર નજગે પણ ભેમેલુ છે, પણ તેથી કરીને તમ ઉપાશ્રયમા જુઝ નહી, એમ ન કહેનાય.

નિધા—બહેન ! માત્ર કહેતુ તેમ નથી કે, ઉપાશ્રયમા ન જુઝ, પણ ત્યા જઈને ગુરૂ નદના કરી ગુરૂની દેશના સાલગી સીધા પોતાને ઘેર થાણા આવલુ ભોજ્ય, અને ગુરૂએ જે દેશના આપી હોય, તેલુ મન ને કરલુ ભોજ્ય. આજ તલ તો લોકો ઉપાશ્રયે જવાને ઘેરથી નીકળે ત્યારે મનમા મારી ભાનનાને બંહે એની ભાનના ભાવે છે કે, આને મુનિ-મહારાજના વ્યાખ્યાનમા અમુક વાત કાઢવી, અમુક ની નિંદા ક અમુકને સ વ બાહેજ મુજાપનો, આવી અમ ભાનના મમથી ઉપાશ્રયે જનાર આવક અને શ્રાવિન ધર્મનો

(૭)

જોનામા આવે છે. લગ્નની નાનું અ

મેના—નિશા જહેન! કાઈક ધર્મની પગિપૂર્ણ હોય, અને બીજી

વિદ્યા—જહેન, તમે આજો દિવસ મને સઘની અમપ રીતો ધ

મારા વિચાર તે નિચે જુદાજ થઈ ગયા નિકાન, સામક દૃષ્ટિનો, કેવ

મેના—નિશા જહેન! એટલું સુ જો નો જ્ઞાના અને પાત્ર હોય,

વત નકામું છે. આવકુળમા જન્મ નુનર ગણાય છે અને સનતે

થાય છે.

વિદ્યા—મેના જહેન! એ વાત ખરી છે, જોના ધર્મમા બન્યો

પણા આનક લોકો ધર્મધેવા કહેવાય છે. ધર્મના આ

મ સાર સુવારો જુદી ગયા છીએ અવમત, ધર્મને માન

ધર્મ પ્રમાણે નર્સિયુ, અને ધર્મ નિરૂદ્ધ ચાલતુ નહીં, એટલી

પણે યાદ રાખનાની છે, પણ ધર્મ ધર્મ કરીને આપણા સ સાર

ના સુર માર્ગને બગાડો થાય નથી.

મેના—વિદ્યા જહેન! ધર્મથી સ સાર બગડે, એ વાત કેમ મ

સ સાર સુવારાતુ ખર કારણ ધર્મ જ છે. ધર્મ પ્રમાણે વર્તનાર મા

સ સાગના સર્વોપરી શિખર ઉપર આરૂઠ થઈ શકે છે

વિદ્યા—જહેન! તમે કહો છો, એ વાત સત્ય છે, પણ ધર્મ

સુ? તેનો કોઈ અથ સમજતુ નથી હાલ તો ધર્મનો અર્થ વેકે

નીજ રીતનો કરે છે?

મેના—કેવી રીતનો કરે છે?

વિદ્યા—ધર્મ એટલે દહેરે ઓગથે જતુ, વરધાલ કાઢના, ધ

લીને ગાડી, ઘોડા, હાથી, તાવતન વિરેમા બેમી ગામમા પ્રવ

કળતુ, અને દીક્ષા લઈ સાધુ સાધ્વી થઈ ચાલી નીકળતુ, આ

મનો અથ સમજી લોકો તે તમ્મ ધેનખ બતાવે છે

મેના—વિદ્યા જહેન! એમા વેકેલ કાની? એ ...

છે, તેથી આવ-કોમની ઉન્નતિનો માર્ગ પ્રતિહત થયે નથી છે, બહેન !
 આપણા જૈનધર્મમાં સાત દેવમાં દ્રવ્ય ખર્ચનાને કહેલું છે. કાન એ
 દેવમાં ખર્ચનાને કહ્યું નથી. આધર્મિવાત્મક્ય એટલે આવક તથા
 આવિકાને સહાય કરવાનું પણ તેમાં આવે છે, અને તેને મુખ્ય રીતે
 ગણેલું છે, તે વાત છુટી જઈ કેનજી જ્ઞેગુલુ ભરેલા વરગોડમાં ૭
 લાથી દ્રવ્ય ખર્ચનાને અને તેમાં વાહનાહ કહેનાગવાને, મુખ્ય ગણી
 બીજા કર્તવ્યને નિસારી દેનામાં આવે છે, એજ ઘણી દૂષિત વાર્તા છે
 પ્રથમ તો પોતાના સાધર્મિ બહુઓ કેની ગિથિતિમાં છે, અને
 તેઓના બાળકો કેની રીતે કેળવણી લે છે? એ વાતની તપાસ કરવાની
 જરૂર છે, તે પછી આવકોનો સ સાર કેવો મુખી છે? આવકોના બાળકો
 અને બાળાઓને કેની કેળવણી મળે છે? આવ-કોમમાં હાનિગારક
 કોઈ રાગો કેના છે? એ બાબત પૂરતું લખ્યા વગર શ્રીમ તો મોટા
 અંગેના થઈની ધર્મનો ઉલ્લેખ કંઈ છે, તે વર્મની વેવજાજ કહેનાય.
 મી ૭ મુ' તે રિપે એક કંકણપુરની નાર્તા જાણના જેની છે.

મેના—વિદ્યા બહેન' તે વાર્તા કહો અને તમે તે વાર્તા કયાથી
 જાણી હતી?

વિદ્યા—મેના બહેન' મારા ઘરમાં બરા માપુઓ ધર્મચુસ્ત
 છે પણ તેઓ બરાસ સાર મુસારાની વાતને આગળ ધરનારા છે, તેમાં
 સામ કરીને મારો ભાઈ 'મયદ્રધમ અને સમાર બનેતો હીમાયતી
 મ હું બાળપણથીજ એ ધર્મિક કુટુંબમાં ઉછરી છું, મારા હૃદયમાં
 મ ધર્મને નામે અધર્મ ચાલે છે, તે ઉપર મને વલો તિરસ્કાર છે. મને ધર્મ
 મે પૂર્વ આસ્તા છે, પણ વર્તમાનજાળની ધર્મની પ્રવૃત્તિ ઉપ-
 મે યોગ્ય તિરસ્કાર પણ છે અને તેથી કરીને મારા મનમાં
 મ વર્તમાન-જાળના આવક વર્મ ઉપર અભાન અગ્રી ગયો છે એક વખતે
 મ મારા ધર્મ ટહુમો એક થઈ બેઠા હતા, તેમાં જૈન ધર્મના એક
 મ બા. ૬—૧૦

ગો લાલ મગની શકે ? ધર્મના લાલને બે તે ઉતરી ધર્મની હાનિ
કરે છે.

મેના—નિગા જહેન ' તમારું કહ્યુંયુ યથાર્થ છે. કેટલા ગે- વર્મને
નામે અર્ધ થનાનું આપણી કેમમા આવે છે. અરે, કદિ ઉપાશ્રય
મા તો એમ બનતું હશે, પણ દહેરે જનામા શી હાનિ છે ?

વિદ્યા—મેના જહેન ' દહેરે જનામા હાનિ તો નથી, પણ નેક્રએ
તેનો લાલ તો નથીજ, કારણ કે, આપણા લોકો આગાતનાના અગ
પને બરાબર સમજતા નથી, અને મનાયારને મેરનાગ નથી, તેવી દ
હેરાની અદર તેમના તરફથી અનેક જાનની આગાતનાઓ થયા
છે, તેમા ખાસ કરીને આપણી આનિકાઓ તરફ આશાતના કરે છે.
પ્રાતઃકાળે મગનામાથી ઉઠી બરાબર મૌઘ્ય વિધિ કર્યા વિનાની અપવિત્ર
આવિઘઓ દહેરે જવા નાકળે છે આખી રાત પતિ મુદમા વચનારી
અને બાળકોના અશુચિથી અવિનિયમ થયેલી કેદલીએક આવિકા મા-
બાદ શ્રુગાર ધારણ કરી દહેરે ઉપાશ્રયે ફાડી જાય, એ કેવો અવર
છે ? આનાદિ ક્રિયા વગર ચૈત્ય મુદમા અવધ થયું, એ ખરેખરી આ
શાતના છે, આવી વર્મને બદને અર્ધને ઉપત્ત કરનારી મેકડો આ
નિ યો ચૈત્યમા અનેક પ્રકારની આશાતનાઓ કરનારી છે, અને પા
પને તવારનારી છે

મેના—વિદ્યા જહેન ' એ રાત ખરી છે, અને તે વાતનો મને અ
લુલર પણ છે, તેમા મોગ સુસારો થનાની જરૂર છે, પણ વરધાસમ
અને ધી બોલી પુરનો લાલ મગનામા શી હાનિ છે ? તે મને સમ
જતો, કારણકે, એ વાત તો મને નિર્દોષ વાત છે.

વિદ્યા—મેના જહેન ' તેમા પણ કેટલાએક દાખ રહેલા છે. ધમ
ના વરધાસ વગવી ઉઘોત કરો, એ ધર્મને વધારનારો છે, એ વા
ખરી છે, પણ તેની સાથે આંકો પોતાના બીજા કર્તવ્યને ભુલી જાય

મહાએવ હોય છે, તેને પણ તેઓ પાપની લાલચ સમજી પોતાને તેનાથી ન ચિત્ત રાખે છે. ”

આરનો પેરીઆઈ વાંચી, તે કિશોર શ્રાવકકુમાર વિચારમાં પડ્યો. આગળ વાંચે વાચવાની ઈચ્છા હતી, પણ આ મનન કરવા યોગ્ય વિષય ઉપર દીર્ઘવિચાર કરવાને તેણે તે પુસ્તક બંધ કર્યું, અને વેત્રાસન ઉપર બેઠી ઉપર દૃષ્ટિ રાખી, તે લાંબો વિચાર કરવા બેઠો.

વાંચનાર ! તને આ કિશોરની આગળાલુ કરેલી જોડો બધું મુશી તે આજ પડિતલુ અભિજ્ઞાન થશે નહીં, ત્યાંમુધી તારા મનમાં મહત્વ નિકલ્પની માગા થવા કરશે.

એ કિશોરવયનો કુમાર તે આપણી વાર્તાના ઉપનાયક છે. તેનું નામ વિવેકચંદ્ર છે. પૂર્વના પ્રકરણમાં તેને માટે લખાયેલું છે ચંદ્ર નગના પ્રજાન ન પુરોહિતમ સેકને પુન છે તેલુ વધ, જ્ઞાન ન ને બીજા શુભોને માટે વિવેચન આનગ કરવામાં આવ્યું છે.

મનુષ્યના મનની પ્રવૃત્તિઓ નિયમ વાચી વિવેકચંદ્ર વિચારમાં પડ્યો. આડા ! કેવો સુંદર વિચાર ! આ વિચારના લેખકને સદ્ભવાન્યવાન છે તેણે પોતાની છુદ્ધિના બગથી મનનું સુંદર સ્વરૂપ કેવું વર્ણવ્યું છે ? આવા મનોગતને વધે મનુષ્યન વગર શકે તેન છે ? આ વિચાર માને મનોવૃત્તિ ઉપર અપાર અમર કરી છે. મારા માથે મોં બંધુઓ જો આ વિચાર વાચાં તેલું મનન કરે, અને તેના મનની પ્રવૃત્તિ ઇચ્છાને સુધારવા થાન કરે, તો અરેખર પોતાનો, પોતાની દેશ અને દેશના દિશા કરી મને મનની પ્રવૃત્તિ સાધ્ય થઈ પિતા દેશન પ્રતાપ મનાન મુલ્કી નમે પણ પોતાના પ્રવાસનું દુઃખ મે કમી ગાન નથી મનુષ્યન મન પરીક્ષા કરેલે એવાની નાસ્ત્રિ એ સુખે મને તો, આ દુનિયામાં સદી વિષતિનો બેજો એછો થા મનની નિષ્કલ્પ પૂરીમાં અમુક વિષતિઓ સનલ માણુમને

ગાંધીજી મેળવી શકે? ધર્મના લાભને બદલે તે ઉચ્ચતી રીતની હાનિ કરે છે.

મેના—વિદ્યા જાહેન! તમારું કહેવું યથાર્થ છે. કેટલાએક રીતે નામે અર્ધ થનારુ આપણી કોમમાં આવે છે. અસ્તુ, હવે ઉપાશ્રય માં તો એમ બનતું હશે, પણ હજી જન્મના શી હાનિ છે?

વિદ્યા—મેના જાહેન! હજી જન્મના હાનિ તો નથી, પણ જોઈએ તો સાલ તો નથીજ, કારણ કે, આપણા લોકો આશાતનાના રૂપે અને બરાબર સમજતા નથી, અને સંચારને સંન્યાસ નથી, તેવી જ હિંસાની અદર તેમના તરફથી અનેક જાનની આશાતનાઓ થયા કરે છે, તેમાં ખાસ કરીને આપણી આંખોમાં વસે આશાતના કરે છે. પ્રાત કાળે શરમાથી ઉઠી બરાબર ગૌરવ રીતે ક્યાં નિનાની અપનિત આંખોમાં હજી જન્મ નાકળે છે આખી રાત પતિ પુત્રના વસનારી, અને બાળકોની અશુભિથી અપનિત થયેલી કેટલીએક આંખો માં બાળક શ્રદ્ધા ધારણ કરી હજી ઉપાશ્રયે દોડી જાય, એ કેવો અર્ધ છે? આનાદિ ક્રિયા વગર ચિત્ત પુત્રના દાખલ થવું, એ ખરબરી આશાતના છે, આવી વર્તન બદલે અર્ધને ઉત્પન્ન કરનારી મેકેડો આંખો ચૈત્યમાં અનેક પ્રકારની આશાતનાઓ કરનારી છે, અને પા પને નાજનારી છે.

મેના—વિદ્યા જાહેન! એ વાત ખરી છે, અને તે વાતનો મને અનુભવ પણ છે, તેમાં મોટો મુદ્દો થનાની જરૂર છે, પણ વરપત્રમાં અને ધી બોલી પુણ્યનો વાલ મેળવનામાં શી હાનિ છે? તે મને સમજતો, કારણકે, એ રાત તો મને નિર્દોષ લાગે છે.

વિદ્યા—મેના જાહેન! તેમાં પણ કેટલાએક દાખ રહેલા છે. ધર્મના વરપાત્ર મેળવી દિલોત કરો, એ ધર્મને વસનારો છે, એ વાત ખરી છે, પણ તેની સાથે આંકો પોતાના બીજા કર્તવ્યને ભુલી જાય

છે, તેથી આવક કોમની ઉન્નતિનો માર્ગ પ્રતિહત થા જાય છે, જાહેન' આપણા જૈનધર્મમાં સાત ક્ષેત્રમાં દ્રવ્ય ખર્ચનાને કહેલું છે. કા) એ જ ક્ષેત્રમાં ખર્ચનાને કહ્યું નથી. સાધર્મિવાત્સલ્ય એટલે આવક તથા આવિકાને સહાય કરનારું પણ તેમાં આવે છે, અને તેને મુખ્ય રીતે ગણેલું છે, તે વાત જુઓ જા કેવળ રમેયુલુ ભરેલા વરઘોડામાં જ ઉલટથી દ્રવ્ય ખર્ચનાને અને તેમાં વાહવાદ્ કહેનરાવનાને, મુખ્ય ગણી બીજા કર્તવ્યને વિસારી દેનામાં આવે છે, એજ ધણી દૂષિત વાર્તા છે

પ્રથમ તો પોતાના સાધર્મિ બધુઓ કેવી રીતિમાં છે, અને તેઓના બાળકો કેવી રીતે કેળવણી લે છે? એ વાતની તપાસ કરવાની જરૂર છે, તે પછી આવકોનો સસાર કેવો મુખી છે? આવકોના બાળકો અને બાળાઓને કેવી કેળવણી મળે છે? આવક કોમમાં હાનિકારક રીતોને કેવા છે? એ બાબત પૂરતું લક્ષ આપ્યા વગર કીમ તો મોટા વરઘોડા ચડાવી ધર્મનો ઉલોમ કંઈ છે, તે વર્મની ઘેવળાજ કહેવાય. બીજું શું? તે વિષે એક ક કલ્પપુરની નાર્તા જાણવા જોવી છે.

મેના—વિદ્યા જાહેન' તે વાર્તા કહો અને તમે તે વાર્તા કયાથી જાણી હતી?

વિદ્યા—મેના જાહેન' મારા ઘરમાં બસ માણુઓ ધર્મચુસ્ત છે પણ તેઓ બસ સાર સુનારાની વાતને આગળ ધરનારા છે, તેમાં ખાસ કરીને મારો ભાઈ ધર્મચંદ્રધર્મ અને મ સાર બનેના હીમાયતી છે, હું બાળપણથી જ એ ધર્મિક કુટુંબમાં ઉછરી છું, મારા હૃદયમાં જે ધર્મને નામે અધર્મ આવે છે, તે ઉપર મને ઘણા તિરસ્કાર છે. મને ધર્મ ઉપર પૂર્ણ આસ્થા છે, પણ વર્તમાનકાળની ધર્મની પ્રવૃત્તિ ઉપર કેટલોએક તિરસ્કાર પણ છે અને તેથી કરીને મારા મનમાં વર્તમાનકાળના આવક ધર્મ ઉપર અભાવ અવી ગયો છે. એક વખતે અમે બધા ધર્મ દૃઢમાં એકલા થઈ બેઠા હતા, તેનામાં જૈન ધર્મના એક

માસિકમા હપાએલી કંકણપુરની હકીકત મારા જ્યેષ્ઠ બંધુ ધર્મચંદ્રે વાંચી સંભળાવી હતી, જે મેં ધ્યાન દેને સાંભળી હતી.

વિદ્યા—મેના બહેન જૈન માસિક પત્રમા નીચે પ્રમાણે કંકણપુરની ખબર આપનામા આવી હતી. જેની ઉપર નીચે પ્રમાણે હે રીત કરેલું હતું.

ધર્મના ઉદ્દોત્તમા અધિકાર

મૌરાવૃક્ષ દેશમા આવેલા કંકણપુરમા કર્મવિજય નામે એક મુનિ આવેલા છે. તેઓએ એક પ્રખ્યાત સંવેદના સાધુ છે તેમતો ઉપદેશ સાંભળી ત્યાના ભાવિ-આવકોએ તેમને વિનંતિ કરી કે, મહારાજ! આપ કૃપા કરી આગાહીમા ચોમાસુ કંગો. જ્યારે તેમણે બહુ આમ્રદર્શો, ત્યારે મુનિએ કહ્યું કે જે મારા કહેના પ્રમાણે કયુવ કરે તો, હું તમાન ગામમા ચાર્તુમાસ કરું સંધે નમ્રનાથી જાણવું કે, આપ શું કહેવા વારે છે? તે કૃપા કરી જાણો તે ઉપરથી મુનિએ નીચે પ્રમાણે શરતો કરી

૧ અમારે મારે હ મારા મુઘીએ આજણ ગાસી સારે પગા ર આપી જાખનો પડશે

૨ અમારે જે પુસ્તક લખાવવું હોય તે લખાવી આપવું પડશે.

૩ પશુ પક્ષ પર્વ ઉપર અઠ્ઠાઈ ઉત્સવ કરવો પડે

૪ કોઈપણ દુહસ્થ ગ્રામનો છેકરો અમારો ગિપ્પ થના આવે તો, તેની દીક્ષાનો મહાઉત્સવ કરવો પડશે.

આ પ્રમાણે ચાર શરતો મુનિના મુખથી માંભળી કંકણપુરના સંઘપતિઓ નિવાળમા પડ્યા. કાલનાર થઈ એટલે સાધુએ કહ્યું, ચોઠી આવે! નો નિવાળ કરે છે? જે અમને ચોમાસામા ગેકના હોય તો તે ચાર શરતો કયુવ કરે

તેઓમાથી એ જા. બાલ્યો—સાહેબ! આપની શરતો કયુવ

રૂનામાં બીજી કાંઈ હરજત નથી, પણ અમારા ગામનો મન તેટલો બોલે ઉપાડી શકે તેવો નથી, માટે આપ કૃપા કરી કાંઈક બોલો બોલો નાહો, તો અમે ઉપાડી મોકલીએ. આપ દયાળુ મુનિરાજ છો, ગરીબ અને તનગર સર્વને સરખો લાલ આપનાર છો. મુનિએ જરા આક્ષેપથી કહ્યું, રોડીઆ ? તે શિનાય બીજી કાંઈ બને તેમ નથી. અમારી ઉપર બીજા ધણાની નિન તિના પડે આવે છે. તે સાલળી રોડીઆઓએ ટરીવાગ આજીજી કરી કહ્યું. સાહેબ ? હાલમાં દેશ કાળ ખરાબ છે. વેપાર રોજગાર મંદ છે, તેથી અમારા ગામના લોકો ગરીબ થઈ ગયા છે, બે ચાર જણા સાગી સ્થિતિમાં છે તે ઉપરથી આપે એવો વિચાર ન લાવવો કે, આ ગામમાં વણા રૂહરૂથો છે મુનિએ જરા ગુસ્સો ટરી કહ્યું, રોડીઆઓ, તમે લુચ્ચાઈ કરો છો, તમે ખંચા પૈસાદાર છો, એ વાતની અમને ખબર છે. તે છતાં તમારી મરજી ન હોય તો અમે નિહાર કરી બીજે જઈએ. અમારે સાધુને કાંઈ તમારી જરૂર નથી. અમે તો જ્યાં જઈએ, ત્યાં ચોથા આંગે વર્તે છે.

રોડીઆઓ વિનયથી બોલ્યા—સાહેબ ? આપ કહો છો, તે ખરી વાત છે, પણ અમે જે કહીએ છીએ, તે સાચું છે આ ગામના, આ વડોની મિથિતિ સાવારણ છે, અમે તેમાં જરા પણ લુચ્ચાઈ કરતા નથી. જ્યારે આપ આ ગામનો ત્યાગ કરી બીજે જાઓ, તો પછી આ ક્ષેત્રના શા હાલ થાય ? એથી તો ગરીબ આવકોના ક્ષેત્રો છેવટે ધર્મ રહિત થઈ જશે. અમારા જેવા ગરીબોને ધર્મ પમાડવો, એ આપ મહા ભાવવું કર્તવ્ય છે. રૂનામી ! તે છતાં કદિ આપે જહેલી શરતોમાંથી જેટલી અમારાથી બનને તેટલી અમે પ્રાણવા પ્રયત્ન કરીશું.

આ વખતે કોઝ ઉત્સાહી શ્રદ્ધસ્વ બોલી ઉઠ્યો, એમાં ગામાટે લોભ કરે છે ? સધને કોઝ વાતનો તુટો ગહેતો નથી બોલો આદી શ્રદ્ધ ભગવાનની જય બીજ લોકોએ આદીશ્વર ભગવાનની જય બોલાવી,

પછી તે મુનિ ક કબજપુરમા ચોમા નુ રહ્યા. તેમને ભગ્વાનવાને માટે એક બ્રાહ્મણ ગાસીને રૂપીઆ વીશનો માસિક પગાર કઠી રાખવામા આવ્યો. તે મુનિએ તે શાસી પામે પર્યુપણ પર ઉપગ વાચવાને માટે કટપસૂનની મુખોધિકા દીકા વાચના માગી, તે સાથે બીજા નાનાનાના સદૃશ પુત્રમે વાચના માગ્યા. સઘના આગેવાનોએ મુનિરાજના ખર્ચને માટે દીપકઠી. ટુહચોએ પોતાની શક્તિ પ્રમાણે રકમો ભરી, તથાપિ જો,એ તેટલી રકમ ઉભી થઈ નહી. પછી તે દીપ ગરીબ વર્ગમા ચાલી. ગરીબ વર્ગમા કોઠ કોઠ આમિતજ આવકે ચાર આનાની રકમ ભરી અને કેટલાએકે પોતાની અશક્તિને લીધે ભરવાની ના પાડી. આખવી વાત મુનિના જાણુનામા આવી, એલે મુનિ વ્યાખ્યાન વખતે લોકોને દીપમા ભરાવવાને માટે ઉપદેશ આપી કહેવા લાગ્યા. વ્યાખ્યાનના કરતા, તે દીપનો ઉપદેશ વધારે આવતો હતો.

એમ કન્ટા પર્યુપણ પર આવ્યુ. ગાસનદેવની કૃપાથી એ મહા પર્વ તો સારીગીને ઉજવવામા આવ્યુ ટુહસ્થ અને ગરીબ આવકોએ તેમા ઉત્સાહથી ભાગ લીધો.

તે ચાતુર્માસ્ય પછી કોઈ એક ટુહસ્થ આવકનો મુવાન પુત્ર કે જે મુનિની સાથે પત્રવ્યવહાર કરતો હતો, તે દીક્ષા લેવાને ક કબજ પુખ્તમા આવ્યો. મુનિએ તેને પોતાના કોઠ રાગી આવકને ઘેર ઉતાર્યો તેને મહાધ કરવાને કેટલાએક આવ- ટુહસ્થોને સચના કઠી, અને તેને અમુક વિષે દીક્ષા આપવાનો નિશ્ચય કર્યો. તે પ્રસંગે મુનિરાજે વ્યાખ્યાન વખતે સર્વ આવકોને જણાવ્યુ કે “ આ આવકનો પુત્ર દિક્ષા લેવા આવેલ છે, તેને સસારમાથી બાહરે કાઢેલો, એ ઉત્તમ કાર્ય છે, તેમા તમારે સહાય આપવી જોઈતી. તેને દીક્ષા પ્રસંગે ઉસન કરવામા જે દ્રવ્યનો ખર્ચ થાય, તેની પાછવા કરો, અમોએ પેહુલેથીજ તમારી સાથે શરત કઠી છે.”

મુનિના આના વચન સાલણી આવકો વિચારમા પડ્યા. હવે તે ખર્ચ ક્યાથી કરે? એ બાબતની યોદ્ધી ચિંતા થઈ પડી આવકો જ્યાં ધણી વાર સુધી જોડ્યા નહી. એટલે મુનિએ ફરીથી કહ્યું—જોડીઆ! એમા સો વિચાર કરો છો? આ ક્યાં વિના છુટકો નથી. તે વખતે એક વાચાળ, અને સ્પષ્ટવક્તા આવક જોડી ઉઠ્યો—મહારાજ, હવે ક્ષમા રાખો. આવકોને ગળ ઉપરાંત ખર્ચ થઈ ગયું છે, બે માસનો શાસ્ત્રીના પગાર ચડ્યો છે, તેનો હજુ વેત થતો નથી, ત્યાં આ નવો ખર્ચ ઝી રીતે કરીએ? સાહેબ! અમારા ગામના લોકો ગરીબ છે, આજ સુધીના કેટલોક ખર્ચ માઠમાઠ ઉવરાવીને લેતા કર્યો છે, છેવટ ગરીબ લોકો પામેથી ચાગ્યાર પેસા પાડી લેનામા આવ્યા છે. તે સાલણી મુનિ ક્રોધ કરી બોલ્યા—જોડીઆ! ત્યાં પહેલેથી વિચાર કર્યો હતો. ગામાટે અમારો ચોમાસુ અહીં કરાવ્યું? વળી અમારી ચારે ગરતો કપ્પલ કરી છે, તેથી હવે તમારો કાંઈ બોલ્યું નહીં જોઈએ જે તમે ના કહેરો, તો અમે કાલથી આહારપાણીનો ત્યાગ કરીશું.

મુનિના આના વચન સાલણી બિચારા આવકો ધુલ ચાલ્યા. તે વખતે એક આસ્તિત્વ આવક ઉભો થઈ બોલ્યો—મહારાજ આહારનો ત્યાગ કરો, તે ઠીક ન રહેવાય. કહો, દીક્ષામા કેટલો ખર્ચ થયો? મહારાજે કહ્યું, જે સારી રીતે કરો તો સો રૂપિયા, નહિ તો પચાસ રૂપિયા થશે. તે આવક બોલ્યો—મહારાજ! એ તો બહુ કહેવાય. જે પાંચ માત રૂપિયે ઉકલે તેમ હોય તો, હું આપવા તૈયાર છું, તેનામા કોડી ખીજે જીવાન આવક, કે જે મહારાજનો રાગી હતો, તે જોડી ઉઠ્યો—સાહેબ જે કે હું ગરીબ છું, પણ પચાસ રૂપિયાનો જોગ કરી આપીશ, ખુશીથી દીક્ષા આપો. તે વખતે ખીજા લોકોએ આદીધર ભગવાનની જય બોલાવી.

વરધોરાની તૈયારી થઈ દીક્ષા લેના તૈયાર થએલા બાળકને વૃદ્ધસ્થ આનકોએ ગણગારના માડ્યો. તેને માટે રાજ્ય તરફથી ઉત્તમ

પાવખીલાવનામા આવી. કેટલીક જાતના વાજીરો વાગવા લાગ્યા, તે વરઘોડો તૈયાર થઈ આગળ ચાલ્યો. જેવામા મધ્યબજારે આવ્યો, ત્યાં દીક્ષા લેનારની પાવખીની સાથે હાથમા પખા લાવવાતા બે શ્રાવણે મૂર્છા ખાઈ પડી ગયા. લોકો એકઠા થઈ તેઓની સારવાર કરના ને આવ્યા, અને એક ગાડીમા નાખી તેમને ઘેર પહોંચાવવા કરનામા આવ્યા.

વરઘોડો ગામમા ડ્રી નગરની બહાર આવ્યો. અગાઉથી નક્કી કરેલી વાડીમા મુનિરાજ દીક્ષા આપવાને બેઠા હતા, ત્યાં દીક્ષાની સામગ્રી તૈયાર કરવામા આવી હતી. ચતુર્વિંશ મઘની મમક્ષુ ગુરુએ નિધિધી દીક્ષા આપવા માંડી. મર્મ આપ્યે અને આનિધ્યો તે નવા દીક્ષિતની ઉપર વામચેપ નાખવાને તયાર થયા, અને વીર ભગવાન ના ગામનની નિજયનાળીના ઉચ્ચાર કરવા માડ્યા.

આ વખતે એક વૃદ્ધ સ્ત્રી પુરુષ અને એક યુવતિ રૂદ્ધ કરતા દીક્ષા મહત્વમા આવ્યા તેમને રૂદ્ધ કરતા બે સાધુ અને આરકો આશ્રય પામી ગયા. ક્ષણવારે તે વૃદ્ધ બોલ્યો—અરે સાધુ ! તમે આ શુ કર્યું ? મારા એકના એક યુવાન યુવને દીક્ષા આપી, તમે મારો આગર તોગી પાડો છો, તે મારો એ-નો એક યુવ છે. મારું જીવન તેના આધાર ઉપર છે, તે હવે બાળક છે. તે છતાં દરમામે દશ ઉપીયા લાવી અમારું પાવનપોષણ કરે છે, હવે અમારે શુ કરવું ? તે પછી વૃદ્ધ બોલી—મહારાજ ! અમારે એક આખ હતી, તે પાપુ નામે ફાડી નાખો છો, અમને વૃદ્ધાવસ્થામા નિરાધાર કરો છો. હું દયા ધર્મના ગુરુ ? તમારા જેવા સાધુએ આમે અનથ કરવો ઘટે નહીં. અમારી આશા વિના અણસમજુ અને કાચી શુદ્ધિના બાળકને દ્રોષવા વી દીક્ષા આપો છો, તે તમે ઘણું બુદ્ધિમંદ કરો છો. પછી પેલી યુવતિ ઉંચે સ્વરે રૂદ્ધ કરતી બોલી—સાધુજી ! તમે મારા પૂજ્ય સામુ સસંગ અને મારી સ્થિતિનો વિચાર કરતા નથી હું છતે વખતે નિધવા

થકે છે. મારા સર્વ મુખનો આધાર તમે હરી દેશો છો. તમે મારા સૌ ભાગ્યના સૂર્યને દિવ્યાચળ ઉપરથીજ અસ્ત કરના તૈયાર થયા છો.

આ પ્રમાણે તેનો કોલાહલ થતો હતો. ત્યાં એક બીજી સ્ત્રી આવી ઉભી રહી. તેણીએ ઉચે મ્મરે કહ્યું—મહારાજ ? આપે દીક્ષા ઉત્સવ કર્યો, તેમા મારા દરીદ્રનો ઉત્સવ થયો છે. મુનિએ કહ્યું, તું કોણ છે ? અને તને શી હાનિ થઈ છે ? તે સ્ત્રી બોલી—મહારાજ હું એક ગરીબ શ્રાવિકા છું. જે આપના રાગી શ્રાવક છે, તે શ્રાવકની હું સ્ત્રી છું. મારા વ ની સ્થિતિ ધણી નિર્મળ છે માગ પતિએ આ દીક્ષા ઉત્સવનો ખર્ચ આપનાની જે કષ્ટપાત કરી છે, તે રકમનો ભેગ મારા નજીવા આભૂષણ ઉપર થયો છે. મારા જીવનના આધારરૂપે માત્ર સૌ રૂપિયાનું ધરેલું છે, તે ઉપર મારા પતિએ આ ઉત્સવનો ખર્ચ આપના કષ્ટપ કરેલ છે.

આ વખતે પેલા બે શ્રાવકો કે જે મૂર્છા ખાઈ પડી ગયા હતા, તેઓ મુનિરાજની પામે આચ્યા. મુનિએ તેમને પૂછ્યું કે, તમે કોણ છો ? ત્યારે તેમણે કહ્યું કે, વરગોડના રસ્તામા જે મૂર્છા ખાઈ પડ્યા હતા, તે અમે બંને શ્રાવકો છીએ. મુનિએ પૂછ્યું, “ તમને મૂર્છા આ આવનારું કાંઈ નું હતું ? ” તેઓ બોલ્યા—મહારાજ ! અમે બંને મગા ભાઈઓ છીએ અમારા ઘરની સ્થિતિ ધણી નબળી છે અમારા કુટુંબનો નિર્નાહ પૂરો ધર્મ રા-તો નથી, કોઈ કોઈ વાર દિનસમા એકજ વાર જેવું તેણે ભોજન મળે છે, અને કોઈનાર માત્ર છોકરાઓનેજ મળે છે, અને અમે ભુખ્યા નહીંએ ત્રીએ. આજે બે દિનસ થયાં અમે બંને ખોસકુંવ અત્ર પામ્યા નથી. આજ સવારે પ્રેત થોડા ડાળીઆ ખાઈ પાણી પી, અમે વરગોડમા આચ્યા હતા. ભુખને લીધે અમને આજે અધાન આવી ગયા અને તેથી અમે પડી ગયા હતા.

તેઓના મુખથી આવો વૃત્તાત સાંભળી મુનિના હૃદયમા દયા આ

વી ગાં તેમની મનોરત્તિમા સારી અસર થઈ ગઈ. તરત તેઓ પોતાના આ માને દ્રવ્યમા નિંવા લાગ્યા. “અહા” એ મોટી બુદ્ધ કરી આવી કંગાળ સ્થિતિવાળા ગામમા બળાકારે દ્રવ્યનો ખર્ચ કરાવ્યો. મારા જેવા સ્નાયી સાધુને ધિક્કાર છે અરે તુ જગતમા કેટલીક જનમજા આવી સ્થિતિમા પલ છે. ‘અહા’ શી દયામણી સ્થિતિ પીર ભગવાનના સત્તાનો આના કુ ખી હોય, અને અમે સાધુઓ આનંદમા મોજ કરીએ, એ કેવો અનર્થ.” આવો વિચાર કરી તે મુનિએ ઉંચે સ્વરે કહ્યું, આવકો! તમારી સ્થિતિનો મને અત્યાગે ખ્યાલ આવ્યો છે, એ તમને મળ્યા કારે કુ ખ આપ્યું, તેને મારે હું તમને ખમાવું છું. આજે મારી અજ્ઞાનતા દૂર થઈ છે. હવે હું તમારા ઉદ્ધારને મારેજ ઉપદેશ આપીશ હવેથી તમે તમારી કોમની ઉત્તતિ થાય, તેવા રસ્તા લેજો તમારા માહે જે ધનપાન હોય, તેઓ બીજા ક્ષેત્રોના વરતા આવક ક્ષેત્રમા દ્રવ્યનો સંકુચોગ કરો. જો તમારા સાધર્મિ બધુઓ સારી સ્થિતિમા હોય, તોજ તમે ધાર્મિક ઉત્સવો કરી શકો. સામાનિક સ્થિતિ મુવર્ધા પિના તમારી ધાર્મિક સ્થિતિ સુવરસ નહિ. કહિ કેા મારા જેવા દુરામહી સાધુ ગમે તેની મરતો કરે. તો પણ તમે તે મરતો કહ્યું કરશો નહિ, જેથી કુખ્યાન થાય તેવી સ્થિતિમા જો ધર્મની ઘેલગા રાખો તો તમે પુણ્યના કરતા પાપને ઉપાર્જન કરશો. હું આજથી પ્રતિજ્ઞા કરી કહું છું કે, તમારા જેવા દીનક્ષેત્રમા કોઈ જાનની સ્નાય બુદ્ધિ રાખ્યા પિના હું આતુર્ભાસ્ય કરીશ.

આપ્રમાણે આવકોને કહી, તેણે પેના બે દીક્ષા નેના તૈયાર થએલા તરણને કહ્યું—વત્સ! હવે હું તને દીક્ષા નહી આપુ તુ પાછો ઘર જા, અને તારા માતા, પિતા, અને બાળ સીતુ પોપણ કરે વારણકે તાર પ્રથમ કર્તાવ્ય એજ છે જ્યાસુધી તુ તારા બીજા કર્તાવ્યને બજાવીશ નહી, ત્યાસુધી તુ ચારિત્ર ધર્મનો અધિકારી નથી એ તને સ્વાર્થ

બુદ્ધિથી લલચાવ્યો છે, તેને માટે મારે આલોચણા લા' શુદ્ધ થવું પ
છે. આ પ્રમાણે ઝહી તે મુનિ દીક્ષાના ઉત્સવમાંથી ઉભા થયા, અને
પોતે ગમેલા શાસ્ત્રીના પગાર ખીજ દેવમાંથી આપનાવું કહી, તે
શાસ્ત્રીને સાથે લઈ ત્યાંથી વિહાર કરી ચાલ્યા ગયા હતા.

પગનાડે કંકણપુરના કેટલાએક સારી સ્થિતીવાળા યજ્ઞસ્થોએ
મળી એક દંડ ઝહું હતું, અને તેમાંથી હું ખી આવકોને મદદ આપવા
તું ઠરાવનામાં આવ્યું હતું.

વિદ્યા—જહેન મેના! મારા બધું ધર્મચક્રે આ ખખર વાચ્યા,
તે વખતે અમને બનાને વણીજ અસર થઈ ગઈ હતી, અને ધર્મની
ઘવધાને માટે અમને ભારે નિરસ્કાર છુટ્યો હતો.

મેના—જહેન, આ બનાવ તો ખરેખર દૃઢ્યવે'ક છે જો ધર્મ
ને નામે આવું બનતું હોય તો, તેમાં મુવારો કરનાની ઘણી જરૂર છે.

વિદ્યા—મેના જહેન! આવા ખીજ કેટલાએક દાખલાઓ બ-
નના હોરો, પણ તે આપણા જાપનામાં આવતાજ નથી

મેના—જહેન! મારા ધારના પ્રમાણે એના સાધુઓ ઘોડા હશે.

વિદ્યા—હા, એ ખરી વાત છે, વર્તમાનમાં આવકોની સ્થિ-
તિના નિચાર કરીને વર્તમાનમાં વપા સાધુઓ થયા છે, અને થતા જાય છે.

મેના—મને તો તેમાં એકલા સાધુઓનો દાવ લાગતો નથી,
પણ આપણા આનંદ યજ્ઞસ્થોનો પણ દાવ લાગે છે.

નિત્રા—આવક યજ્ઞસ્થોનો પહેલો દાવ છે, તેમજ પોતાની કોમ
ના ઉદ્ધાને માટે પહેલો નિચાર કરનાનો છે અને જ્યાસુધી એ વિચાર
કરનામાં ન આવે, ત્યાસુધી તેઓ પોતાના કર્તવ્યથી ભ્રષ્ટ થયેલા છે.

આ પ્રમાણે વિદ્યા અને મેના વાત ચરતા હતા, ત્યાં નીચેથી કો
એ કંઈ કે—'વિદ્યા જહેન! નીચે ઉતરો, આ બોલાવે છે.' એ ચરમા
Sh ૮—૧૧

ભાગતાજ મેનાએ બેઠા થાને જુ, વિદ્યા જુને ! હુ રમ લઉ છુ. હરે
પડી આપણે કન્યાશાળામા મળીશુ.

બને આપકબાળાએ આનંદપૂનક જુદી પગી.

પ્રકરણ ૯ મુ

પ્રભાનો પ્રતિબોધ.

પ્રાત કાળનો સમય હતો, ઉલોગી પ્રજા પ્રવૃત્તિમાર્ગ સેવવાને
તાપર થતી હતી, અને આસ્તિક પ્રજા ધર્મના આવશ્યક માર્ગને અ
વગ બન કરના ઉસાહુ ધરતી હતી. આ વખતે લોલી હરિચંદ પોતા
ના ધરના દ્વાર આગળ ઓટલા ઉપર બેસી દત્તાવન કરતો હતો.
તેના હુન્નહૃદયમા અનેક કૃત્તેન્ થતા હતા. “કયે માર્ગે ધન સંપાદન
થાય,” એજ મનન તેની મનોવૃત્તિ ઉપર થયા કરતુ હતુ.

આ વખતે દત્તાવના મિષ્ટાન્ન આપીને હાક મારી કે, “મા.
હરિચંદ અભેચંદ” કાગળ લેતે તે સાભળતાજ હરિચંદ દાતણ કરતો
બેઠા થયો, અને તરતજ દાતણ રૂંટી દે, એકદમ બેચાર કાગળાં કરી,
મોડુ ધોઈ, તેણે કાગળ લીધો, અને કાગળનુ કનર ફેડી, કાગળ ધતે
જાગીથી વાચવા માડ્યો તે કાગળ નીચે પ્રમાણે હતો—

પરમ સ્નેહી શેઠ હરિચંદ અભેચંદની સેવામા.

સુ. ચ દ્રનગર

શ્રીનગરથી લી ગા. પં.મરી નાનચ દના જુહાર વાચશે. વિ
લખનાનુ કે, એક માસ પહેલા તમે જુને મેનાના વેશનાજ માટે મને
જે લનામજ કરી હતી, તે બાબત હું આજમુધી તપાસ કરતો હતો,
પર આપની ઈચ્છા પ્રમાણે મને કોર્તેણુ ઠેકાણ મળતુ ન હતુ. છેવટે

અહીં શ્રીનગરમાં નથુભાઈ કઠીને એક આનક ગ્રહસ્થ છે, જેઓ આજે ચાર દિનમ થયા રાખ્યા છે, તેમને ફરીવાર પરણવાની જરૂર છે, અને તેથી આપણી મેનાનો સબધ તેમની માથે કઠીએ, તે આપણને સામે લાલ મળે તેવું છે. વળી તે શિવાય નગીનદાસ નામના એક શ્રદ્ધાસ્થ આવકનો પ્રેમચ દ નામે નિઠાનું પુત્ર છે, તે પણ ફરીવાર પરણવાની ઇચ્છા રાખે છે. પ્રેમચ દને એક સ્ત્રી છે, પણ તેને કાજ પણ મતાન ન થનાથી તે ફરીવાર પ્રિનાહિત થના જાય છે. આ બંને મૂર્તિ આમા તમને કયો મૂર્તિઓ પસંદ છે ? તે વળતી ટપાલે લખો, એટલે અમે અહીં તે બાબતની ગોઠવણ કરીએ.

જે નથુભાઈ છે, તે ધણેજ પૈસાદાર અને વેપારી છે, તેની ઉમર આશરે પચાસ વર્ષની છે, તે તમારી મેનાને મોનાથી મટશે, અને જો તમારી ઇચ્છા હોય, તે તમને પણ તેનાથી બીજો વાણીમળશે.

પ્રેમચ દ પચીસ વર્ષની નયનો પુત્રાન છે, તેની સ્થિતિ પણ સારી છે, અને તે વ્યાપારકળામાં કુશળ છે. તેના માતાપિતા હયાત છે.

આ બાબત ધ્યાનમાં લઈ, તેના વિચાર કરી, વળતી ટપાલે પત્ર લખો. જ્યાંમુઘી તમારો પત્ર આવશે નહીં, ત્યાંમુઘી કોઈ પણ બાબતનો નિશ્ચય થઈ શકશે નહીં, મારે પત્ર લખવામાં આજસ કર્યો નહીં. કામમેવા ફરમાવો જોજ.

હી શુભેન્દ્ર,

પદ્મભરી નાનચ દના જયજિને દ્ર વાચ્યો

આ પ્રમાણે પત્ર વાચનાજ હસ્તિ દના હર્ષનો પાર રહ્યો નહીં. તેના મલિન દૃષ્ટ્યમાં અનેક કુનિયાં ઉદિત થના લાગ્યા, અને અનેક ભવતની લુખ્યા આગાઓ બચાવા લાગી. તેજ વખતે કન્યાવિક્રયનો વિપરીત વિચાર તેના મલિન દૃષ્ટ્યમાં આરૂઢ થયો, અને તે સાથે નિશ્ચય પણ થયો તે લુખ્યા અને દુરાચારી આવકાભાસે ચિન્ત્યુ કે, “મેનાનો

સખ ધ નયુઆં સાથે કન્યાથી આપજને ઉભય લાભ વગે. પ્રથમ તો કન્યા એક ધનનાનું મુખમાં પડે, અને બીજી ગીત એ વૃદ્ધ વર પાસેથી મનમાનતી રકમ લાગ્યો.

અહા! કેની ફરતા કિંવો વિપરીત નિચા? મેના જેવી પ્રમુદ્ધ બાળ છીનો વિક્રય કરના, અને તેણીના સર્વ મુખનો વિનાશ કન્યા તે માત્ર છી પિતા તૈયાર થયો, તેના કૂર દૈવ્યમા મેનાની કેળવણીની અને તેણીના સસાર મુખની માર્ગ પણ વિચારના આની નહી. આના માત્ર છી પિતાએને હજાર વાર વિચાર છે.

હુબ્બદૈવ્ય હસ્તિ નિચારું નહી કે, મારી મેના નિદુષી થતી જાય છે તેણીનું વિદ્યાર્થ યકોઈ પ્રેમી પતિની સાથે જોડાયું જોઈએ. એ બાળા કોઈ વિદ્વાન અને શુદ્ધ આનંદની પત્ની થાય, અને તે વિદ્વાન દંપતી પરસ્પર પ્રેમમગ્ન થા, આ આવકસમાગ્નો મુખાનુસન કરે, તેમજ તેવા આનંદ દંપતીના દૈવ્ય પરસ્પરના શુભથી આકર્ષાને એક થઈ જાય, તે મૂલમતિએ જાણ્યું નહી કે, આય દંપતી વિનાશિત થયા પછી તેમનામા પ્રેમવાસના સારી ગીતે ઉભય છે તરુણ અને સુગિદ્ધિત આવશ્યક આ રીતે આનંદ સસારમા ખીલી નીકળે છે, અને મુહુરુહી બને છે. અને કર્તવ્યશીલ આનંદના પતિવત્સલ દેવ લાભમા પત્ની પ્રેમના બીજ આ રીતે મૂળ નાખે છે એ રીતે ઉત્પન્ન થયેથી પ્રેમવાસના વાવજાળનિત રહે છે મુકોમજ વયમા પતિ પ્રત્યે શીખેની શરૂએ પની કંઈ વિસરી જતી નથી. અને બાળવયમા આવી, પોતાના હાથમા ઉછરીને પ્રેમમયી બનેથી પોતાની નવયુવતિના પતિ લાડ કરે છે? આવા સુનિચારો હસ્તિ દેવેવા માત્ર છી પિતાના દૈવ્યમા કયાથી આવે? તે કૂર પિતાએ તો મેના જેવી બોધિત બાળા કાને પશુની જેમ બજાર વચ્ચે વેચવાનો વિચાર કર્યો. એ માત્ર છી પિતા મેનાના સવ મુખનો પ્રવય કરના તત્પર થયો.

હરિચંદની પત્ની પ્રભા શુદ્ધ શ્રાવિકા હતી, તેણી સાક્ષર હોવાથી પોતાની પુત્રીને માટે સારા મારા વિચારો ખાતરી હતી. મેના ભવિષ્યમા એક સદ્ગુણી શ્રાવિકા બને, અને તેણીના મુહુ—સ સાર સુખેથી ચાલે, એવી ઉત્તમ આગાને પ્રભા પ્રતિદિન પોપણ આપતી હતી.

હરિચંદ તે પત્ર લઈ માનકિત દૃષ્ટિએ ધરમા આવ્યો. પતિના કરમા પત્ર જોઈ પ્રભા વિનયથી બોલી—પ્રાણનાથ! કોનો પત્ર છે? પત્નીના આ પ્રશ્ન સાભળતાજ હરિચંદ દૃઢ્યમા વિચાર કર્યો કે, “ આ મ્મી ખરેખર ધર્મચુસ્ત છે, માટે જો તેણીને આ પત્ર બતાવીશ, તો તે નથુભાઈની બાબતમા વિરુદ્ધ પડશે, અને કન્યાવિક્રયનું પાપ ગણી તે મારી સાથે મોટો કંવહુ કરવા ઉભી થશે. વળી બીજા મૂંઝતીયા પ્રેમ ચંદની હકીમત બહુશે, તોપણ તે પસંદ કરવો નહીં, કારણકે, ગો કંઈ ઉપર પુત્રી આપનાની વાત પણ તેણીને રચશે નહીં, તેવી આ પત્ની ખરી હકીકત તેને જણાવવી નહીં, અને યુક્તિથી પુત્રીને તને હળવે હળવે અલુકૂળ કરી લેવી, એ વધારે સાર.”

આવો વિચાર કરી હરિચંદ બોલ્યો—પ્રિયા! એ પત્ર ધણો ઉપયોગી અને ખાતરી છે, તે જમ્મા પછી નિશાને તને તેની હકીકત કહીશ તો સાભળી પ્રભા બોલી—સ્વામી! જેની આપની ઈચ્છા ચાલે નહીંનાતું ગન્ધ પાણી તૈયાર છે જો અહીં સ્નાન કરવું હોય, તો નહીંપાતું પાણી તૈયાર છે, અને જો દેરાસરે સ્નાન કરવું હોય, તો ત્યાં પાણી. હરિચંદ ધૂર્તતાથી બોલ્યો—ના, ના અત્યારે તો દેરાસરે જનાની આજ્ઞા આવે છે. ચાલ, ઘેરજ સ્નાન કરી લઈ, પ્રભાએ વિનંતિ કરી જણાવ્યું કે, સ્વામી! કદિ ઘેર સ્નાન કરજો, તોપણ દેરાસરે પૂજા કરના તો જવું પડશે. હરિચંદ—ના, અત્યારે પૂજા કરવાની પણ ઈચ્છા નથી. કારણ કે, હવે બરા મેડીઆઓ પૂજા કરી ચાલ્યા ગયા હશે, તેથી પૂજા કરીને કોને બતાવવું જોઈએ.

બોલી—રનામી' શુ તમે દોડીને બનાવનાને મારે દહેરે પાત કરના
 જાઓ છા? એ આપને ધણીવાર કહ્યું છે, તે છતા હજી આપ
 પાતાના વિચાર ફેરના નથી, એ ધણી દિનગીગીની વાત કહેવાય.
 હું આપને કહેવાને લાયક નથી, તે છતા મારે કહેવું પડે છે કે,
 આપ ગુદ્દ આનંદ કુળના સતાન છે, તે છતા લાવધી જિનપમ કરો
 નહી, તે હીન ગણાય. હરિચંદ મલીરતાથી બોલ્યો—પ્રિયા! તું
 જાણતી હતી કે, આજકાલ કેની રીતે ધર્મ ચાલે છે? આજ તો “લા
 ને ખાજે અને દાઝે” એ નજ પ્રમરથી ધર્મ થાય છે. લાને એવે
 ખીજની મરમથી ધર્મ કવો પડે છે ખાજે એવે ખાવાની લાવ
 એ વમ બને છે, અને દાઝે એવે ખીજની મરમથી ધર્મ થાય છે
 વો પડે છે. તેમ મારે વહીવાર લાજથી ધર્મ કવો પડે છે તે સાલગી
 પ્રભા નિશાસ નાખી બોલી—રનામી' આ શુ બોનો છા? વીરપુત્ર
 ના મુખમાથી આવી વાણી નીમળની ન જોઈએ જ્યારે બના લાજે,
 ખાજે, અને દાઝે ધર્મ આવરે, તો પછી તે ધર્મ ગાનો? એ તો ધર્મ
 તા કે, આ મરજ કહેવાય છે અને એનું આવરણ અભિજિતોનું જ
 હોય છે. હરિચંદ આદેશથી બોલી ઉઠ્યો—અરે! એ તો જાણ્યું
 આ દુનિયામા એનું જ ચાલે છે, અને ચનાવવું પણ જોઈએ. ધણા
 મોગ આવકોને મે એવું કરતા જોયા છે ધણાઓ પર રનાન કડી
 કપાળે ફેરનો ચાલો કરી જાતે ખરેખરા ભક્ત હોય, તેમ દેખાન
 કડી, બાહર ફરે છે. પ્રભાએ મ ફરેરે કહ્યું—“રનામીનાથ' કનિકેયા
 એક નાસ્તિકો એમ કરતા હોય, તેથી તારું સાડ મળાય નહી, અને
 તેના દુરાચારીનું અનુકરણ કરવું, તે પણ યોગ્ય ન કહેવાય.”

પ્રભાએ આ પ્રમાણે કહ્યું, તોપણ હરિચંદના મનમા કાઈ પણ
 અસર થઈ નહીં. પછી તે ઘેર રનાન કડી, દહેરે જા ફેરનો ચાલો
 કરી, મત્વર ઘેર આવ્યો, અને બોજન લઈ પાતાના એમન વાસસ્થા
 નમા જઈ, પેલા પન લઈ, તેને નાવાર વાચવા લાગ્યો.

પોતાના પતિનો આગો દુરાચાર જાણી, આવિકા પ્રભાતુ દૃઢ્ય અતિશય મ્મ થના લાગ્યું, તથાપિ તેણી પોતાના પત્ની તરીકેના મનમંથી વિમુખ થઈ નહીં. તે પતિ તરફ તેમને તેમો અખચિત્ત મે મ ધારણુ કરતી હતી અને ‘કાચ પતિ કેવળખને સુરંગે,’ એવી પોતાની આશાલનાને પુષ્ટિ આપતી ગ્રહેતી હતી

પ્રભા, પતિ ભોજન કરી ડહા પડી પોતે ભોજન લઈ પતિની પામે આવી હાજર થઈ. પ્રભાને આરેલી ભેડ, હરિચંદ્ર પદ દૂર ગળીને બોલ્યો —

પ્રિયા! આગે, આગે તમારી સાથે ખાસ એક ખરેખરી વાત કરનાની છે. ‘તેવી ધ્વજ,’ પ્રભાએ કહ્યું. હરિચંદ્ર ગલીરમુદ્રાથી બોલ્યો—પ્રિયા! આગે માગ એક મિત્ર તરફથી પદ આવ્યો છે, તે મા મેનાના મેનિશાળને મારે લખેનું છે. શ્રીનગરમા કેઈ બે આવડ મૂરતીઆ સારા છે, તેઓમાથી એકની સાથે મેનાનો વિવાહમખન નંદીએ તો, આપણી મેના મન રીને સુખી થાય તેમ છે. હવે તેમા માત્ર તમારી સલાહ લેનાની છે. જરૂર કે, તેના કામમા સ્ત્રીઓની પ્રમાનતા છે, તે સાલગી પ્રભા પ્રકુલનને બોલી—સ્વામી! તે કેના મૂરતીઆ છે? અને ક્યા રહે છે? હરિચંદ્ર ઉત્સાહથી બોલ્યો—આનિ ન! તે બને શ્રીનગરના રહેવાસી છે, અને શુદ્ધ કુળના આનક છે. વળી તે માથે એક તો મોટો ધનનાન વ્યાપારી છે, જેના સબધથી આપણ કુટુંબ મુજોલિન દેખાય તેમ છે. પ્રભા બોલી—સ્વામી! તે ધનનાનની સાથે નિવાવાન છે કે નહીં? હરિચંદ્ર આત્મેપથી ડહુ, જો ધનવાન હોય, તો પડી નિવાવાન હોનાની રી જરૂર છે? તુ જાણે છે કે, નિવાવાનના કરતા ધનનાન ચડીઆતો છે. પ્રભા નમ્રતાથી બોલી—સ્વામી! એ નુ બોલો છો? નિવાવાનની આગળ ધનવાન કોણ માત્ર છે? કેળવણી પામેલા પુરૂષના મહુવાસમા જે સુખ

મ પાવન થાય છે. તે મુખ મૂર્ખ ધનનાનના સહનાસમા કદિપન
 તુ નથી. આપણી મેના કેળવતી પામેલી આવકન્યા છે તે
 કેળવણી વગરના મૂખ ધનવાનની સાથે જોડવી, તે કાગડાની
 હાથની જોડવા જેવું છે સ્વામી ' મારી મેનાને માટે તેવા વિ
 કરશે નહીં તમારા જેવા અનુચિત વિચારના આમહી પિતા
 થીજ આ આવક સસારની અધમ અવસ્થા થઈ છે. ધણા આવ
 વરસ સાર રમગાનમય બની યા છે, ધણા પિરાહિત જોડાની
 આશાઓ તથા સ્નેહરૂપેનર નષ્ટ થઈ ગયા છે. પત્નિની પતિ પત્ન
 પગપર અખતિ સ્નેહ તવા બાંધિને મુખમય સમય પગલ
 ગયો છે, જ્યાં મુખ અને રાત્રિની આગા રાખનામા આવતી
 નિરતર કકાસ જોવામા આરે છે, અને તેથી દૈવ્ય કંપે છે એવ
 જોગો સસાર ત્રીન થનો જાય છે તે છેવટે બેમાથી એક રમ
 વામ કં, ત્યારે વિરમે છે તેવા સસારની ચોખ્ખા કંઠારા દુરાવ
 પિતાઓ ખરેખર નગ્નના અધિગતી બને છે તેઓ પોતાના સ
 નને આખી છાદગીલન દુખી કરી, તેના મુખા પડી રૂદન
 બેમે છે—તેમના લામા વાળા વખાણ કરી, દુનિયા આગળ
 દેખાડા કરે છે સ્વામી ' પરંપર ગુણ અભાવની પરીમા
 વગર લોકો માફક જોડે હિસા કરેના ધણા ધરમ સાર દુખથી
 કેવા થઈ જાય છે, કેટલાક તરન અમકારમય પણ બન્યા છે
 બને છે હું સ્વામી ' આવના પૂર્વ સસારનું ચિત્ત અમરણ
 પૂર્વકાળે આપના પૂર્વજે એક કંદબમા યાવનજીવિન બેગા રો
 દરેક આપક મુનાન કમાનો, તે બધું પિતાને—કંદબના વડાને આ
 દરેક આવક મુનતિ સાસુની આગામા સાસુ બતાવે તે
 કાન કરતી, તે વખતે પુત્ર
 સ્નેહરૂપે હુડે તેવી ન હ
 કંના

પડે છે, ભાઈ-બા પણ પડ્યા, એટલે એકબીજાથી છુટા પડે છે, તેઓ જાણે છે કે, આ બધું સાગને માટે કરીએ છીએ, પણ પૃથક્ પૃથક્ નહીં કરી બેસવામા તેઓની ઉપર નવી નવી જવાબદારીઓ આવી પડે છે, અને અનલિપ્ત યુરતિઓને નવા નવા પાઠ શીખવા પડે છે; પણ તેઓ તે વડિલ જનની તાલીમ વિના સાગી ગીતે શીખી શકતી નથી, અને તેઓમા ગાતિને મધ્યે ક્રમપના બીજા પોતાના આપણે જોઈએ છીએ. નાથ! હું ખરેખર કહું છું કે, જીનનમા ધણા દુ:ખ આ પણા પોતાનાજ ઉપાદેશ હોય છે—આપણે પોતાજ આપણા અવિચારી હાથોથી પેટ ચોળી મૂક દેવા કરીએ છીએ.

પ્રિય પતિ! આપ કહ્યું બના નાયક છો, આપની બુદ્ધિ મારાથી ચડીયાતી છે. હું અદ્યપતિ અબળા આપને વગરે શું કહી શકું? પણ તમે આ બધો વિચાર કરી આપણી લાડકી મેનાનો સખત જોડો. એ બિચારી પ્રશ્ન બાળિકા તમારી મરણ છે, જ્યાં તેને દારૂ રો, ત્યાં તે દોગમે.

પ્રભાતના આના ઉપદેશનથીને સાભળી હરિચંદ્ર વિચારમા પડ્યો કે, “મેનાનો સખત વૃદ્ધ પતિ નથુભાઈની સાથે કરનામા આ સ્ત્રી વિરુદ્ધ પડે, માટે આ વખતે તે વાતલું સ્પષ્ટીકરણ કરવું નહીં. તેણીને ઉસાહમા રાખીને આપણો સ્વાથ સાધી લેવો, અને નથુભાઈ એક તરફ અને વિદ્વાન આવક છે, એમ ખોટું જાણી તેણીને વચિત કરવી.”

આવકાલાસ હરિચંદ્રના હૃદયમા પ્રભાતના પ્રતિબોધે જરાપડુ પ્રવેશ કર્યો નહીં, જ્યાનિકય કરવાનો પોતાનો દુષ્ટ નિશ્ચય તેણે દૃઢ રાખ્યો, અને દુર્ગતિના પાપમાર્ગનો પથિક થવા તે તપર થયો. પત્ની હરિચંદ્રે ગભીરતાથી કહ્યું, “પ્રિયા! તમારું કહેવું યથાર્થ છે. મેનાના સખતને માટે મારો વિચાર ઉત્તમ છે. તેણીનો આનંદ સમાગ સુખે, તેવાંજ પગલાં લગનાની માગી ધારણ છે તે વિષે દીર્ઘવિચાર કરીનેજ હું માન હૃદયને નિર્ણય ઉપર લાવીશ.” આ પ્રમાણે તે આવકદ પત્ની વાર્તાલાપ કરતા હતા, ત્યાં સંજુષ્ટી મેના મ યાનહની રત્નમા

કન્યાશાળામાંથી પોતાને ઘર આપી મનાના નૂપુરનો મધુર 'નિ' આ
લગી પ્રભા પાતની આજ્ઞા લગ્ન નીચ આપી, અને હુન્નિદ ત્યાંથી
ઉઠી કુવિચાર કરતો કરતો જગતરમાં ચાલ્યો ગયો.

પ્રકરણ ૧૦ મુ

નથુભાઈના મનોન્ય

શ્રીનગર મોરારી ૩ દેશમાં પ્રખ્યાત નગર હતું. વ્યાપાર લગ્ન-મીઠી
તેમાં નિવાસ મહિત્ત નામ કર્યો હતો. મહેરનો વિસ્તાર અદ્ય હતો,
તથાપિ તે ધણો રમણીય હતો. તેની આસપાસ કાગરાનાળો અને
મુશોલિન કિ'નો આપી રહેો હતો. તેની રેન્ડે શિશુનરદ લોકાના મ
જાત્રુત કમાડનાળા કરનાળાઓ આની રહ્યા હતા. કરેન્ડે રેનાતની બ
હાર ભક્ષકાદાર કુમનો, મનોહર કેનાયથો અને નાના બાળો આવેલા
હતા તે શિશુ મુસાફરોને નિઠાનિ આપનારી અને સર્વ પ્રકારની
સગરનાનાળી ધર્મશાળાઓ ઉઠી કરનામાં આની હતી.

આવા નગરમાં આધેડ વયનો નથુભાઈ સેઠ રહેતો હતો. તેના
ધર્મની મિથિતિ સાગી હતી તેના વળની બાધણીબુની હતી તે સાથે
હાવના જમાનાને અનુસરતો કેટલોએન્ડેન્ડાન્ડ કંપો હતો તે છતાં
ધણો ભાગ બુની રૂકોનો દેખાવ આપતો હતો.

આ ધર્મમાં નથુભાઈ ધનભગ થઈ રહેલો હતો. જ્યારે તે ધન
ભગ વધે ત્યારે તેના જે નિચાર હતા, તે નિચાર જે કાયમ રહ્યા
હોત તેને લોન્ડનથી સારો ધન્યના મળત, પણ તેના એ નિચારો
માન મશાન નિગમનાજ હતા. જ્યારે તેની પૂર્વ પત્ની મુજરી ગઈ,
તે વખતે તેણીના ગોકે નથુભાઈના ૬ વર્ષાએક મોટો આધાન કંપો હતો.

તે કુદ્ધ વલ્લિકે તે વખતે એવો નિચાર કર્યો હતો—“અહા! જે સ્ત્રી આજમુઘીમારા મહાનાસમાગ્રહી અને તેણીએ તન મન ધન ધી મારી એ વા કડી માટે માટે પ્રાપ્ત પાથર્યા, તે સ્ત્રી અકસ્માત મૃત્યુને ગળા થઈ, તે હવે આ મ સાર ભોગનો ગા કામનો છે? હવે મને તો જનમ પા ગમતું નથી. તે ગામાટે મને ગોકસાગરમા કુખાડી ચાલી ગઈ? અરે જૈય, માગ પ્રાપ્તને હડીલે. માગ મુખ દુ ખની ભાગિયણની પાછળ જ મને મોકલી દે. હું આ મ સારમા ગરજુરહિત થઈ ગયો. હવે વૃદ્ધાવસ્થામા મારી મેં પા કોણ કરશે? અરે જન, હવે આ દેહમાથી છુટો થઈ જા. અને તે સ્વર્ગવાસી સુદગીના મહુવાસી ચા. આ જગતમા તેના જેવી સદગુણી સ્ત્રી કોઈક જ હશે. તેના ગિનાય તારી મ ભાગ કોણ લશે? અરેરે! મારા ધનનો ગણગાર, માગ જૈલનનો વિલાસ, મારા મુખ દુ ખનો સાચી, માગ દુ ખી દેહનો રક્ષક અને મારા ખીજ પ્રાણ રૂપ—એ સ્ત્રી મને કેમ વિસરશે? રેમી અને પતિ પ્રાણ—એ સ્ત્રી વિના મને આ ધર ગુન્ય લાગે છે, એટલું જ નહીં પણ બધું જગત પણ ગુન્ય લાગે છે. મારા પૂર્વના કર્મે મને લુટી લીધો, મને અનાથ કરી દીધો. હવે હું શું કરીશ? ક્યા જઈશ? અને કેનો આશ્રિત થઈશ.”

આ પ્રમાણે નિચા જનારો નથુલા, આજે લુગાજ નિચારમા તપાતો હતો. આજે તેની મનોવૃત્તિ ઉપર લુહી અમન્ય જગ હતી તે ના હૃદયમા નનીન નિનાહના નિચા એણીબ ૪ ઉપજતા હતા. પૂર્વ ના જમશાન જૈનન્યનો એક અંગ પા તેના હૃદયમા ને ન હતો. તે નનીન સમારની જ્યના પોતાના હૃદય પીઠ ઉપર ગોઠવતો હતો. અને અભિનય મનોધોના મહામાગરમા આકંઠ મન થ રહ્યો હતો.

પ્રિય વાચનાર, તમાગમાવી કોઈને પણ આ અનુભવની સ્ફુરણ થઈ હશે, જેને એવો કદ અનુભવ થયો નથી, તેને માટે આ પ્રસંગનું વર્ણન ઉપદેશરૂપ થઈ પડશે, અને જેને તેવો અનુભવ થઈ ગયો હશે તેને માગ પશ્ચાન્નાપથી શ્વ તાપિત થવું પડશે. આજકાલ અદ્યમનિ

વાળા અને સ્નાર્થા પુરુષોને જો કમ મોટો પોતાની પૂર્વપત્નીના વિ
 યોગ થાય, તો તેઓ થોડા નિઃસ રમગાન પૈરાયથી પુન વિવાહિત
 થવાની પ્રતિજ્ઞા લે છે અથવા મનમાં તેઓ નિશ્ચય કરી બેઠે છે, પણ
 પાછા અલ્પ સમયમાં પુનર્વિવાહના વિષયના વિચારો શ્રેણીમય
 પ્રગટ કરવા માટે છે. કેવાએક તો હજુ પોતાની સ્ત્રીનું શમ ધર/મા
 હોય, તેવામાં પુન માગણિક પ્રસંગના શુદ્ધનને માટે લવાટે જન નવ
 ફતનું તિનક કરી મસ્તકે રાતી પાધરી કે ફટા બાધી હુહાગમ/ મા બે
 મે છે—આ કેવો વિપરીત આચાર? કેની ફરતા? કેવો અધમ સ્નાય
 અને કેવો કુતિસત પ્રેમ? જે સ્ત્રી સાસુવિધિથી નિવાહિત થ ને
 છીએ પિતૃ હુહાના પ્રેમ છોડી દઈ એક નવીન અનલિપ્તશુદ્ધિ દેખ મા આવી
 પવિત્ર પ્રેમ, મમતા અને સ્નાત્મ છુદ્ધિ સ્થાપિત કરેલી છે તેવી પો
 તાના પતિને, પતિશુદ્ધને અને પતિના કુકુળને પોતાનું ધા યોગી સ્વર્ગ
 વ્ય પરાયણ થાય છે અને જે તન, મન ધનથી તેનેજ મોડે છે—નેરી
 સ્ત્રી પોતાના પૂર્વ કર્મ યોગસ્વર્ગનામી થાય અને પછી તેનો સ્નાય/
 સ્વામી તરતજ બીજી સ્ત્રીની સાથે વિવાહ કરના તૈયાર થાય, એ કે રી
 અવમ પ્રવૃત્તિ ગણાય? કિ હુહાસારની વ્યવસ્થા કરવાની આવશ્યકતા
 હોય, કાં સતતિ ન હોય, કુકુળનું પાવન કરવાના તથા હુહામર્થનો
 નિર્વાહ કરવાના સાધન ન હોય અને તાત્કાલિક વય હોય, તો તેના
 પુરુષે પુન વિવાહિત થવાની જરૂર છે, અને તેવી સ્થિતિ વાળો પુરુષ
 જો ફરીથી વિવાહિત થાય તો તે અધરિત ન કહેનાય. તથાપિ તેણે
 તેના કાર્યમાં દીવ વિચાર કરનાનો છે. તે સાથે પૂર્વ પત્નીના મૃત્યુ
 પછી અમુક સમય પ્રસાર દરવાની પણ આવશ્યકતા છે. પણ જેઓ
 વિધુર થયા પછી તરતજ પૂર્વ પત્નીની ઉત્તરક્રિયાની સાથેજ નિવા
 હિત થવા તૈયાર થનારા છે, તેના સ્નાર્થા પુરુષો ખરેખરા ધિક્કારને
 પાત્ર છે એવું જ નહીં પણ તેઓ નાપત્ય ધર્મના પવિત્ર માર્ગને
 નહીં જાણનારા, આવડ મ સારને અધમ સ્થિતિમાં મુકનારા અને જૈન
 હુહાસારની જગતમાં નિંદા કરાવનારા છે.

આપણે સ્નાર્થી શ્રાવક નથુભાઈ પણ તેનાઓનીજ પક્ષિમા ગણનીય થયો હતો. તેની એક મુવક્ષણુનતી સ્ત્રી એક માસ પહેલાજ મૃત્યુ પામી હતી. મરનાર સ્ત્રી કૃત્તીન અને ગાત સ્નાયની હતી. નથુભાઈનો સ્નાયન સ્નાન અને ક્રોધી હતો. તે સાથે તેનામા લોભ ધણો હતો. લોભની સાથે મ્યાર્વ તે તેનામા નાચ કરીને રહેતા હતા. નથુભાઈ એક દર દુર્ગુણનો વાસસ્થાન હતો, તેછતા તેની કૃત્તીન કાતા તેની તન મનથી મેવા જરતી હતી. તેનો દૂર પતિ નથુભાઈ વણીવાર તોડીને ગાળો આપતો, નિરસ્કાર કરતો અને અપમાન ભરેલા શબ્દોથી બોલાવતો તે જા તે ગાત આવિકાબધુ મહુન કરતી અને પોતાનું કર્તવ્ય કર્યા કરતી હતી. કોઈ વાર નથુભાઈ વ્યાગ્રિમ્મ થઈ પડતો ત્યારે તેની સ્ત્રી એક શુદ્ધ નિષ્ઠાથી તેની સેવા કરતી અને તેના ચીડીઆ સ્નાયવ તરફ ઉપેક્ષા રાખતી હતી.

આનો નીચ નથુભાઈ બધાં પોતાની પત્નીએ સ્વર્ગવાસ કર્યો, ત્યારે તે વખતે તેના સ્નાર્થી દંપત્યમા પત્નીનું અને પત્નીની મેવાનું સ્ન મ્લથયેલ પણ તે સ્નાર્થને લઈને હતું. પવિત્રદંપતિ પ્રેમનો એક અશ પળ તેનામા નહોતો. પત્નીની ઉત્તરક્રિયા પ્રબુધનું એટલે તે વૃદ્ધ શ્રાવકના દંપત્યમા તરતજ સ્નાર્થી નિચારો ઉત્પન્ન થતા લાગ્યા. નથુભાઈને તદ્દન મતલિનો અભાન ન હતો. પુન અને પાત્ર પુધી તેનો પગિાર નિમ્તારિત થયો હતો. આનું છતા પણ તે દુષ્ટિ ડાંગે પોતાના અનળા નિચારો દોડવા લાગ્યો.

એક વખતે સાયકાળનો સમય હતો. સૂર્ય અમ્નાચળની ગિઆ ઉપર આડક થઈ ગયો હતો. તે વખતે આવધચારના પગપગના નિયમ પ્રમાણે તે વૃદ્ધ શ્રાવક માયકાળનું બોજન લઈ પોતાની મેડી ઉપર આવ્યો અને પત્ની તેજે પોતાના દંપત્યમા નવાનના મનોજ્ઞા દેના માથા—“અને હું આલે વરે ધરભજ થયો. આનું ધનની મિલિતિ સારી છે. હવે મારે સામાટે પગધીન રહે.” મારા કલ્યાણની આજીવન

છે? હવે મારે બીજી વાર સામોટ ન પગલુ? હું હજુ કયા ધરે? થા
 ગયો છું મારી ઉમરના તો પવન ગળાય છે મુ હજી બગી નયુ
 છે? મારામા ગીતામ નથી? કિ વાજ ધોળા વયા તો નુ ધયુ? તે
 ધાર તો નાજ કાળા કરી ગઈ તેમ છું તે સાથે મારા ગરીબો આધે
 કેવો સારો છે? જો હું પરજનાની વાત બાદે પાડ તો હજારો
 કન્યાઓ મારી આગળ દાજર થશે મારા જેના શ્રીમતને કોણ કન્યા
 નહી આપે? કિ જે આ શ્રીમતમા કોઈ આનામની કરે તો નામ
 ધમા તો હજારો મોટી ઉમરની કયાઓ મળી ગઈ તેમ છે ધળા આ
 વડો મોરી ઉમરની કન્યાઓ ધર્મનાથી મુઝાના હશે આ મારા
 દેશમા પરજનાને વાયક એવી પુકળ કન્યાઓ અને માધ્યા કો છે
 તેમા પગ જાવાનાં તો કન્યાઓનું મોટું પીડુ ગળાય છે વળી જા
 વાનાની કયાઓ સારા મુકનની મનાય છે. તેમનાથી ધણાઓના
 નગર છે જોકે મને તો કહું માથે કયા મને તેમ છે, પણ તે કહિ
 જુ એ પૈસા ખર્ચનાની નાજ કરીશ તો મારી આગળ મેંડો ચુકર
 કન્યાઓ દાજર થશે મારી પહેવાની સ્ત્રી જોકે માગી હતી, પણ તે
 આધે વયની જુની થઈ હતી અને હવે તો મને કોઈ મુદ્દા બાળા
 પ્રાપ્ત થશે નવો ના શ્રીમામા મારો નવીન પ્રેશ થશે મને મારી
 મોડોમા પનગ, તથા હાંડાળાનો પૂરેપૂરો લાભ મળશે હું તેનીની
 પામે સન જાતની મેના કરાવીશ અને મારા હવેના બધા મનોબધા
 પૂરા કરીશ. અહા! નુ મારો સસાર પાછો મુડગી ગયો, મારી પૂર્વ
 સ્ત્રીએ મગીને પણ મને મુખી મોં હવે હું કયા બીજી નથી સ્ત્રી થ
 ગયું અને મારા ભાગ્યના ઉચા ઝિખર ઉપર ચડું?

આ પ્રમાણે નિર્જીવિત નયુભાઈનવનના મનોરથ કરતો હતો અને
 પોતાના હૃદયમા અનિશ્ચય આનંદ પામતો હતો છેવટે તેણે નિશ્ચય
 કર્યો કે, કાલે સવારે મારા કન્યાઓકે અનેહીઓની આગળ આ વાત
 પ્રગટ કરવી અને કોઈ લાયક કન્યાની તપાસ કરાવવી.

નાચનાર, તમે નયુભાઈના આન. મનોરથોને માટે મનનપૂર્વક
નિચાર કરજો અને નયુભાઈની મૂર્ખતાને વિચાર આપજો. પોતાને
ધન પુત્ર પૌત્રનો પગિના હોય, શરીરની સ્થિતિ વૃદ્ધાવસ્થાના દ્વાર
મુઠ્ઠી પાહોળી હોય અને મનને નિયંત્રી નિમુખ ડગી ધર્મસાવન
કરનાનો સમય પ્રાપ્ત થયો હોય, તે ધના મૂખ વૃદ્ધો આના આવા
નવીન સસારના આગ લના મનોરથો કે અને પગિણામે પીડા આપ
નારા તે મનોરથોને સફળ કરના યાત્ર કંઈ તે કેના મૂર્ખ ગિરેમણિ ગ
ભાઈ? તેઓને અનિચારી, નિર્યાદ અને અલ્પમતિનાજ મમજના,
તેના અજ્ઞ અલ્પમતિઓને દીર નિચાર હોતો નથી. તેઓ વૃદ્ધવયે
ના વૃદ્ધ—સસારની કેની વિપરીતતા છે? એ વાત જાણતાજ નથી.
અજ્ઞાની માણસ પોતાને આ દુનિઆનો જીવકનો નિનામી સમજે
છે અને દીર્ઘકાળ જીવનાની આશા કરી અનેક ગર્વોનો આરભ કંઈ
છે, પરંતુ અજ્ઞાનની એટલું નિચારી શકતો નથી કે હું એ ચાર ગુણ
નિસનો નિનામી છું. નિયમમા લપગએનો છર આ મ માનના ભો
ગનિવામમા મર્યો રહો છે અને ધણા ખુશી થાય છે પણ પગિણામે
એ ભોગનિવામ કેનો દુ ખદાયક છે? તેના જગપણ નિચાર કરતો નથી.
નેમ કોઈમાણસ ભાગે પરંતુ મિષ્ટાન્ન ભોજન લઈ તે મારીપેડે ખાય
છે અને પેટમા દુ ખાનો વનારી બદુ હેનન થાય છે અને તેને ગ્રામ,
ઉવડી તથા અતિમાન ધર્મ આને છે અને પગિણામે અતિ મૂર્ખનત થઈ
ધણીજ દુર્ગંધનડે તેને બદુ પશ્ચત્તાપ થાય છે અને દુઃખમા નારમાય
છે. ગરુડ કે, તેણે મુખ તો ચાલ્યું નયુ અને નામમા તો દુખજ રહ્યું,
જે દુખ પ્રયાન કરતા છતા ફર થઈ ગયાનું નવી. મતલબ ભોજન જેટ
લું રનાદિટ હોય તેટલુંજ પરિણામે અધિકાવિક અનિદ્રગરક હોય છે.
તો આ મ મારમા જે અતિ નિયમભોગ ભોગને છે, તે પગલોકમા તેટ
લોજ દુ ખી થાય છે અને અતિશય નિદ્રાના ભોગને છે. એટલુંજ

નહી પણ આ લોકમાં તેને અતિશય ટૂંક ભોગનનું પડે છે. તેથી તે ઉલ્લસ લોકથી ભ્રષ્ટ થાય છે.

અજ્ઞાની નશુલા એ ભૂવનો ભોગ થઈ પાયા તૈયાર થયો હતો. મસારના નવીન આરભમાં મુકાના તે તાપર વયો હતો. વૃદ્ધનયમાં ઉપહુમ્મયનું પાન બનવાને અને પોતાના આનંદ સસારને અધમસ્તિવ તિપરલાનવાને તેને નવીન નિનાહ કરવાનો નિશ્ચય થયો. અને તેજ મારે પોતાના એક મિત્રને ઘરે તેની પ્રેરણા કરાવી તે ગયો હતો અને તે ઉપજી તે ૥ મિત્રે હૃદયની ઉપર પાન લખેલો અને તેમાં હૃદયની નાની પુત્રી મેનાની સાથે તેના સબધની વાત દર્શાવેલી હતી. જે આગળના પ્રમુખમાં રૂપરૂપ કરામાં આવી છે

પ્રકરણ ૧૧ મુ

મેનાનું મનનું

ગમિના ચોથા પોહોરનો પ્રવેશ થયો હતો. આશ્વમૃદુલમાં જન્મી અત્યંત ધનારા આમિત આનંદો ર્મનગરના કન્યા હતા નિમ્મમાંથી મુનિઓ પોતાની આનંદ ક્રિયા કરવાને તાપર થતા હતા કે યાનો સમય થયા પહેલાં તેઓ રના થાય યાન કરતા હતા. પ્રમાદી લોકો ગુલાબી નિદ્રામાં મગ્ન થઈ પડ્યા હતા મનાશયના ભાવની પીડાતા આજનું યોકો નિદ્રાના લયમાં તે પીંગને ભોગન તા પાન મુરોત્સર્ગ કરવાને સાનવાન થતા ન હતા આરોગ્યતા ને રોવનારા બહેમી મનુષ્યો નિદ્રાના ક્યાક જાણી પાછા સુજવાને નિષ્ઠા હતા જાગત થયેલા લોભી મનુષ્યો તૈયના વ્યયથી ડગીને દીના નગર અવમારમાં બેઠા બેઠા દ્રવ્યની ગણના કરતા હતા સામાન્ય હુમ્મ વેપારીઓ જાગત થઈ પ્રાતઃ કાળની ઉવરણી કરતા ૥

વિચાર કરતા હતા. વિચારથી વાતુક બનેલા બહેમી શ્રીમતા નિદ્રાના
 અસાનથી પચગપર તન્દ્રીયા માગતા હતા અને સુકઠી આસ્તિક
 મિથ્યામતિઓ પ્રભાતીયાના નગને પોતરી ધીન પાડાશીઓને
 જાગત કરી આરભના કાર્યમા પ્રેરતા હતા. આ વખતે ચંદ્રનગરના
 હુબ્બ વેપારી હરિચંદના વળ્લા એક સાગમા તેની પુત્રી મેના ગાઠ
 નિદ્રામા મુતી હતી. તેવામા તેણીને એક અદ્ભુત સ્વપ્ન આવ્યું,
 “જાણે કોણ કાલ પુરૂષે આવી તેણીના હાથ પકડ્યા અને તે માથે તેના
 કંકણ તુટી ગયા.” આ ભયકર સ્વપ્નથી તે શ્રાવણમાળા જાગી ઉઠી.
 અને તેણી અત્યંત ગોઠાતુર થઈ ગઈ. તેણી કાપુ વાર ગોઠાતુર થઈ
 પણ પાછળથી તેણીના આસ્તિક હૃદયમા ધાર્મિક વૃત્તિ સ્ફુરતી આવી
 એટલે તેણીએ એક સ્વપ્નને દૂર કરના પચપરમેશ્વર સમરણ કરના
 માંડ્યું. સમરણ કર્યા પછી તે ધ્યાનમગ્ન થઈ, ધ્યાન કરતા કરતા પાછી
 નિદ્રા આની ગઈ. નિદ્રા આની પણ તે સ્વપ્નમય નિદ્રાજ હતી. સ્વ
 પ્નમા જે ભાવ તેણીની સ્વપ્નદ્રષ્ટિએ જોનામા આવ્યો હતો, તે ભા
 વનું નાનું વાર સ્વપ્નરૂપે આનર્તન થના માંડ્યું. કાલના પાછું ધી
 ભુ સ્વપ્ન તેના જોનામા આવ્યું. ‘ જે કાળ પુરૂષે તેના કરક કંકણ
 તોડ્યા હતા, તે કંકણ કોણીજા મુદર પુરૂષ આની પેહેરાવ્યા અને
 તેણીના લવાઈમા કંકણ તિવક કર્યું. ” આ શુભ સ્વપ્નથી આનંદ
 પામતી મેના જાગત થઈ. તે પુન પચપરમેશ્વર સમરણ કરી હૃદયમા
 વિચારના લાગી—‘ અહા! આની રીતે શુભાશુભ સ્વપ્ન મને કેમ
 આવ્યા હશે? આ સ્વપ્નનું સૂચન મારા ભાવ્યપણું શું થનાનું હશે?
 સ્વપ્નમા મારા સૌભાગ્યના ચિન્હોને તોડના કાળપુરૂષ કોણ હશે?
 પુન કોઈ મુદર પુરૂષે આવી પાછા મને તે કંકણ પેહેરાવ્યા અને મા
 ગ લવાઈમા કંકણ તિવક કર્યું, એ પણ શું હશે? આ હિલચ સ્વપ્ન
 મારા ચિત્તને આશ્ચર્યમગ્ન કરે છે. હું અતુલ અને ગુણની વચ્ચે
 કેવી રીતે આવીશ? વળી હવે હું નિરાશિત થઈ નથી મારા મૈ-

ભા. યને સાચનાજ કોઈ ખા. તરખ આપઁ મારા વિવાહ મળ
નિશ્ચિત થયો નથી. મારા લુખ્ત પિતા માન સખધને માટે કેવા
ચાર બાધના હશે ? માગી માયાણુ માતા માન ભરિ યતો ગો વિ
વ્રતા હશે ? પુર્વર્થના ઉચ્ચ કેવો હશે ? મારા કર્મો અને કેના ભવિ
વર્ષ જશે ? એ સર્તા જ્ઞાની મહારાજને રમ્ય છે હું કંઈપણ ન
ગાકતી નથી -

આ પ્રમાણે મેના અને તર્કવિતર્ક કરતી હતી. ક્ષમ્ભમા
અને મળમા હુય ધારા કરતી હતી ગોક અને હુયના તંગો
દ યની સપાત્રી ઉપર ઉછળના હતા. તેનામા અતો ય થઈ ગ
નિગારૂપ નારી નિધને મુકા જગીચાલી ગઈ ઉચ્ચગિરિ ઉપરગમ
જિતો રથ બાહે નીકળના તૈયાર થયો. મુ વદ્ધ્યા મેના પોતાના
ત્યના નિયમમા પ્રવર્તી નથાપિ તેણીના હૃદયમાથી અવ્યનિચાર
થયા નહી કાલેક્ષલે એજ નિવાન તેના હૃદયમા આગ્યા કરતા હ

મેના નિયના નિયમ પ્રમાણે ગૌત્ય વિધિ કર્યા પછી માતાપિત
ર્શન કરના આવી પ્રથમ પિતાના ચરણમા વંત્રા કરી. લુખ્ત વિ
પોતાની પુત્રીને વદન કરતી જો મયિન વિચાર કરવા લાગ્યો. ‘
પુત્રીને માથે પેલા શ્રીનગરના આનંદ હુરથ નયુલાઈનો સખ ધ
ર થાય તો વગરે લાલ થાય, આ કન્યાગ્નથી મને મહાત્ લાલ
જો મેલુ મારા મનોગ્થ પૂરા કરે.’ લુખ્ત હુન્નિદ મનાને ઢેખી અ
મયિન વિચાર કરવા લાગ્યો તે પછી મુનદ્વ્યા મેના પોતાની મ
પ્રભાને ખંડ લાગવા આવી પ્રભાએ પોતાની પુત્રીને આશીર્વા આ
પા. તે વખતે તેણીના નેનમાથી અશ્રુમિદુ પડના વાગ્યા તે બિ
ચોથી મેનાનુ નમેલુ મસ્ત લીજાય ચતુર ચુતા સખમ પાત્રી ઉ
જોઈ બોલી—“માતા કેમ ડવો છે. મુ મારાથી આપને કાઈ દ ખ
છે’ તમે અને જોઈ હમેશા ખુશી રહો છે અને આજે રોકાતુર થવ
મુ કારણ છે ?” સંજુલોના પ્રભાવથી પ્રમશિત પ્રભાબોલી—“જો

કા) નહીં, એનો અમસ્તા આમુ આવી ગયા. જેમ ગોકનાથાસુ આવે છે, તેમ હર્ષના પણ આમુ આવે છે.” મેના કંતેજરીથી બોલી—“બા, માથુ કહો. આ નખતના તમાગ આમુ, હર્ષના નથી. એ તમારી મુખમુદ્રા કહી આપે છે વળી આ અશ્રુપ્રસાદ મને લેઈને જ પ્રગટ થયો છે. તમાજ અશ્રુપાતનુ કારણ હું પોતે જ બની છું. મારાથી કાંઈપણ અપનાવ થયો હોય તો ક્ષમા કરજો. પુત્રી કુપુત્રી થાય પણ માતા કુમાતા થતી નથી. માતા, કૃપા કરી જે સચ હોય તે જલાવો. જ્યાંમુઘી તમે અશ્રુપાતનુ કારણ જલાવજો નહી ત્યાંમુઘી મારા હૃદયમા પંજિતાપ થયા કરજો. આપ જ્યાણુ માતા આ પુત્રીને પરિતાપ નહી આપો.”

મેનાના આ નમ્રન માલગી પ્રભા ખિન્નનને બોલી—“ બેટા, તારી આગળ મત્ય નાત કહેનાથી તને નરાંઝે ખેદ થશે. તારા મુઘ દૈન્યને નરાંઝે પંજિતાપ થાય, તેમ જરુર છે એ ચોખ્ય નથી. જહેન, હવે વધારે આગ્રહ કરી મને પુછીશ નહી. તુ છોડ કહેનાયે. વરિસોએ કેટલી એક નાત છોકરાના આગળ ન કહેવી જો, એ.”

“ માતા, તમારે કહેતુ ખરૂં છે, પણ જે છોકરે અમજલુ થયુ હોય અને મુખમુદ્રાના અરૂપને જાણના ગીજ્યુ હોય, તેની આગળ ચોખ્ય નાતચિત કરનામા કાઈ હરકત નથી. જો કે તમારી આગળ હું એક મુઘ બાળક છું, તથાપિ તમે મને કેળવણી આપી મુશિક્ષિત કરી છે. તમે અપારેલી ઓકિંગવણીએ મને બાલ્યનયમા પ્રૌઢતા બક્ષી છે. ચોખ્ય અચોખ્ય, હિત અહિત, શુભ અશુભ અને સાનસારનો વિવેક માનમા કેળવણીના પ્રભાવથી પ્રાપ્ત થયેલ છે. જો કે તમારી સમક્ષ આના આત્મ પ્રગમાના વચનો કહેવા, તે મને ચો ય લાગતુ નથી, તથાપિ આ નખને તમાગ અશ્રુપાતનુ કારણ જાણનાની ચો યતા વગવાને મારે તમારી આગળ આત્મપ્રગ સા કરવી પડી છે. હે જનની !

મને તમારા અશ્રુપાતનું કાગલ જણાયો. ' તે જાણનાથી મને પરિતાપ થશે.' એવું જો તમે માનો છો, તે તમારી માન્યતા દૂર કરજો. કારણકે, તમે મને કેળવણીરૂપ કટપત્તાની શીતળ છાયામાં બેસાડી છો, એ શી તમ છાયાના પ્રભાવથી ગમે તેવા મુખ હું બનાવે તોપણ મારા હૃદયને પરિતાપ નહીં થાય. હું મન મદન કરવાને સમર્થ થઈ શકીશ. જ્ઞાનનો વિશ્વ પ્રભાવ મારી મનોવૃત્તિને સ્થિર રાખશે. એ જુજ નહીં પણ આવી પડેના વિપત્તિના પ્રમગ્ધમાં તે મારી રક્ષા કરશે "

મેનાના આવા વિદ્વતા ભરેલા વચનો સાંભળી તેની માતા પ્રભા પ્રસન્ન થઈ ગઈ તેણીના હૃદયમાં ખાતરી થઈ કે, ' મેના ખરેખર પ્રભુદ્વ હૃદયમાં થઈ છે. કેળવણીનું શુદ્ધ સ્વરૂપ તેણીના શુદ્ધ હૃદયમાં પ્રદર્શિત થયેલું છે તેથી તેનામાં સારી સમજૂતી આવી છે. કિં તેણીને સત્ય વાત કહેવામાં આવે તોપણ તે દીર્ઘદર્શી હૃદયના વિરોધ પરિતાપ કરશે નહીં. ત સારી રીતે હૃદયમાં વિચારી પ્રવર્તજો.' આપુ વિચારી પ્રભા મદસ્વરે બોલી—“ બેગ, તું ડાહી છે તારામાં કેળવણીના ઉત્તમ ગુણો આજુ થયા છે તેથી તારી આગળ સત્ય વાત કહેવામાં અડચણ નથી તથાપિ તું મારી વાત સાંભળી પરિતાપ કરીશ નહીં. જો તારા ભાગ્યનું બળ હશે, તો તું ભવિષ્યમાં મુખી થઈશ. હું તને જે વાત કહું તે વાત હજી નિશ્ચિત થઈ નથી. માન નિશ્ચય ઉપર આવવાની તૈયારીમાં છે નામે ' તારા પિતા તારો સબંધ એક વૃદ્ધ પુરુષની માથે કરના ઈચ્છે છે તે પુરુષનું નામ નથુભાઈ છે અને તે શ્રીનગરનો ધનાઢ્ય ગ્રામી છે. ગાં કાલે સારું થશે. ” એ છે અને તેમાં તે ભયે છે કે, ' હું ઘોડા કિંમતમાં આવીશ. ' આવીશ. ' આ મારા મનમાં વૃદ્ધ

દેવ થઈ જાય છે અને તેને માટે શા ઉપાય લેવા ? તેની વિચાર મા
 જામા હું મને થઈ રહી છું. મને કો, પણ ઉપાય સૂઝતો નથી, તેમ
 પતિ વિરહ કા, પણ છુપી ગીતે કામ કંબુ, તે મને ચોખ્ખા લાગતુ
 નથી. ગાસન દેવના સહાય કરે તોજ આ વિપત્તિમાથી તારો ઉદ્ધાર
 થાય તેમ છે. મેં ઘણા પ્રયત્ન કર્યો તોપણ તારા હૃદય પિતા એકના
 બે થતા નથી. તેના હૃદયમાં મારો ઉપદેશ જરા પણ પ્રવિષ્ટ થતો
 નથી. હવે શું કરવું ? એ મને સૂઝતુ નથી. આજે આખી રાત હું તેજ
 ચિંતામાં જામત રહી છું. અત્યાગે પ્રાતઃકાળે નિત્યના નિયમ પ્રમાણે
 તું મને વદન કંપા આપી, ત્યાં મને એ વાતનું સ્મરણ થનાથી મારા
 નેત્રમાં અશ્રુ આવ્યા હતા. બેરા, તારી મુગ્ધ મનોહર મૂર્તિ જોઈ મને
 વધારે લાગી આવ્યું, તે માથે મારા હૃદયમાં થયું કે, શું તારો નિર્ઘ
 પિતા તારી તગ્ન નહીં જોવે ? શું હું મીને કાગની સાથે જોડતા તેને વિ
 ચાર નહીં થાય ? આવા દૂર અને બાળપણની પિતાઓ આ જગતમાં
 કેટલા હશે ? પોતાની પ્રખુદ બાળિકાને નિરક્ષર વૃદ્ધ નર પશુની સાથે
 જોડનારા પિતાને અને માતાને ધિક્કાર છે. આવા દુરાચારથી જ અવ
 સર્પિણીકાળનો મહિમા વધે છે. જાહેન, તારા પિતાની બુદ્ધિ લોભ
 વશ થઈ ગઈ છે, તેઓ લોભના અનિવાર્ય પ્રવાહમાં તણાઈને આવે
 દુરાચાર કરવા તૈયાર થયા છે. તથાપિ તું ચિંતા કરીશ નહીં. જે શા
 સન વેવતાની અને તારા પૂર્વ પુણ્યની સહાય હોને તો સર્વે સારા
 વાના થશે. તારી 'ભાગ્યદેવી પ્રસન્ન હશે તો આ મહાકષ્ટમાથી તારો
 ઉદ્ધાર થઈ જશે. વિશેષ પરિતાપ કરીશ નહીં. તારા જેની વિચક્ષણ
 બાળાએ પરિતાપ કર્યો ચોખ્ખા નથી.' માતાના આવા વચન સાંભળી
 મેંના ક્ષણવાર સ્તબ્ધ બની ગઈ. તેના હૃદયમાં ભારે આઘાત થઈ
 ગયો. તેણીએ નેત્રમાં અશ્રુ લાવી કહ્યું, "બા, તમારી વાત સાંભળ્યા
 પહેલાંજ મારા હૃદયમાં પરિતાપ થતો હતો. આ ગમ્મ રાત્રે મને બે
 રેનમાં આવ્યા છે. એક ભયંકર અને બીજું શાંતિકર છે. મારા મનમાંની

વાર્તા તમારી વાર્તાને મળતી આવે છે. મારા પિતાએ જે વિચાર
 કર્યો છે, તે વિચાર મારા લાયકર સ્વમાને સૂચે છે. અને તમારો આ
 નખતનો વિચાર મારા શુભકર સ્વમાથી સૂચિત થાય છે ? આજે,
 ગરિને ચોથે પોહોંએ એક કાળપુરે આની માન હાથ પડ્યા. અ
 ને મારા મૌલાઅના કકલ તોડી નાખ્યા ? એ સ્વમાને અતે હું પતિતા
 પ કરતી જામત ધર્મ. પત્રી કાલનારે દેવચોન એ પતિતાપમાજ નિહા
 ધીન થઈ ગઈ તેવામા અને બીજા સ્વમાનો દેખાવ ધરો ' જાહે કો,
 મુદર પુરે આવી પાછા મારા હાથમા મહુ પેહોરાવ્યા અને મારા
 અવાજમા કુંકમનુ નિયમ કર્યું ' આ મુદર સ્વમાને મારા પૂવતાપને શ
 મન કર્યો, તથાપિ તે તદ્દન ગમી જાયો નથી. અઘાપિ તે મરોમજે જા
 મન થાય છે. અને નિનુસે થ, ગયેલા મારા પરિતાપને યુન સનેજ ક
 રે છે. બા, એ શુ, હુશે ? મને તો એમ લાગે છે કે, તમે મારા પિતાથી
 નો જે કુવિચાર હુમલા પ્રગટ કર્યો, તે વિચારને અનુસરતો ? મારા
 સ્વમાનો દેખાવ છે. જો મારા પિતા તે વૃદ્ધ પતિની સાથે મારો સખ
 વ જોડે તો મારા મૌલાઅના ચિ હુડપ કકલનો નાશ થશે. એ અ
 ર્થને મારૂ પ્રથમનુ સ્વમા બરાબર સૂચવી આપે છે. પાછળથી જે શા
 તિકાએ સ્વમા અવનોકનામા આવ્યુ, તેનો અર્થ મારા નાવામા આ
 વનો નથી એ શુ કારણ હશે ? અને અનિષ્ટ ઉપર ઈષ્ટ થવાનો એ કેરો
 યોગ હશે ? તેનું સ્પષ્ટીકરણ માન હૃદયમા થતુ નથી. તે વાત તો શા
 નિગમ્ય છે. મારી જ્ઞાનશક્તિ તે જાહેવાને સમર્થ નથી. માતા, વિશેષ
 ચિંતા કરે નહીં. મારા લાગ્યમા જે થવાનું હતું, તે થશે આ બધું
 વિચ કમને આધીન છે કર્મની શક્તિ આગળ માનુષી શક્તિ શા હિ
 માયમા છે ? તથાપિ પ્રયત્ન કે કોઈ ઉપાય કરે એ આપણ કર્તવ્ય
 છે જેથી મારા પિતાના વિપરીત વિચાર ફરી જાય તેમની મનોવૃત્તિ
 મા પોતાની પ્રજાની શુભેચ્છતા પ્રગટ થઈ જાય. અને તેમની અજ્ઞાન
 તા તથા લુપ્તવૃત્તિ વિનષ્ટ થા જાય એરો કોઈ ઉપાય એરી કોઈ શુ

જિં અને એવી કોઈ યોજના બતાવે કે જેથી તમારી વર્તમાનની અને મારી ભવિષ્યની ચિંતા દૂર થઈ જાય હે માયાળુ માતા, તમે માન્ય બરેબરા હિતેશ્વર છો. પિતા તો અનિષ્ટ અને અહિત કર્તા થઈ પડ્યા છે. તે પોતાની નિર્દોષ અને તાબામાં રહેનારી પ્રજાને ખીડના પ્રવર્ત્યા છે. 'માતા અને પિતા બાળકના મોટા ઉપકારી છે,' એ નીતિયાંક તમને વિદિન છે અને તે શિક્ષણ તમેજ મને સમજાવ્યું છે. તેથી માટે મારા ઉપકારી પિતાની નિંદા કરવી યોગ્ય નથી. તે મને ઉપાલભૂત ગણાવે કે આપ આપના એ પુત્ર કુલીન બાળકને ધરતું નથી. તથાપિ તેમનું ધાર કૃત્ય તરફ નજર કરતા અને તેમની તરફ હારે તિરસ્કાર છુટે છે. એટલું જ નહીં પણ અતિશય અભાવ આવે છે. જે પિતા દ્રવ્યનો લુભ્ન બની પુત્રીના સર્વ સુખનો છેલ્લો થાય, જે પિતા સ્વર્ગ આવાની ઇચ્છાથી પોતાના સંતાનનું વિપરીત કરે અને જે પિતા પોતાની ગર્હિતા સ્ત્રીને કેળવણીના સ્નાતક બનાવે નહીં, તે પિતા સર્વરીતે નિંદનીય છે. તથાપિ મારા પિતાએ મને કેળવણી અપાવી છે તેથી તે ઉપકારી પિતાની મારે નિંદા કરવી યોગ્ય નથી તે માટે સહન કરીશ અને પૂજનીય છે. પિતાની નિંદાના ગળદાથી માટે સુખ અપવિત્ર ન થાયો. જ્યાં માન્ય ઝમ્મો દોષ ત્યાં એ બીધારા પિતા શુદ્ધ 'ઉચ્ચ આવેલા મારા પુત્રના કુકર્મોએ એ પૂજ્ય પિતાને માટે માટે વિપરીત માર્ગ દર્શાવ્યો. તેમની મનોવૃત્તિ મારી તરફ અનાદર દાયક થઈ હશે. બા, હવે મારા નગીબ મારી પામે, તમારાથી બને તે ઉપાય કરી મને પિતાના કૂંડ કર્મમાંથી બચાવો તમારા ગિનાય માટે કોઈ ઉદ્ધારક નથી. પુત્રીને સન અથગે માતાનું જ શરણ લેવાય છે. અને ક પ્રકારના કષ્ટના પરિતાપથી તમે થયેલી પુત્રીને માતાના હસ્તની શીતળ ત્રાજા શાંતિ આપે છે."

મેનાના આવા કર્મજાનક ગળદા સાલજી માતા સામુવદના થઈ ગઈ, તથાપિ મેનાના બીજા શુભ અર્પણથી હૃદયમાં હિંમત વાવી

તે બોલી—“બેગ, ચિંતા કરીશ નહીં, તારા હૃદયની શુદ્ધતા અને તારી કેળવણી તારી રક્ષા કરશે તારા શુભ સ્વપ્ના ઉપરથી ખાતરી થાય છે કે, તું આખરે સુખી થાશ. એ શુભ સ્વપ્ન તારા પિતાની ધારણાને નિષ્ફળ કરશે અને તારી ધન્યતાને સફળ કરશે. વિપત્તિના મહા સાગરમાંથી તારા ઉદ્ધાર કરનાર એ સ્વપ્નજ છે. મને એ સ્વપ્નના ઉપર વધારે દૃઢતા છે, અને મારા હૃદયમાં તે ઉપર પૂર્ણ પ્રતીતિ પ્રગટ થાય છે. જૈનશાસ્ત્રમાં સ્વપ્નાનુ માહાત્મ્ય સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવ્યું છે. અનેક આત્માઓ પોતાના શુભ સ્વપ્નનું જીવનવાને કૃતેહુમદ થયેલા છે તીર્થંકરો, ચક્રવર્તીઓ અને અર્ચકોઓની માતાઓ શુભ સ્વપ્નના દર્શનથી સંપૂર્ણ ઉત્થાપાયેલા છે. જોન, તું વિદુષી છે તે આહુત ધર્મના અનેક પુસ્તકો વાંચેલા છે હવે જરૂરપૂર્વક ચિંતા રાખીશ નહીં. શાસન દેવી અને કુળદેવી તને સહાય કર્યા વિના ગુણેશ નહીં. તે કરેલી જ્ઞાનની ઉપાસના તારા સસારમાં મુખપાત્ર થશે. માતાના આ વચનો સાંભળી મેના પુત્રમાં શાંતિ થઈ અને તે આત્મબળ ધારણ કરી કર્મ ઉપર આધાર રાખી સત્પુત્ર ધર્મને રહી હતી.

પ્રકરણ ૧૨ મુ

અબલાની અરજ

જનનમલિ પોતાનું કર્તવ્ય પૂર્ણ કરી નિર્ધનની સપાટી ઉપરથી નિરાય થઈ ગયો છે. ચંદ્ર પોતાનું કર્તવ્ય બજાવવાને જનનતળ ઉપર પ્રકાશિત થયો છે આખો દિનસ ઉદ્યોગ કરી શાંત થઈ ગયેલા લોકો નિત્રાંતિ લેવાને મજબૂર બને છે કામી લોકો નિયમ નિકારના મનોરથ પૂર્ણ કરવાની ગાહ બુને છે નિદુષી નધૂઓ પોતાના પતિઓની સાથે ગરબા ઉપર નિર્ધારિત કરવાના સકટપ—નિકટપ કરે છે અજ્ઞાન

અમળાઓ પતિ સાથે કલહ કરી અને પ્રકારની મન કામના પૂર્ણ કરાની ધારણા કરે છે. આપાગી લોકો નિવૃત્તિના કાર્યો કરવાને એક-
ના મળી બેઠા છે. અને નિર્ગુણી લોકો ગુણી લોકોની નિંદા કરી હા-
યમા રાજ થાય છે.

આ મમયે એક પુત્ર પોતાના દિવાનખાનામા બેઠાબેઠા વિચાર
કરે છે. તેના હૃદયમા અનેક પ્રવરના મ કલ્પ—નિકલ્પો થયા કરે છે.
તેના હૃદયે વિચારો વિદ્વતા અને હીર્વદૃષ્ટિથી ભરપુર છે. જે વિચારો-
થી તેણે હૃદય આક્રાંત થયેલું છે, તે વિચારોનું શુભ પરિણામ લાવવા-
ને તે દૃઢ નિશ્ચયપર આવે છે, તમાપિ કેટલાએક સંચારો તેના દૃઢ નિ-
શ્ચયને શિથિલ કરી નાખે છે.

આ વખતે એક પુત્ર તેની પામે આવ્યો. તેણે તેને પ્રજ્ઞામ કરી હા-
થમા પત્રિકા આપી કહ્યું, “ભા. સાહેબ, આમા મહી કરો.” તે પુત્ર-
પે પોતાના વિચારગળમાવી મુજ થ. તે પત્ર હાથમા લીધો તેમા
નીચે પ્રમાણે લખેલું હતું —

“જૈન શ્રેય માધેક વર્ગના મેઘમર માહેબો,”

આને ખામ ખાનગી કાર્ય પ્રમ મને લાગે નર્ગની કાર્યભારમ ઠ
ળી બોલાવાની જરૂર પડી છે, તો રાત્રિના નાશઆઠ વાગે વર્ગના મુકા
મર્મા આવવા કૃપા કરજો.

લી. ધર્મચ દ્ર,

જૈન શ્રેય માધેક વર્ગના સેક્રેટરી

આ પત્ર વાચનાજ તે પુત્રના વિચારગળમા વધારો થયો. તેણે
તરતજ તે પત્ર ઉપર મહી કરી તે લાનનાર માણસને વિનાય કર્યો ને
માપસ ગયા પડી તે તરણ તરતજ બેઠો થયો. તેણે ઘટીય ત્ર લેણુ
ન્યા માડા સાતનાચ્યા હતા. વર્ગમા જનાનો માત્ર એકજ કલાન્નો
નિવળ હતો.

નાચના, આ તરતને ઓળખનાને આનુ થયા હશે. તે તરણ
Sh S—૧૪

પુત્રપોત્તમગેડનોદીકગરિરેમ્યદ્ર છે પ્રવિના પ્રમ્નાના તેની ઓળખાણ
આપેલી છે, તથાપિ પુનઃસ્મરણ આપનાના ખાતર તેનું હિ. દર્શન
કંબુ જોઈએ. રિરેમ્યદ્ર એક માને વિદ્વાન વેખ છે. તે નાથ જેન
એક સાવનગનો કાયનાદ્ધ મેમન છે તે ના. તરફથી પ્રજા થતા
આન વકલ્યાનુ મસિમા તેની તરફથી માન વેખ આરે છે. તેના
વિદ્વતા ભરવા લેખોનું નાચન જેન પ્રજામા વિરોધ રચિય થયું છે

નર્ગ ભરાનામા એક પ્વાકના વિનબ હતી, તે તત્તલી વિરેમ્યદ્ર
ધોનાના વેખનથીક ઉપર કાર્ધનરીન વિપય વખના બની યો એ
વિપય તેના હ થના નરીન વિચારના ઉ નાપે હતો. વિચક્ષણ
વિરેમ્યદ્ર લખનામા ત્વરાનાજો હતો પત્રપ ન જલ્મિ ઉપર તેની
વેખનીતરીનોજેમ નત્ય કરતી હતી અને એ- ધારાએ ચાનતી હતી
તે છતાં તેમાથી મધુ અને છટાતર ભય ભાપા પ્ર ન થતી હતી
લેખનો કેવો સા. લખાયા પછી રિરેમ્યદે ધરિય ન તરકે એયુ,
ત્યા સાગઆદમા ન મિનિ ઓગી હતી તત્ત તે મોડા થયો સ્વયને
જાને તેનો વેશ પહુરી ધરની બાહુ નીચ્છયો અને નર્ગના મ્થાન
પામે આવ્યો

જેનશ્રેય નાથ- નગનુ મ્થાન ચૌરાને મ થલા. મરીપગ આવ્યુ
હતુ તે સ્થાન થકુ વિશાળ અને મુગાલિન હતુ ચારે તરફ વિવિધ
પુત્રપોત્તમ કમારો પાકેના હતા નનરગિન દીનાના ઉપર પ્રાચીન
વીર પુત્રપોત્તમ અને મહાત્માઓના ચિત્રો પાકેના હતા એક તરફ
પ્રાચીન તીર્થના અને ભવ્ય જિનાવયોના પાદુમાદ આંયા હતા મ
વલારો મામી દીનાવ ઉપર વર્ગના નિયમોના પત્રકા વિરાધાક્ષરોથી
લખીને લગવ્યા હતા માસિ પેનનનાજા અને વિના વેતને કાર્ય
વરનારા કાયવાહુમેની જુદીજુદી જોડે પામેલી હતી ઉર્દલા
ગણેનુ મોટુ વર્ગીય ન અર્ધ તથા પૂર્ણ કયાએ મધુર નનિ કરી રહ્યુ
હતુ. નર્ગના જાના આગલ સ્થાનમા રિરેમ્યદે પ્રવેશ કર્યો બીજા

સમયો તેને જોડી બુદ્ધી વધા અને તેને યોગ્ય આસને બેસાડ્યો, મર્ધ સમ્ય
મ લગા આવી ગયા પછી વર્ગના પ્રમાણિક મત્રી વમચક્ર સભા મળનાતુ
ઝરણુ નિવેદન કરી પ્રમુખ ધ્યાનને મારે ચોજના કરી, સર્નાતુમતે તે
નિમે નિમેકચક્રને પ્રમુખધ્યાન આપેનામા આવ્યુ, ઝરણુકે, છુદા
છુદા કાર્ય પ્રસંગે જુગાજુગા પ્રમુખો સ્વાપવાનો એ વર્ગનો નિયમ હતો.

પ્રમુખે પોતાનુ આમન સીકાર્યો પછી ધર્મચક્રે વર્ગના નામ
ઉપર આરેલો એક ખાનગી પત્ર પ્રમુખની આગળ રજુ કર્યો, મર્ધની
મમતિથી વિનેકચક્રે તે પત્ર નીચે પ્રમાણે વાચ્યો.

શ્રી જૈન શ્રેય માધક વર્ગના માનવતા મેચ્છગેની મેવામા.

“આપ કૃપાણુ મારમી બહુઓને વિનતી કરવાની જ, હું એક
બાળશ્રાવિન આપની સારમી જહેન છુ. મારા પિતા લોભને વગ
થા મારા મમાજમુખતુ જેન કરવાને તૈયાર થયા છે. શ્રોતઝરના કો
વનથુભાઈ નામના વૃદ્ધની નાથે માગે નિરાહ મળધ જોડના તેમની
જ્ઞા થા છે. આ કાય હજુ મિદ્ધ વયુ નથી, પણ તેની ધણી ખરી
ચોજના થા ગઈ છે. આ મહાન અનર્થ થવાના લાયવી માગી માતા
કપી આલ્યા છે. અને તે માયાણુ માતાની માગી તજ પૂર્ણ લાગણી
હોનાથી તેણીના દુઃખમા ગોઝાનળા પ્રજનવિન થયો છે. માડ રક્ષાબુ
કરનાને તેણી ધણી પ્રયત્ન કરે છે, તથાપિ માગ હુમ્મ પિતાની પાસે
તેણીનુ કાગપા ચાલતુ નવી અમે બને મા દીકરી નિકપાય થઈ ત
મારા વર્ગની શરતે આવ્યા છીએ. જૈન શ્રેય માધકર્ન મર્ધ જૈન પ્ર
જનુ શ્રેય કરવાને સમર્થ છે, એતુ માગી મે માગી માતાની સમતિથી
આ પત્ર લખ્યો છે અને પૂર્ણ આશા છે કે, વર્ગના અગમ્ત આપ
સર્ બહુઓ આ તમાગી દુષી મારમી જહેનને ગળુ આપી તેના
આ મહાદુખનાની દિહાગ કર્યો.”

લી૦ શરણાગત બાળશ્રાવિન

ના જયજિને દ્ર.

ઉપર પ્રમાણે વિવેકચક્રે તે પત્ર વાચી સભાજાઓ તે આભજા
તા સર્વ સભ્યો સાશ્રુવદન થઈ ગયા સર્વના હૃદયમાં દયાના અકુટે
પ્રગટ થઈ આવ્યા. પત્ર માલજ્યા પછી મન મલ્યોએ 'તેણે શું ક
ર્યું' એ વિષે ચર્ચા કરના માડી. છેવટે સર્નાનુમતે ઠગવ કર્યો કે, "જ
મે તે યુક્તિ કરીને પણ મેનાને હું ખમાથી મુક્ત કરવી અને તેણીને
આવકસ સાર સુખરૂપ બનાવ્યો." આ બંને ઉપદેશ મેઝમગની સહ
લેવામાં આવી. હવે તે ઠગવ કેવી રીતે અમલમાં લાવ્યો? તે સબ
ધી વિચાર કરતા છેવટે નિશ્ચય થયો કે, 'આ રોહિતના સમને 'એક
કરી વૃદ્ધ નિનાહ ન કરનાનો નિયમ પ્રસાર કરાવ્યો અને જો કદિ સ
ધમાં બે મત થાય તો આપણા ધર્મરાજ્યની મદદ લેવી.' આવો નિ
શ્ચય કરી કેટલીએક ઉપયોગી ચર્ચા કરી વર્ગના સમાજ વિસર્જન
થઈ ગયો. તે સાથે આપણી વાર્તાની નિદુષી ઉપનાયિકા મેનાહુ દુખ
પણ વિસર્જન થઈ ગયું

વિવેકી વિવેકચક્ર પ્રમુખપદમાંથી મુક્ત થઈ પોતાને ઘેર આ
વ્યો. અને તેના હૃદયમાં મેના સબધી વિચારોજ થયા લાગ્યા અને
તેજ વિચારમાં તે ધર્મવીર યુવાન નિદ્રાને આધીન થઈ ગયો.

જૈન શ્રેય સાધકવર્ગનો મની ધર્મચક્ર સભ્યમહાશયમાંથી પોતાને
ધર આવ્યો અને તેણે પોતાના કુટુંબવર્ગને જોડ્યું કરી મેનાની ન
હુકીકત બની હતી, તે શુદ્ધ રાખવાની શરતે પ્રગટ કરી

ધર્મચક્રની બહેન વિદ્યા પોતાની સહાધ્યાયિની સખી મેનાહુ
દુખ જાણી હૃદયમાં દુખી થઈ તેણીએ પણ પોતાની સાધર્મિણી સ
ખીને બનતી સહાય આપનાનો નિશ્ચય કર્યો અને તેણીએ પોતાના
બધું ધર્મચક્રને મેનાને સહાય કરનાને લાગામણ કરી જેથી વમથ
દ્રના હૃદયમાં મેનાને માટે વિતોષ વાગણી પ્રગટ થઈ.

પ્રકરણ ૧૩ મું.

જૈનલગ્ન વિધિ.

મેનાની અગળ આત્મા પછી જૈન શ્રેય સાધક વર્ગના મુખ્ય મેમ્બર મેએ શુભ રીતે મળી એવો પ્રિયાર કર્યો હતો કે, આપણે ચંદ્રનગરના મ ધને એકઠા કરી વિનિતિ કરવી કે, “આપણી જૈન કોમમાં વેદવિવિધી લગ્ન થાય છે તેના અટકાવ કર્યો જોઈએ, આપણે આ વિચાર જો સફળ થાય તો પછી જૈનવંશવિવિ કરાવનાર આપણા આશ્રિત શાસ્ત્રીને આપણે મૂલ્યના આપીશું કે, જો ધર્મ વિનાહ થતો હોય, તો તે વિધિ કમવચમાં તેણે ભાગ લેવો, નહીં તો તે વિધિ તેનાથી થઈ શકશે નહિ.”

આ વાત મર્મ અગ્રમગ મેમ્બરોને રૂચિસ્પર્શ અને રાગે તે વાત અમલમાં મુકવાનો તેમણે નિશ્ચય કર્યો હતો.

પછી તેમણે જૈનશ્રેય સાધક વર્ગના મર્મ મેમ્બરોને એકઠા કરી મ ધના આગેવાનોને બોલાવાને એક વિનિતિપત્રિકા લખીને મોખ્યાવી તે પત્રિકામાં તેમને રાગે માત વાગે આપવાને લખેલું હતું.

મ ધના આગેવાનોમાં કેટલાએક ગેઠીઆઓ વર્ગની વિરુદ્ધ હતા તેમ કેટલાએક વર્ગની તરફમાં પણ હતા. તે સર્વમાં ધર્મચંદની શ્રદ્ધા ન વીણાતો પતિ શ્રેમત્ય ટ વર્ગની વિરુદ્ધ નિગેષ હતો. તે મેમ્બરો તરફ અનાદર બતાવતો અને હંમયા વૃથા દેખ કરી કર્મકાંડ કરતો હતો.

પ્રિય વાચનાર, તમે આ નિષે આશ્ચર્ય પામશો નહીં આપણે કેટલાએક અગ્રમગમાં એ કુશુદ્ધિ નિગેષ જોવામાં આવેલું છે. અથવા સાડ કામ કરવાને તત્પર થાય છે. તો તેમાં આપણે

તે ભા । આગેવાનોનું હોય છે તથાપિ માટે ભાગ્યે ૬૦% આગેવાનોમાં એ જુદી ઉત્પત્તિ થતી નથી. કેવાએ ધર્મી, પ્રમાણિ અને નીતિરાજી હોવાથી તે મધ્યાએ નહીં મટે છે, નહીં તો તેની મધ્યાઓમાં અનેક જાતના રિત્ત ઉત્પત્તિ થયા નહીં જોવાનથી જોયો સધમા એકપક્ષના પાત્રી તેની નરથાઓને નાસ્તાયભવ ધનના છે, તેઓ જનમમૂલની એવા કરી પોતાના આનંદજનને સાર્થક કહે છે.

રાત્રિના સાત માં થા એ ન જોઈએ આનંદ વર્ગના નિગાળ મન્દિરમાં પોતેની લીં વચા લાગી. સધના આગેવાનો એ પડી એતમા દાખલ થયા જાયા અને જાલવારમાં તો મહામથાન ખીચાખીચ કરાડ ગયું. મહાના સમીપનનો મમય બરાબર સાત વાગ્યાનો હતો, તે સમયનું ઉલ્લસન થઈ ગયું હતું. તથાપિ કેવાએ અનિયમિત અગ્રેમરો હજી સભાસ્થાનમાં આવ્યા ન હતા. તેમનીથી તેમની સહ જોવાતી હતી. આપણને જોઈએનું અનિયતપદ દેખાઈ આવતું હતું. જ્યાં બરાબર સાતસાત વયા, ત્યાં મુખ્ય આગેવાનો આવી પોહ્યા હતા અને તેમની નાથે નગનો પરમ મનુ પ્રેમવદ પન આંચો હતો.

સર્વ સમાજ પ્રજા કરાયા પડી મહાપતિનું સ્થાન કુવપર પરાતા મધપતિને આપવામાં આવ્યું હતું. સભાસ્થાનનો મનોમન ન્તી વખતે તે ગેઠના મુખમાંથી કા પન મળ્યા નીચી મધ્યા નહિ

કેળવણીના અભાવથી તેઓ ઉભા થઈને જો પોતાનો હા હોય તેમ મુજા મુજા સભાપતિના સ્થાન ઉપર બેસી ગયા હતા તેમના માનની ખાતર કેવાએ લોકોએ તાળીઓ પાડી અને કેવાએ તો મુખ ઉપર હાથના અકરો રફુતવી બેસી ગયા હતા. સભાપતિ આસન પાલ થયા પડી વર્ગના મંત્રીએ ઉભા થઈ સભા મંડરાનું કા ગા જાહેર કર્યું હતું. પડી મધના આગેવાનોને વિનંતિપૂર્વક જણ

વ્યુત્કે, 'આપણા નગરમાં આપણા પૂર્વના ગુરુ (ગો) શ્રીમાળી
 લોકો આપણા લગ્નનો વિધિ વેદ પ્રમાણે કરે છે. તે વેદનો વિધિ પણ તે-
 યો શુદ્ધ કરતા નથી. માત્ર "સમયો સવિધાન" એમ યોગ્ય કરીનેજ
 આપણો વિનાહ પનાવી દે છે. તેથી આપણે એ અનિયિતો ત્યાગ કરી
 જૈન વિધિ પ્રમાણે વિનાહ કરાવેનો જોઈએ. આપણા મહુર્ષિ વર્ધમાન
 સૂરિએ રચેલા આચારદિનકર નામના ગ્રંથમાં આપણા વિનાહનો
 વિધિ ધણીજ ઉત્તમ રીતે દર્શાવેલો છે. માટે આ વર્ગ આપ મને ગેદી
 આપ્યોને વિનંતિ કરું છું કે, અમારા આ વિચારને આપ મને સમત
 વગા. અમે આગા રાખીએ છીએ કે, આ 'સમિક' કાર્યમાં આપ મને
 અનુમોદન આપવો."

આ વખતે એક ટહુકે ઉભા થઈને જણાવ્યું કે, "આ વર્ગ તર-
 ફથી જે સૂચના કરનારા ગાની છે તે આપણા રમણસિમાનને જામન
 કરનારી છે. જો આપણે આપણા જૈનમર્મજી અભિમાન રાખતા હો-
 જીએ, તો આપણે આપણી કોમમાં જૈન વિધિની વિનાહ કરવો જોઈએ."

આ પ્રમાણે વર્ગના લુહા લુહા મઝમગેએ તે વિષે વિચેચન કરી
 મર્મના મનમાં મિઠું કરી આપ્યું કે, "જૈનવિધિ લગ્ન કરના એ
 અતિપાત્ર કાર્ય છે."

મલાપતિ તેઠ મામાન્ય કેળવણી પામેલ હોવાથી તેમજ તેમને
 જાહેર મલામાં બોલવાની રેવન હોવાથી તેઓ કાઈ પણ બાકી
 મત્યા નહીં, પણ આખરે તેઓએ ઉભા થઈને કહ્યું કે, 'આપણી
 કોમમાં જૈન વિધિની વિનાહ થાય, એ માગી નાત છે. અને તેમાં માગી
 સમતિ છે.' તેમના આ નવનોને સર્વ મધ્યેએ તાળીઓના તાલથી
 વગાવી લીધા. અને તે વિષે મધમાં કરાવેલ કરનાનો નિશ્ચય થયો.
 અને તેથી વર્ગના મર્મ મધ્યે દુઃખમાં ખુશી થઈ ગયા.

જ્યાં મર્મજીમતે મધમાં તે જગતમાં જનામાં આપ્યો, તે વખતે

નર્મના ઢેપી પ્રેમચક્ર ઉભો થઈને બોલ્યો કે, ‘આ કાર્ય આપજાથી હાથ થઈ શકે તેમ નથી, માટે હું તેથી તત્ત્વ નિરુદ્ધ હું. નર્મના પ્રેમ રાજ્યે સઘની પામે જે આ કરાવ મરા-યો છે. તે બોલુ સાહસ થયેતુ છે કારણ કે પ્રથમ તો જૈન નિધિધી ભ્રમ કરાવનાર કાઈ વિદ્વાન્ આ દાસ મળ્યો મુન્કય છે ’

પ્રેમચક્રના આના અત્યયકાગી વચનો સાંભળી વર્નના નેકેડી ધર્મચક્ર ઉભા થઈને જલાબધુ—“મીં પ્રેમચક્રે આ શુભધર્મમા ને શકા ઉપવી છે, તે યોગ્ય છે, પણ અમારા વર્ગ તન્મધી જૈનવિધિ થી લભ કરાવનાર એ નિદ્વાન્ શાસ્ત્રીની યોજના કરામા આવી છે અને તે શાસ્ત્રી આ વખતે આ સભામા હાજર છે, અને તેઓ અમુક શરતે જૈનવિધિથી લભ કરાવનારે તૈયાર છે તેથી તેમની એ શકા દૂર થઈ શકે તેમ છે. હવે હું આશા રાખુ છું કે, તેઓ આ સઘના ઠગવને સમજ થશે કારણકે મીં પ્રેમચક્ર હમેશા મિયાતવને દૂર કરનાના પૂર્ણ હીમાયતી છે અને તેઓ તે વિષે ધણી બાગીબીથી હમેશા પ્રયાત્ન કર્યાં કરે છે ”

ધર્મચક્રના આ વચનો સાંભળી પ્રેમચક્રને તે વિષે પોતાની સમતિ આપવી પડી હતી પછી જૈનવિધિથી લભ કરાવનારે તાપર થયેલા તે નિદ્વાન્ શાસ્ત્રીએ ઉભા થઈ આ પ્રમાણે કર્યું—“હૃદયે, હું એ જૈન શાસ્ત્ર અને જૈન ગૈલીનો અનુભવી બ્રાહ્મણ છું મેં આન કોના સંસ્કારને લગતા કેટલાએક પુસ્તકો વાંચના છે તે ઉપરથી જૈન વિધિથી લભ કરાવનારે માનમા ઉત્તમ સામર્થ્ય પ્રાપ્ત થયેલ છે, પણ કેટલીએક શરતો કરીને તે નિધિધી લભ કરાવનાની માગી ઇચ્છા છે

તે શાસ્ત્રીના આ વચનો સાંભળી એ સઘના આગેવાને ઉભા થઈને જલાબધુ,—“શાસ્ત્રીજી ને શરતો કરવાને ઇચ્છતા હો, તે માન્યો તેમણે આ સભાની વચ્ચે બહાર કરવી જોઈએ, જેથી આ સઘ પોતાનો તે વિષે ખુલ્લો નિચાર આપી શકે ”

પછી નિદ્ધાન્ શાસ્ત્રી ઉભા થઇને બોલ્યા—“જે કોઈ આવક ધર્મ નિરાહ કરેતો હુરો તેને ઘર જઈ હું જૈન નિધિથી લગ્ન કરાવાશ, તે શિવાય જ્યાં ધર્મ નિરૂદ્ધ નિરાહ થતો હોય, તેને ઘર હું જૈન નિધિ કે નવાને જઈશ નહીં.”

આ વખતે ગર્ગના મનિએ નિનયત્રી પુછ્યું કે, “શાસ્ત્રીજી, ‘ધર્મનિરાહ’ એટલે શું? તે મરને સમજાયો.”

પછી તે શાસ્ત્રીએ શાંત સ્વરથી કહ્યું—“જે આવક દન્યાવિક્રય કરીને, બાળવત્ત કે જોડાથી નિરાહ કરે તે અધર્મ નિરાહ કહેવાય છે. તેના અધર્મ નિરાહ કરાવાને હું કંઈપણ જવાનો નથી.”

શાસ્ત્રીના આ વચના સંભળે રચિકર વધા અને પછી સર્વાલુંબતે ગમસ્ત સ ધે નીચે પ્રમાણે કરાવ કર્યો હતો.

“આપણી જૈનધર્મને પાળનારી આવક કોઈમંભાથી પ્રોધપણુ ગૃહસ્થે વેદ વિધિથી લગ્ન કરવા નહિ. પેણુ જૈન વિધિ પ્રમાણે લગ્ન કરના અને તેમા આપણા આ વિદ્વાન્ શાસ્ત્રીને બોલાવી જૈનવિધિ કરાવવી, તે શાસ્ત્રી શિવાય બીજા કોઈ પણ બ્રાહ્મણની પાસે લગ્નનિધિ કરાવવી નહો.”

૧૧૩

પ્રકરણ ૧૪ મુ

મેનાના લગ્ન.

આખરે લોહી હરિય રે પોતાની પત્ની પ્રજાનો અને ધર્મનો અનાદર કરી વૃદ્ધ નથુસાઈની સાથે મેનાનો સખે ધ જોડ્યો હતો. એ અધર્મિઆરે ગુપ્ત રીતે અમુક દ્રવ્ય લઈ મેનાને વૃદ્ધ વરની સેવે વેર્યો હતી. સદગુણી અને મુર મેના વૃદ્ધ વગની નારી થવાને દર્શના વાં

ની હતી. તેણીના સૈંજાન્યરૂપ બંદને ગ્રાસ કરવાને નયુભાઈ ૩૫૨
હુને યોગ થયો હતો.

આ બનાવ બન્યા પછી ગામમાં પાત લોકો એનીજ ચર્ચા કરત
હતા. હરિચંદ્રે નયુભાઈની પામે ઠી ગુસ્સા મીને દ્રવ્ય લીધે ન, તે છતાં
લોકોના ગતરામાં એ વાત આની ગઈ હતી તેને માટે લોકો હરિચંદ્ર
દને ધિક્કારતા હતા. તેઓ કહુના હતા કે, “લોકોની હરિચંદ્રે તેના કૃપ
ને કૃપામિત મ્યું છે કન્યાચિયત્તુ માહાપાપ કરી તેણે મહાપાપન
કર્મ મારા છે વડિનેની કીર્તિને અને પ્રતિષ્ઠાને તેણે મચિન કરી
માવી છે એ નીચ આનંદને મધરીબાહુર મુકે એ જોડે ચલાળને
જેમ તેનો સ્પર્શ પત કરે એ ન જોઈએ એ આમ આનંદના આપન
થી જિનાવય અને હિપાશ્રયમાં આરાતના થાય છે તે અપનિન પુ
પના ધરના અતપાણો લેના ન જો, એ પુત્રીના પસા લેનારા એ પ
પીને ધિક્કાર છે, આ પ્રમાણુ લોકો ચંદ્રનગરમાં ચાટેચાટે અને મેઝ
એ શેરીએ હુનિચ દની નિંદા કરતા હતા.

કેહલીએક આધિકારીઓ પાત તે અધમ શઠની ચર્ચા કરતી અને તે
હુયથી ધિક્કારતી હતી—“અરે પેના હુનિચ દ સંકે છુપમ કર્યો છે
તાની ભજેલીગણેલી મેનાને ૩ પીઆ લઈને વૃદ્ધ વરની માથે પગલાવ
તે તૈયાર થયો છે તેના જીવનમાં ખૂંપડી છે. તે કજિ ગરી માઈમાં હો
અને આપુ અધમ કાર્ય કર્યું હોત તો જરા ઠી હતુ. પણ પોતાની સા
રિયતિ છતાં લોભને વશ થઈ તેણે આ મહાપાપ કરેલું છે. બહુ
મને તો એ મેનાને જોઈને વચાં કુળ થાય છે તે ભણેલી અને ધ
મુકર છે. તેવી મૃગાક્ષીને કદૃપા ધરણ નરની સાથે પરજ્ઞાનતા તે
ધ્યાને શરમ પા આવતી નથી અગ બાઈ, મેનાના કો, પાપ ઉખળ
નહી તો તેના લોભી પિતાના આના પાપી નિચાર કમ થાય? અરે
જિ તેણીના બાપ લોભને વશ થઈ એ કાણુમ્મ કરનાને તૈયાર થ

પણ તેણીની માતાના મનમાં કાંઈ વિચાર આવ્યો નહિ હોય? કહિ-
તાનું હિત ઈચ્છનારી માતા પણ જ્યારે બદલાઈ ગઈ તો પછી બીચારી
મેનાની સામું કોણ જોવે? જાહેન, તેમાં માતાનો હાથ નથી. મેનાની
માતા પ્રભા ઘણી પવિત્ર બાઈ છે. તે 'ધર્મી' આપિકા કદિ પણ આના અ-
ધમ કાર્યમાં સામિત થાયજ નહી. એ બીચારીનું તેના લોભી પતિની
આગળ કાંઈપણ ચાલ્યું નહિ હોય, તેથી આ વાત જની હશે. આપણા
સાલજનામાં આવ્યું છે કે પ્રભા જેવી ધર્મી અને પવિત્ર આપિકા છે.
તેવો તેણીનો પતિ હરિચંદ્ર અવર્ધી અને પાપી આવક છે. એ વિપ-
રીત દ પત્નીના ધોગ તેમના સસારને એક તરફથી ઉજવળ કહે છે અને
એક તરફથી મલિન કહે છે." આ પ્રમાણે ચ દ્રવ્યગરના સ્ત્રી પુરુષો એ અ-
ધમ હરિચંદ્રના ધરની ચર્ચા કરતા હતા અને તેને ગાગો આપના હતા.

કેળવણી પામેલી મેનાના જાણનામાં આવ્યું કે 'તેણીના પિ-
તાએ શ્રીનગરના વૃદ્ધ નધુભાઈની સાથે પોતાના લગ્ન કરવા નિશ્ચય
કર્યો છે અને અમુક દિનમાં તેણીનું પાણીમહુલું થવાનું છે,' એથી તે
પ્રયુક્ત બાળાના હૃદયમાં ધરો મોક પ્રગટ થયો હતો. તેણીએ એ મહા
મોકથી ખાનપાન નોરેમાં ઉંઘાસીભાન મહુલું કર્યો હતો. એ મહા ચિં-
તાથી વિદુષી મેના અહુર્નિશ ચોકાતુર રહેતી હતી. તે મહા ચિંતારૂપ
અભિજ્યાળા તેણીના હૃદયને દગ્ગ કગતી હતી. ગરે ગથાપર સૂતેલી
મેના સંભ્રાત થઈને જાગી ઉઠતી અને તેણીના હૃદયપર વાજમાતના-
જેવી મહાવ્યથા થતી હતી.

મેનાની આવી સ્થિતિ જોઈ તેની માયાળુ માતા પ્રભા હૃદયમાં
અતિ પીડિત થતી હતી. મુકાતી કેમજનશક્તીની જેમ શુક થતી
મેનાને જોઈ પ્રભા નિશ્વાસ નાખી અપમાય કગતી હતી. અને તેથી
તે રહેનાઈ ગઈ હતી

એક વખતે મેના જમના બેઠી હતી તેના ભોજનપાત્રમાં તેણી

વર્ગીતપર ધર્યેલા છે. અમે જો વૃદ્ધનગ્ના સમાજેમરૂપ અંતિમા મેનાનું બગિચા નહીં થતા હોય તો તેનું રક્ષણ કરવાને અમે સર પ્રમાણની સેવા કરીએ છીએ. ’

નિરા હૃદયમા આનંદ પામીને બોલો—“મારા ભાઈ, તમારા આશાસન ભરેલા વચનો માબગી મારા હૃદયમા વીરંજ આવી છે, તથાપિ હૃદયમા શકા રહ્યા કરે છે જાર રહે, હું સમય ભરાઈ જાય છે મારા ઘેરા સમય પત્રી મેનાનું પાણિમદુણુ વસાનું છે. ”

ધર્મચંદ્ર—“જહેન, નેજ અમર્ય મનાનું રમણ થરો તેણીનું પાણિ મદુણુ થતા વખતેજ મેનાનો ઉડાન વસાનો છે. ”

આ પ્રમાણે ભા. જહેન નાતચિત કરતા હતા. તેનામા એક મા પાસ ઉતારાગો આવ્યો અને તેણે નીચથી બુમ પાડી ‘ વર્મચંદ્રભાઈ, આપને નર્મની જોડીસમા બોનાને છે માટે સારાન પરાણે. ” આ બુમ માલગતાજ ધર્મચંદ્રે તે માણસને ઠેક આપ્યો કે, “બાપો હું, સંવર આણુ છું. ” જેનો માપસ ધર્મચંદ્રની જાત ભઈ આપ્યો નયો. તે વખતે ધર્મચંદ્રે નિવાને ફરું ‘ જહેન નિધા, જે મને આ આમ નણ આપ્યું, તે આમ નણ તારી સખી મેનાના ઉદ્ધાનનું આમ નણ છે હું વે છું જાઉં છું, ” આ પ્રમાણે જહી ધર્મચંદ્ર ઠાપણથી નેપ થેહેર નાની જોડીસમા જનાને તૈયાર વયો. તે વખતે પોતાની સખીન જોઈની સિદ્ધિ થાય. એની ઈન્દ્રાની નિરાશ નરમાનમ ન ભાગી પોતાના જ્યેષ્ઠ બાળને ૮ બાગ ૫ નિરાશ કર્યો હતો.

આ તન્જ લોલી હરિવંદના ઘનમા નિરાહની સામગ્રી તૈયાર થતી હતી. સાય કાલ થયો એવે મુહુર્તનો સમય વેહ્યો હોનાથી ન ધુભાનો વરવાડો લગમગમમા આનનાને નીચથી હતો. હરિવંદે પે તે કરેના કન્યાનિક્ષ્ણના મદ્દાપાપને છુપાવાને અને લોભમા પોતાના માટે મહેવરાવવાને લગમગમમા મારા મારા પ્રહર્યોને આમ નણ કર્યા

હતા. સઘના આગેનાનો અને ક્રિય સાધક વર્ગના સર્વમેમ્બરો તેના-
આમ ત્રણને માન આપી લગ્નમંડપમાં હાજર થયા હતા. વિનાહમંડપ
સારા સારા ટહુરધાધી ચીકાર લરાજ રહ્યો હતો.

આ વખતે વૃદ્ધ નથુભાઈનો વરઘોડો લગ્નમંડપના દ્વારપાસે આ
વી પોહ્યો. નથુભાઈ વૃદ્ધ હતો, તે છનાબાજે પેહેલનર હોય, તેવી
ગીર તેણે પોશાકનો આડ મર ધારણ કર્યો હતો. શરીરપર કશરીયો
વાધો પેહેર્યો હતો. મસ્તકપર કશખી રંગેથી પાથ ધારણ કરી હતી.
ઘોર કરાવી વૃદ્ધ એહરો દીવાબો હતો પણ રમશુની અંદર પળીયા
નો પ્રમાણ પડી રહ્યો હતો. તેણે કનિમ દેખાવ કરવાનો ધણો પ્રયત્ન
કર્યો હતો, પણ તેના મુખની ત્વચા ઉપર કચ્ચડીયો પડ્યા વિના રહી
ન હતી. તેના શરીરપર ધારણ કરેલો પોશાક તેની બેડાળ આકૃતિને
લઈને પોતાની રસાભાવિક ચોલા પણ ગુમાવી બેડો હતો.

આ વૃદ્ધ વરનો વરઘોડો વેનાઈના ઘર આગળ ઉતર્યો. વાજિત્રો-
ના નાદથી અને સુદરીઓના મગણ ગીતથી લગ્નમંડપ ગાજી રહ્યો
હતો.

જ્યારે વૃદ્ધનું ટહુકાન્નેતોરણ આવ્યા, ત્યારે તેને પુખવા માટે
પ્રભાને કહેવામાં આવ્યું. પોતાની પુત્રી મેનાના વૃદ્ધનને જોઈ પ્ર-
ભા નિરનેજ અને નિરસાહ બની ગઈ હતી. તેણીની પુખવાની ઇ-
ચ્છા ન હતી, તથાપિ પતિની અને મીઠા વડેલાની આજ્ઞાને તાબે થઈ
તે વૃદ્ધનને પુખવાને બાહર નીકળી હતી. સરગુણી પ્રભાનેત્રોમાંથી
અશ્રુધારા વર્ષાવતી વર્ષાવતી જેમ તેમ એ કાર્ય પતાવી પોતાના ઘરમાં
ચાલી ગઈ.

લગ્નનો સમય થયો એટલે વૃદ્ધ નરનાજને માત્ર ટહુકાં લાવવામાં
આવ્યા. એ-તન્દ્ર સરગુણીને મડળા એ દારમ બેસાને આતુર થ
ઈબેડું હતું બીજી તન્દ્ર આવિકાઓએ ગીત ગાવા માટે એક સ્થાન
રોકેડું હતું. આ વખતે કુરુર્મી હરિય કે આવી નર્ગના આગેનાનોને
૧૧-૧૬

હું કે, “જૈન લગ્નવિધિ કરાવનાર તમારા ગામીજીને બોલાવો. સધ
ના હરાવ પ્રમાણે મારે જૈન વિધિથી વગ્ન કરાવનારુ છે.” તેજ વખ
તે તે મજામાંથી તે શાસ્ત્રીજી ઉભા થયા અને તેણે ઘોઠાર કરી નિ
તાઓના ગીનને અને બીજા કોવાહજને ગાત કર્યો. પછી તેઓ બા
લ્યા— ‘જુહસ્થો, આપ સર્વને વિદિત છે કે, આ સધમા એક જુહસ્થો
ને ઘર જૈન વિધિથી લગ્ન કરાવવાને મેં કમ્બુવાત આપી છે, પણ મેં તે
વખતે ઠગવ કર્યો છે કે, જો ધર્મ વિવાહ થાય તોજ હું જૈન લગ્ન વિધિ
કરાવીશ. તો આ ધર્મ વિવાહ નથી. આ વરનામની વૃદ્ધ મૂર્તિ અને
કયા મેનાની બાવ મૂર્તિનો સબધ અધર્મથી થયેનો છે. મને ખાતરી
થાય છે કે, આ સબધમા કન્યાનિક્કય કરનામા આરોવ છે, તો વૃદ્ધ વ
રની સાથે વિવાહ અને કન્યાનિક્કય એ જ ને મહાપાપના યોગથી આ
અધમ વિવાહ વાય છે’ તો તેના પાપવગ્ન કરનામા મારાથી જૈન
વિધિ વાગકે નહિ જૈન સધમા કરાવ કરનામા આરોવ છે કે, કોણે
અર્ધ વિવાહ કર્યો નહિ. તે છતાં આ હરિચંદ્ર ગે. ગુપ્ત રીતે કન્યા
નિક્કય કરી અર્ધ વિવાહ કરનાને તૈયાર થયો છે. મારે એ લોભી નેઠ
મવનો પ્રાણ ગુનેગાર બધો છે.

ગાસ્ત્રીના આ નયનો સાલણી બધા જુહસ્થો આશ્ચર્ય પામી
તા. તે નખતે હરિચંદ્ર ગેઠ ગુસ્સો કરીને બોલ્યો— ‘મહારાજ, ત
મેં ખાતરી નગરુ છું જો, ને બકોછો ? કન્યાવિક્કયની વાત તરત બોલી
છે. તમારે આ વખતે જન નિંદાથી લગ્ન કરાવના પડશે. આ કાળે
બીજા કયા બ્રાહ્મણને બોલાવો ?’ આ પ્રમાણે શાસ્ત્રીને કહી તેણે
સધના આગેવાનોને કહ્યું કે, “સેઠીઆઓ, તમારે આ બ્રાહ્મણને કહેવું
જોઈએ. જુ તમારે પણ મારી આખરુ લવી છે. મારે ઘર જે જુહસ્થ
પરલના આરોવ છે, તે શ્રીન રના એ- શ્રીમત જુહસ્થ છે. એના જ
જુહસ્થનું અપમાન થાય, એ યોગ્ય ન કહેવાય.”

આ નખતે એક પ્રમાણિત ગેર ઉભા થઈને કહ્યું— ‘હરિચંદ્ર નેઠ

તમારે મધના ઠરાવ પ્રમાણે નર્તવું જોડ્યું, જો આ નિવાહુમા કન્યા નિત્ય થયો હોય તો તે અધર્મ વિનાહ કહેવાય. તેથી એ શાસ્ત્રી પોતાના ઠગન પ્રમાણે એ નિવાહ નહીં કરાવે. તોપણ તમે કન્યાવિક્રય કર્યો છે કે નહીં એ વાતની ખાત્રી કરવી જોડ્યું.

હરિચંદ—તોઠ, મેં કન્યાવિક્રય કર્યો છે, એવી જાણ પણ સાબીતી શાસ્ત્રીની પામે હોય તો તે ગુણુ કરે. તે શિવાય એવો ખોટો આશ્રેય તેનાથી મુકી શકાય નહીં.

શાસ્ત્રી—મારી પામે તે માબીતી છે. પણ હરિચંદ શેઠની પ્રતિજ્ઞાને ધક્કો પોહોયે, એવું મારી હું અહીં પ્રગટ કરતો નથી.

મધના આગેવાનો—શાસ્ત્રીજી, આ વખતે એમ બોલવાની જરૂર નથી. જો તમે ‘આ અધર્મ વિનાહ છે’ એવી ખાત્રી કરી આ પોતાના તમાગવી લગ્ન કન્યાવાની ના રહી શકાય, તે શિવાય ના રહો છો, તે અચોખ્ખ છે.

શાસ્ત્રી—મને ખાત્રી છે. પણ આ વખતે આપણા જનસમાજ વચ્ચે તે નાત પ્રગટ રાખી યોગ્ય નથી.

તેવામા વર્ગના નેકેટરીએ ઉભા થઈને કહ્યું કે, “શાસ્ત્રીજી જે નાત કહે છે, તે બગબર છે. અમારા વર્ગમા પણ તે વિષેની ખાત્રી થયેલી છે. તથાપિ આ જનસમાજ વચ્ચે એ વાત પ્રગટ કરવી અમને યોગ્ય લાગતી નથી.

એ- મધના આગેવાને ઉભા થઈને જણાવ્યું, જો આ વાત જનસમાજ વચ્ચે કહી શકાય તેમ ન હોય તો હાલ આ નિવાહ બધા રાખો. આવતી કાલે નિર્ણય કર્યા પછી તે લગ્ન વિધિ શાસ્ત્રીની પામે કરાવવો.

તે વૃહન્વના આના નરન સાબીતી માતૃમહિમા બેઠેલા નથુલા ઈને ખોટું વાગ્યું. તેના મનમા થયું કે, “આ બધા મળીને મારી

આખર લેવા ધારે છે. મેં મારા સાસરા હરિચંદ્ર શેઠને મન માનતા રૂપીઆ આપ્યા છે. તે છતાં મુંહુ પરખ્યા તરફ માંડવેથી આવ્યો પાછો બહાર. એ વાત કદિપલ બને નહીં. આ વખતે મારે ખરી વાત જાહેર કરવી જોઈએ. આપુ નિયાગી તે વૃદ્ધવરરાજ કોષ કરી ઉભા થયા. અને ઉચ્ચે સ્વરે બોલ્યા—

નથુભાઈ—હરિચંદ્ર શેઠ, આ મુંહુ કરના બેઠા છે. આ બધા તમારા શેડીઆ તેમના મનમાં મુંહુ કરના ધારે છે ? તોરણ આવેલા આ બધાને મારાસને પાછો કાઢ્યો, એ કેવું ખરાબ કામ છે ? એ વાત કદિપલ બનવાની નથી. હું કાંઈ મફત પગલુના આવ્યો નથી જો તમે આ બધાના કહેના પ્રમાણે મારી આમરને ધક્કો પાડ્યાપડ્યો તો તમારી આમર જશે અને આ બધાની વચ્ચે માન રૂપીઆ પાછા આપના પડશે. થી હું તમારી શરમ રાખનાનો નથી.

જ્યારે નથુભાઈએ આના રાખ્યો કહ્યો એવે બધા શેડીઆ એ વિચારમાં થઈ ગયા અને સવના મનમાં હરિચંદ્ર ઉપર અભાવ આવી ગયો. તે વખતે પેના શાસ્ત્રીએ કહ્યું કે, “મુંહુરથો, હવે મારે કાંઈ સામીતી કરવાની જરૂર રહી નથી. આ પરખનાર ગેઠે પાતે જો કહ્યું, તે ઉપરથી સર્વને ખાતરી થઈ હશે. આના અધર્મ વિનાહમાં મારાથી જૈન નિર્મલ થઈ શકશે નહીં.”

આ વખતે લોલી હરિચંદ્ર નિમ્તેજ થઈ ગયો અને તે નીચું જોઈ ઉભો રહ્યો. તે વખતે સવના આગેવાને કહ્યું કે, “હરિચંદ્ર, તમારા આ અધર્મવિનાહમાં જૈનનિધિ થઈ શકશે નહીં. એટલું જ નહીં, પણ તમે બીજી રીતે વેદવિધિથી પણ જો આવો કન્યાવિક્રયનો અવધ નિવાહ કરો તો તમે સવના ગુનેગાર થશો. શેઠ હરિચંદ્ર, તમને વધારે કહેતું તે યોગ્ય નથી, પણ મારે તમારું દ્વિતની કહેવું જોઈએ કે, તમારા જેવા કુળમાં

વિરૂદ્ધ હતું છે. તમે તમારા વડિલાની પ્રતિષ્ઠાને પાયમાલ કરી છે. આવક જેવા ઉત્તમ કૃળમાં અવતાર લાવ્યા મહાપાપ કરતા તમે કાઈ પણ વિચાર કર્યો નહીં, તેને માટે સઘને ઘણાજ અપરોપ થાય છે. જે તમારે ચતુર્વિંશ સઘમાં ગણાવ્યું હોય, જે તમારે તમારા કૃળની મહાન પ્રતિષ્ઠા સાચવતી હોય, અને જે તમારે તમારી વિદ્વાન પુત્રી મેનાના મૌભાગ્યને વધારવું હોય તથા તેને મુખી કરવી હોય, તો આ અધર્મવિનાહ કર્યો બધું કહે. અને આ વૃદ્ધ નયુલાની પામેથી જે કાંઈ સ્ત્રી લીધી હોય, તે તેને પાછી આપી દે. જે તમ તેમ નહીં કરતા આવો અધર્મવિનાહ કર્યો તો તમને મોટી હાનિ થશે.” તે શેઠના આ વચન સાંભળી હરિચંદ્રશેઠ ગલીર નિચારમાં પડી ગયો, ‘હવે શું કરવું’ તે વિષે તે દૈન્યમાં વિચાર કર્યા લાગ્યો.

ફાલગુન પગી તેણે કેટલાએક પોતાના સ્નેહીઓને એક તરફ બોલાવી તે વિષેના વિચાર કર્યો. છનડે તે સ્નેહીઓની સલાહથી તેણે નિશ્ચય કર્યો કે, “આ અધર્મવિનાહ ન કર્યો. જો હું લોભયુક્ત આ મહાધી આવો અધર્મવિનાહ કરીશ તો મને સઘનો તિરસ્કાર થશે. અને તેથી મારી પ્રતિષ્ઠાને આના કરતા મોટી હાનિ થશે.” આવો નિશ્ચય કરી તેણે નયુલાઈને એકાંતે બોલાવીને કહ્યું કે, “તમાની આપેલી શ્રદ્ધા હું પાછી આપીશ. અને તમારે પગળ્યા વિના પાછા જવું પડે.” હરિચંદ્રના આ વચન સાંભળી નયુલાઈને ઘણું ક્રોધ થયો આવ્યો અને તે બોલ્યો કે, “તમે મારી આજરને મોટો ધડકો પોહાવ્યો છો. મને જાન લઈને શ્રીનગરથી અહિં આવતા ઘણા ખર્ચ થયેલો છે. માટે તમારે એ બધી નુશાની આપવી પડશે. માટે આ વિષે ઘણું વિચાર કરવાનો છે.”

નયુલાઈના આ વચન તે લોભી હરિચંદ્રને રચિતર થયા નહીં. તેણે નયુલાઈને ખર્ચ આપવાની ના કહી. તે વખતે નયુલાઈએ હિંચ અવાજે બોલવા માંડ્યું અને ત્યાં હોહાકાર થઈ ગયો. સઘના આવે

વાનો અને સલાના મેઝરોએ વચ્ચે પડી મમાધાની કરવા માડી અને હરિય દ્ર તથા નથુભાઈને જુના પાડી મમમ્મયા હતો.

વાયનાર, આ પ્રસંગનું મનન કર્યો. કન્યાવિક્રયનું મહાપાપ કરનામા કેટલી ક્રોધેલી થાય છે. કન્યાવિક્રય કરનાર પુત્રપ આતોકમા ક્રોધેત ધર્મ પરલોકમા નરકનું મહામ્મ લોગને છે. જે અધમ પુત્રો તે કાણુ કૃત્ય કરે છે, તેઓ સર્વ જગતમા ધિક્કારના પાત્ર બને છે, જેઓ 'કોઈ ન જાણે' એવું ધારી તે મહાપાપ છુપી રીતે કરે છે, તેઓનું તે મહાપાપ છુપું રહેતું નથી, પણ તરત પ્રગટ થઈ જાય. મરેએ ધ્યાનમા રાખનાતું છે કે, કોઈ પણ પાપમ્મ છુપી રીતે કરેલું હોય, તે કવિપણુ છુપું રહી શકતું નથી. પાપ આખરે પ્રગટ થાય છે અને તે પાપ કરનારને જગતમા ક્રોધેત કરી નિંન્નાપાત્ર બનાવે છે.

લોલી હરિય દે કન્યાવિક્રયનું મહાપાપ છુપી રીતે કર્યું હતું, પણ આખરે તે પ્રગટ થયા નિન્ના રહ્યું નહીં. જનસમાજ વચ્ચે નથુભાઈએ પોતેજ હરીયદના ગુપ્ત પાપને પ્રગટ કર્યું હતું.

ધણી વાગ ચર્ચા કર્યા પછી હરિયદે નથુભાઈના કપીઆ પાછા આપ્યા હતા અને પછી નથુભાઈ નિમ્તેજ ધર્મ પરગથા વગર પાછો ચાલ્યો ગયો હતો. તેથી શ્રીનગરમા તેનું બારે ઉપહાસ્ય થયું હતું. જ્યારે પોતાનું આવું ભાગે અપમાન થયું, તેથી નથુભાઈના હૃદયમાં નેરાગ્યમાન પ્રગટ થયો અને આ મ સાર ઉપર અભાન ભાવ આવી ગયો હતો. તેથી તેણે ફરીનાર પરજવાનો વિચાર માગી વાળ્યો હતો.

અહિં હરિયદને ઘેર જ્યારે નથુભાઈને પતાવી પાછો વાળ્યો ત્યારે હરિયદે સહના આપવાનો અને એમ સાધકર્મના મેઝરોને વિનંતિ કરી હતી હરિયદે પશ્ચાત્તાપ કરતા તેઓને જણાવ્યું, “ગ્રહસ્થો, લોકને નરા થઈને મે કન્યાવિક્રય કરનાર પાપી પગલું ભર્યું હતું, પણ તમેએ કૃપા કરી એ મહાપાપમાથી મને બચાવ્યો છે. તેને માટે હું તમારો ઉપકાર માનું છું. હવે મારે આપને વિનંતિ કરવાની છે

, આજના લમ્બો દિનસ વ્યર્થ ન જાય, તેવી કાંઈ શક્તિ બતાવો. મે
મેનાહને માટે ખર્ચ કરી જે તૈયારી કરી છે, તે જેવી રીતે સાર્ય-ધાય
જેની કૃપા કરો.”

હરિય દગેઠની આવી વિનંતિ ધ્યાનમાં લઈ સઘના આગેવાનો
મને વર્ગના મુખ્ય મેમ્બરો વિચાર કરના બેઠા. છેવટે તેમણે એક મત
રી હરિય દગેઠને જણાવ્યું — “સઠ હરિય દગેઠ, આજના લમ્બ, આ તારી
ધારીઓ અને આ લમ્બન ડપ સાર્યક કરવા હોય તો આજ વખતે એક
મીત્રે નિદાન પર તમારી પુત્રી મેનાની સાથે ધર્મવિવાહથી પરણવાને
ધાર છે.” આ વચન માંભળનાજ હરિય દગેઠ હૃદયમાં ખુશી થઈ ગયો.
તેણે તે વાત તબ્ત માન્ય કરાં. પછી તેજ વખતે વિનાહમ ડપની અ-
ર એક નિદાન નગ આવી નરાસન ઉપર આગ્રહ થયો. તેને જોતાજ
મોકોએ હર્ષની તાળીઓથી તેને વધાવી લીધો હતો. તે તરફ પરને
જેઈ હરિય દગેઠ, તેની પત્ની પ્રસા અને વિદુષી મેના હૃદયમાં અતિ
આનંદ પામી ગયા હતા.

નાયનાગ, આ નનીન નરને જોળખવાને આતુર થયા હો. જે
પ્રવાન પુરૂષ નરડપે લમ્બ ડપમાં નગસન ઉપર બેઠા હતા, તે પુરૂષો
તમગેઠનો દીકરો વિવેકચંદ્ર હતા. વિવેકચંદ્ર કેવો લાયક છે, તેને
માટે અગાઉ નિરેચન કરનામાં આવેલું છે. ધર્મચંદની માતાએ પો-
તાની પુત્રી પિતાની માથે નિરેચક્ય દ્રવ્ય વાગદાન લમ્બ કરવાને કહ્યું
હતું, પણ તે વખતે બાળલમ્બની નિઠક નર્તનારા ધર્મચંદે પોતાની
માતાને તે નિપે ના કટી હતી તે નિવેકચંદ્ર ધણો ધર્મી અને જૈન
શ્રવ સાધ-વર્જિતો મુખ્ય મેરમદ છે. આનંદ દંકટયાણુ માસિકનો એક
મારો લેખક છે. જો કે, હવે પણ તે પોતાની વયને વિવાહ કરવાને
ચોન્ય માનતો ન હતો, તથાપિ સઘના આગેવાનોના તથા વર્ગના મુ-
ખ્ય મેમ્બરોના આગ્રહથી તે મેનાને પરણના તૈયાર થયો હતો. તેમ
થઈ કેળવણી પામેલી મેનાના સારા ગુણો માબાળી મેનાની તરફ

તેણે મન લેવાયું હતું. આવા કેટલાએક કારણોને લઈને વિવેકચંદ્રે મેનાના માતૃહત્યા પ્રવેશ કર્યો હતો.

વિવેકચંદ્રને આ શુભ કાર્ય કરવામાં તેના નડિનોએ પણ અત્યંત મોહન આપ્યું હતું. કર્મની ગતિ વિચિત્ર છે. મેનાને પરણ્યાને ખાસ આશા ધરી આગેલો વૃદ્ધ નયુભાઈ પાછો ચાલ્યો ગયો અને તે લગ્નાત્સવ જોવાની આશાએ આગેલો વિવેકચંદ્ર મેનાને પગ ધી ગયો. પેલા પતિન શાસ્ત્રીએ પ્રભાવિચાહ જાણી મેના અને વિવેકચંદ્રના જૈન વિધિથી લગ્ન કર્યા હતા. જૈન આય વેદાના પતિન મંત્રોના ધ્વનિથી એ લગ્નમંડપ ગાજી રહ્યો હતો. પતિન દૃષ્ટિ મેના એક વિદ્વાન અને તરણ પતિને પ્રાપ્ત કરી હૃદયમાં અતિ આનંદ પામી હતી. હરિચંદ્ર લોભને દૂર કરી કરમોચન નખને વિદ્વાન વરરાજા વિવેકચંદ્રને સાંગ લે આપી હતી જૈનનિવાહનિધિ નિરિધિ પૂજા થયો હતો અને તે લગ્નમંડપ પતિન આર્થમંત્રોથી અને સૌભાગ્યવતી શાનિમંત્રોના મંગળ ગીતથી સુસાંભિત થઈ રહ્યો હતો.

આ બધો દેખાવ વર્ગનો મહાદ્વેષી પ્રેમચંદ્રને શક્ય ન હતો, પણ સઘમાં તેણે માન ધરાવી કોણે તેના લખુવિચારમાં સમતિ આપી ન હતી. પ્રેમચંદ્ર પોતાના દુરામહ તથા દુરવસાનથી પરાભૂત થયો હતો, અને આખરે આહતધર્મની ગુદ મેના કરનારા શ્રી મેયસાધવર્ગનો વિજય થયો હતો. આ મહાન કાર્ય કરવાથી સંધના આગેનાનોના હૃદયમાં વળને માટે સારો અભિપ્રાય બધાયો હતો. વર્ગના નાયક શ્રી. ધર્મચંદ્ર ઉપર મર્મ આગેનાનોની પગમંત્રો તિ થઈ હતી તેઓ ધર્મચંદ્રને એક મહાત્મા તરીકે જાણના લાગ્યા અને તેમના મનમાં એ પતિન પુત્રપને માટે જહુ માન ઉત્પન્ન થયું હતું. સત્કાર્ય કદિયજી નિરૂપ જહુ નથી. સત્કાર્ય કરનાર અને સત્કાર્યને કરાવનાર તથા અનુમોદન કરનારા પુરૂષો આખરે વિજયી થા-

ય છે. મેના અને વિવેકચ દ્રના લગ્ન પછી જૈનશ્રેય સાધક-વર્ગની ભારે પ્રશંસા ચાલી હતી. તેજ વખતે સધના આગેવાનોમાંથી કેટલાએક શુદ્ધસ્થો તે વર્ગના મંચર થયા હતા. અને આખા ચંદ્રનગરમાં વર્ગનો મહાન વિજય થયો હતા.

પ્રકરણ ૧૬ મું

જે સખીઓ.

પ્રાત કાળનો સમય હતો. એક સુદર બાળા જાગત થઈ પોતાનું નિત્ય કર્મ કરવાને તૈયાર થતી હતી. આજે તેણીના મનમાં ઉતાવળ કરનાનો મહાવેગ ઉત્પન્ન થયો હતો. નિત્યના સમયપત્ર [રા] મેળવવામાં આજે ફેરફાર થઈ ગયો હતો. દરેક નિત્ય ક્રિયામાં તે ઉતાવળ કરતી હતી. કાણું કાણું કામ કરતી તે બાળા ધરના મંચ ભાગે રાખેલા ઘટીય ત્ર તન્દ્ર જોતી હતી. કાણુનાર પોતાના કામમાં લાગતી તો પછી કાણુવાર પાછી આવી ઘટીય ત્રની તન્દ્ર જોતી હતી.

આ વખતે એક બીજી બાળિકા તેણીની પાસે આવી. તે બાળાએ વૈવાહિક મગજ વેધ પેહોર્યો હતો. તેણીના લવાટમાં હુંકુમની પીળ કહેલી હતી. ચરણમાં તુપૂરનો ધનિ થઈ રહ્યો હતો. તે નિ સાલગતાજ પેલી બાળા ચમકી અને તેણીએ તે તરફ જોયું, ત્યાં પોતાની પ્રિય સખીને આવતી જોઈ તે ઘણીજ ખુશી થઈ ગઈ હતી. જોણીને માટે પોતે ઉતાવળ કરતી હતી. જોણીને મળનાને માટે તેણીનું મન અતિ ઉત્કંઠિત થતું હતું, તેજ સખીને આવેલી જોઈ તે બાળાના હૃદયમાં જે આનંદ થઈ આવ્યો હતો, તે અનર્વનીય હતો.

વાચનાને આ પ્રસંગની પૂર્ણ જિજ્ઞાસા પ્રગટ થઈ હશે તેથી તેનું વિવેચન કરવાની જરૂર છે. જે બાળા ઉતાવળ કરી વાર વાર

પડીય ત ત-લેતી હતી, તે સમયની જોડેન વિધા છ આજે
 પાતાની મખી મના નિવાહિત થઈ પાતાના પતિને સ-જવાની છે
 જો કે તેણીના પતિનું મર તેજ નામમા જ, તથાપિ યેાગ્યિત્વાજ પ્ર
 માણ તે રખને પ જુદી કન્યાને તેણીના મ માનેદીઓ તથા મખી
 યો મળના આરે છે પાતાની મખી મના નિવાહિત થઈ જતી એથી
 દુઃખમા ખુશી થયે-તી વિધા આજે ઉત્તરમખી તથા મ, મનાને
 મળના જવાની હતી ત રખને જે નુપૂરના પતિ મતી બીજી મ્ત્રી
 આતી, તે મેના હતી. પાતાની મખી વિધાએ પાતાની પત્ની બાંધે
 કાર કયાં છે, તેનો આશાન માનવાને મના પાતાની માતા પ્રબાલી
 નામ સર્વ વિધાને મળવાને આવી હતી

વિધા—મેના જોડેન, અહો તમ મ્થાથી? હું તમને નજવાનજ
 આવતી હતી, તમા તમ પાનેજ આમ 'જે સુ' જોડેન આજે સાસરે
 જવાના રજમા આ મખીનું નમનજ ગી ગીતે થયું ?

મેના—વિધા જોડેન, જે સખીસાનરજવાના રજને આપનારી
 દોષ, તેનું સમજા કેમ ન થાય? પ્રિય મખી, જે હુ નારી સ-જા
 પ્રમાણ નિવાહિત થ, હુ તે તાનેજ ઉપકાર છે જોડેન, તાના ઉપમા
 મેના બદલે મારાથી વળી મેને નથી ત જો મને મદાય ન આપી
 હોત તો હુ શ્રીમત ની અ-નર્થ કારણ પ નસા મા પૂલ
 રીતે હુ ખી થાન વિધા મડન, તમેમાન હવેતે, મારી વયને અને
 મારી કેળવણીન સાચક ક-ર છે જે તમારી મદાય ન હોત તો નારી
 ગી નિધિતિ વાન, તે હુ -હી નાતી નથી બહાલી જોડેન, તે તા
 નામને સર્વ રીતે દીપાવ્યું છે નિવા સર્વને સુખકારી થાય એમા
 કા, પણ આશ્ચર્ય નથી જેના દુ યમા વિધા દોષ તે માનમ સર્વ
 રીતે મુખીજ થાય છે તુ પાને વિધા મારી સખીરૂપે થઈ તોમન સુ
 ખ કેમ પ્રાપ્ત ન થાય? પ્રિય જોડેન તે મને સર્વ રીતે મુખી કરી છે
 હવે હુ આન-પૂરક મારા પતિના ધનમા જાઉં છુ તુ મને દુઃખની

આશીષ આપે. તારી આશીષ મ પાત્ર કરી હું માન સસારમા મુખી થઈગા. સ્નેહી હૃદયમાથી અતન્ના જે ઉગાર પ્રગટ થાય છે. તે મનર શ્રેયસ્કારી થાય છે. ઘણા સ્નેહીઓ મળા ધર્મના પ્રભથી ન મુખી થયેલા છે. જહેન નિત્રા, હવે હું પિતાના ધરમાથી છુટી પડી પતિને ઘેર જાઉં છું, મારા જીવનના બીજા ભાગનો હવે આગ લ થાય છે. જહેન, 'ધર્મુરુહમા જતા મને અમુ-ગતે આનંદ આવે છે, પણ પિતાના ધરમા રહી મેં જે કેળવણીના સુખ સાથે બીજા મુખનો અનુભવ કર્યો છે, તે મુખ મને 'ધર્મુરુહમા મજાના નથી. તારા જે વી સહુ-આયિની સખીના મહવાગતુ મુખ મને ક્યાવી મળશે? જહેન નિત્રા, અવધાનની અવસ્થા કે જેમા આપણે નિશ્ચિત થઈને ગ-મન માથે જ્ઞાન મેળવના હતા, એ આનંદ મને પતિરુહમા મજા નાનો નથી.

વિદ્યા—મેના, એ અનુપમ આનંદનો અનુભવ હવે મળશે મુ શકેલ છે. બાળસ્થની કીડાઓ અને જ્ઞાનાબ્યાસની ગમતો પ્રૌઢવ-યમા વાગ નાગ ચાલ આવ્યા વિના ગહેને નહીં

મેના—જહેન, મને કોઈ નાર મળજે અને જ્યારે મારો જેમ તું પરણીને માનજે ન, ત્યારે મને ખબર આપજે.

નિત્રા—નખી, એ ખબર તને પડ્યા નગર રહેને નહીં. પણ તે પેહિલા કોઈ પ્રમ જે તું જો તારા પિયરમા આવે તો મને મળતી જશે,

મેના—જહેન, તને મળ્યા વગર હું રહેનાની નથી, પણ હવે અત્રત્રતાથી તારે ઘેર મારાથી આવી ગમશે નહીં. ફાગલુકે, હું પ-રત્ર તતામા રહેનાની છું. માને માતા પ્રભાએ મને ગાખામણુ આપી છે કે, "પુત્રી, હવે તું બીજી સ્થિતિમા આવે છે. તારા જીવનનો માર્ગ કરી ગયો છે પિયરમા રહી તે જે અત્રત્રતા મેળવી હતી, તેવી અત્રત્રતા હવે તારાથી રાખી ગઈને નહીં, તારે તાજા સાક્ષ સમન

પોરે વડિયની તથા તારા પતિની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તવાનું છે. તેમની આજ્ઞા શિવાય તારે કાંઈ પણ કાર્ય કરવાનું નથી. હવે તારા પિતાને ઠેમણે તાન સસગ ■ મારે ઠેકણે તારી મામ છે અને ઇંદને ઠેકણે તારા પતિ છે તું હવે પુત્રીય નોત્યાગ કરી વધૂપદમા આવી છે. તેથી વધૂપદને ધટે તેના નર્તનથી તારે નર્તવાનું છે. જહેન મેના, તું તારા પિયરકુળને ઉજનજ કરી બતાવજે અને તે પ્રાપ્ત કુંડલી કેળવણીને સફળ કરજે.”

નિધા જહેન, મારી માતાની આ ગિફા મે અ ત કરજીમા આગે પિન કરી છે અને તે પ્રમાણે વર્તવાનો મે નિશ્ચય કર્યો છે

વિધા—મેના જહેન, તમે કહ્યું, તે યથાર્થ છે. તારી માતા સર્વ રીતે લાયક છે. દરેક પુત્રીએ પિતાના પુત્ર્ય માતાની શીખામા મહુણ કરવી જોઈએ. માસરે જતી પુત્રીને તેની માતા સારી ગીખા મળ આપે છે એ વાત આપણે ઘણા પુસ્તકોમા વાચી છે.

મેના—જહેન નિધા, તેથી મે મારી માતાની શિક્ષા હૃદયમા રધાપી છે હવે હું માગ જીવનનું બીજું કર્તવ્ય બજાવવાને પ્રવર્તું છું. પ્રિય સખી, મને જે આ જીવનનો સન્માર્ગ મળ્યો છે, તે તારોજ પ્રભાવ છે હું યાવજીવિત તારી આભારી છું. હવે હું ગજલઉં છું તારા હૃદયમા મારી તરફ જે ધવિન લાગણી છે, તે સદા રાખજે અને મારા સરખુ મોખ્ય કામકાજ મને બતાવજે.

વિધા—મેના જહેન, તારી ઉપર મે નો ઉપકાર કર્યો છે? તારી કેળવણીએ અને તારા સહુણોએ તને સુખી કરી ■ હું તો માન નિમિત્ત કારણ થા છું. સંઘના આગવાનો અને જૈનશ્રેય સાધકવર્ગના મેમ્બરો તારી તરફ જે મારી લાગણી ધરાવે છે, તેનું કારણ તારી કેળવણી છે તારા જેવી કેળવણી પામેલી આનિકા હું ખી ન થાય એવી ઉત્તમ ધારણાથી તેમણે તને પૂર્ણ મહાય આપી છે જહેન, મારે

તને હવે એટલું જ જાણવું છે કે, તારા પૂર્વના ગુણકર્મોએ તને વિવે-
ક્યદ્ર જેવો વિદ્વાન પતિ આપ્યો છે. તેના પતિન મહુવાસમા રહી
તુ તારા જીવનને ઉચ્ચ સ્થિતિમા મુકજે. અને જેવી રીતે લોકોમા
પ્રશંસા માધાય તેવી રીતે તારા આનંદમારને ચલાવજે. આજકાલ
જનસમાજમા આપણે આનંદમા સાગ નિર્મનીય થઈ પડ્યો છે. વિવિધ
પ્રકારના જોડાથી આનંદકોમ મદાચારમા ઉતગતી થતીજાય છે. અનેક
જાતના હાનિકારક રિવાજો દાખવ ચલાવી આપડસ સારના શુદ્ધ સ્વ-
રૂપ ઉપર મહિનતા આવી ગઈ છે. નિધા બહેન, તુ પૂર્ણ નરીખ
નાન થઈ છું. વિદ્વાન અને ધર્મ તથા કોમના અભિમાનને ધારણ કરના
રા એકતરફ પતિની માથે તારો યોગ ચલે છે. તેવા વિદ્વાન અને યોગ્ય
પતિના મહુવાસમા રહી તુ તારા જીવનને મર્મ રીતે સાર્યક કરી ગ-
કીશ. તમારો દ પતી મર્મ આ નગરની જૈનકોમમા અનુકરણીય થા
પડશે. તમે બને દ પતી મર્મ સુખી થાઓ અને આલોક તથા પર-
લોકનું હિત સાધવાને તત્પર રહો.

નિધાનાં આ વચન સાંભળી મેના ઘણીજ ખુશી થા ગા. તેણી
અગમ આ ઉમ ગ લાવી યોગાની પ્રિયમણી નિધાને બેઠી પડી. તે અખતે
તેણીના અગ ઉપર રોમોદગમ થા આવ્યો અને તેણીના નેત્રોમાથી
હર્ષના અશ્રુની ધાર ચાલી. કાણના મેના મદ અરથી ગાગર કેઠે
ગોલી—“પ્રિય બહેન, મારી જેમ તુ પશુ સુખી થા અને તારો
આવકસ સાર આ ભારતીય જૈનમતને અનુકરણીય થા પડે.”

પછી બને સખીઓ મેમાશુ વર્ણવતી જુદી પડી હતી.

પ્રકરણ ૧૭ મું

પશ્ચાત્તાપ

કેા વિગાળ રૂઢમાં એક તરફ પુરૂષ ચિંતાતુર થા બેઠા હતા.
તેના હૃદય ઉપર અનેક વિચારો દે બનતા હતા અને કાણમા નિર્દીન

ધર્મજતા હતા. ધણી વાર વિચાર કર્યા પછી તે શુદ્ધ પોતાના મનમાં
નીચે પ્રમાણે ચિંતન કરના લાગ્યો —

“અરે મેં મારા ઉપયોગી જીવનને અન્યે માર્ગ વાડુન કરાવ્યું
તાત્કાલિક ઉદ્ધત પ્રસાદમાં હું અજ્ઞાન ધર્મ તલાઈ ગયો. હું કયા કં
ળમાં જન્મ્યો છું? નાગે ધર્મ ગો છે? મારા પિતા કેના હતા? માત્ર
કુંડળ કેનું કહેવાય છે? અને હું કેના ધર્મમાં જન્મ્યો છું? અરે! આ
કર્મકિંત જીવનમાં જીવનું તે વૃથા છે. મારા મૃત્યુ તિર્યચનું જીવન વે
ધાએ સાડ છે. મારા જેવા માનવપશુઓ આજ ભ્રમા શામાટે જીવતા
હશે? પૂર્વના મારા કયા કર્મોએ મને એવી સ્થિતિમાં મુક્યો હતો.
અરેરે? કર્મ, તમારી શક્તિ અલ્બુન છે. તમારી પ્રબળ સત્તા આ
ગળ કોઈ પક્ષ પ્રાણી સમયે ધર્મશસ્ત્રો નથી અરે? હું અજ્ઞાની કેને
વિચરીત મારો પ્રત્યર્થ? મેં કેળવણી સંપાદન કરી પણ તે મારે
નિરૂપ ધર્મ પછી. મારા દુષ્કર્મ કેળવણીની મુદ્દ પ્રતિષ્ઠા પડી નહીં.
અજ્ઞાનના આવરણથી મારી બુદ્ધિ આવૃત થઈ ગઈ.”

આ પ્રમાણે ધણી વાર ચિંતન કર્યા પછી તેણે પોતાના મનમાં
નિશ્ચય કર્યો કે, “હવે જે થયું, તે અન્યથા થનાનું નથી. આ મારો
પશ્ચાત્તાપજ મને મુખોધક થશે માત્ર નુકસાન હવે જામત થયા હો
છે, નહીં તો મારા દુષ્કર્મ આરો પશ્ચાત્તાપ થાન નહો. પ્રભુકૃપાથી
હવે હું ચિંતી ગયો છું નર્મમાનસાળના માત્ર નાગ અન્કારો મા
રાથી દૂર થતા જાય છે. મારા અતરનો પાંદો ઉઘડી ગયો છે. નવીન
કેળવણીએ આપેલી નાસ્તિત્વતા મારાથી દૂર થઈ જઈ છે હવે હું ધાર
નિદ્રામાંથી જાગ્યો થયો છું અને મારા અર્થચક્રમાં નિવ્ય અજ્ઞન પ્રાપ્ત
થયું છે. નાસ્તિત્વતાએ પ્રાપ્ત કરેલી મારી અધર્મ નિવૃત્ત થઈ ગઈ
છે. મારા કોઈ પૂર્વના મુદ્દોએ પોતાની પરિવ્રજા મારી તરફ
પ્રસાર કરેલી છે હવે હું મારા મુવિચારમાંથી બ્રહ્મ થનાનો નથી,

હું મારા શ્રાવકધર્મની પ્રાચીન નીતિ રીતિને માન આપી ચાલીશ, અતે માગ પ્રવર્તનને માગી ગતે મુનારી મારા જૈનશ્રવનને કૃતાર્થ કરીશ. જૈન શામનદેવના માન આ નિચારને અનુકૂળ અને સહાય ભૂત થાયો.” વાચનાર, આટલું વાચી શકાયા પછા હશે. તેમની શકા ફૂટવા એ લેખનુ ઉદ્ધારન કરવાની આવશ્યકતા છે.

તે આ તરણ પુરૂષ પોતાના નિશાળગૃહમા ચિંતા કરે છે. તે મુબજાળા નગીનદાસનો પુત્ર ચ ચળદામ છે. ચ ચળદાસનો પિતા નગીનનામક ચત્રિ પૂર્વના પ્રકરણમા દર્શાવનામા આવેલ છે. ધર્મચુસ્ત અને સખાનત બાહ્યાદૂર નગીનનામે સર્ગવાસ કર્યો છે. તેનો પુત્ર ચ ચળદામ નવીન કેળવણી પામ્યો છે, પણ તે કેળવણી ધર્મ વગરની શું હોનાથી તેના મન ઉપર નામિત્તાએ પ્રવેશ કર્યો હતો. તેના હૃદયમાથી ધર્મની આન્તા તન દૂર થઈ હતી. પોતાના આસ્તિક પિતાના નામને તેણે કદ કિત વ્યુ હતુ. નાસ્તિક થયેલા ચ ચળદામે મનાતન જૈનધર્મને હાનિ પોહોચાડવાને ધર્મભ જન નામે એક મ ડળ ઉભુ વ્યુ હતુ.

આપણી વાર્તાના મુખ્ય નાયક ધર્મચ દ્રનો ભાઈ રૂકીરચ નવાજે મુબઈમા પરીક્ષા આપવાને ગયો હતો, ત્યાં તેને આ ચ ચળદાસની નાઈ મમાગમ થયો હતો. ચ ચળદાસના સગથી આસ્તિક હૃદયનો પ્રકીર્ણ દ બદલાઈ ગયો હતો. તેના હૃદયમા નામિત્તા આવી ગઈ હતી અને તેથી તેણે પોતાના નવા મિત્ર ચ ચળદાસને ત્યાં સુધીકલુ હતુ કે, “હું માન નગના ધર્મભ જન મણીની એક શાખા સ્થાપીશ. અને માન આમ્તિક કુટુંબને નાસ્તિક બનાવી દેશ.” જોકે પ્રકીર્ણ દના આ અનુચિત નિચાગે સપ્ત થયા ન હતા, અને ધર્મચક જેવા જ્યેષ્ઠ પુત્રની ઉપર અને બીજા આમ્તિક કુટુંબીઓની ઉપર તેની સત્તા ના ચાલી નહતી, તથાપિ પ્રકીર્ણ દના હૃદયમા ચ ચળદાસના ક્રમગતો દોષ લાગ્યો હતો.

એક વખતે ચચગદાસ સનાઈ દાનજી કુચાને બેસાડી દુનો દાનજી કર્યા પછી તે ઉમે થવા ગયો ત્યાં અમ્મીના તેને ચકી આની ચકીના વેગથી તે નીચ જમીનપર પડી ગયો. તે જોતાજ તેના ધનના મેનકો દોગે આવ્યા અને બીજાકુટુંબીઓ પણ સજમથી પાસે આયા. તરત જાન હોઃ થા પગે તેજ વખતે માદા માગ ડાકડોને બોલાવવામા આવ્યા. તેની ધત્રી સારનાર કુચા માડી પત તેની મુર્છા ઉતરી નહિ. દેશી પેલોએ આવીત ધત્રા ઉપાય કર્યા તથાપિ ચકી નો વેગ જરાપણ દૂર થયો નહિ. છેવટે તેના કુટુંબીઓ અને નોકરો નિરાશ થઈને બેઠા હતા.

આ વખતે માહુમથી નગરીના એક ધર્મ નિષ્ઠ વૈદ્યરાજને બોલાવવામા આયા તે વૈદ્યરાજ ધણુ ધર્મી અને શાલ હતા, તે સાથે વેધ વિદ્યામા ધણુ નિપુણ હતા તેઓએ આવી ચચગદાસની તબીબત બોલે તોયા પછી તેમણે એક ઉત્તમ ઔષધ આપ્યું ઔષધ ઉદરમા જતાજ ચચગદાસ જરા ભાનમા આવ્યા. અનુક્રમે તેનામા વિશેષ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું ગયું અને ક્ષણવાનમા તોતે સારી રીતે હુશીયાર થા ગયો.

પૂર્ણ ભાનમા આવેલા ચચગદાસે તે વૈદ્યરાજને પ્રણામ કરીતે કહ્યું, 'વમ પિતા, તમે મને જીવિત રાખ આપ્યું છે. તમારા ચમત્કારી ઔષધથી મારા આયુ ધત્રી દારી સંધાખા છે હવે બીજી કોઈ ઉત્તમ ઔષધ આપી મારામા નિશેષ ગાંઠિ પ્રાપ્ત થાય તેનું કંઠે. હું તમારો દુશ્મની આભાર માનીશ એજીજ નહિ પણ દ્રવ્યથી તમારો સાંગે સંકાર કરીશ.'

ચચગદાસના આ વચન સાંભળી તે વૈદ્યરાજ બોલ્યા— 'ભા, તમે ગો ધર્મ પાળો છો' કારણ કે, ધર્મની આસ્તા ઉપર મારી દવા સારી અસર કર છે "વૈદ્યરાજના આ વચન સાંભળી ચચગદાસ બોલ્યો— 'વૈદ્યરાજ, હું આનંદ ધર્મમા જ ગ્યો છું, પણ આપનો વમ પાળતો નથી કોઈ પણ વર્મ ઉપર મને આસ્તા નથી કારણ કે બચા

ધર્મની અંદર દુરાચારની પ્રવૃત્તિ થઈ છે.’

ચ ચળદામના આ વચન સાંભળી વૈધરાજ બોલ્યા—“ ભાઈ, ત્યારે તો મારી દના તમને અસર કરશે નહિં. જેના હૃદયમાં કોઈ પણ ધર્મની આસ્તા હોય તેના શરીરમાં માગી દના અમર કરે છે. અને હું ઘણે ભાગે ધર્મ માણુમનીજ દના કરું છું. મારા ઔપધો આશ્મિક-આત્માઓને મારેજ ઉપયોગી છે. કોઈ પણ ધર્મને નહિં માનનારા નાસ્તિકોને હું ધિક્કારું છું. નાસ્તિકોને નિરોગી ગણનાથી વાંધે પણ ભાલ થતો નથી. નીરોગી નાસ્તિકો આર્યધર્મની પવિત્ર ભાનનાને નિંન્નાગ અને પાપના પુજને બાધનારા ધાય છે. ”

વૈધરાજના આ વચન સાંભળી ચ ચળદામ ક્ષણનાર વિચારમાં પડ્યો. વૈધના વચનઉપર સાંચને તેના હૃદયમાં સારી અસર કરી. પછી તેણે વૈધને પ્રેમથી નમન કર્યું. પછી વૈધરાજ “ભટ્ટ, તમોને તમારા પવિત્ર ધર્મની આસ્તા થાઓ,” આ પ્રમાણે કહી પોતાને સ્થાને ચાલતા થયા હતા.

વૈધરાજ ગયા પછી ચ ચળદામના હૃદયમાં ‘પોતે નાસ્તિક છે.’ એવો વિચાર આવ્યા કરતો હતો. અને તેને મારે પશ્ચાત્તાપ થયા કર્યો હતો. પશ્ચાત્તાપના પ્રભાવથી તેના હૃદયમાં પોતાના ધર્મને મારે આસ્તાના અકરો પ્રગટ થવા માડ્યા. અને પોતે અત્યુક્તે સારી સ્થિતિમાં આવતો ગયો.

એક નખતે સનાતન ધર્મનું એક મહામહાન એકંદ્ર થયું હતું. તે મહાનની અદર મુબાપુરીના પ્રખ્યાત પુરૂષો એટલા થયા હતા. તે મહાનમાં એક વિદ્વાન વક્તા તન્દ્રી ધર્મ ઉપર ભાષણ બનાવું હતું. તે પ્રખ્યાત વિદ્વાન નખાવું ભાષણ સાંભળનાને ચ ચળદામ પણ આવ્યો હતો. જ્યારે બરાબર ભાષણ કરનાનો મમય થયો એટલે તે આશ્મિક વક્તાએ ઘણી વિદ્વતા ભરેલી છટાદાં ભાષામાં તે ભાષણ

હી સભાગ્ય, જે સાભાગી સર શ્રાવણ પ્રસન્ન થઈ ગયો હતો. નિદાન વખાણે નાસ્તિક પુરુષોને માટે એટલો બધો ધિક્કાર બનાવે છે, જે સાભાગી ચચાગ સના અનુતાપી દૃઢ્યમા તેની ભાવ્યસર થઈ ગઈ ભાવણ મમાસે ઘણું, એટલે સર્વ લોકો પોતા પોતાને સ્થાને આક્રમણ કરી ચચાગમાં પણ દૃઢ્યમા પૂર્વે પશ્ચાત્તાપ કરીને પોતાના ધર્મ આચરે છે. અને તે પોતાના ધર્મના એક ભાગમાં એવી પ્રવૃત્તિ પશ્ચાત્તાપ કરનારાઓ આજે ચચાગમાં પોતાની નાસ્તિકતાનો પૂર્વ પશ્ચાત્તાપ કરે છે. પોતા નમીન સ જેના એક આસ્તિક બનાવે પુનઃ નાસ્તિક બની ગયો હતો, તેને માટે તેના દૃઢ્યમા પશ્ચાત્તાપ થતો હતો નાચનારે, આ પ્રસંગ ઉપરથી ઘણું બોલવાનું છે નમીન નિવાના સર સર લાગે તેની કીને દરેક આર્થિક ક્ષેત્રે વસવાટ છે આજકાલ ઘણા તરૂંઓ એ નકારા પ્રસાદમાં તરૂંઓ થઈ છે અને પોતાના પવિત્રર્મને ભરી જાય છે, જે ધર્મભાવનામાં મ થયો હોય, જે ધર્મ પોતાની કુળપર પરાએ અનુગત હોય, અને જે ધર્મના પવિત્ર સંસ્કાર પર પરાથી આપાને લાગના હોય તેવા ધર્મના વિચાર કર્યા વગર સાહસથી ત્યાગ કરવો ન જોઈએ. સાહસિક વચચાગસે દીવ નિચાર કર્યા વગર પોતાના આર્હત ધર્મ તરફ અભાવ મતાવ્યો. અને પોતાના ધર્મની પવિત્ર ક્રિયા અને પ્રવૃત્તિને તેણે તિરસ્કાર આપ્યો, તેની તેને પશ્ચાત્તાપ કરનાનો અખત આવ્યો હતો. નાસ્તિક નર આ જગતમાં નિંદ્યાન બને છે તે ગમે તેવો નીતિવાળો હોય, કહિ બીજા સારા વિચાર ધરાવે હોય અને આત્મિકબળને અનુમાન આપતો હોય, તોપણ નાસ્તિક પુરુષનું જીવન જગતમાં અનાજરૂપીય ધર્મ પડે છે.

નંદરાજના વચનથી અને પેના નિદાન વખાણા ભાવણથી પશ્ચાત્તાપ કરતા ચચાગમાં ધર્મભાજન નામે જે મહા સ્થાપ્ય હતું તેનું જ ભાજન કરી નાખ્યું ત્યાંથી તેણે ધાર્મિક જ્ઞાન મેળવવાનો પ્ર

યત્ન કરવા માડ્યો, ધર્મની ક્રિયાના અને તત્ત્વના પુસ્તકો તેણે વાંચના માઝ્યા અને તે પ્રમાણે પ્રવર્તન કરના માડ્યું. પ્રાતઃ કાળે વેહેલો ઉઠી ચ ચળદામ પ્રતિક્રિયા અને સામાયિક આચરના લાગ્યો. હૃદયમાં ઉત્તમ ભાવ ધારણ કરી જિનપૂજા કરવા લાગ્યો. અનુક્રમે શ્રાવકના બાર ધન માહેલા કેટલાએક ધન તેણે કરના માઝ્યા. અત્ય સમયમાં તે નામિત્તાનો ત્યાગ કરી પૂરો આગ્નિજ્વળની ગયો હતો. પોતાના અર્જવાસી પિતાની જેમ તે સખાવત કરનામા પણ આગળ પડના લાગ્યો. સાત ક્ષેત્રોમાં શ્રાવક ક્ષેત્રની મુનારણા કરનાનું મહાન કાર્ય તેણે હાથ ધર્યું તે આજકાલની કીર્તિદાનની પદ્ધતીને દૂર કરી ધાર્મિક તથા સામાયિક કેળવણીને ઉત્તેજન આપવા લાગ્યો. જૈન ધર્મની વસ્તીવાળા સ્થળોમાં નવીન જૈન પાઠશાળાઓ અને કન્યાશાળાઓ સ્થાપન કરનામાં તે લક્ષ્મીના ઉપયોગ કરના લાગ્યો. ગરીબ જૈન વિદ્યાર્થીઓને નિવાસિ વેતન આપી તેમના અભ્યાસને સારું ઉત્તેજન આપવા લાગ્યો. હુકામાં જૈન વૃહસ્થ જે કર્તવ્ય કરનાનું છે, તે કરનામાં ચ ચળદાસ તન, મન અને ધનથી પ્રવર્તના લાગ્યો.

ચ ચળદાસની આ પ્રવૃત્તિ જોઈ મુબ્બના વૃહસ્થો આશ્ચર્ય પામી ગયા અને હૃદયથી તેને સન્માન આપના લાગ્યા. ચ ચળદાસે આહુત ધર્મની વૃદ્ધિ કરનાને અને આહુત ધર્મનું તત્ત્વજ્ઞાન તથા નીતિજ્ઞાન શ્રેષ્ઠતાને એક નવા મહાન સ્થાપના કરી. તે મહાનુનામ “આવિકાજ્ઞાનોત્તેજક” ગણવામાં આવ્યું. કારણકે, તેણે નિચાર કર્યો હતો કે, જો જૈન-ધર્મમાં શ્રીકેળવણીની વૃદ્ધિ થશે તો જૈનોની ધાર્મિક તથા સામાયિક ઉન્નતિ ઉત્થના ગિખરપ આરૂઢ થશે. આવિકાની મુનારણથી શ્રાવક-ધર્મની મુનારણા સ્થાપક ધર્મ ગણશે. આવિકાઓના હૃદયમાં જો કેળવણીના બીજ આરોપિત કર્યા હશે, તે ભવિષ્યની મર્મ પ્રજ્ઞા મૂકી કેળવણી મેળવી ગણશે. આવા મુવિચા

રથી નેત્રે આવિકાજ્ઞાનોત્તેજક મહાળની સ્થાપના કરી હતી. તે મહાળ
 હવે અઢનાડીએ એક ન થતું અને તેમાં જૈન શ્રીવર્ગની મુદ્રારણા કર
 વાની ચર્ચા થતી હતી. આવિકા જ્ઞાનની સુધારણા કંવાને માટે જે જે
 ઉપાયો કરના જોઈએ, તે તે ઉપાયો કરવાની ઉપયોગી સૂચનાઓ તે
 મહાળમાં થતી હતી. અને તે પ્રમાણે ગોઠવણ કરવાની યોજનાઓ પણ
 કરવામાં આવતી હતી. ઘણા સમયમાં ચચળદાસે ' તે ખરેખરે જૈન
 ધર્મનો આસ્તિક મહુસ્થ છે,' એવી ધોતાની ધાપ લોકોમાં એસાગી
 દીધી હતી તેના ઉત્તમ પ્રવર્તનથી લોકો કહેતા હતા કે " ચચળદાસ
 તેના પિતા નગીનદાસના જેવો વર્મી અને સખાવત વરતાર થતો
 ભય છે "

■ ચચળદાસ ધોતાના પૂર્વ કૃત્યનો પશ્ચાત્તાપ કરી સર્વ ગીત મુખ
 મેં હતો. તેના હ વમાથી નાસ્તિકતા તદ્દન નિર્મૂળ થઈ હતી, તથા
 પિ તેની ધર્મભાવના કીર્તિના કરવામાં કે અથોગ્ય રીતે દ્રવ્યનો
 વ્યવ કરવામાં ઉપયોગનાળી નહતી. તે દશકાળને અનુસરીને ધર્મનું
 આચરણ કરતો હતો. ધોતાના સાધર્મિ જ કુઓમાં વિદ્યા, હુજર તથા
 વ્યાપારકળા વૃદ્ધિ પામે અને તેમના સસાર સર્વ રીતે આપ્યાક થાય,
 તે સાથે શ્રીકેળવણી રૂપ કટપવતા ખીલી નીકળે—એવા ઉત્તમ માર્ગો
 મા દ્રવ્યનો વ્યવ કરવાને ચચળદાસ બહુ પરિકર મહુતો હતો. અને
 આથી તેની ધર્મકીર્તિ સર્વ સ્થળે પ્રસરી ગઈ હતી.

પ્રકરણ ૧૮ મુ

અબળાનો ઉપકાર

એક શાત સ નમામનોહરમહિલા એકી એકી આન દકલ્યાણ
 નાસિક વાચતી હતી આરણની કનિતાઓ વાચ્યા પછી તેણીએ

મુખ્યત્વે વાચ્યો ગરૂ કર્યો. તેની અદર વિવિધ પ્રકારના ધાર્મિક અને આસારિક વિષયો સંલેપમા આપનામાં આવ્યા હતા. દરેક વિષયો વાચી રહ્યા પછી એક વિષય તેણીને વધારે પસંદ પડ્યો. જે વિષય નીચે પ્રમાણે હતો.

"જગતના બીજા સર્વ પદાર્થો કરતા માણસ માણસનું મન વધારે એ છે. મનુષ્યના જીવનની જે કામ વાત હોય, તેના અનુભવ. તેના હર્ષ, તેના દુઃખ અને પરાક્રમ એ બધા ઉપર બીજી તમામ વસ્તુઓ કરતા માણસનું મન વધારે ચોટે છે. પ્રત્યેક મનુષ્ય બીજા સર્વ માણસોમા પોતાના જાતિભાઈ તરીકે વધતું ઓછું પણ દિલ આપ્યા શિવાય રહેતો નથી, કાચીકે, તે બધી મનુષ્યજાતિરૂપી કુટુંબનો એક મનુષ્ય છે. માણસ પોતાનામા જેટલું શિક્ષણ મેળવે છે, તેટલા પ્રમાણમા તેના દૃઢ્યમા મનુષ્યજાતિના કહેવાણુંને લગતી તમામ બાબતોમા તેની મદદ્યતાનું વર્તુલ વધતું જાય છે. તેવી રીતે ધર્મભાવનામા પણ સ મજવાનું છે. જે માણસ જે ધર્મભાવનામા ઉત્પન્ન થયો હોય, તે ધર્મને માનનારા પોતાના સાધર્મિય ધુઓમા તેની લાગણી વિગેષ ઉદ્દીપિત થાય છે. જે એવી લાગણી ઉત્પન્ન ન થાય તો તેની ધાર્મિકભાવના મતેજ નથી—અર્થાત્ મદ છે, એમ સમજવું. એક અનુભવી વિદ્વાન લખે છે કે, મનુષ્યની પ્રકૃતિ જન સમાગમ ભાવનાવાળીજ હોય છે. પણ તે સમાગમના આનંદનું કેન્દ્રસ્થાન ધર્મ છે. ધર્મની પવિત્ર ભાવનાનું આકર્ષણ દિવ્ય અને સુદૃઢ છે. ધર્મની વિરૂદ્ધ પ્રકૃતિવાળા મનુષ્યો ગમે તેટલા ગુણી કે પ્રાક્તાવાળા હોય, તથાપિ તેમના દૃઢ્યનું પરસ્પર આકર્ષણ થતું નથી. તેના વિરૂદ્ધમા ગમે તેટલા પૂરાવાથી ગમે તે કહો, પણ તે ભાવના જાણનામા જે અનિર્વચનીય આનંદ આવે છે, તે બીજી રીતે આવતો નથી. તે ઉપરથી મનુષ્ય સ્વભાવ પોતાની સમાન ધર્મભાવના માટે કેવો રસિયો છે, તે સ્પષ્ટ જણાય છે, ત્યાં બીજી સાક્ષીની અપેક્ષા રહેતી નથી. "

તે બાળાએ આ વિષયને મેઝાન રખત વાન્યો અને સારી રીતે તેનું મનન કર્યું. મનન કર્યો પછી તેણીએ દૃઢયથી દીર્ઘ નિશ્વાસ નાખ્યો.

વાનનાગ, આ મનોહર મહિલાને જોજખના આતુર થયેલ હરોં તેથી તેને અહિં જોજખાનાની ૪૩૦ છે. તેમહિંયા ધર્મચ દ્રની બહેન વીલા છે. મેના અને વિવેકચ દ્રનો રિવાહ થયા પછી સંધના આગે વાનાને તેના પતિ પ્રેમચ દ્ર તરફ અભાન દરપત્ત થયો હતો. તેઓના દૃઢયમા ખાની ધર્મ હતી કે, 'પ્રેમચ દ્ર જ્યાંજી અને દેખી છે તે નાહક વર્ગની તરફ દેખણુદિ ધારા કરે છે અને વર્ગની જોડી નિંદા કરે છે,' આથી તેઓએ નિશ્ચય કર્યો કે, 'પ્રેમચ દ્રને શાધના કોઈ પણ કાર્યમા બોલાવે નહીં. જો તે પોતાનો દુરામહ વધારે ગમે તો તેને સંધના બહિષ્કાર આપ્યો.' શાધના આગેવાનો આ નિશ્ચયમા એક મત થયા હતા. જેઓ પ્રેમચ દ્રનો પત્ન કરનાગ હતા, તેઓ પણ દૂરી ગયા. તેમના દૃઢયમા પ્રેમચ દ્ર અને તેના દેખી કર્યો તરફ અભાન આવી ગયો હતો. ચક્રનગના જૈનરિમા કોડ પાત્ર પ્રતિષ્ઠિત પ્રહમ્ય પ્રેમચ દ્રને માન આપતો નહીં. માર્ગમા મામે મળતા પ્રેમચ દ્રને કોડ પાત્ર મહામ કરતું નહીં, એવુંજ નહીં પણ કોઈ તેને બોલાવતું પાત્ર નહીં.

આપા બનાવથી પ્રેમચ દ્ર પોતાના દૃઢયમા પાછ ગયો હતો. તેને માટે તેને ઘણો અપતાપ થતો હતો. પોતે સંધમા માનજીત થયો છે, તે વિષે તે દૃઢયમા અહર્નિશ બળ્યા કરતો હતો. રાત્રિદિવમ પોતાના કુટુંબને મટિ પશ્ચાત્તાપ કરતા પ્રેમચ દ્ર પોતાના દૃઢયમા ચિંતબુ કે— 'અરે! મને મારા કુર્મનું કળ મળના વાગ્યું મારા પિતાની મહાન પ્રતિષ્ઠાને મે હાનિ પોહાવ્યાડી છે. જૈનત્રેય સાધકવર્ગનો મે દેવકર્યો, તે ધણ જ અનુચિત કર્યું છે. પોતાના સાધર્મિયુઓના ઉદ્ધારને માટે તન, મન અને ધનથી પ્રયત્ન કરનારા તે વર્ગની મે ધણી નિંદા કરી છે અને તેઓના વ્યવસ્થાપકોનો અવર્જવાદ બોલનામા હું પછાત

જ્યો નહીં. વળી મેં ધર્મના દુરામહથી મિથ્યાત્વ મિથ્યાત્વ કહી મળે
પ્રમદે ધર્મ તથા જ્ઞાનની આશાતના કમી છે. દેશકાળનો વિચાર કર્યા
વગર મિથ્યાત્વથી દૂર જોવાનો દુરામહરાખી મેં મારી કોમના ઉદયને
અટકાવ્યો છે. માતિત્રી ધમનુ ગાસન ચક્રાનનારા સઘની અદર
મેં અને જાતના કંઈક ઉત્પન્ન કર્યા છે. ધર્મ અને અનહારની સુધા
રૂપા કન્ટારા મધના કેટલાએક આગેવાનોના અપમાન કરી મેં મારી
પર્યાંતેતુમકરી છે. આ મારા કુકર્મનો બે લો મને ખરેખરે મળ્યો
છે. ચક્રનગરની સર્વ જૈનપ્રજા મારી તરફ તિરસ્કારની દૃષ્ટિએ
જુને છે.”

આ પ્રમાણે પશ્ચાત્તાપ કરતા પ્રેમચક્રના હૃદયમાં પુનઃ કાર્મિક
વિચારો જામત થઈ ગયા. તેમ નિમર્શ કરતા છેતરે તેને એક બીજી
નાન યાદ આવી. તેના અનુભવી હૃદયમાં પોતાની પવિત્ર પ્રિયા વી
પ્રાતુ સ્મરણ વાં આનુષ્ઠ. તેજ નખને તેણે પુનઃ ચિંતનુ — “અરે !
મારી પવિત્ર પત્ની ચીજાના નયનો મને આ નખને યાદ આવે છે. તે
મધર્મચારિણી શ્રાવિકાએ મને મારા દુષ્ટ વ્યભાવને માટે કેટલાએક
શિક્ષાના વચનો કહ્યા હતા, પણ મારા દુરામહી અને કઠોર હૃદયમાં
એ કોમળ નયનોને અનકાશ મળ્યો નહોતો. તે પવિત્ર પત્નીની ઉપ
ચોગી નાણી ઉપર મને શ્રદ્ધા થઈ નહોતી. જો તે વખતે મેં એ સુખો
ધી શ્રાવિકાના વચનો માન્યા હોત તો હું આ સ્થિતિ ઉપર ન આવત.
મારી આવી અપમાન દશા ન થાત. પણ મારા પૂનના અશુભ કર્મોએ
મને ભુલાવી દીધો. અરે મને સ્મરણ કરતા નવારે એ થાય છે. મારા
નબધી, ધર્મનિષ્ઠ અને પોતાની કોમના ઉદયને માટે ભગીરથ પ્રયાત્ન
કરનારા વર્મચક્રની મેં વણી બધ્યાં કરી અને તેની સાથે હું પૂર્ણવૈર,
બુદ્ધિધી વર્ત્યો. પ્રભુ, હવે મને સંબુદ્ધિ આપો અને મારા દુષ્ટ મિ
થ્યા થાઓ.”

આ પ્રમાણે ચિંતન કરી પ્રેમચક્રે જ્યાં વીજા આનંદકંઠાણુ,

માસિક વાચતી હતી, ત્યાં આવ્યો. પોતાના પતિને આવના જોડ પવિત્ર વીણા બેડી થઈ અને તેણીએ હૃદયથી પતિને માન આપ્યું. પ્રેમ થઈ પ્રસન્નમુખે બોલ્યો—“ પ્રિયા, આ તારો કુકર્મી પતિ પોતાના કર્મનો પશ્ચાત્તાપ કરી તારી શરણે આવ્યો છે, તારા ઉપદેશના મધુર વચનોનો અનાદર કરી રસ્તેચણે વર્તનારા આ પાપી પ્રેમચક્રને પોતાના કૃત્યને માટે અતિ પશ્ચાત્તાપ થયો છે. અત્યારે એ પ્રેમચક્ર તારો ઉપકાર માનવાને તારી શરણે આવ્યો છે. સુમતિ શ્રાવિકા, તે કહેવા મૂર્ખે હિતમારી વચનો અને આ વખતે ઉપકારી થયા છે અને મારા હૃદયના મલિનભાવોને તેઓએ દૂર કર્યો છે. તારા પવિત્ર બધુ ધર્મચક્રનો અને સાધર્મિક બધુઓની કામનો ઉદ્ધાર કરનારી ઉમદી ઇશ્વરાખનારા વર્ગના એ ભારે દ્વેષ કર્યો છે. ચતુર્વિંશ સઘની અદર વાચતી શાંતિનો એ અનેકનાર ભાગ કર્યો છે, અને અનેક પ્રકારે પરસ્પર વચ્ચે ઉત્પન્ન કનવી સપડાઈ કલ્પવૃક્ષને છેદી નાખ્યું છે હું પવિત્ર પાત્રી હવે, તેનિયે મને અતિ પશ્ચાત્તાપ થાય છે અને મારું હૃદય હવે ધર્મજાય છે. તથાપિ તારા પૂર્વના ઉપદેશવચનો જે મારા મયિન હૃદયના અધમરમા કકાઈ ગયા હતા, તે આ વખતે પ્રકાશી નીકળ્યા છે અને તેને માટે હું તારો ઉપકાર માનવાને આવ્યો છું.”

પ્રેમચક્રના વચનો સાક્ષાત્તી વીણાના હૃદયમા છુપી રીતે આનંદ છવાઈ રહ્યો. કારણકે, પોતાના પતિના આવા સુનિચાર જાણી તે આસ્તિક અમળાને ઘણું સાદ લાગ્યું. પોતાને પતિ તરફનો જે અસતોષ હતો, તે આ વખતે તારા પામી ગયો. તેણીના હૃદયમા સતોષના મુખનાયક અકુરો પ્રગટ થઈ ગયા. જાણે પોતાને એ નવુ જ વન પ્રાપ્ત થયું હોય, તેમ તે માનવા લાગી અને પોતાના પૂર્વના મુશ્કેલી ઉત્તર થયો, એમ જાણવા લાગી.

વીણા વીણાના જેવી મધુર ગાણીથી બોલી—“ સ્વામિનાથ, આ અમળાનો આદરો બધો ઉપકાર માનો તે ઘડિત નથી એ કાઠ

આપનો ઉપકાર કર્યો નથી, પણ આપના પૂર્વના પ્રુણનોજ તે ઉપકાર છે. આપની આવી ઉત્તમ મનોવૃત્તિજેઈ મારા હૃદયમા અતિશય આનંદ થાય છે. આપના પ્રવર્તનમા જે ફેરફાર થયો, તે મારા જીવનનો ફેરફાર થયો, એમ હું સમજુ છું.” પવિત્ર વીણા આ પ્રમાણે જુદી પોતાના પતિ પ્રેમચંદ્રના ચરણમા નમી પડી અને નેત્રામાથી પ્રેમાશ્રુને નિર્ધારા લાગી. પોતાની પરિત્ર પત્નીનો આ દેખાવ જોઈ પ્રેમચંદ્રના હૃદયની લાગણી વિગેર ઉત્તેજિત થઈ ગઈ અને તેની પવિત્રભાવનામા વૃદ્ધિ થઈ આવી.

ફણવાડે પ્રેમચંદ્રે પ્રેમ દર્શાવતાં કહ્યું—ટહેંધરી, જ્યાં છે હું તમારી પામે આવ્યો, ત્યારે તમે શું નાચતા હતા ?

વીણા—આમિનાથ, હું તે વખતે આનંદકંઠ્યાણુ માસિક નાચતી હતી.

પ્રેમચંદ્ર—પ્રિયા, એ ઉત્તમ લેખવાળા માસિકને વાચનાને મેં તને ધણી વાર અટકાવ કરેલો એ નાત યાદ આનનાવી મારા મનને અતિ પશ્ચાત્તાપ વાય છે. એ માસિકમાથી આ વખતે થોડા ભાગ મને વાચી સંભળાવ અને મારા અનુતાપી હૃદયને આનંદ આપ, હું તારો ઉપકાર માનીશ.

વીણા—પ્રાણેશ ! આ શું બોલો છો ? માન જેવી અખળાનો ઉપકાર શો માનનાનો છે ? હું તમારી ચરણરજ દાસી છું.

પ્રેમચંદ્ર—શ્રાવિકા, ફરેક ભવિષ્યાત્માએ કોઈ પણ ઉપકારીનો ઉપકાર માન્યો જોઈએ. તેમ છતાં મારી આજ્ઞાને લઈને અથવા દાક્ષિણ્યતાને લઈને મને કાંઈ પણ થોડું વાચી સંભળાવ. તું મમને છે કે, મારી જ્ઞા પૂર્ણ કરવી એ તારો ધર્મ છે.

પોતાના પતિનો આવો આગ્રહ જાણી વિનયવતી વીણાએ તે માસિકમાથી નીચે પ્રમાણે વાચી સંભળાવ્યું —

‘ આ જ તમા માનવજનન થકુ ઉપયોગી છે એવા ઉપયોગી માનવજનનને ધારણ કરનાર મનુ થ કદિ સામાન્ય હોય તોપણ તે ઉપયોગી છે સામાન્ય મનુ યાના જીવનમાથી પણ જાની અને જ્ઞાન માહી આત્મા કા, પણ ગિજ્ઞાન મળી ગયે છે જે મનુ પે પોતાનુ જીવન યોગ્ય છે, તે મનુષ્યની જીવગીના અનુભવ, તેના દુખ, તેની રિપણિઓ, તેના કામની નિદ્રિ તથા અનિદ્રિઓ જાનવાની છુટા રાખવા. અને તેમાથી કાર્સિદિ કરવાના ગિજ્ઞાનને અનુભવ અભાન કરવો જે પુરુષોએ જનરના જનિદાનમા પોતાનુ નામ અમર કર્યું હોય, અને સાધર્મિ તથા અવજ્ઞાતિ વર્ગની મુધારવાનો મોટો સારસો આપી ગયેન હોય ક જે આપણે આજે જો રાજા હોઈએ તે શિનાય આપણા ધર્મિ અને સામાજિક ઉત્થાના માર્ગે દર્શવી ગયા હોય, તેમનુ જીવન જાનવુ કંઈયુ વચાન જરૂર છે? એવા મહાશયોને જાનવુ જે કા હોય, તેમની દેવ, તેમની મીનભાન, તેમની જીવવાની પદ્ધતી, તેમનો અભિવિદ્યાન, તેમની વાતચિત તેમના નીતિનયન, તેમના માર્ગન અથવા મહુતા, આ સર્વે હમણા જાનવર્યા બાર, ઉત્તેજ અને અનુભવીય છે ~

આ પ્રમાણ વીજાએ વાચવા સુમાર- ભાગ સાભળી પ્રેમચદ આત્મત પ્રસન્ન થ ગયો તે વખતે તેણે પુનઃ ઉપમાર માનવા જણાવ્યુ, એવડ વીજાએ કહ્યુ કે, અમા આ અગ્રગાનો ઉપમાર મો માનવો છે ?

ત્યાંથી પ્રમુદ અને વીજાના આનંદનસાર હુ ૧૪ રૂપમા બંધા જયો હતો પ્રેમચદ પોતાના પ્રવર્તનમા મુધારો કરવાથી ચંદન રંગા જૈન વર્ગમા પાત્રી ઉત્તમ પ્રતિષ્ઠા પામ્યો હતો. અને તેણે પોતાનુ નામ જૈન એવ સાધક વગના મેમ્મગેની એણીમા નાખવ કહ્યુ હતુ

પ્રકરણ ૧૯ મું

કંકીરચ દ ગુપ્ત થયો.

આપણી વાતના નાયક ધર્મચંદ્ર મધુરા નામની એક કુલીન કન્યા સાથે પડ્યો હતો. મધુરાએ ઉત્તમ પ્રકારની શ્રીકૃષ્ણવણી લીધી હતી. મધુરા અને ધર્મચંદ્રની જોડી ખરેખર પ્રગસનીય હતી. તેમનો નવીન આવક્રમ માનવીન ગને ધારણ કરતો હતો. બંને પત્ની ધર્મસાગરની આવક્રમનની ક્ષતિથી કળતા હતા. તેઓ ધર્મના બે પ્રકાર માનતા હતા. “પેહલો પ્રકારમાં હૃદયોદય અને બીજા પ્રકારમાં પરલોકીય માની તેનું આચરણ કરનાર તેઓ મહાત્મ્ય રહેતા હતા. બંને ધર્મના પ્રકાર લિખિત છે, પણ તેઓનું રૂપ એક જ છે. એમ તેઓ માનતા હતા. ઈહલોકીય એટલે આલોક્ય કર્તવ્ય, એમ તેઓ સમજતા હતા. “આ જગતમાં મનુષ્ય જન્મ મેળવ્યા પછી પોતાના દેશ તરફ, પોતાના વર્મ તરફ, પોતાના જાતિ ભાઈઓ તરફ, પોતાના ધર્મીય ધુઓ તરફ અને પોતાના મગાસનેહી કે મિત્રો તરફ જે પોતાની પવિત્ર કર્મો છે, તે બળબળાવવાની એવું નામ ઈહલોકીય છે અને તે પવિત્ર કર્મો બજાવવાની સાથે શુદ્ધ, દેવ, ગુરુ અને ધર્મની શુદ્ધ હૃદયથી ઉપાસના કરી એ પલોકીય છે. આ ઉલ્લેખ ધર્મ સાધવાને યત્ન કરનારમાં મનુષ્ય જન્મની માર્ગિકતા છે.” આ પ્રમાણે નિશ્ચય કરી તે પ્રમાણે વર્તનારા ધર્મચંદ્ર અને મધુરાનો દાપત્ય ધર્મ લોકોત્તર બન્યો હતો.

એ વખતે ધર્મચંદ્ર પોતાના વાચનશુભમાં બેસી હતો, ત્યાં તેની મનોહર પત્ની મનુષ્ય સચિત્તરૂપે આવી. તેણે આવી પોતાના પતિને નીચે પ્રમાણે કહ્યું—

મધુરા—પ્રાણનાથ કંકીરચ દેસા, આજે સવારે બાહ્ય ગયા

છે, તે પાછા આ-આજ નથી. મારા પૂત્ર સામૂજીએ તેમને માટે મા
લસા મોકલ્યા હતા, પણ કોડ ઠેકાણે તેમનો પત્તો મળતો નથી માન
સામૂજી તેથી ઘણા ગભરાય છે અને છાના ધનાં કેવે છે. તમે નીચે
આવી તેમના મનને શાન કરો.

પોતાની પ્રિયાના આ નયન સાભળી ધર્મચ દ્ર સંબ્રમથી બેઠા
થયો અને તે તરત નીચે ઉતરી પોતાની માતા પાસે આવ્યો. મા
તાની પાસે આવી ધર્મચ દ્ર નિનયથી બોલ્યો—“મા, શામલિ અ
પણાય કરે છે? કુકીરભાઈ બાહેડુ કરના ગયેલ હશે, અથવા પોતાના
કોડ મિત્રને ત્યાં મગના ગયેલ હશે, તો વખતે ત્યાં તે રોકાયો હશે.”

માતાએ કહ્યું, “ભાઈ ધર્મચ દ્ર, કુકીરચ દ્ર હુમેશા નિયમથી વર્તનારો
છે. ભોજન, શયન અને વાચનમાં તે ઘડોજ નિયમિત છે. તે હુમેશા કોઈ
કાર્ય પ્રમ ગે બાહેડુ જાય છે, પણ ભોજન વખતે ગમે ત્યાંથી આવી પોહો
ચે છે વળી આજે મને એક બીજી શકા રહે છે. સવારે દપાવ વખતે
એક બીડો પત્ર તેની ઉપર આવ્યો હતો. એ પત્ર વાંચ્યા પછી તે
ઘણાજ વિચારમાં પડ્યો હતો. પત્રી જાણે તેણે કોડ નિશ્ચય કર્યા હોય,
તેમ તે તરત પત્રને છુપે સ્થાને મુકી પોતાની કોઈ જાતની તૈયારી
કરતો હોય, તેમ જણાયો તે શિનાય બે માસ પહેલા તેની પર એક
સનિસ્તરપત્ર આવ્યો હતો, તે પત્ર વાંચ્યા પછી તેની મનાવૃત્તિમાં
ઘણો ફેરફાર વધે નો જોવામાં આવ્યો છે તેના ધાર્મિક વિચારો મતજ
થતા જાય છે. અને તેના પ્રવર્તનમાં ઘણી સુધારણા થતી જાય છે.
આ બધો વિચાર કરતા માન મનને નિશ્ચય શકા રહે છે. જ્યેને
કોઈ ધાર્મિક ગુપ્ત કાવને માટે તેની પ્રવૃત્તિ તો થઈ નહીં હોય? ધર્મ
ચ દ્ર હવે મા ઉત્સાહ લાનીને બોલ્યો—“મા, જો કુકીરચ દ્રની પ્રવૃત્તિ
કોઈ કાર્યને માટે થઈ હોય તો વધારે ખુશી વના જેવું છે
તેનામાંથી નાસ્તિકતા દૂર થના લાગી છે, ત્યાંથી મારા મ

નને નસારે સતોપ થનો જાય છે. નળી વિરોધ ખુશી થવા જેવું અ
 છે કે, કુટીચ્ચ એક સારો ગ્રંથુએટ થયો છે. નવીન સસ્કારથી વિ-
 દ્વાન થયેલો તરણુ જે ધાર્મિકકાર્યમા ઉત્સાહિત થાય તો તેનાથી
 સારા કાર્યો થનાનો સભન છે. ચાલતા જમાનામા તેના વિદ્વાનોની
 જરૂર છે. નવીન પદ્ધતીના જ્ઞાનનાળા પ્રાચીન પદ્ધતીએ પ્રવર્તે તો
 તે ધાર્મિક તથા સામાજિક ઉન્નતિમા વિરોધ ઉપયોગી થઈ પડે છે. માતા,
 કુટીચ્ચ ફની ગોઠ કંવામા હું તત્પર રહીશ, પણ તમે તેની માટી ચિંતા
 કરશો નહીં. જે તેનામા નાસ્તિકતા વૃદ્ધિ પામી હોત તો આપણે ચિં-
 તા કરનારું વિશેષ કારણ હોતુ, પણ દૈવચો તે આપણી ચિંતા દૂર
 થઈ છે. ધર્મચ દ્રના આવા વચનોથી તેની માતાના મનને જરા આ-
 થામન મળ્યું હોતુ. તથાપિમાતાના અપૂર્વ સ્નેહને લીધે તેણીના
 હૃદયમાથી તદ્દન ચિંતા દૂર થઈ ન હતી.

પત્રી ધર્મચ દ્ર તૈયાર થઈ ઘર બાહુર નીકળ્યો અને કુટીચ્ચ દ્રના
 મિત્રોને ત્યાં તેણે તેની તપાસ કરના માટી, પણ કોઈ ટેન્કાણે કુટીચ્ચ
 ચ ફનો પત્તો મળ્યો ન હતો.

ચ દ્રનગરમા મોમચ દ્ર નામે એક કુટીચ્ચ ફનો મિત્ર હતો. તે
 તેનો પ્રથમથીજ સહાધ્યાથી હતો. મોમચ દ્ર કુટીચ્ચ ફની સાથેજ
 બી. એ. થયો હતો. ગ્રંથુએટ થયા પત્રી તે જૈનશ્રેય સાનકનર્ગનો
 એક મેમ્બર થયો હતો. આન કલ્યાણ માસિકમા તેના તન્ત્રથી સારા
 સારા વિષયો પ્રગટ થતા હતા. તેમા ખાસ કરીને જૈન શ્રીકેશવજીના
 ઉત્તમ નિપયોના લેખ તેના તરફથી ઘણે ભાગે પ્રગટ થતા હતા. ધર્મ
 ચ્ચ પોતાના લઘુ બધુની પ્રવૃત્તિ જાપાવાને મોમચ દ્રને ઘેર ગયો.
 પરિન ધર્મચ દ્રને પોતાને ઘેર આવેલો જોઇ મોમચ દ્ર ઘણાજ ખુશી
 થઈ ગયો. તેણે વહિવની જેમ પ્રણામ કરી તેને માન આપ્યું. અને તેને
 ઉત્તમ આસન ઉપર બેસાડી પૂછ્યું — 'વર્મબધુ, આજે આપે માગ
 પરને પરિન કર્યું છે. આપના મેનકન શ. નામ પ્રશ્ન છે? ન હોય

છ, તે પાછા આત્માજ નથી. મારા પૂત્ર મામૂજીએ તેમને માટે મા
પાસે મોકલ્યા હતા, પણ કોઈ દેકાણે તેમનો પત્તા મળતો નથી મારા
સાસુજી તેથી ધણા ગભરાય છે અને ધાના ધાના કવે છે. તમે નીચે
આવી તેમના મનને ગાળ કરો.

પોતાની પ્રિયાના આ નયન માબળી ધર્મનંદ સંભ્રમથી બેસ
થયો અને તે તન્ત નીચે ઉતરી પોતાની માતા પાસે આવ્યો. મા
તાની પાસે આવી ધર્મચંદ્ર નિનયથી બોલ્યો—“બા, શામાટે અ
પગાય કંઠે છે? કુકીરભાઈ બાહર ફરના ગમેવ હશે, અથવા પોતાના
કાઈ મિત્રને ત્યાં મળના ગમેવ હશે, તો વખતે ત્યાં તે રોકાયો હશે.”

માતાએ કહ્યું, “ભાઈ ધર્મચંદ્ર, કુકીરચંદ્ર હુમેશા નિયમથી વર્તનારો
છે. ભોજન, શયન અને વાચનમાં તે ધણાજ નિયમિત છે. તે હુમેશા કોઈ
કાર્ય પ્રસંગે બાહર જાય છે, પણ ભોજન વખતે ગમે ત્યાંથી આવી પાહો
ચે છે નહીં આજે મને એક બીજી શકા રહે છે સવારે ટપાવ વખતે
એક બીડેનો પત્ર તેની ઉપર આવ્યો હતો. એ પત્ર વાંચ્યા પછી તે
ધણાજ વિચારમાં પડ્યો હતો પછી જાતે તેલોકે, નિશ્ચય કર્યો હોય,
તેમ તે તરત પત્રને છુપે સ્થાને મુકી પોતાની કોઈ જાતની તૈયારી
કરતો હોય તેમ જણાયો તે શિનાય એ મામ પહેલા તેનીપર એક
સનિસ્તરપત્ર આવ્યો હતો, તે પત્ર વાંચ્યા પછી તેની મનોવૃત્તિમાં
ધણું ફેરફાર થયેનો જોવામાં આવ્યો છે તેના ધાર્મિક નિચારો સતેજ
થતા જાય છે. અને તેના પ્રવર્તનમાં ઘણી સુધારણા થતી જાય છે.
આ બધો નિચાર કરતા માન મનને નિશેપ શકા રહે છે. રહેને
કોઈ ધાર્મિક ગુપ્ત કાવને માટે તેની પ્રવૃત્તિ તો થઈ નહીં હોય? ધર્મ
ચંદ્ર હૃદયમાં ઉત્સાહ લાવીને બોલ્યો—“બા, જો કુકીરચંદ્રની પ્રવૃત્તિ
ધર્મના કોઈ કાર્યને માટે થઈ હોય તો વધારે ખુશી થવા જેવું છે
તેનામાંથી નામ્નિકતા દૂર થવા લાગી છે, ત્યાંથી મારા મ

નને વસાવે મા તોપ ધનો નય છે. વળી નિગેપ ખુશી થવા બેસુ અ
 છે કે, કુકીરચ દ એક માગે એજ્યુએટ થયો છે નવીન સ સ્કારથી વિ-
 દ્વાન થયેલો તરુ જો વાર્મિકાર્યમા ઉત્સાહિત થાય તો તેનાથી
 મારા કાર્યો થનાનો સ ભન છે. ચાલતા જમાનામા તેવા વિદ્વાનોની
 જરૂર છે. નવીન પદ્ધતીના જ્ઞાનનાળા પ્રાચીન પદ્ધતીએ પ્રવર્તે તો
 તે ધાર્મિક તથા સામાજિક ઉત્તરિમા નિગેપ ઉપયોગી થઈ પડે છે. માતા,
 કુકીરચ દની ગોધ કરનામા હુ તત્પર ગહીગ, પણ તમે તેની માટી ચિંતા
 કરો નહીં. જો તેનામા નાસ્તિકતા વૃદ્ધિ પામી હોત તો આપણે ચિં-
 તા કરનારુ નિગેપ કાગજ હતુ, પણ દૈન્યોગે તે આપણી ચિંતા દૂર
 થઈ છે. ધર્મચ દના આના વચનોથી તેની માતાના મનને જરા આ-
 શ્વામન મળ્યુ હતુ. તથાપિમાતાના અપૂર્વ સ્નેહને લગ્ને તેણીના
 હૃદયમાથી તદ્દન ચિંતા દૂર થઈ ન હતી.

પત્રી ધર્મચ દ તૈયાર થઈ ધન બાહુર નીજીયો અને કુકીરચ દના
 મિત્રોને ત્યા તેણે તેની તપાસ કરના માડી, પણ કોઈ ઠેકાણે કુકીર-
 ચ દનો પત્તો મળ્યો ન હતો.

ચ દનગજમા સોમચ દ નામે એક કુકીરચ દનો મિત્ર હતો. તે
 તેનો પ્રથમથીજ સહા યાચી હતો. સોમચ દ કુકીરચ દની સાથેજ
 બી. એ. થયો હતો. એજ્યુએટ થયા પછી તે જૈનશ્રેય મા'કનગર્ગનો
 એક મેમ્બર થયો હતો. આન કલ્યાણ મામિકમા તેના તરફથી માગ
 સાગ નિપયો પ્રગટ થતા હતા તેમા ખાસ કરીને જૈન શ્રીકૃષ્ણાણીના
 ઉત્તમ નિપયોના લેખ તેના તરફથી ધણે ભાગે પ્રગટ થતા હતા. ધર્મ-
 ચ દ પોતાના લગુ બધુની પ્રવૃત્તિ જાણનાને સોમચ દને ઘેર ગયો.
 પત્રિન ધર્મચ દને પોતાને ઘેર આવેલો જોઇ સોમચ દ ધણેજ ખુશી
 થઈ ગયો. તેણે નિવિની જેમ પ્રણામ કરી તેને માન આપ્યુ. અને તેને
 ઉત્તમ આમન ઉપર બેસાડી પુછ્યુ— ' ધર્મચ દ, આજે આપે માગ
 ધરને પત્રિન કર્યુ છે. આપના મેનકન શી કામ પડય છે? ' આ

કરી જાતાનો " ધર્મચક્રે પ્રમથનક જણાવ્યું, સાથે જોમચક્ર, તમારો મિત્ર કેપીશ્વર પ્રાતઃકાળથી જુમ થ. ગયેવ છે તે હવેનુધી ઘેર આવ્યો નથી તે વિષે તમે કાઠ જાણો છો ? "

જોમચક્ર—રવિ બહુ, તે મ્યા ગયેવ છે, એ માન જાણના મા નથી, પણ ન. કાચે તેણે મને કેડીએક સૂચનાઓ કરી હતી, તે ઉપરથી જણાય છે કે, તે કોઈ ધાર્મિક કાચ કરવાને બાહેધ ગયેવ હશે થોડા દિવસ થયા, તેની મનોવૃત્તિમાં ધાર્મિક નિચારો અનિશય ઉભવતા હતા જૈનધર્મની અને જૈનકોમની ઉત્પત્તિ કરવાને તેનામાં અતિશય ઉત્સાહ પ્રગ્ભવ્યો છે તેણે મને એવે નુધી જણાવ્યું હતું કે, " મારા સાધર્મિ બહુઓની મેરા કુવામાજ માટે મારી જીદગીને અર્પણ કરવી છે એ મહાધર્મમાં આત્મબોગ આપવાની મારી છે નહીં છે ભાગ્યનર્પમાં આખી જૈનપ્રજના ઉદ્ધારને માટે જૈનમોક્ષ રસની આપના થયેલી છે. હવે તે દ્વારા જૈનોની ધર્મિત્વ સામાજિક ભક્તિ થવાના નિરિત નિયમોની ચર્ચા કરતી માટે આહુત ધર્મનો ખર્ચ ઉઘોત કરી બનાવશે " ધર્મ બહુ તમાન લખુ બહુએ પોતાના આવા નિચારો મને જણાયા હતા.

ધર્મચક્ર હવેમા પ્રમથન વળી બોલ્યો—ભાઈ જોમચક્ર, મારા લખુ બહુના સ નિચાર તમારા મુખથી જાણી મને અતિ આનંદ થયો છે મારા સ્વર્ગવાસી પિતાના પુણ્યોએ જ એ પ્રેરણા કરી છે તેના પૂર્વના પુણ્યો પ્રગ્ભવ્યા થયા નહોત તો હૃદયમાં સજ્જત થયેલી ના સ્તિમ્તા દૂર રી રીતે ચાલ અને આરા સ વિવારો ક્યાધી પ્રાપ્ત થાત ? ભાઈ જોમચક્ર, તમારા ધાન્યમાં આવે છે કે તે અહિંથી ક્યા ગયો હશે ? વિદેશમાં તેના મિત્રો મ્યા ક્યા નહે છે અને કોમ કોણ છે ? એ તમે જાણો છો ?

જોમચક્ર—રવિભાઈ વિદેશના બીજા મિત્રોની મને ખબર

નથી પણ ચચળાસ નામનો એક સુબર્ષમા તેનો મિત્ર છે. પ્રથમ ૪ કીચ્ચદમા જે નાસ્તિકના આવી હુતી તે ચચળામના સગવડ કળ હુતુ, પગુ પાછળથી મારા જાણવામા આવ્યુ છે કે, તે ચચળદાસ પા છે એક ઉત્તમ પ્રધારનો આસ્તિક બન્યા છે અને તેજુજ પનદ્વારા પેતાના નિયાંને પ્રગટ કરી ક્રીરચ દને પાછો સ્વયમમા આસ્તિક બનાવ્યો છે. નિદાન ક્રીરચ દે એક માસમા ઘણા પુસ્તકો નાચી આહુત તત્વોની પૂર્ણ માહિતી મેળવી છે. તે બ સ્ફુત સાધાનો અભ્યાસી હોવાથી તેજુ આહુત સ્વયમની તત્વભાનના સાગી રીતે નણી લીધી છે. આરથીવાત મારા જાણમા આવેથી છે તે શિનાય બીજી વાત હું જણાવો નથી.

ધર્મચ દે ઉત્સાહથી પ્રશ્ન કર્યો—ભા. મામચ દ, ક્રીરચ દના નાચનવૃદ્ધમા ક્રીશ અને બ સ્ફુત પુસ્તકોનો મોટો સમૂહ છે. પણ જૈનધર્મના તત્વભોધક પુસ્તકોનો મોટો સમૂહ હોય, એમહુ ધાન્ટો નથી. તે છતાં તેજુ જૈનતત્વ જ્ઞાનનો બોધ શી રીતે પ્રાપ્ત કર્યો હશે ?

મામચ દે કહ્યુ, વર્ણિભા., હાલમા સિદ્ધક્ષેત્રમા સ્થપાયેલ શ્રી જૈનધર્મ નિદ્યા પ્રસાન્ન ગર્ગ તન્મુધી ' તત્વભિમા પ્રનાસ ' એ નામનુ એક સુભોધક પુસ્તક બાહે પડેલ છે. તે પુસ્તક ઉપરથી ક્રીચ્ચદ્યદે આહુત તત્વભોધ પ્રાપ્ત કર્યો છે. તે હુમેશા શાળતાથી તે પુસ્તક વાચનો હતો અને તેનુ સાગી રીતે મનન કરતો હતો.

મામચ દના આના વચનો સાલળી ધર્મચ દે તે વાત માન્ય કરી અને પછી પોતાના લઘુ બ હુ ક્રીચ્ચદની સોધ કરનાની લવામા પુ આપી પોતે પોતાના વર્ણિ જોગીમમા આવ્યો. તે સખને વર્ગની જોગી સમા માત્ર બે નોખેરો હાજર હતા, તેમણે ઉભા થઈ ધર્મચ દને માન આપ્યુ. ધર્મચ દ વર્ગમ બ ધી કેટલીએક મૂચના આપી પોતે પુસ્તક લયના એક સાગમા જઈ બેઠો. ત્યાં પત્રપીડ ઉપર વર્તમાન પત્રો એ છીમક પડ્યા ના અનુક્રમે વર્તમાન પત્રોતે વાચતા નનીન આવેવા

જેનવિજય નામના પત્ર ઉપર તેની નિષ્ઠા, તેણે તે પ્રમાણિતપત્ર હાથમાં લીધું. પ્રથમના મુખ્યલેખ ઉપર નિષ્ઠા "સત્યાવત" એના હેડીંગનાગો એક નિષ્ઠા તેના જોડામાં આવ્યો. તેની અંદર નીચે પ્રમાણે લખ્યું હતું—

‘ મુમુક્ષુના પ્રજ્ઞાનગેહરંગવાગ્દીનગીનગસના પુત્ર ચ ચગાઁ મે પાતાના પિતાના નામથી “નગીનગાગ નિનાગ્રિન ડોનાગશાળા” એના નામથી એક સ્થા સ્થાપન કરેલી છે તેની અંદર નિનાગ્રિ તજેનયોકોને નિનિપ્રજ્ઞાના ઉદ્ધોઃ । ગીખનવાની ાડનજી કરનામાં આવેલી છે, તે સાથે તેઆએની નામ ધરાવે છે કે જેકે જીવનગુદા કે ગોના મુખ્ય ગેહરંગમાં આવી આવી ઉદ્યોગશાળા સ્થાપન થાય તે તેઓના તરફથી યથાશક્તિ મદદ આપનામાં આવશે ’

આ ખુશખબર નાચી ધર્મચંદ્ર અ તરમા અતિશય આનંદ પામ્યા અને તેણે પાતાના દુષ્ટથી તે ચ ચગાઁમને અલ્પિન દન આપ્યું તે પછી તે પત્રના ત્રીજા પાના ઉપર તેણે દિષ્ટિ કરી ત્યાં નીચે પ્રમાણે એક બીજા નવાન ખબર તેના વાચનામાં આવ્યા—

“ એક ગ્રેન્થુએટ્ટે કહેલી પ્રતિજ્ઞા ”

“ એ-જેન ગ્રેન્થુએટ્ટે કા, જેન મુનિની મુદાકાત કરી હતી જેન મુનિના આ ૧૭૧ તેણે જેન હોમમાં કરના જોઈતા મુદારાની વાત વિત કરતા તે મુનિ પૂરાપણ હતીને અનુમોદન આપનાર હોવાથી તેણે તે ગ્રેન્થુએટ્ટેના નિવારણ ખડન કરના માગ્યું હતું, પણ તે નિવારણ ગ્રેન્થુએટ્ટે તેમના નામ ઠક્કર લ, પોતાના મતનુ પ્રતિપાલન કયું હતું તથાપિ તે દુનમહી મુનિએ તે નાત માં ચકરી નહીં અને હાલના મુદારાની નિરૂદ્ધ કેલુએ નિરેચન કરી બતાવ્યું અને છેવટે તે મુનિએ જેન કાન્કે મ, જેન પત્રો, જેન મામિકો અને જેન વા માથી ઠેલી ચરેલી કેટલીએ મ અથાઓની નિર્મા કરી હતી આથી તે

ત્રેલ્યુએટનું દૃષ્ય હુ ખાતુ અને તેણે પ્રતિજ્ઞા કરી છે કે, “પોતે દીક્ષા લઈ જૈન કોમની સર્વ પ્રકારની મુન્દારણા કરવાને માટે દેગે દશ નિચરી ઉપદેશ આપે. આવા આત્મભોગ આપનાગ તરણુ આનન્દને અમે ધન્યરાદ આપીએ છીએ.” તેઓનું જામ અને નામ હાલ ગુપ્ત રાખવામા આવ્યું છે.

આ ખબર વાચી ધમચ દ્ર નિવારમા પડયો ‘રખેને ડકીચરદે તો આવી પ્રતિજ્ઞા કરી નહી હોય ?’ આતુ ચિંતવતા તેના દૃષ્યમા ભાવોદ્ધાસ પ્રગટ થઈ આવ્યો. “જો માગે લડુ બધુ ફકીચરદે આત્મ ભોગ આપી આવુ મહાન્ ઝાય કરે તો વાપુ ખુશી થના જેવુ છે. જો કે કુંદ બની અદર માતાને અને બહેનોને તેના સમારનો વિયોગ દુઃખ યજ્ઞ થયું પડશે, પણ સમગ્ર વિધિના સધની સેવા કરનાને જો તે તત્પર થનો હોય તો તેનાથી બીજુ ક્ષેત્રકારક દુ છે ?” આ પ્રમાણે ચિંતવતો અને તે સબધી ઉત્તમ ભાવના ભાવતો ધમચ દ્ર વર્ગની ઓશીસમાંથી પોતાને વેગ આવ્યો હતો. “ફકીચરદે માટે કાઈ પણ ચિંતા કરવાની નથી” એમ પોતાના કુંદ બને દિલાસો આપી ધમચ દ્ર આત્મકર્તવ્યમા તત્પર થયો હતો. ‘ધર્મચ દ્રનો નાનો ભાઈ ફકીચરદે ગુમ થયો છે’ એ વાત આખા ચ દ્રનગમમા પ્રસરી ગયું હતી.

પ્રકરણ ૨૦ મુ.

વિદ્યાવિજય

ફકીચરદેને ગુમ થયાએ નર્મ વીતી ગયું. અનવનનના પ્રભાવથી તેણે કુંદ બધુ ફકીચરદેના સ્નેહને નિધિય સ્ત્રી મન્યુ હતું તેની માયાણુ માતા કોઈ કોઈ પ્રસંગે એ લડુપુત્રનું અમરુદ્ધતી, પણ વર્તન ચ દ્રના ઉપદેશથી ન દૃષ્યને પાત્રી નાનિ નળની હતી

નિવા હવે લાયક વયની વ. હતી. તેણીને માટે કો. જોગ્ય પ
તિની સોંપ થતી હતી. નિધાના વધુ ઉપર ચોખ્ખો પ્રકાર પરીગયો
હતો. મારા અને મોં વંતુ તે. તેણીના મગીને મુગોલિન ડી
ન્ટુ હતુ

એ. વખતે ધર્મચંદ્ર અને નેની માતા હુડુ બહુના એક ભા
ગમા બેઠા હતા માતાએ નિધાના નિવાહને માટે નિશ્ચય કરનારે પો
તાના આશાકિત પુત્રને પ્રદન કર્યો—“ ભા. જ. હવે નિધા બહેનને
માટે મને બહુ ચિંતા થાય છે, તેણીની વય બરાબર નિવાહને જોગ્ય
થઈ ગઈ છે આપણી વારણ પ્રમાણે ક્રીડ્ય નો પતો મળ્યો નહીં.
તારા ઉપદેશરૂપ નયનાથી હું ક્રીડ્ય હવે માટે નિશ્ચિત રહું છું, પણ
નિધાની ચિંતા મને ભાવે થઈ પડી છે. હાલ લમસરા ચાલે છે. આ
પ્રમંગે કો. પણ જોગ્યવાને નિધાનો વગમ બધ થશે જો. વધમા
આવેલી નિધા હવે પિતૃહત્તમા રહેનારે જોગ્ય નથી. આપણી ઈચ્છા
પ્રમાણે તેણીએ કેળવણી મેળવી છે. તે બાળામા આનંદ સારને ઠી
પાવે તેના સર્વ શુભો પ્રાપ્ત થયા છે. તે પૂર્ણ રીતે મમાની ગૃહિ
ણીપને લાયક થઈ છે માટે હવે તેણીના માનવ નૈનાહિત સખ થ થ
વો જોગ્યે ”

માતાના આ વચન સાંભળી ધર્મચંદ્ર બોલ્યા—“ બા, તમારો
હૃદયમા જેટલી નિધા બહેનને માટે ચિંતા છે, તેટલી જ ચિંતા મારા હૃ
દયમા છે, એ દીર્ઘ નિશ્ચારકરી નિધાને માટે જોગ્ય થો વચની ધારણા કરી
રાખી છે. માત્ર તમને પુછનાવું જાકી નબળુ છે. જે તમે મારા મ
નને અનુમોદન આપો તો એ મારી વાનગી મજા વાય તેમ છે ”

માતાએ બેઠકાથી કહ્યું, “ ભા. ધર્મચંદ્ર, વિધાને સર્વ રીતે
લાયક એવો જોગ્ય વર કો. છે? અને તેને કેટલી કેળવણી સંપાદન
કરી છે? તેમને કહે એવે હું મારી મમતિ તે વિધે આપી શકું ”

ધર્મચ દ્ર પ્રસન્નદત્તે બોલ્યો—‘ માતા, આપણા નગનમા સોમ-
ચ દ નામે એક શ્રેષ્ઠ એટ આવકપુત્ર છે. તે આપણા કુટુંબ દત્તો સહુ-
ધ્યાયી મિત્ર છે. તેણે કુટુંબ દત્તની માથેજ બી. એ. ની પદવી મેળ-
વી છે. તે પ્રમિદ્ર અને પ્રિયેકી છે, તે સાથે વ્યાપારકળાથી પોતાનો
ઉદ્ય કરનાની ઇચ્છા ગમે છે. નોકરી કરનાની અવગણના તે દૈ-
વથી ધિક્કારે છે.

સોમચ દત્ત નામ સાક્ષી ધર્મચ દત્તની માતા દ્વિતીયા ખુશી થ .
કારણકે તે પ્રયત્નથીજ તેને સારી મીને જાણતી હતી. સોમચ દત્તના
શીખ તથા અભ્યાસનો અનુભવ કુટુંબ દત્તે સામે હતો, તેથી કુટુંબ
ચ દ વાણીવાન તેણીની પાસે સોમચ દત્તની પ્રશ્ન સા કરી હતી. ‘ ભાવ
તુ હવે અને નેદે હવે ’ એ પ્રમાણે માતા દ્વિતીયા આનંદ પામતી
બોલી—“ ભાઈ ધર્મચ દ, તારી વારણને મારી પૂર્ણ સ મતિ છે. મા-
રા દૈવમાં પણ વાણી નખતથી એજ વારણ હતી. તથાપિ તે વિષે
મારે તને એટલું પુછનાનું છે કે, “ સોમચ દની સ્થિતિ કેવી છે? અને
આટલા નખત મુધી તે કે નામે કેમ જોવા લાગે? ” ધર્મચ દે નમ્રતાથી ક
હ્યું, ‘ બા, સોમચ દના પિતાએ અર્ગનારા કર્યો છે, તેથી સોમચ દની
સ્થિતિ જોઈએ તેવી સારી નથી. તેના કુટુંબમાં વિવંશમાતા અને
એક બહેન છે. સોમચ દ અભ્યાસમાં અને બુદ્ધિમાં ચડીઆતો છે,
તેથી દર-રોજ તે ઉચ્ચ જાતની રોજવરશીપ મેળવે છે, તેને તેના
અભ્યાસનો તથા કુટુંબનો નિર્વાહ થાય છે. તેની દ્રવ્યસ્થિતિ આવી
છે, પણ બાનસ્થિતિ ધારી ઉત્તમ છે. તેણે નવીન પ્રિયના સ સ્કાર મ-
હણ કર્યા છે, તથાપિ તેના દૈવમાં ધાર્મિક સ સ્કારો તેનાને તેના જોવા
છે. અર્થશાસ્ત્ર ઉપર તેણે ઘણા નવીન પુસ્તકો મનન કરીને વાંચ્યા છે,
તેથી તે પોતાની આર્થિક સ્થિતિ મુશ્કેલીને નર્મ રીતે સમયે છે. તે
માથે તેનામાં દર્શાવિમાન, ધર્માભિમાન અને જ્ઞાત્યભિમાન સતેજ
છે. ગયા માગમાં તેણે આ . . . માગિમાં ‘ નેનોની આ-

થિંક સ્થિતિ ” એ વિષય ઉપર ઘણા ઉંચા લેખ લખ્યો હતો, જે વિષયની નિહાનોએ ઘણીજ પ્રશ્ન સા કમી હતી.”

“માતા, તમે કહ્યું કે, તે આજમુધી ગામાટે કુ વારો રહ્યો હતો? તેનું કારણ એ છે કે તે બાળકનની નિરૂદ્ધ છે. બાળકના કૃત્રિવાજમી જેન પ્રજામા મોટી હાનિ થઈ છે અને અનેક જાતના અતરાયો ઉભા થયા છે, આ વાતને ને નિહાન તરણ સારી રીતે સમજે છે, આથી પો તે આજમુધી અનિરાહિત રહેવ છે તેની નિધા અને તેમના સમુજાથી આકર્ષાઈ ઘણા દુહસ્થો તેને કન્યા આપવાને ઉત્ક પ્રિત થયા હતા, પણ તે ધીર નીરપુત્રે પોતાના નિયમનું ઉલ્લંઘન કર્યું નથી. તેની મનોવૃત્તિમા ઉત્તમ પ્રકારની દૃઢતા સ્થાપિત થઈ છે.”

ધર્મચ દ્રના આ વચન સાંભળી તેની માતાના અતરમા નિશેષ આનંદ ઉત્પત્ત થઈ આઠ્યો, તે પ્રસન્ન ને જોતી — “હા” ધમચ ક, ત્યારે તો હુરે આપણે નિરભ કર્યો ન જોઈએ, આપણી વિદ્યા બહેનનો સબધ તેની સાથે અતર કર્યો જોઈએ, આપણી અજ્ઞાન કોમમા આની ઉંચી કેળવણી પામેલા મૂર્તિયા ધણાજ ઓછા છે. નિધાનતી નિધાનો સબધ એ વિદ્યાનની સાથે કરી નિધાને શ્રાવકસ મારમા મુખી કરની, એ આપણી ક્ષરજ છે નિધાની નિહતા, નિધાનો નિનય અને નિધાનો નિરે સોમચ દના સહનાસથી સનાય ક થશે.”

માતાના આ વચનોથી ધર્મચ દ્રનો ઉત્સાહ દ્વિગુણ થઈ ગયો, તે ધર્મ દુહસ્થ તે કાય મિદ્ધ કરનાનો નિશ્ચય કરી સજ બની ઘરની બહાર નીકળ્યો, ઘરની બહાર નીકળતાજ દેવાધિદેવના દર્શનની આવતી નિધા તેની સામે મળી, નિધા પોતાની કાય સિદ્ધિ કરવા ને પોતેજ કુમારિકાના શુકન ઉપે થઈ પોતાની નિધા બહેનના શુકનથી ધમચ દ્ર નિરેપ પ્રમત્ત થઈ સસ્મિતવ ને ત્યાથી પ્રસાર થયો, નિધાએ નિનયથી બચેછ બહુને સિમત હાસ્ય કરતા નમન કર્યું

ધર્મવીર ધર્મચક્ર પોતાના મિત્રોને મળી તે દ્વારા મોમચ દ્રવે વિધાતુ વાગ્દાન આપનાની યોજના કરી. મોમચ દ્ર પોતાના સહાધ્યાયી મિત્ર કૃષ્ણચંદની ખુલેન વિગ્રાની માથે પોતાના સબધની વાર્તા માંલણી અત્યંત ખુશી થયો હતો. નિધા જેવી વિદુષી અને મનુષ્યો આપિના પોતાને પ્રાપ્ત થનાવી મોમચ દ્રે પોતાના આવકસારની ઉત્તતિના ગિખર ઉપર આપનાની ઉમદી આગા ધારણ કરી હતી.

આખરે તેજમાસમા મોમચ દ્ર અને નિધાનો પવિત્ર વિવાહસબધ જોગ્યો હતો. તે મહોત્સવ જૈનસમવિધિથી વર્ગના આશ્રિત ગામ્ત્રીને હાથે થયો હતો. આ ધર્મવિનાહમા ચંદ્રનગરના જૈનસધના આગેવાનોએ અને શ્રેય.સાધક વર્ગના સર્વ મેમ્બરોએ સારો ભાગ લીધો હતો, અને તેથી તે મહોત્સવ મારી મીતે દીપી નીકળ્યો હતો.

આ ઉત્તમ પ્રસંગે નિરવધિ આનંદ ઉત્પન્ન થયો હતો, તથાપિ કૃષ્ણચંદની ગેરહાજરીથી ધર્મચંદ્રના ધાર્મિક કુટુંબને તથા તેના મિત્ર મોમચ દ્રને દુઃખમા અસંતોષ રહ્યો હતો. ધર્મચંદની માયાળુ માતાએ મોહાધીન ધર્મ પોતાના લઘુ પુત્રનું વારવાર સ્મરણ કરી દીર્ઘ નિઃશ્વાસ નાખ્યા હતા. મોમચ દ્રે પણ પોતાના મિત્રને ઘેર આ ઉત્તમ પ્રસંગે આવી મિત્રતા અભાવથી ગોકાકુ વર્ષાવ્યા હતા.

બહુમેમી વીણા અને ત્રિધાએ પણ કૃષ્ણચંદનું સ્મરણ કરી ગોકાકુ છોડ્યા હતા. માત્ર ધર્મની નિકટાથી ચુર બનેલો ધર્મચંદ્ર બહુમોહને આધીન થયો ન હતો. કારણકે સ્વધર્મ અને સ્વજ્ઞાતિને માટે આત્મભોગ આપના ગયેલા પોતાના લઘુ બહુના નિજયની તે શદ્દ જોઈને રહ્યો હતો, અને તેને માટે જે ઉત્કંઠા થવી જોઈએ તેજ ઉત્કંઠા તેના પવિત્ર દૃષ્ટને ખેદિત કરતી હતી.

આ પ્રમાણે વિદ્યાએ ગોમંચ દેવેવા સંતુષ્ટિ શ્રાવકની સહચારિણી થઈ સસાનપર વિજય મેળવ્યો હતો. સ્ત્રીકેળવણીના મધુર ફળનો સ્વાદ લેવાને તે લલના પૂર્ણ ભાગ્યવતી બની હતી. તે વખતે ચંદ્રનગરની સર્વ પ્રજા હેલેતી હતી કે હવે ખરેખરો વિદ્યાવિજય થયો.

પ્રકરણ ૨૧ મુ પ્રતિજ્ઞાનિર્વાહ.

પ્રાતઃકાળનો સમય હતો. નભોમણિએ પોતાની રૂપપ્રભાથી જગતને રંગનાનો આરંભ કરી દીધો હતો. વિશ્વત્રુ વોગમળા ઉદ્યોગ તરફ ઉત્ક્રાંત થતુ હતુ પ્રવૃત્તિનો મહાન્ પ્રવાહ વેગથી નિશ્ચિતપર પ્રસરી રહ્યો હતો. ર્મવીરો ધર્મક્રિયા કરવાને, દાનવીરો દાન ક્રિયા કરવાને અને જ્ઞાનવીરો જ્ઞાન મે પાદન કરવાને તત્પર થઈ ગયા હતા. આ વખતે આપણી પાર્શ્વના ઉપનાયક નિરંજન દ્વ પોતાના જ હતા એ જાનમા રાજ્ય થાને પડ્યો હતો. ચિંતાની મહા જ્વાળા તેના પવિત્ર હૃદય ઉપર પ્રગ્ની ગઈ હતી. તે વાત સાર્વદીર્ઘ નિશ્ચામ નાખી પોતાના પશ્ચાત્તાપને પ્રગટ કરતો હતો. કાપમા બેસ વતો, કાપમા આટો પતો અને કાપમા હેરછેરા મારતો હતો.

આ વખતે એક સુ ર બાળા હુ મના જેવી જાનિધી વ્યાકૃતીતની પામે આવી. તેણીએ શુક્લાળી - ગંતી માદી સાદી ઝોદી હતી. તેના એક હાથમા મુગોલિન - ગમેર ગી પુ કાનાળીએક ચોપડી હતી, અને બીજા હાથમા રક્ત વજના અક્ષરોને પ્રગટ કરે તેવી ધેનસીય હતી. તે બાળા આનંદના આવેશમા આવીને તે પુત્રપત્ની પામે ઉભી નહી. કારણકે તે ચિંતાતુર કે ગોઠાતુર છે, એમ તે જાણતી ન હતી, તેણી એ ઉમ ગમા ને ઉમ ગમા નીચે પ્રમાણે કહ્યું—

“સ્વામિનાથ, આજે ગયા છેડવી કેમ જમતી નથી? હુમેશાં આપ વહેલા નમત થા નિત્યની દિનચર્યામા પ્રવેશો છો, અને આજે આપનો તે કેમ ગયા ગયો? આપનું નિયત કરેલું સમયપત્ર કેમ ફરી ગયું?”

પ્રિયાના આ વચન માંભણી તે તરલે કાંઈ પણ ઉત્તર આપ્યો નહીં. તે નૃન્યવત્ થઈ બેસી રહ્યો. આથી પ્રિયાના ત્રેમી હૃદયમા નિ ગેષ ચિંતા થના લાગી. જે ઉમંગથી પોતે હોગલેર આવી હતી તે ઉમંગ મદ થઈ ગયો. તેણીએ આતુન્તાથી પુછ્યું —

“પ્રાણેશ, આપ નૃન્યવત્ કેમ દેખાઓ છો? આપની તબીયત કેવી છે? શરીર તો નિરાશ્વાસ છે? આપને શું થયું છે? જે હોય તે કૃપા કરી જણાવો.” પત્નીના આ વચનનો પણ પ્રત્યુત્તર મળ્યો નહીં, આથી તે બાળા વિરોધ ચિંતાતુ થઈ ગઈ.

પોતાની પ્રિયાને આમ ચિંતાતુર જોઈ તે પુરૂષના હૃદયમા ઝડપી ઉત્પન્ન થઈ અને તેથી તે મદ મગ્ન બોલ્યો— “પ્રિયા, ચિંતાતુર થરો નહીં. મને શારીરિક બધા થઈ નથી, પણ માનસિક બધા થઈ છે. એ બધાને લઈને મારા હૃદયમા ચિંતાની મહા બનાળા પ્રગટી છે. આ બનાવ ઝાળુ હું પોતેજ છું. હું પોતેજ સ્વેચ્છાપાતિત માનસિક બધા થાનો લોકમા બન્યો છું. મારા પ્રાર્થનાઓ અને મારી પ્રતિજ્ઞાથી ભ્રષ્ટ કર્યો છે. એક આત્માને મુખી સ્વાના આવેશમા હું મારા કર્તવ્યને બક્ષી ગયો છું. મેં મારા નિયમનું વિસ્મરણ કરી મારા આત્માના મનોબળની નિર્બળતા બતાવી આપી છે મારા જેના સાહસિક અને અનિચારી પુત્રને મન રીતે ધિક્કાર છે.”

તે તરલુના આ વચન માંભણી તે રમણીના હૃદયમા આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન થઈ આવ્યું. તેણે નિનીત ભાવે કહ્યું, “સ્વામિનાથ, આપની કઈ પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ થઈ નથી? જે તે સહેવા ચોખ્ય હોય તો મને કહેજો. આ અર્ધાજનાને આપની ચિંતાનો અર્ધ ભાગ આપી કૃતાચ

કરશે ? પતિએ સખિત્રવન્ને કહ્યું, “પ્રાણેશ્વરી, એ નાત તારી આ ગળ કહેવા યોગ્ય છે, પા તને કહેવાથી કા, માગી ચિતા દૂર થાય તેમ નથી. મારાજ અપનધનુ રૂળ મારે પોતાને ભોગનવુ ચેા ય છે.

વાચનાર, તમારા હૃદયમા આ પ્રસંગની જિજ્ઞાસા ઉત્પન્ન થઈ હશે. તમારી જિજ્ઞાસા તમે કરી એ નેષકનુ કર્તવ્ય છે. ને પુરૂષ પ્રાતઃકાળે ચિતા અને શાસ્ત્રી લગ્નપૂર્ણનેસા છે, તે આપણી વાર્તાનો ઉપનાયક વિવેકચંદ્ર છે વિવેકચંદ્રે પ્રવચ્ચ એની પ્રતિજ્ઞા કરી હતી કે, “જ્યારુધી ચંદ્રનગરમા સર્વ વસ્તુદાયક વિદ્યા હુ ન થાય, ત્યાસુધી મારે વિવાહિત થવુ નહિ.” આ પ્રતિજ્ઞા વિષે છૂટા પ્રકરણમા જણાવેનુ છે નથુલાના પાશમાધી મેનાને મુક્ત કરવાના પ્રસંગમા વિવેકચંદ્ર તે પ્રતિજ્ઞાને બૂલી ગયો હતો, અને સર્વનો આ મહુ અને મેના જેવીવીરુપી આનિષ પ્રાપ્ત કરનાનો ઉમંગ—એ બને કારણોને લગ્ને વિવેકચંદ્ર નિવાહિત થઈ ગયો હતો. આજે તે ધર્મવીર ને એ પ્રતિજ્ઞાનુ સ્મરણ થઈ આવ્યુ છે અને તેથીજ તે ચિંતાના મહા સાગરમા મગ્ન થયો છે ગમે તેવિષેનુ કોઈ સ્વપ્ન આવનાથી તેને ત વાત સ્મરણમા આવી છે. આ વખતે જે બાળિકા પોતાના હાથમા ચોપડી લગ્ને આવી હતી તે બાળિકા મેના છે મેના પ્રાતઃકાળે નિત્ય નિવિ કરી સામાયિક કરતી હતી સામાયિક કરતી વખતે તે બાળિકા ઉત્તમ પ્રકારના સુમેધ- પુસ્તકે વાચતી હતી આ વખતે તેના હાથમા આયિકા ભૂપાના પ્રથમ અવકારનુ પુસ્તક હતુ તેણી સામાયિક પાઠીનેતે પુસ્તકમાથી એક ભાગ પોતાના પતિને વચાનાને ઉમગથી આવી હતી, તેવામા પોતાના પતિને ચિંતાતુર જોઈ તે બાળા સખિત્રવન્ના થઈ ગઈ હતી

વિવેકચંદ્રે સચિત્રવન્ને જણાવ્યું—પ્રિયા, મે કેટલોક સમય પહેલાં એની ઇચ્છા સખી હતી કે, ચંદ્રનગરમા એક સર્વ વસ્તુદાયક [બોડીંગ] વિદ્યાલય ઉઘાડનુ અને તેને માટે મહાન પ્રયાસ કરવો. આપણા

ચક્રનગરમાં ગરીબ આનકોના ઘણા બાળકો માત્ર સહાય વિના કેળવણી લઈ ગયા નથી. તેઓના ઉદ્ધારને માટે મેં એ ધાબણા રાખી હતી. પછી તે વિષે હૃદયમાં નિશ્ચય કરી મેં એવી પ્રતિજ્ઞા કરી કે, 'જ્યાં સુધી ચક્રનગરમાં તેનું વિવાદન થાય નહીં ત્યાં સુધી મારે અવિનાશિત રહેવું.' એ વાતનું મને વાર વાર સ્મરનું ગાળેલું હતું, પણ ન ધુભાગના કષ્ટમાંથી તને મુક્ત કરનારે હું એ વાત ભૂલી ગયો, અને તારી માથે મેં નિરાહ કર્યો. હવે મારી પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ થઈ નથી તે છતાં હું નિનાશિત થઈ તારા મોહમાં મગ્ન થઈને આ ગૃહસંસારમાં પડ્યો છું. રાત્રે મને સ્વપ્ન આવ્યું કે 'જાણે હું એક મોટી પાંચાળામાં બેઠો છું અને મારી આસપાસ ગાંધી જાગી મ નિગ્રાહીઓ અને હૃદયની આશીષ આપે છે.' આ સ્વપ્ન પૂર્ણ થયા પછી હું જાગત વેળા અને મને મારી પૂર્વની પ્રતિજ્ઞા અમરમાં આવી. ત્યારની ચિંતા અને ગોઠના વેગથી હું આઠાત થઈ ગયો છું. પ્રિયા, હવે હું એ સમય ક્યારે જોઈ શકીશ. માન સાવર્મિય ધુઓના ગરીબ વિગ્રાહીઓ અને હૃદયની આશીષ આપે, અને હું તેમની આશીષ લઈ મારા આત્માને કૃતાર્થ કરું. પ્રભુ' મને તેવો પુણ્યાનુબંધી પવિત્ર મમય પ્રાપ્ત કરાવે.'

નિરોચ્ય દ્રવી આ મૃદુવાણી સાલણી મેનાએ કહ્યું, "પ્રાણનાથ, તમે મારે માટે જ પ્રતિજ્ઞા ગુમાવી છે. જો તમે એ પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરનારો આમલું કરી રહ્યા હોત તો મારી ગી સ્થિતિ બાત? નાગ કૃતાર્થના પુત્રોએ જ તમને તમારી પ્રતિજ્ઞા નિરમળ કરાવી છે. આવી હવે તે વિષે વિશેષ ગોઠ કરવો નહીં. તમને તમારી પ્રતિજ્ઞા જ ગમી જેટલી હાનિ થઈ છે, તેટલો મારો ઉદ્ધાર કરવાથી લાભ થઈ છે. તમે મારા જીવનને મોટું આપણન આપ્યું છે. હવે પછી તમે તમારી એ પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરી ગયો. તમારા હૃદયમાં તે વિષે દુઃખ કે, તમારા કાર્યની મિદ્ધિ થઈ ચુકી છે. તમે તમારો જીવનના આ દિને મુ-

ધાન્યને મર્દીને મમદી છે । 'ત્યને ધારણ કરનાર પીરપુત્રો સર્વ
ત્ર નિજથી ધાય ॥'

મનના આ વચનો માલગી વિરેન્દ્રના દૃશ્યમા આધામ
ન મળ્યુ તેના દૃશ્યમા પ્રગટી થિતાની મહા જગાળા નિર્મલ પા
મી નર્મ અને શાંતિ કેપ મુગાનુ સિંચન થરા વાગ્યુ . તેને મુખ ઉપર
પ્રમતતા પ્રગટ કરીને કહ્યુ, "આવિશા, તમારો વચનાએ માન દૃશ્યને
શાંતિ આપી છે અને મારા દ યની મર્જી ઉનાગી છે જે કે હુ જાણ
પ્રતિજ્ઞ થયો છુ, પણ તમારો જેવી ચિડી આરિમતો ઉદ્ધાન કન્વાધી
મને પુણ્યનો અશ મળ્યો છે તમારો ઉદાર એ મારી પ્રતિજ્ઞાના ભ
ગનુ પ્રાયશ્ચિત્ત છે તથાપિ હુ મારી તે પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરીશ છુ નિ
નાહિત તો વચા છુ પા । જ્યાનુધી એ મારી પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ નહી
ધાય, ત્યામુધી હુ નિનાહનુ કળ ભોગરીશ નહી, ત્યામુધી હુ આ
ધા પ્રત્નો ઉપામ-બનીશ. મન આશા છે કે, તુ પણ માન એ નવને
અનુભવન આપીશ "

મ માએ ઉમંગ લાગીને કહ્યુ, પ્રાણુશ, એમા મને શુ જહો છે ?
એ તો મારે કર્તવ્યજ છે જેકે સ્ત્રીએ પોતાના પતિની આજ્ઞાને અ
નુસાનાનુ ॥ જે નવનુ વારણ તમ કરેતુ છે તે નવ છુ પણ વારણ
ને છુ . જ્યામુધી તમારી પ્રતિજ્ઞાના નિર્મલ નહી ધાય, ત્યામુધી
તમારી માથ હુ નિની થર્મ નુકરી છુ "

મનના આના વચન સાલણી વિરેન્દ્ર વચને ખુશી થયો
તેણે હ યધી મેનાને અલિન દન આપ્યુ . બને દ પતી પ્રતિજ્ઞાના નિ
ર્મલુ કુધી ચતુર્થ નવના નાન થયા હતા

વિરેન્દ્ર તે નવનાગીને રગની ઓળીમમા આવ્યા હતા અને
તેણે તે નાત પોતાના મિત્રોની આ રજા હાડીસલગાવી હતી મિત્રોએ
તેના દૃશ્યને જાન કરી તેની પ્રતિજ્ઞાને અનુભવન આપ્યુ હતુ ત્યા

ત્રી તેઓ ધોતાના મિત્રની પ્રતિજ્ઞાનો નિર્નાહ કેવી ગીતે ધાય, તેના પ્રિયાગ કઠી નિવિન પ્રકાશના પ્રયાગ કરના લાગ્યા.

આ અનુસાર મેનાના પિતા હરિચંદ્ર પ્રથમની ચોલ વૃત્તિથી થકુ ધન એટલું કયુ હતું. કર્મ યોગે તે હરિચંદ્ર અનુમાન વ્યાધિમ ગ્રાધી ગયો અને અલ્પ દિનમત્ર તેના આયુષ્યનો અંત આવી ગયો. મનુષ્ય રખતે તેની પામે મેના અને નિરોધ્યક એકા હતા. હરિચંદ્રને જો મેના વયેય તે એનો મેના હતો કે તેમા પ્રાપ્ત સુધી પણ એભાન મિથિ ન થાય. હરિચંદ્ર વૈદને પુત્રી માલેનગાન થયો હતો કે, 'આ મેનામાથી તે અચનાનો નથી' આવી તેને મરણ રખતે ધોતાની ત્રી પ્રભા, મેના અને નિરોધ્યકને બોલાવ્યા હતા. તે વખતે તેણે ધોતાના 'મા' વિરોધ્યકને કહ્યું, 'નિરોધ્યક', હું આ વ્યાધિમાથી મુક્ત થનાનો નથી. મારી પાછળ તમારી માત્ર પ્રભા અને મારી પુત્રી મેના ગિવા ય બીજી કોઈ નથી. મે યાનજીવિન લોભ વૃત્તિ ગમી કલ્પ મથય કરેનો છે. તે કલ્પનો કાષ્ઠપણ સદુપયોગ કર્યો નથી. મારી પામે પ ત્રાગ હજાર રૂપીયા મેકડા છે અને વીંગ હજારની મિલકત છે. હવે તે મર્ચ મ પતિની માલે આ તમારી નામૂ પ્રભા છે. તેણીના નિર્વાહ જેટલી રકમ રાખી બાકીની રકમ મારી પુત્રી મેનાને આપવી છે. જે તમેને મળે. તેમાની થોડી રકમ કોઈ શુભ કાર્યમા વાપરજો, અને તેની માને વ્યવસ્થા કર્મની માનવ કરાવજો. કોઈ એવા મુદ્દ તમા એ કલ્પનો ઉપયોગ થયો જોઈએ કે, જેવી લોભથી થયેલા માગ જીવનના મવિન કાર્યોનું તે પ્રાર્થાશ્રિત થાય. હું મારી બધી વ્યવસ્થા તમાની રજા ઉપર ગમ્યુ છું, કારણ કે, તમારી મમાન મામે આ ગામમા કોઈ ન બધી નથી તમાન શિનાય માન અનાગિષ્ટ કુટુંબનો વ્યવસ્થાપક મે, નથી.

હરિચંદ્રના આ વચન માલગી નિરોધ્યક બોલ્યો—“એક, આ

વળને તમે નિશ્ચિત રહો. તમારા હૃદયમાં કોઈ જાનની વિના રાખ્યો નહીં. પચપન્નેશીનું સ્મરણ કરનારો આ સમય છે. તે અમ્બ કડી તમારી અત્ય અવરધા મુકાશે. તમારી ઈચ્છા પ્રમાણે તમારા દ્રવ્યનો મહુપયોગ થશે. નાન પૂજ્ય સાચુ પ્રભા માટે માતા સમાન છે. એ મૃગુલી આનિકા તમારા દ્રવ્યનો મહુપયોગ કરશે. તેમની પાસે વૃત્તિ તમારા વિષયે મારા હોવામાં વાતવાનેજ અને પ્રેક્ષા કરશે. ગેકછ, મેક જાનની નીકર ગળશે નહીં, હું વધાગમ્નિ તમાન ધગની વચરવા કરોશ, હવે મારે તમને એટલી વાત જમાનવાની છે કે, તમારા દ્રવ્યમાંથી કોઈ જાનનો હિસ્સો લેવાની આગી ઇચ્છા નથી. વગિ લોપાગિત શિનાય બીજા મેક સબ ધીની મિન્ત ઉપર ઇચ્છા ગળવી એ અમ્બ વૃત્તિ હોવાય છે ઉચોગથી પોતાની જાને ઉપોજન કરેલા દ્રવ્યથી નિર્વોદ કરનારા પુરોહિત ઉત્તમ વૃત્તિનાજા ગણાય છે તેથી હું તમારા દ્રવ્યની ઇચ્છા રાખતો નથી. તમે જે દ્રવ્ય તમારી પુત્રીને આપનાની ઇચ્છા રાખતા હો, તે દ્રવ્યને પણ તમારા શુભ ખાતાના દ્રવ્યની સાથે મિશ્ર કરી તેનો મહુપયોગ કરો. તમારા દ્રવ્યની શુભ યોજના કરનામાં હું મંત્ર તત્પર રહીશ "

નિમેશ દના આ વચનો માળગી મરણ સરવાપર પડવા હુન્નિચના હૃદયમાં સતોપ વચો હરિચ દ તે નિમેશ દના વચનનો ઉત્તર આપી શક્યો ન હતો તરતજ તેના હૃદયમાંથી છેદના ન્યાસ ઉપદેશ લાગ્યા અને તેણે જોત જોતામાં અગિહ તપદના ઉચ્ચાર સાથે પ્રાપ્તો ત્યાં કરી દીધો. અને તે સાથે પોતાના દ્રવ્ય નથા હૃદયમૃદિ નો ત્યાગ પણ કરી દીધો.

હરિચ દના મરણથી સબ ધને લઈને તેની પત્ની પ્રભા અને મેનાને અતિ દુઃખ વાગ્યું નિમેશ > નિમેશના નવનો કહીને માતા અને તેની પુત્રીને સમજાવી શાન કર્યા હતા

નેતાનો ધર્મ વિનાહ કર્યા પછી અને જૈનશ્રેય સાધક વર્ગના સહ-
વાસમાં આવ્યા પછી હરિચ દની વૃત્તિ પવિત્ર થઈ હતી. તે હમેશા
પોતાના પૂર્વપાપનો પશ્ચાત્તાપ કરતો હતો. તેની મનોવૃત્તિમાં કાઈપણ
શુભ કાર્ય કરવાની ધાબ્ણા રદા કરતી હતી. હરિચ ૬ છેલ્લી વખતે
પવિત્ર વૃત્તિમાં મરણને ગળુ થયો હતો. અને તે વૃત્તિને લગને છેલા
ધાસમાં અગિય ત એના પાપનો ઉચ્ચાર તેના મુખમાંથી થયો હતો.

હરિચ દના મરણ પછી તેના સ બ ધીઓ અને કુટુંબીઓ તેની
ઉત્તરક્રિયાને માટે પ્રભાની પાસે આનના લાગ્યા. કોઈ સ ધબોજન ક-
ન્યાને, કોઈ ચોરાશી કરવાને અને કોઈ આમબોજન કરવાને પ્રભાને
કહેવા લાગ્યા. હરિચ દની વય વૃદ્ધ હોવાથી તેની ઉત્તરક્રિયા કરવાને
તેના સ બ ધીઓ તરફથી વિવિધ વિચારો પ્રગટ થવા લાગ્યા.

વિવિધ પ્રમગ્ના કથનથી મુ ગાયેલી પ્રભાએ એક વખતે પોતા
ના જમાઈ વિવેકચ દને બોલાવીને કહ્યું, “વિવેકચ દ્ર, તમારા સાસરાની
ઉત્તરક્રિયા માટે લોકો મને કહેતા આવે છે અને મુ ઝને છે. મારે તે-
મને જો જવાબ આપવો? મારા હૃદયમાં તે વિષે અનેક વિચારો ઉત્પ-
ન્ન થયા રે છે. હવે તેણે શું કર્યું જોઈએ? તેને માટે મને તમારી કીર્તિ
તી મદાહ આપો. તમે જાણો એ કે લોકોના સ્વભાવ જુદાજુદા
હોય છે, અને તેને માટે મેં શ્રાવિકાભૂષણના પ્રથમ અક્ષરમાં વા
ચેલું છે, તે મને આ વખતે યાદ આવે છે.”

“જ્યાં અસામા દેવે પ્રાણીના સ્વભાવ તથા પ્રવૃત્તિ જુદા હોય
છે આ શરીરમાં પૃથ્વી, જળ, વાયુ અગ્નિ, વગેરે તત્ત્વોની સાથે
પ્રાણ રહેલા છે, તે બધા તત્ત્વો મળીને પ્રાણના શરીર બધાએલા છે.
પ્રત્યેક શરીરમાં પ્રાણના બળ જુદીજુદી રીતે રહેલા છે. એટલે તેથી
કરીને માણસોમાં સ્વભાવ—પ્રવૃત્તિ જુદીજુદી રીતે બધાય છે. વળી
સ્વભાવને પ્રેરણા કરનારા કર્મ હોય છે કર્મની પ્રવૃત્તિઓને લઈને
પ્રાણીઓના સ્વભાવ—પ્રવૃત્તિ પ્રગટે છે.”

વિરોધ્ય દ્ર, તમે વિદ્વાન છો, એવે તનારી પામે કહેતું તે પુનઃ
મિત કર્યાં તેણે આ માટે તમે દીપ વિદ્યાર કહી તમારો સાસનની કિંમત
દિવાને માટે શુ કરવું ? તેની મને મવાદ આપો.

પોતાની સાસુ પ્રભાના આ નયન માભળી વિરોધ્ય દ્ર વિચાર —
જીને બોલ્યો— ' ભદ્ર, તમે વિદ્વાન આનિત છો. વળી આવડ મેમના
વ્યવહારના અનુભવી છો, તે સાથે નારાથી વચમા ત્રોડ છો. તો તેનો
વિચાર તમારેજ કરો ને એ તમારો દુદયની ગી કહ્યો છે ? તે નાજે
પ્રથમ જાણવી ને. એ. પછી હું માંગે તે વિરોધ્ય વિચાર તમારી આ
ગળ મે ૧૨ કરીશ.

પોતાના વિદ્વાન જમા; વિરોધ્ય દ્રના આ વચન માભળી પ્રભા
એ પ્રીતિપૂર્વક જણાવ્યું, ' વિરોધ્ય દ્ર, વર્તમાન નાજે આપણી જૈન
કોમનુ પ્રવર્તન ક્રમનુ નય છે આપણી મેમમા આવના દ્વાનિમર
દિવાનેનો નારા કંઠાનો મદુન પ્રયત્ન પ્રવત છે. આપણી ભાગવત
ની મહાપરિપા ઉત્તમ પ્રકારની સર્વ મુલાખા કંઠાને ત પર થઈ છે
આવે સમયે તમારા સામરાના દ્રવ્યનો નમમી ખીર્તિ ભરેલી ઉત્તરકિ
યામા વૃથાવ્યય કરેનો એ મને યોગ્ય લાગતું નથી. મરણ પાછા મિદાત
ભોજન આપી ઉત્તરકિયા કરી એ મિથ્યાત્વ છે. વળી તે વિરે સાન
તમણે પ્રગ થના અડનાગિ અને માસિ પડેમા થતી ચર્ચાઓ હું
માગે જીને વાનું છે. માટે હું એના નિર્ણયપર આવી છું કે, તમારો
મમરાની ઉત્તરકિયામા મિદાત ભોજન ન કરવું પણ તે ઉત્તરકિયામા
તેનના નામતુ કાયમ સ્મરણ રહે એવી કે. સગ્યા ઉત્પત્ત કરી કે,
જેથી તેમણે અનીતિતથા લોભ દુષ્ટિથી ઉત્પત્ત કહેવા દ્રવ્યના પાપનુ
પ્રાયશ્ચિત્ત થાય. હવે આ વિરે તમારો જો અભિપ્રાય છે ? તે મને સ્પષ્ટ
જીને જાણવો.

પ્રભાના આ વચન સાભળી વિરોધ્ય દ્રના દ્રવ્યમા અપાર હૃદય
ઉપત થઈ આવ્યો. પોતાના દ્ર વના વિચારેજ પ્રભાના દુદયમા મ

નિર્મિમિત થયેલા જોડ એ નિદાન તરફ અતિ આનંદના પ્રવાહમાં તરવા લાગ્યો. તેણે આનંદને જણાવ્યું “ પૂજ્ય આસુચ, તમે જે વિચાર દર્શાવ્યા છે, તે મારા વિચારનો પ્રતિબિંબ છે. હું તમને સ્વતંત્ર રીતે મારા એ વિચાર દર્શાવવાની જગ્યા સમજાવું છું, તેજ વિચારો તમારા હૃદયમાં પ્રતિબિંબિત થયેલા જોડ મને વચ્ચે આનંદ ઉત્પન્ન થાય છે. મરણ પાછળ જન્મનું સ્વરૂપ, એ વિચારથી હું તદ્દન નિરુદ્ધ છું એ મિથ્યાત્વની વિચારે આપણી ઝામમાં પ્રવેશ કર્યો છે, તેને દૂર કર્યો જોઈએ. પૂજ્ય માતા, તમે સ્વર્ગના સી ગેઠના દ્રવ્યનો કેવો ઉપયોગ કરવા ધાંગે છો? કેવી મર્યાદા ન્યાયન કરવાની તમારી જગ્યા છે? જો તમે તમારો એ વિચાર જાણો તો મને વચ્ચે હર્ષ થશે. તમે સારી રીતે આશ્રયનથી પામેલા છો, તથી તમે તે વિષે વધુ પ્રેમ વિચારે દર્શાવી શકશો.”

પ્રભા પોતાના હૃદયના સુનિચારની પ્રભાને પ્રસાર કરતી બોલી — “ સાચું વિચાર્યું કે, મારી, ઈચ્છા એવી છે કે, આપણા સ્વદનનમાં જનપ્રજાનો મોટો ભાગ ગરીબ છે. ગરીબાને લઈને તેમના બુદ્ધિના બાળમાં જોઈએ તેની કેળવણી મેળવી શકતા નથી. તેઓને જે અન્ન દાન સાથે જ્ઞાનદાન આપનામાં આવે તો ઘણું લાભ થવા સંભવ છે. મોટે આ નગરમાં સર્વનિમ્બુદાય એ નિર્વાસય ઉધારથી અને તેની અદ્ય અભ્યાસ કરતા જનપ્રજાને મન પ્રકારની સહાય આપવા, કહો, તેમાં તમારો શો ભાગ છે? ” પ્રભાના આ વચન વિચાર્યું અને મનો ભીષ્ટ થઈ પડ્યા. તે નિદાન તરફ પોતાની અંતરની અભિલાષાને અતાયાને મજા થયેલી જોઈ ઘણાજ ખુશી થઈ ગયો. તે સાનંદવદ્ધને બોલ્યો—“ પૂજ્ય માતા, મને આશ્ચર્ય વાય છે કે, મારાજ વિચારે તમારો હૃદયમાં પ્રતિબિંબિત થયા છે. મારી પણ એજ ધારણા છે. અને તેને મોટે મે પૂરે પ્રતિજ્ઞા પણ અહીં કરી હતી. એ મારી પ્ર

ના નિર્માણ તમારા આ વિચારથી સિદ્ધ થાય છે. હું તમારા સ.
ને પૂર્ણ રીતે મળના છું ”

પ્રભા અને વિવેકચંદ્રની ધારણા રૂપી સંગિતાનો પરસ્પર સંગમ
થો. અને તેજ વખતે તે કાયનો સમારણ કરવાનો દિનસનિશ્ચ
નામા આવ્યો હતો.

હરિચંદ્ર શેઠના કેટલાએક અટપમતિ અને અજ્ઞાની મજા ધીએ
ર્ષમા અતરાય કરના ઉભા થયા હતા, પણ મધના આગેનાનોની
વર્ગના નિદ્ધાન મેઘમગેની મ પૂર્ણ સંભાવથી ચંદ્રનગરમા એ પ
કાયનો મમારણ કરનામા આવ્યો હતો. પચસીસ હજાર રૂપી
ની મોટી રકમ તે ખાતે અર્પણ કરનામા આવી અને ચંદ્રનગરમા
જિયંદગી સનનિરાવર” (હરિચંદ્ર બોર્ડીંગ સ્કૂલ)એના નામથી તે
ના ઉભી કરનામા આવા. અગવાસી હરિચંદ્રના નામના સ્મરણ
એ કીર્તિ સ્તંભ ચંદ્રનગરની જૈન પ્રજામા એક નિશાળ ભુવનમા
પિત કરનામા આવ્યો હતો.

આ ઉત્તમ ઉપકારી કાયના ન્યાયનવી નિવેકચંદ્રના
મા જે હુય ઉત્પન્ન થયો હતો, તે અનર્જનીય હતો. તે
ધાની વ્યવસ્થા કરનાર મહાન કાય જૈનશ્રેય સાધક વગેરે મોખ
આવ્યું હતું, જેમા વિવેકી અને વિદ્વાન વિવેકચંદ્ર શ્રુષ્ઠ ભાગ
હતો. આ પ્રમાણે થનાથી વિવેકચંદ્રની પ્રતિજ્ઞાનો સારી રીતે નિ
થયો. ઉત્તમ પુરુષોની પ્રતિજ્ઞાની ધારણા સકળ થયા વિના રહેતી
તો.

પ્રકરણ ૩૩ મુ

એક ગ્રેન્થુએટ ગુરુ

ચંદ્રનગરના મધ્ય ભાગે એક વિશાળ ઉપાશ્રય આવેલો છે. ■
શ્રવણી અદર એક તરફ વ્યાખ્યાનશાળા છે અને બીજી તરફ મુનિ

સામ્રાજ્યે જૈન ધર્મ ગ્રામ ધર્મ સિદ્ધિમા આવી પળી છે અગ્રે ના
ના હાનિમાર્ગે વિચારેથી આનંદગ્રામ અને આનંદ સમાદ કદગીરી
નિમા આવી પડે છે તેની પ્રવર્તન હિ નિમિત્ત વળી છે. તેથી
ચાલના પ્રવર્તનમા કેવી મેઠ મુલાકાત મનાલી જરૂર છે તેનાથે
અમાન મુનિઓએ પદમયને અનુમતીન વર્તનાનુ ઇ આપ્યું ન
તથા જ્ઞાનક્ષત્રને પ્રદિ ના તેના ઉપદેશ માધી ગ્રામન માગ્ની ગાય
રમતા ઉપાન કુવાની જરૂર છે આજ ના નાના મુનિઓ
પાતાની કીર્તિ વરતેરી રીત ધર્મો ઉપાન-ગરે છે મમવન
ની, નનાથગિરિની, નર પવનની નરેળી-ક ની ની ન્ય હાથો
કાની પાતાનો પ્રભાવ પ્રા નરે છે. ણીત પદ ગાના ઉપદેશ
ગરે છે કે, જેની અ ન પાતાની પ્રખ્યાતિ ધામ અને પાતાનુ માન
રથે—આના ઉપદેશ નાની આરંભને ગામો હામ ધર્મ કચેતો વ્યય
મને છે પદમા નદી સ્પર્શી ઉપાની માનાવી નાવના પશ્ચાત
વી ચાલના નમયની વિગ્ધ અના ધર્મ પ્રવર્તનાના નાવધનની
મહાન હાનિ છે કીર્તિ અને નાના તાથી ન્યરા તેમનિમે
રર્તમાન સનયનો વિગ્ધ કળા નથી વ્યાપા નમીના વિનામને
ભાગવતારા ધર્મ આપમાને જ નુગ્ધ પદ દીન મન ધી વડ
રમગના આરંભને તેઓ જેના નથી પાતાને આદા નેનાનો નેગ
નાનાના ધનાથ આરંભના મહાના ન નેમની દિ દોય છે પલ
ભાગની કોડીઓમા પડેના અનવીનીથી અમ રેથી પાતાનો
નિર્વાહ ક ના નીન આરંભ તેમની નિમા આનના નથી વના
ખ્યાનગ્રામા અગ્રેગ ન આ ના નેવા નનાનો તરડ મુખ
રાખનાન અને છે વી નાના ઉપાન પાન બેના ભાવિ નરીમ
આવકોથી વિમુખ વનાન અમા ન મુનિઓ ખખ મુગિન ર્મ
કુવામા પ્રવ ધા છે તેમા રમને નામ ઉપાધ્યયની પદીઓ મનાના
દોય તેના આય ન તેરી પ્રથમ જન મુનિઓએ પાતાના પ્રવર્તના
નુવાને નેના ને જે તમને મામયા ના પાગના આ મ માદ્યવેતો
વ્યય નના એ અને એ ન હા મુ નિ તેઓ હુ તમને ખમ
આપ્યા વ ન આ તમાન ન મા આવેા મુ

તેમહા મુનિની આ વાલી ગાયત્રી મધના મામનાનો ગાન
પ્રાથમે ધર્મ આ તેઓમાથી જેન એવ માધ- રમના મમારથી પ

નિવધયેલા કેટલાએ- ગેડીઆચ તો તે રખતે હરના ઉભરાવી તે નહા મુનિના વિચારને અભિનદન આપ્યું હતું. પત્રી બીજે નિમ્ને પ્રાત્રાણે ઉપયોગી ભાષણ કર્યે વ્યાખ્યાન આપનાની વિનંતિ કરી તે ગેડીઆઓ પોતપોતાને જ્યાંને ચાલ્યા ગયા હતા.

ચંદનગજના આ વાર્તા પ્રમદી ગા. કો. મેન્ડુએટ ગુરુ ચાન્નિ ધારણ કરી આનેલા જે—આ વાર્તા માલગી ચંદનગજનો અનુવિર મવ તે મહાનુભાવને વાના રૂપને ઉલ્લેખી આપના લાખો.

બીજે નિમ્ને પ્રાત્રાણે ચંદનગજની જેન પ્રજા આ બાળવૃદ્ધ ઉપાશ્રયમા આવી અને વ્યાખ્યાનગાળા ચીનાર ભગઈ ગા. રમથ-ક અને નિરે-ચક રોજે નર્ગના મર્મ મેરમગે પોતાના કુટુંબ માથે એ નિદાન મુનિનું વ્યાખ્યાન માલગજનાં આલ્યા હતા.

જ્યારે વ્યાખ્યાનનો સનય વયો, એટલે તે નિદાન મુનિએ ચાલના જમાનાને લગતે જે પ્રવર્તન જુલોઈએ, તે નિરે ધણી જાદાન ભાષામા ભાષણ કર્યું. તે નિદાન વખાણે ધંસાગ, મન્દુત અને માગી ભાષામા ગાન્ધીય પ્રમાણે આપી જેન પ્રજાને ઉત્તરિતુ નશન જગના એના નિર્જાપ ઉપાયો બતાવ્યા કે, જે સાલગી મર્મ મોત-મમાજ અતિ આનંદ પામી ગયો તેમના મનમા નિશ્ચય થઈ ગયો કે, 'સાગ્ગરના ઉપર વસતી જેન પ્રજાની સમિતિ અને આમાગિ ઉત્તરિત જગના આના મુનિએ જે પ્રગટ થાય તો જૈનશામનનો ખરો ખરો ઉગ્રાન વાય' તે મહા મુનિનું આણુ નિદાનભરેલું ભાષણ માલગી રમથક, નિરેચક અને નામચક તો વના આશ્ચર્ય પામી ગયા. તે મહા મુનિની કુદર્શી નિદાની નિદાતા જોઈ એ જુલોઈ થયેલા મોમચક વનારે જુગી વડ ગયો. તેના દૃઢ્યમા અને જાતની ગજાઓ ઉપર થના લાગી અને તે વાના દૃઢ્યમા નિચાન જગા લાખો ભાષણ ગમાસ થયા પત્રી કેટલાએક લોકો મુનિવરને વઢના કરી તે મહા મુનિની સ્તુતિ જતા જતા પોતાને જે ચાલતા થયા કે વધાએ તો તે મુનિના જનની પ્રીતિની ત્યાને ત્યાબેચી નદા તેમા ખાસ કરીને સઘા આપેનાનો અને નર્ગના મુખ્ય મેરમગે તો પોતાના કુટુંબ માથે ત્યાજ એમી નરા.

બોલ્યો—“મહાનુભાવ! આપના પૂર્વ વૃત્તાતની જિજ્ઞાસા ઘણી થાય છે, જે આપની પ્રસન્નતા હોય તે જલ્પાવવા કૃપા કરજો. મારા આપના મુનિ ઉપાધી મારા દૃષ્ટિમા અતઃ જાતની શકાયો થયા છે છે. તમે આપની માથે માંગે પૂર્વ પરિચય હોય, એવો મને ભાસાય છે. અનિયતના અને આનિર્મના ભાવની કું આપની પાસે સ્પષ્ટ રીતે કહી શકેતા નથી.”

એમચ દ્વના આ પ્રશ્નથી તે મહા મુનિ દ્વારચ કરીને બોલ્યા—
 ‘ભદ્ર! તમારા મનમા માટે માટે શકા થાય, એ મને મલબલ લાગે છે. ‘હું કોણ છું’ એ અપ્રત્યક્ષ કથા પરિચય મારે તમને જાણાવું તો જ્ય કે હું પૂર્વ તમારા રંગનો આશ્ચર્ય. હું બોલું, એ ની પાસે પ્રાપ્ત કરી ચારિત્રાગી થયો છું. વર્તમાનમણે કેટલાક મુનિઓ અર્વાચીન મમયને અનુમતી આપના નહીં સધાગ અને ગરજને સતે છુટાછુટા. તમારો બોલેના જન મુનિઓની પ્રવૃત્તિ વિચિત્ર જાતની થઈ ગઈ છે તેઓ પોતાના કર્તવ્યને બહી ગયા છે. જૈન કોન્ડુઅમ અને મીશ સરથાઓ કે જેઓ વર્તમાનકાળને અનુમતી જોતાની ધાર્મિક તથા આમારિક વિવિધ મુધારનાનો પ્રયાત કરે છે, તેમને મંદ આપવાને બે તેઓ નાહોઆહીની ધર્મથી તેમને તેડી પાડનાનો પ્રયાત વરનારા કેવાએ મુનિઓ લેવામા આવે છે પોતાના આચારોના મોટા ભાગ નહાગી વિવિધતા નાની જ એ અને ની પાસે જાય છે. તે મના ઉદ્ધારનો ઉપદેશ આપતા નથી, પણ પોતાના ઉદ્ધારનો ઉપદેશ આપે તે વિવિધ જાતના મહોસસો કરાડી પોતાની કીર્તિ અને માત વધારના તેમો પ્રયાત કરે છે આચાર્ય, ગરી, પન્થાસ વિગેતી પવિત્ર પવીઓ મેળવનામા જ પોતાની કૃતાર્થતા સમજે છે કેવાએક તો ઉદ્ધત થઈ કોઈ ની નિદાતા જ આખ્યાનો વાલ છે, અને પોતાની પ્રતિષ્ઠા નવારે છે. તથાપિ માર કહ્યું જોઈએ કે, કેટલાએક મુનિઓ સારા વિદ્વાન, શાત અને આનિર્મ પ્રમાણે વર્તનારા પણ છે તેમો કોન્ડુ સના અને બાજી મરથાઓના કાયને અનુમોલ આપવાની ઈચ્છા રાખે છે, પણ તેના મુનિઓની સખ્યા ઘણી થોડી ■ તેના પવિત્ર મુનિ મોના ચરચકા. જમા માગી વદના છે અને તેમના મુનિજીવો હું જાણ બન્યરા આપું છું ભદ્ર! મે પાસે તેમ ઉત્તમ સદાથી ચારિત્રર્મ અગીકાર

કર્ષો છે. આ અમાગ સસારમા જો કામપણુ સાર હોય તો વર્મચેપન છે. તે ધર્મની એના આધે તીર્થતપચતુર્નિવ સધની એના કરવી અને તેમા આત્મસેગ આપી પોનાના મનુષ્યજીવનને કૃતાર્થ કરવુ. જો દેવ ગુરની કૃપાહુને તો મે માગ જીવનતુ તેજ કેન્દ્રસ્થાન નિશ્ચિત કયુ છે. હુ તમારા માહેલો એક શ્રાવક હતો. આ આત્માનુ જન્મસ્થાન પણ આજ નગર છે. આ નગરમાં આવીને મને સ તોપ પામવાનુ એક મોટું કાન્ધુ પ્રાપ્ત થયુ છે, તે એજ કે “હરિચ દ્ર મત્ર વિદ્યાનય”ની સ્થાપના. આ પવિત્ર મ સ્થાના અવલોકનવી મારા અ તરમા અતિઆન દ પ્રાપ્ત થયો છે. દરેક મોગ શહેરોમા જો આવી આવી સ સ્થાઓ ઉભી થાય તો આપા ૧૧ ધર્મનો ઉગ્રોત થયા વગર રહેશે નહી. મારી પાલ એવી ધારણા છે કે, દરેક મોટા તરા નાના શહેરોમા એવી સ સ્થાઓ ઉભી કરનાનો ઉપદેશ આપ્યો. તે માથે આપણા મા સ્ત્રીન અથા ઉપરવી મુખ્યત્વે લેખો લખાવી સારા સાગ પુ રેમો પ્રગટ કરના અને જૈન બાગ અને શ્રીકેળવણીની વૃદ્ધિ કરવી. આનકો! તમને પણ માગે એજ ઉપદેશ છે કે, તમારે પણ તમાગ દ્રવ્યનો ઉપયોગ તેનાજ કાર્યોમા કરવો. સાત ક્ષેત્રોમા જ્ઞાનક, શ્રાવિય અને જ્ઞાન એ ત્રાપ ક્ષેત્રોની સુધારણા કરવાને સ ૧ તપર રહેવુ. એ કાર્ય કરનાથી તમાગ શ્રાવજીવનની માર્થકતા થશે અને તેથી તમારા સ તાનો લભિયના ધાર્મિક તથા સાસારિક ઉત્તિ મેળવી શકશે. જૈનશામનર્પત તમારા એ નર્પને સ પૂર્ણ સ હાયકામી થાયો. મહા મુનિની આ રાણી માલગી વિક્તાન શ્રાવક મોમચ દ્ર માનદાશ્વર્ચ વર્ગ ગયો તેનુ શરીર રોમાચત થય ગયુ અને તેના નેત્રોમાવી હર્ષના અશ્રુઓની નાસ ચાવી તે ગરગદ કંઠે બોલ્યો—“ મહાનુમાન! આપના વચનો ઉપન્થી મે આપનુ સ્વત્તપ મારી રીતે યોગખી લીધુ. આથે આત્મભોગ આપી આપુ મહાન કાર્ય કયુ”, તેને માટે આ ચ દ્રનગરના સ ધને મોટું માન છે. ” આટલું કહી મોમચ દ્ર બેડા થઈ ભક્તિમાવથી પુન વદના કરી સર્વ શ્રાવકોન ઉદ્ગીતે બોલ્યો—“ બધુઓ! આ મહા મુનિની યોગખાણુ આપના મને મતિ આનદ ઉત્તમ થાય છે. આ મહામુનિ ને આપણા ધર્મનિષ્ઠ શ્રાવક ધર્મચ દ્રના લલુ બધુ, મારા પ્રિય મિત્ર અને સ અગી કહીગય દ છે. ” મોમચ દ્રના આ વચન સાલગતાજ સર્વ સમાજ મા

તેના શ્રવણ થઈ ગયો. સર્વથા કનુ કુંકળ ગઈ. રામાચરિત્ર અને નરે હ
પ્રાંશુ મહિત થઈ ગયું. મને એ પુત્ર ભક્તિમાનથી તે મહાનુભાવને
વસ્તુ કરી અને આવીથા ભગવાનના જન્મની રી ઉપાશ્રયની ભૂ
મિતે ગાતરી મૂકી. અર્ચાચીત જ્ઞાનની પદ્ધતિ માથ પ્રાચીન જ્ઞાનને
માન આપનાન અને જમાનાને અનુમતી કરીને ઉદ્ધાર કરવાની ઈ
ચ્છા નાખનાન યુનાનો - કેસા વાગસા કે, 'આપને એ શ્રેષ્ઠુએ
ગુરુની પ્રાપ્તિ થઈ

તે પછી શ્રેષ્ઠુએ પુના ઉપનામની પ્રખ્યાત વધવા તે નદા
મુનિ કેદવા વધન ગુરી ચક્રનગરમા જઈ હતા ચક્રનગરની જૈન
પ્રજાએ તે મહા મુનિના ઉપદેશનો પૂર્ણલાભ લીધો હતો એ નદા મુ
નિના ઉપદેશની ચક્રનગરની જૈન પ્રજામા જ્ઞાન તથા ધર્મની વૃદ્ધિ સા
થે વીર શામનનો મહાન નિર્ણય થઈ ગયો હતો.

આ પ્રભાવે ડહીલ્યડે આમભોગ આપી પોતાના મનુષ્યજ
નની માર્થના કરી હતી તે મહાનુભાવે દેવોદગ નિદુર કરી
જેનોની માર્મિક અને માસ નિ-ઉત્તરિનો નિર્ણય કરી ઉપદેશ માર્યો
હતો તેમણે જૈન ધર્મની પવિત્ર ભાવનાને નવીન પદ્ધતિ કે પ્રમાણ
ત કરી હતી. આર્ત મના પ્રાચીન પુસ્તકમાથી ઉપયોગી નિ
પણના ઉપાત્ત કરી નવીન નિદાનોને તેને ઉત્તમ રસ અપાવ્યો
હતો. મોટા તથા નાના નડેરોમા જૈન નિગ્રાણાળા, જૈન કન્યાગાળા
અને જૈન માગાશાળા ઉર ૧૨૫૦ થી ૧૨૫૫ અને નિરાધાર આરંભને
ઉદ્ધાર કરવાને શ્રીમંતોને ઉપદેશ આપી ઉદ્ધારગાળાઓ અધપાધ
હતી, ભગવંત પ મગાગ્રહમા યુગ ને તપ્ત પાતી જેનોની મધ્યમશુદ્ધિ
ની રાગી મુગાજા કરી હતી.

આના આના અને- શુભકાર્યા કરી તે શ્રેષ્ઠુએ ગુરુએ પોત
ના ચારિત્રજનનો આપ ઉપયોગ મ્યો હતો તે આને તેમણે પોતાના
મુનિ ધર્મને નિર્ણય ન મ્યો હતો તેના મુખમાથી મુપાના કરી પ
પ્રગટ વધો ન હતો હિમાના હોઈ પ ૧ માન ભાગ્યમા તેમણે કંઈ પ
ભાગ્યલીધો ન હતો અત્યા વનના મહા પાપથી તે તેઓ સ ૧
નદા હતા મન, સ્થન અને કયાથી ગીગરથી મુગાલિત ન
તેમણે સાડ રક્ષણ કર્યું હતું પોતાના નરીગના નિર્ણય નેદવા ન

અને પાત્રો ગિનાય ધીજે કોઈ જાતનો પગ્નિહુ તેમણે ધ્યાન્ય કર્યો ન હતો. તેઓ સવની કે ધીજી કોઈપણ જાતની અટપટમા પડ્યા ન હતા. કંઈ કંઈપણ કદિ પડતેમનો પરાલન કરી ગયા ન હતા. તેમની મુખમુદ્રા ઉપર શાંતિરૂપ મુદ્રાની કાંતિ પ્રગમી નહોતી હતી. તેઓ ધાડ મિત લાપાડ કરતા અને તેવી ધીજના મનને આકર્ષતા હતા. તેઓ મર્મ આનંદોને મમાન દ્રષ્ટિથી જોતા હતા. કોની તરફ ગગન દેવ રાખતા ન હતા. જૈન મેમના ઉદયને માટે સારી આગી ચોજના કર્યાં ના, તથાપિ કોઈ જાતની અટપટમા આનંદિથી નર્તતા ન હતા. તેઓ નિયમિત રીતે નર્તતા અને નિયમ પ્રમાણે આવતા હતા. મન અને શરીરને સ્વસ્થ આપી દેતા હતા. કોઈ જાતની કેમજાતા રાખતા ન હતા. તેમની વિદ્વત્તાને લઈને ધ્યાન યુગનો તેમના પાંચે દીક્ષા ધ્યાને આવતા, તોપણ તેઓ લાયકાત જોડે તેમને દીક્ષા આપતા ન હતા. તેઓ ત્રણ કાળ મુનિનો જિયામા ચાનચાન નહોતા અને તે પોતાની જાતને કરતા હતા. પાને મર્મદા આધ્યાય ધ્યાનમા તત્પર રહી રીઝ્યોને સ્વાધ્યાય ધ્યાન કરાવતા હતા. જ્યાં તેઓનો નિવાસ થતો, ત્યાં તેઓ યુદ્ધસ્થ અને મુનિ બંનેને પોતાના જ્ઞાનનો તાલ આપતા હતા. પોતાના નિમિત્તે જાનકોના રસમથી લક્ષ્મીનો વ્યય ન થાય, તે માટે તે બહુ સાનચાન નહોતા હતા. એવી રીતે સર્વશુભન પત્ર તેમના મુનિ આત્મસાનન કરતા અને પગહિતમા આત્મહિત નમણ પ્રતિન કરતા પોતાના જિવો નિમિત્તે દોષો વિહાન કરી નિર્ગમન કરતા હતા.

પ્રકરણ ૩૨ મુ

ઉપસ હાગ

આનંદના મહર્મ અને સંચાળને મુદ્રાનારી આ આનંદસમાની નવનકલા આજુ ગમાસે રાય છે. તેની સમાપ્તિ કરતા પહેલાં તેની અદ્ય આરેના પાત્રોના અટપટુ નિર્ગમન કરવું ઉચિત છે. ધ્યાન અને મધુરા, નિરંકર અને મેના અને વિદ્યા અને મોમયદ— તે ત્રણ ગુણનું પાત્ર આનંદસમાન મર્મરૂપે મુખી થતા. સ મુખી આજુ પોતાના પતિની વિધાનને દેવી

દમીના સદુપયોગ કર્યો હતો. વીજા અને પ્રેમચંદનો અવ્યવસ્થિત થઈ ગયેવો સસાર પાછો પૂનઃ મુક્તિ ઉપર આવ્યો હતો. આ બધો પ્રસાદ રોનો હતો? એ જોઈ એવ માધક નગનો પ્રમાણ હતો એ પવિત્ર સંસ્થા એ ચંદનગરની જેલ પ્રજાના સાગી મુક્તિની જી હતી એવી ઉત્તમ સંસ્થાઓ કેના કેના મહત્ત્વ કાર્ય કરી શકે છે? તેનું આ પદ દ્વારા છે.

આવક સારમા આનંદજનનના બે ભાગ પાડી શકાય છે, એ જ કુમારભાઈ અને બીજો વિવાહિતજાન—પ્રાચીન સમયમા એ બે પ્રકાર વચ્ચે જે ભિન્નતા સ્પષ્ટ હતી, તે બીજા અભાવે રહી નથી. બાળ લમ, કન્યાનિક્ષેપ નિગેરે દુરાચારો એ પરિણામના કારણરૂપ બન્યા છે, તે દુરાચારોએ આનંદ સારને દુસ્થિતિમા મુક્યો છે. જે હવે ઉત્તમ પ્રકારની કેળવણીનું શરૂઆત થેનામા નહીં આવે તો આનંદ સારની મુદ્ધારણા થવી અશક્ય છે.

કુમારભાઈની નિર્દોષ જન્મતો અને નવન જુવતાનો, સસાર-શાળાના કોઈપણ ઉદ્ધરતા અભાગી મોને માટે કાઢ્યોજા આવકરૂપ નથી બીજો વિવાહિતજાનજે આનંદ સસારના સનાચારથી મુક્તિ હોય તો તે ઉત્તમ છે, પણ એ જાનના ઉત્તમોત્તમ અનુભવ કરના, આનંદ સસારના મુખે-કોએ કુમારભાઈમાજ દ્વ પત્ની ઉચ્ચ સ્થિતિએ પહોંચવું જેમજે દેશ-ભાષામા ધાર્મિક અને સામાજિક કેળવણી થેની જેમજે જે દુહાનાસનું ઉચ્ચ સ્થિતિનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું હોય તો તે અર્ધા જીવગી ભને વહી ગ હોય તોપણ કુમારભાઈનો ત્યાગ કરે નહીં કારણકે દુહાનાસમા મધુ મુખ છે, એનાં કલ્પના માનધા અજ્ઞાત પહે દુહાનાસો થયું, તેના કરતા કુમારભાઈમા પ્રાપ્ત સ્થિતિ માટે નવારે લાયક માનની, અને જે અજ્ઞાતપહે દુહાવાગના દ્વારમા પ્રવેશ કરવામા આવતો તો આનંદ સસારનો ખરી ખુશીઓ નહીં સમજાતા પાછામાં તે પર તિરસ્કાર છુવાનો સંભવ છે.

દુહાનાસી થયા પહેલાજ દ પત્નીના શુ કર્તવ્યો છે, કેની ગીત સસારશાળામા શારીરિક, માનસિક, પારમાર્થિક અને આધ્યાત્મિક નિયંત્રેના ઉત્તમ અભ્યાસ કરી ગમ્ય અને કેની રીતે આવક સસારમા સર્વગતમાન મુખનો અનુભવ થ શકે, તે બરાબર શીખનાની જરૂર છે એ- અનુભવો નિહાળ તે નિરે જોવા આપતા લખે છે—“બધુઓ

લેં તમારે ટુડાનામની ચોચના મેળનની હોયતો તમે અમાધાનુ શુદ્ધ પ્રેમી હ વનાજા થાઓ અને તમાગે પ્રેમ—પાઠ ઁનિયાને દષ્ટાતરૂપ થાય, તેની રીતે તેવાજ કરો. ઉત્તમ પ્રજાનુ વ્યવહારિજ અને નૈતિક જ્ઞાન અપાવન કરો. તમારા સાર્મિ અબુઓ, મ અ વીઓ, મિત્રો અને ખામ કરીને તમારી કુસીન આનિજાપતની પ્રત્યે તમારી શુદ્ધ રજ છે એ લક્ષમા રાખના ભેચી જતા નહો. ગમે તેની મુશ્કેલીમા આનો તો નન તમે તમાગ પવિત્ર આર્હત ધર્મના આચારથી ભ્રષ્ટ થગો નહી. તમારા પવિત્ર જ્ઞાન ક્ષેત્રો તરફ અનાદજ રાખગો નહી. કદિ તમે કુ દેવતિમા આની પટા, તોપશુ તમારી નાનિ અને પ્રમાણિકતાને આ હુ પુત્ર મજ દકાની રાખજો, કેમકે તેના શુભોના અભાવથી તમારા આનમ માગના અનનતિ દેખીતીજ છે. તમે જે કુળમા જન્મ્યા છો કુળની મહુતા સાથે તમારા કર્તવ્યને પ્રમાદથી ભૂની જયો મા. તે તમને આનકમ સારમા સતાન અને વૈભવનો અભાવ વાય, તથા તમે તેના અમતોપથી ટહુસ સારથી કલાજગો નહી. તમારા પુત્ર યના યોગવાં તમને જે નુખ પ્રાપ્ત વાય, તેમા મતોપ માની દ મન, વચન અને કાયાવાં તમારા આનકમ સાન્ને દીપાનને "

તે મહાશયના આ વચનો ખરેખર મનન કરવાં યોગ્ય છે. એ વ યોને અનુસરી વર્તનારા આનકા પોતાના ટુડાનામમા પૂર્ણ રીતે ખી થાય છે

આ આનમ માગની નનવકથા ઉપરથી પાખ તેવોજ જોન લેવા છે. તેમા આપેનો ચિતાર વર્તમાનકાળના આનકમ મારના અનક- દર્શાનો તેની નુનનપ્રાના ઉત્તમ ઉપાયો સૂચને છે. ઉત્તમ ને અત્રમ પાટોની યોજના પણ તે પદ્ધતીને અનુસરીને વ્યનામા ની છે. રમચક્ર, નિવેચ્યક્ર અને સોમચક્રના કુટુબ ઉપરથી ઉત્તમ કુળ લેવાનુ છે. વીજા, વિદ્યા, મેના અને પ્રભાના અભાવનુ ચિત્ર

સ્ત્રીધ્વજીના માહાત્મ્યને દર્શાવનાર છે. હરિચંદ્ર અને પ્રેમચંદ્રની પૂર્વસ્થિતિ વતમાનમાળના કેટલાએક શ્રાવકમ સારના નમુનાને દર્શાવી આપે છે. આ બધા ઉપરથી શું ગ્રાહ્ય છે? અને શું અગ્રાહ્ય છે? એ વાત તે તે પ્રમગના વર્ણન ઉપરથી જણાઈ આવે છે, એવે તે વિરોધ કહેવાની કાંઈ આનંદ્યતા રહેતી હતી.

પ્રિય સાધર્મિ બહુઓ ! કલ્પિત હતા સામ્રતકાળના જમાનાના સ્વરૂપને દર્શાવતી આ નવનકથા ઉપરથી તમે તમાન શ્રાવકમ સારને મુખારના પ્રયાન કરજો પ્રેમ, ઉત્માહ, શ્રદ્ધા અને એધર્મને બરાબર ઓળખી લેજો. કે જુસ, એક નથુન કે સ કુચિત હૃદયનાળા કદિ થશે નહીં અને તમાર જીવન પ્રેમમય અને પવિત્ર બનાવજો.

